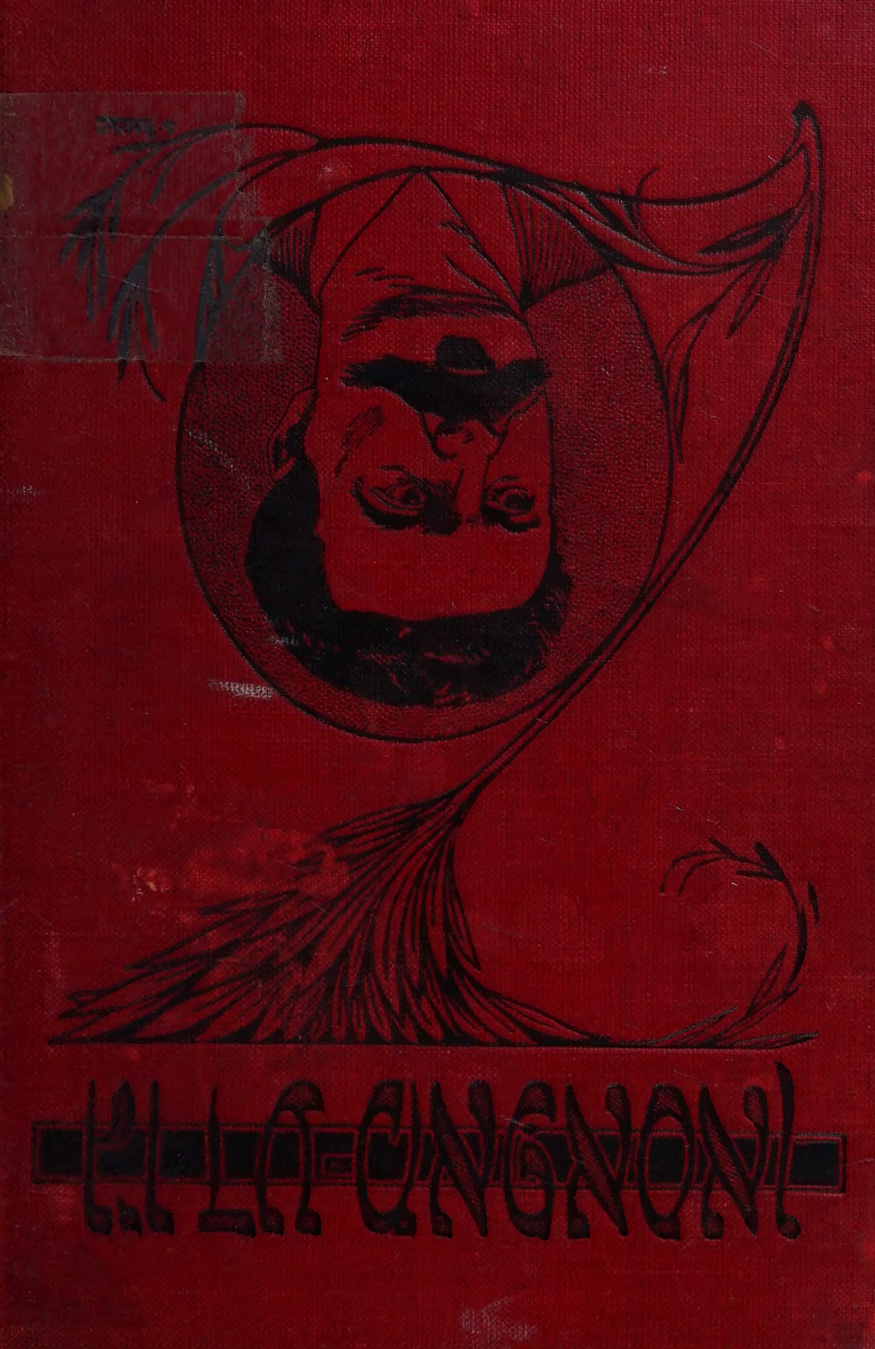
H. LA CINGNONI

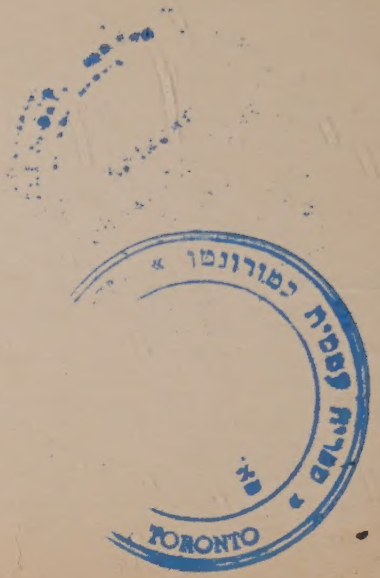
TORONTO

175

גיו דע מאָפּאַסאַן'ס

געזאַמעלטע ווערק

איבערזעצט פון

לעאָן קאָבּרין.

IX.

ארויסגעגעבן פון „פּאַרווערטס"
175 איסט בראדווי, ניו יארק
1918

אינהאַלטס־פֿערצייכנים:

צאָהל פֿון פֿיידזשעס.

דער האַרלאַ — — —

דער האָרלאַ.

. . . . . .

8 מ א י — וואָס פאר א שרעקנער טאָג! דעם גאנצען פריה־מאָרגען בין איך געלעגען אויסגעצויגען אויף די גראָז פאר מיין הויז, אונטער דעם ריזיגען פלאנטאן־בוים, וואס מיט זיינע מעכ־טיגע צווייגען בעשאָטענט ער און פערשטעלט עס אין גאנצען.

איך ליעב די דאָזיגע נעגענד, איך פיהל זיך צוגעבונדען צו איהר, וויל דאָס זיינען מיינע וואָרצלען, די טיעפע, צארטע וואָרצ־לען, וואָס האלטען דעם מענשען צוגעבונדען צו דעם באָדען, וואו זיינע עלטערען זיינען געבאָרען און געשטאָרבען, צו זייערע טרא־דיציאנען, זיטען, צו זייער ארט דענקען, זייערע בעזונדערע שפיי־זען, צו דעם בעזונדערען לשון און בעטאָנונג פון די דאָרטיגע פויערים, צו דעם געוהן פון דער דאָרטיגער ערד, צו די דאָרטיגע דערפער און זאָגאָר צו דער דאָרטיגער לופט.

איך האָב ליעב דאָס הויז, וואו איך בין אויסגעוואקסען. פון מיינע פענסטער קאָן איך זעהן די סיינע, וואס פליסט פערביי מיין גאָרטען איבער'ן וועג, די גרויסע, ברייטע סיינע, וואָס לויפט צו רוען און האָוור, און איבער וועלכער שיפען טראָגען זיך.

דאָרט אונטען ליעגט רוען, די גרויסע שטאָדט מיט די בלויע דעכער, מיט די שפיציגע, גאָטישע טהורמס. א סך טהורמס זיי־נען דאָרט, נישט צום איבערצאהלען, שמאָלע און ברייטע, און העכער פון זיי אלע איז דער צינענער שפיץ פון דער קאטהעדראל. א סך גלאָקען קלינגען דאָרט און וועז דער פריה־מאָרגען איז שעהן, הער איך דא ביי זיך זייערע מעטאלענע שטימען, אמאל שטארקער און אמאל שוואכער, נאָך דעם וועטער נאָך.

זוי שעהן עס איז געווען היינט אין דער פריה!

אזיינער עלף איז פערביי מיין נאָרטען פערבייגעלאָפען א לאנגער צוג פון שיפען, געשלעפט פון א דאמפף־שיף, ווי א פליענ די גרויס, וועלכער האָט זיך בעוועגט מיט די לעצטע קרעפטען און ארויסגעלאָזט א דיקען רויך.

דערנאָך זיינען פערבייגעפאָהרען צוויי ענגלישע שיפען מיט רויטע, פלאָטערנדינע פאָהנען און א שטאָלצער בראזיליאנישער דרייי־מאסטער, א ליכטיגער, א ווייסער און א זויבערער. איך האָב נעגריסט צו איהם, איך וויים ניט פארוואס, סיידען אפשר דער־פאר, וויל דאָס שיף איז מיר אזוי נעפעלען געווארען.

12 מ א י — זייט א פאָר טעג האָב איך אביסעל פיעבער. איך פיהל זיך אזוי עלענד און טרויעריג.

פון וואנען נעהמען זיך די דאזיגע מערקווירדיגע אייגדריקע, וואָס פערוואנדלען אונזער גוטע שטימונג אין טרויער, אונזער האָפנונג אין פערצווייפלונג? מען קאָן מיינען, אז די לופט, די אונזיכטבארע לופט, איז פול מיט נעהיימע קרעפטען, וועלכע מיר קענען ניט.

אָט שטעה איך אויף אין דער־פריה נאָר מונטער און פרעה־לאָך, אזוי פרעהלאָך, אז איך וואָלט, דוכט זיך, נור געזונגען. וואָ־רום? איך נעהם דערנאָך א קורצען שפאציר ארום טייך, און פלוצים קעהר איך זיך צוריק אהיים אין אזא געדריקטער שטימונג, אזוי ווי דאָרט ביי מיר אינ'ם הויז וואָלט עפעס אן אונגליק אויף מיר געווארט. וואָרום? זאָל עס מעגליך זיין, אז א קאָלטער לופט־הויך האָט עס אזוי מיינע נערוועז צוריקערט, בעת ער האָט מיין הויט גענלעט? צו האָבען אויף מיינע נערוועז אזוי גע־ווירקט די וואָלקענס, זייער פאָרם, די פארבען פונ'ם הימעל, די קאָלירען פון אלע זאכען ארום, די קאָליריען, וועלכע בייטען זיך נאָכאנאנדר? וואר קאָן עס וויסען? אלצדינג, וואס איז ארום אונז, אלצדינג, וואס מיר זעהען אונבעוואוסטערהייט, וואס מיר בעריהרען אונבעוואוסטערהייט, יעדע זאך, וואס טראָגט זיך פער־ביי אונז, מאכט אויף אונז, אויף אונזערע חושים, און דורך זיי

אויף אונזערע געדאנקען, אויף אונזערע נעפיהלען, א פלוצימדינגען, איבערראשענדיגען און אן אונערקלערליכען איינדרוק.

א טיפע געהיימנים איז דאָס אונזיכטבארע. מיט אונזערע שוואכע חושים קענען מיר עס ניט פערנעהמען. און אונזערע אויגען קענען ניט זעהן ניט דאָס צו קליינע, ניט דאָס צו גרויסע, ניט דאָס צו נאָהענטע און ניט דאָס צו ווייטע, ניט די בעוואָהנער פון די שטערן און ניט דאָס לעבען אין א וואסער־טראָפען. אונזערע אויערען נאָרען אונז אָפּ, ווייל זיי גיבען אונז איבער דאָס ציטערן פון דער לופט אין שטאַרקע טענער. אונזערע חושים זיינען פעהן, וואָס בעווייזען וואונדער, פערוואנדלענדיג א ציטער פון א הויך אין א שטאַרקען גערויש, ארויסברענגענדיג אזוי פון דעם שטומען וועבען פון דער נאטור הארמאָנישע מוזיק. דאס אייגענע איז מיט אונזער חוש צו שמעקען, וועלכער איז שוואכער ווי ביי א הונד, און מיט אונזער געשמאק, וועלכער קאן קוים בעשטימען דעם אלטער אונטערשייד אין ווייגען.

אָה, וועז מיר וואָלטען אנדערע אָרגאָנען געהאט, וויפיעל אנדערע נייע, וואונדער זאכען מיר וואָלטען דעמאָלט ארום אונז דערזעהן!

16 מ א י — איך בין אויף אן אמת קראנק. לעצטען מאָל נאט האָב איך זיך נעפיהלט אזוי גוט און הייגט בין איך קראנק. איך האָב פיעבער, א שרעקליך פיעבער, אדער בעסער, איך פיהל זיך שטאַרק נערוועז און דערפון ליידעט מיין נשמה ניט וועניגער ווי מיין גוף. איך קען זיך ניט בעפרייען פון א שווערען פאָרגעפיהל, וואָס דריקט מיך נאָכאנאנד, אָהן אויפהער, א פארגעפיהל וועגען עפעם א שרעקליכען אונגליק, וואס ערווארטעט מיך, אדער וועגען מיין טויט. עס איז קיין ספק, איך לייד פון אזא חלאת וואס האָט נאָך ניט קיין נאָמען און וועלכע ליעגט אין מיין פלייש און בלוט.

18 מ א י — איך האָב נור וואָס געזעהן מיין דאָקטאָר, וויל איך קען מעהר ניט צומאכען מיט אן אויג. ער האָט געפונגען, אז מיין פולס שלאָגט צו שנעל, די שווארץ־אפעל פון די אויגען זיי־

נען אביסעל גרעסער, ווי געווענליך, און די נערוועז זיי־נען אויפגערעגט. קיין געפאהר, אָבער, איז ניטאָ. ער האָט מיר געהייסען נעהמען טוש־בעדער און בראָם.

25 מ א י — קיין ענדערונג איז ניטאָ. מיין צושטאַנד איז א מערקווירדיגער: קומט אָן די נאַכט, בעפאַלט מיך עפעס אָן אונרוה, אזוי ווי די נאַכט וואָלט א שרעקליכע געפאהר פאר מיר פערבאָרגען. שנעל שלינג איך ארונטער מיין עסען, דערנאָך פרוב איך לעזען, אָבער איך פערשטעה קיין וואָרט פון דעם, וואס איך לעז, איך קען קוים די בוכשטאבען אונטערשיידען. איך טהו זיך א לאָז איבער'ן צימער, לויף הין און צוריק, לויף און לויף, און דערבי דריקט מיך א מאדנע אנגסט, די אנגסט שלאָפען צו געהן, די אנגסט פאר דעם בעט.

אזייגער צעהן גיעה איך אריין אין מיין שלאָף־צימער. אזוי גיך ווי איך בין דאָרט, שלים איך אוך ריגעל צו די טיר. איך האָב מורא. פאר וועמען, פאר וואס? ביז איצט האָב איך פאר קיין זאך ניט מורא געהאט, איצט אָבער, איצט... איך עפען אויף די שראַנקען, קוק אונטער מיין בעט, קוק און זוך אין הער זיך צו — וואָס — וועז?... איז עס ניט מאדנע, וואס א קליינע אונאַרדנונג אין דעם בלוט, צי אין דעם מאָגען, צי אין דעם נער־וועז־צענטרום, איין קליינער פעהלער אין דעם אונפאַלקאָמענעם און צארטען נאנג פון אונזער לעבענס־מאשין, קאָן מאכען פון דעם לוסטיגען מענשען א טרויעריגען, פון דעם מוטיגען — א פייגלינג? דערנאָך לעג איך זיך אריין אין בעט און וואַרט אויף דעם שלאָף, ווי אויף דעם הענקער. איך וואַרט אויף איהם און שוידער. מיין הארץ קלאפט, מיינע קניע ציטערען, מיין גאנ־צער קערפער שוידערט, כאטש איך ליעג אונטער וואַרימע קאָל־דערס, ביז איך פאל פלוצים אריין אין דעם שלאָף, ווי אייגער, וואָס וואַרפט זיך אריין אין וואסער, אום זיך צו דערטרינקען. דער פריהדערדיגער רוהיגער שלאָף קומט שוין מעהר ניט צו מיר. דער הייגטיגער שלאָף איז ניעדערטרעכטיג, ער בעהאלט זיך פאר מיר, לויערט אויף מיר, ווי א רויבער. און פלוצים טהוט ער מיך א כאפ

אָן ביים געניק, דרויקט מיר די אויגען צו און איך בלייב ליגען, ווי א דער'הרג'עטער.

איך שלאָף לאַנג — צוויי אָדער דריי שטונדען — דערנאָך הייב איך אָן צו חלום'ן, אָדער ריכטיגער — איך הויב זיך אָן צו פיהלען, ווי אין א שווערען קאָשמאַר. איך פיהל קלאָר, אז איך בין אין בעט און שלאָף, איך פיהל עס, איך וויים עס און איך וויים אויך, אז עמיצער גנב'עט זיך צו מיר, קוקט אויף מיר, בעטאַפט מיך, קריכט אויף מיין בעט, זעצט זיך מיט די קניע מיר אויף דער ברוסט אַרויף, נעהמט אריין מיין האלז צווישען זיינע ביידע הענד און דריקט מיט אלע קרעפטען, אום מיך צו דערשטיקען. איך וועהר זיך, ווי‌ל זיך א ריהר טהאָן און קען ניט, ווי‌ל שרייען און קיין קול איז ניטא, וועגד אָן אלע מיינע קרעפטען, אום ארונטערצואוואַרפען פון זיך די מורא'דיגע בעשע־פענישע, וואס ווי‌ל מיך דערשטיקען, אָבער איך קען ניט, איך קען ניט.

און פלוצים כאַפ איך זיך אויף, צושראָקען, צוטומעלט, בע־גאַסטן פון שוויים. איך צינד אָן א ליכט, קיינער איז ניטא, איך בין אליין אין צימער.

נאָך דעם דאָזיגען קאָשמאַר, וואס בעפאלט מיך יעדע נאכט, שלאָף איך צולעצט רוהיג ביז צום בעגינען.

2 י ו נ י — מיין צושטאַנד איז ערגער. וואס טהוט זיך עם מיט מיר? בראָם העלפט ניט, די טוש־בערער העלפען אויך ניט. איך האָב געפרובט גענן לאַנגע שטרעקעם איבער'ן וואלד פון רומער, געוואלט נאָך מעהר אויסמאַטערען מיין אויסגעמא־טערטען קערפער, געהאָפט, אז די פרישע, לינדע, שמעקענדיגע לופט, וועלכע איז אָנגעזאפט מיט גראָז און בלעטער־דופט, וועט אריינגעבען נייעם לעבען אין מיין בלוט, פרישע ענערגיע אין מיין האַרצען. און איינמאל בין איך נענאנגען אזוי איבער'ן וואלד צווי־שען צוויי ראָנדען ריעזיגע בייטמער, וואס האָבען מיט זייערע גע־דיכטע, שוואַרצע שפיצען פערשטעלט פון מיר דעם הימעל.

פלוצים האָב איך א שוידער געטהאָן, ניט פאר קעלט, נור פאר שרעק.

איך האָב נענומען געהן שנעלער, ווייל איך האָב מורא נע־
האַט צו זיין אליין אינ׳ם וואלד, מורא נעהאַט אָהן א פארוואס,
אין דער ארומיגער טיעפער שטילקייט.

און מיט אמאָל האָט זיך מיר אויסגעוויזען, אז עמיצער נעהט
מיר נאָך, איז הינטער מיר נאָהענט, נאָהענט, אז אָט־אָט דער־
פיהל איך זיין בעריהרונג.

איך האָב זיך שנעל אומגעדרעהט. קיינער ניט. איך בין
אליין. הינטער מיר האָב איך נור געזעהן די גלייכע אין ברייטע
אלעע צווישען די הויכע בוימער. שטיל איז דאָרט געווען, שרעק־
ליך שטיל. און פאר מיר, ווי ווייט דאָס אויג האָט געגרייכט,
האָט זיך געצויגען די אייגענע אלעע אין דאָרט איז אויך נע־
וען אזוי שרעקליך שטיל, אזוי מוראַ׳דיג.

איך האָב צוגעמאכט די אויגען. פארוואס? דערנאָך האָב
איך זיך נענומען שנעל דרעהען אויף דעם אָבזאַץ, ווי א רעדעל.
איך בין שיער געפאלען און האָב געעפענט די אויגען, די בוי־
מער האָבען געטאַנצט פאר מיר, די ערד האָט זיך געוויעגט אונ־
טער מיר, איך האָב זיך געמוזט זעצען. דערנאָך האָב איך זיך
ניט געקענט דערמאָנען, פון וואנען און ווי אזוי איך בין נעקומען
אהער. ווי מאָדנע דאָס איז, ווי כאָדנע, ווי מערקווירדיג — איך
האָב עס אָבער אין גאנצען פערגעסען. איך האָב זיך נענומען
רעכטס און בין ווידער ארויסגעקומען אויף דעם וועג, וואס האָט
געפיהרט צום וואלד.

3 י ו נ י .— איך האָב געהאַט א שרעקליכע נאכט. איך
וועל א פּאָר וואכען רייזען; די רייזע וועט מיך זיכער ווידער שטע־
לען אויף די פים.

2 י ו ל י. — איך האָב זיך צוריקגעקעהרט פון דער רייזע,
פיהל זיך גאנץ גוט. אגב האָב איך זעהר א שענע רייזע געהאַט.
איך האָב דעם מאַנט סענט־מיכעל געזעהן צום ערשטען מאָל.

וואס פאר א בילד, ווען מען קוקט אויף דעם פארנאכט, בעת
זונען־אונטערגאנג! די שטאָדט ליענט אויף א בערגעל. איך בין
געשטאנען אין׳ם עפענטליכען פּארק אויפ׳ן עק שטאָדט. ניט ווי־

לענדיג האָב איך אַרויסגעלאָזט א געשריי פאַר ענטציקונג. אַן אונ־ענדלעך גרויסער בעי איז געלענגן צושפּרייט פאַר מיר, אַזוי ווייט ווי דאָס אויג האָט געקענט כאַפּען, צווישען צוויי בערג, וועלכע האָ־בען זיך פערלאָרען אין׳ם נעבעל; און אין מיטען פון דעם דאָזיגען גרויסן, געלען בעי, אונטער א ריינעם, גאָלדענעם הימל, איז אַרויסגעטראָטען א פינסטערער, זעלטענער בארג. די זון איז גע־האט נור וואָס אונטערגענאַנגען און אויף דעם הימל, וואָס האָט נאָך געפלאַמט, האָט זיך אָבגעצייכענט דאָס בילד פון דעם דאָזיגען פאַנטאַסטישען פעלז, וועלכער טראָגט אויפ׳ן סאַמען שפּיץ א פאַנ־טאַסטישען מאָנומענט.

באלד ווי עס איז טאָג געוואָרען, בין איך אַוועק אהין. דאָס וואַסער איז געווען ניעדריג, און איך האָב געזעהן דעם וואונדער־בארען קלויסטער אלץ דייטליכער און דייטליכער, וואָס נעהענטער איך בין צוגעקומען צום פעלז. עס האָט מיר געגנומען א גוטע פּאָר שטונדען, ביז איך האָב דערגרייכט דעם פעלז, אויף וועלכען די קלייַנע שטאָדט שטעהט און דער גרויסער קלויסטער. אַרויפגעקלע־טערט די שמאָלע, משופה׳דיגע טרעפ, בין איך אריין אין דעם וואונדערליכען גאטישען קלויסטער, דאָס שעהנסטע גאָטעס־הויז אויף דער ערד, גרויס ווי א שטאָדט, פול מיט ניעדריגע צימערן, וועלכע, עס האָט זיך אויסגעוויזען, זיינען בעגראָבען אונטער די געוועלבטע באלקענס, אונטער די שווערע גאלערעען, וואָס שפּאַרען זיך אָן אן הויכע, שלאַנקע זייל־ען. איך בין אריינגעטראָטען אין דאָס דאָזיגע גיגאַנטישע שטיק־ציערונג פון גראַניט, וואָס דופטעט אזוי ווי דאָס פיינסטע שפּיצען־געוועב און איז בעדעקט מיט צינענע און שלאַנקע טהורמס, צו וועלכע עס פיהרען געדרעהטע טרעפ. פון די טהורמס קוקען משונה׳דיגע ברואים, טיוואָלים, פאַנטאַסטישע חיות, ריזיגע בלומען, קוקען אין די בלויקייט פון׳ם טאָג און אין דער פינסטערניש פון דער נאכט.

וועג איך בין געשטאַנען נאָענט אויבען, האָב איך זיך אָנגערופען צו דעם מאַנאַך, וואָס האָט מיך בעגלייט:

— עהרווירדיגער פאָטער, ווי גלייקלך איהר מוזט זיך דאָ פיהלען!

ער האָט געענטפערט:

— אך, ביי אונז איז זעהר ווינטיג!

און אַזוי האָבען מיר פערפיהרט אַ שמועס, וועהרענד דאָס וואַסער פון'ם בעי האָט זיך געהויבען, געטראָגען זיך איבער'ן זאַמד און איהם ווי מיט אַ שטאָלענעם פּאַנציר בעדעקט.

און דערנאָך האָט דער מאָנאך מיר דערצעהלט מעשיות, אלץ אלטע מעשיות פון דער געגענד, לעגענדען און נור לעגענדען.

איינע פון זיי האָט אויף מיר געמאַכט אן איינדדרוק. די איינ־געבאָרענע, די איינוואָהנער פון'ם באַרג דערצעהלען, אַז ביי־נאַכט קאָן מען הערען א גערעדעריי אויפ'ן זאַמד און מען הערט ווי צוויי ציעגען מעקען, איינע הויך, שטאַרק; די אַנדערע שוואך, הייזערינ. אונגלויביגע בעהויפּטען, אַז דאָס איז נור דער געשריי פון די כוואַ־ליעס, וועלכער הילכט דאָ ווי אַ מעקען און באַלד ווי א מענשליכער קול. אָבער די פישער, וואָס קומען שפּעט אהיים, שווערען זיך, אַז זיי האָבען אליין געזעהן מיט זייערע אייגענע אויגען ווי אן אַל־טער פּאַסטוך, וואָס זיין קאָפּ האָט מען ניט געקענט אַרויסזעהן, ווייל ער האָט איהם איבערדעקט מיט זיין מאַנטעל, — ווי ער, דער אַל־טער פּאַסטוך, האָט געשלעפּט נאָך זיך איין ציעג מיט אַ פּנים פון אַ מאַנסביל און אַ צווייטע, מיט א פּנים פון אַ פרויענצימער, ביי־דע מיט לאַנגע, ווייסע האָאָר. זיי האָבען גערעדט און זיך געקריעגט אויף אן אונבעקאַנטער שפּראַך און האָבען דערנאָך פּלוצים אויפ־געהערט צו ריידען און גענומען מע'קען.

איך פרעג דעם מאָנאַך:

— גלויבט איהר אין דעם?

ער האָט אַרויסגעמורמעלט:

— איך ווייס אליין ניט.

רוף איך זיך אָן ווידער:

— ווען אויף דער ערד זיינען פאַראַן אַזוינע ברואים, היינט ווי קומט עס, וואָס מיר האָבען שוין לאַנג ניט געוואוסט וועגען זיי? פאַר וואָס האָט איהר זיי ניט געזעהן? פאַרוואָס האָב איך זיי ניט געזעהן?

ער האָט געענטפערט:

— זעהן מיר דען אַ הונדערט־טויזענדסטען טייל פון דעם, וואָס עס עקזיסטירט? נעהמט, למשל, דעם ווינד. דער ווינד איז די גרעסטע נאטור־קראַפט. ער וואַרפט אום מענשען, שלייף־דערט אום הייזער, רייסט ארויס בוימער, צורודערט דעם ים, צו־מאַהלט פעלזען, קעהרט איבער די שטאַרקסטע שיפען; דער ווינד, וואָס טויטעט, פייפט, קרעכצט, ברילט — האָט איהר איהם שוין אמאל נעזעהן און קענט איהר איהם דען אמאל זעהן? און דאָך איז ער דאָ, איהר קענט עס ניט לייקענען.

איך האָב געשוויגען פאַר דער דאָזיגער אויספאַכער ערקלעה־רונג. דער מאַנאַך איז נעווען א פילאָזאָף און אפשר א נאַרר. איך האָב ניט געוואוסט, וואָס איך זאל מיר טראַכטען וועגען איהם און האָב נעשוויגען. אָבער דאָס וואָס ער האָט געזאָגט, האָב איך אָפט אליין געטראַכט.

3 ירלי. — איך האָב שלעכט געשלאָפען. עס מוז זיין עפעס אין דער לופט, ווייל מיין קוטשער ליידעט אויך פון פיבער, אזוי ווי איך. וען איך בין נעכטען געקומען אהיים האָב איך בע־מערקט ווי בלייך ער איז און האָב איהם געפרעגט:

— וואָס פעהלט אייך, זשאן? איהר זייט ניט געזונד?

— יא, מיין הערר. איך קען מעהר ניט שלאָפען רוהיג. די נעכט מאכען א תל פון מיינע טעג. זינט איהר זייט אוועקגעפאָה־רען, פיהל איך זיך גאָר אוים מענש. דאָס האָט מיך אָנגעכאָפט און איך האָב ניט קיין רוה און גאר. די אַנדערע דיענער זיינען אלע געזונד, איך אָבער... איך האָב זעהר מורא, טאָמער כאָפט עס מיך ווידער אָן!...

4 ירלי. — איך בין ווידער קראַנק, ווי פריהער. די אלטע געשיכטע האָט זיך צוריקגעקעהרט נאָך מיט מעהר פרישקייט. היינטיגע נאכט האָב איך געפיהלט, ווי עמיצער האָט זיך ארויפ־געוואָרפען אויף מיר, צוגעדריקט זיין מויל צו מיינעם און דאָס לע־בען פון צוויישען מיינע ליפען ארויסגעזויגט. יאָ, ווי א פיאווקע האָט עס פון מיין ברוסט ארויסגעזויגט דורך מיינע ליפען. דערנאָך איז ער אויפגעשטאַנען א זאטער. איך האָב זיך אויפגעכאָפט א

צובראָכענער, א צושלאָגענער, אַז איך האָב זיך ניט געקענט א ריהר טהאָן. ווען עס זאָל אַזוי געהן נאָך א פּאָאָר טעג, פאָהר איך ווי־דער אַוועק.

5 יולי. — האָב איך דעם פערשטאַנד פערלוירען? וואָס איז עס? די נאַכט האָב איך עטוואס אזוינס ענטדעקט, פון וואס דער מח געהט ביי מיר כאָדאָראָם.

שטעלט זיך פאָר: איך געה מיר אריין אין מיין שלאָף־צימער און שליס צו די טהיר, ווי יעדע נאַכט. דאַן האָט זיך מיר פער־וואָלט טרינקען, האָב איך אויסגעטרונקען א האַלבע גלאָז וואַסער. בעמערק איך מיט אמאָל, אַז די פלאַש, פון וועלכער איך האָב דאָס וואַסער גענומען, איז פול ביז צו דעם העלזעל. הערט א מעשה: ערשט האָב איך פון איהר וואַסער גענומען און מיט אַמאָל איז זי ווידער פול!...

דערנאָך לעג איך זיך אַריין אין בעט און פאַל אַריין אין מיין שרעקליכען שלאָף. איך ליעג אָפּ אַזוי אַרום א פּאָאָר שטונדען, ביז איך כאַפּ זיך אויף אין טויט־שרעק. שטעלט זיך פאָר, אַז עמיצער כאַפּט זיך אויף מיט א מעסער אין דער ברוסט, אין גאַנ־צען פערבלוטיגט, און כאָרכעלט, און קען ניט אַטהעמען, און שטאַרבט, אליין ניט וויסענדיג, וואָס מיט איהם איז געשעהן — אָט האָט איהר מיין צושטאַנד.

צום סוף, אַז איך בין אַביסעל געקומען צו זיך, האָט זיך מיר ווידער פערוואָלט טרינקען. איך האָב אָנגעצונדען א ליכט און בין צוגעגאַנגען צום טיש, וואו די פלאַש וואַסער איז געשטאַנען. איך האָב זי גענומען, צוגעבויגט צום גלאָז, קיין טראָפּען וואַסער. זי איז געווען לעדיג, אין גאַנצען לעדיג. אפריהער האָב איך עס ניט פערשטאַנען, דערנאָך האָט מיך אָנגעכאַפּט אַזא מורא, דאָס איך האָב זיך געמוזט זעצען, אָדער ריכטיגער — איך האָב אַרונטער־געזונקען אויף א שטול, דאַן בין איך ווידער אויפגעשפּרונגען, ווי־דער א קוק געטהאָן אויף דער פלאַש און האָב זיך ווידער געזעצט, אויף טויט איבערגעשראָקען, פאַר די לעדיגע פלאַש. מיט אויסגע־גלאָצטע אויגען בין איך אזוי געזעסען און געקוקט אויף איהר,

געקוקט און געוואָלט פערשטעהן, וואָס אַזוינס איז דאָ געשעהן. הענד און פיס האָבען ביי מיר געציטערט. אלזאָ, עמיצער האָט דאָס וואַסער געטרונקען. ווער? איך? מסתמא איך, ווער דען?

הייסט עס, אַז איך בין אַ נאַכטוואַנדלער? הייסט עס, אַז איך לעב אַ דאָפּעל־לעבען, יענעס געהיימניספולע דאָפּעל־לעבען, וואָס ערוועקט אין אונז אַ חשד, אויב עס זיצען אין אונז ניט צוויי וועזענס אָדער אויב צייטענווייז, בעת מיר שלאָפען, לעבט ניט אין אונז אַן אַנדערעס וועזען, אַ פרעמדעס, אונבעקאַנטעס, וואָס פּענ־טעט אונזער לייב און זעעלע און צווינגט אונז צו טהאָן זאַכען, פון וועלכע, אַז מיר ערוואַכען, האָבען מיר קיין אהנונג ניט.

אה, ווער קאָן פערשטעהן מיין שרעק, ווער קאָן פערשטעהן די אויפרעגונג פון אַ מענשען, וועלכער ביים קלאָרען זינען, ביי אָפענע אויגען, ניט אין'ם שלאָף, נור אויפ'ן וואָהר, זעהט, אַז די צוגעמאַכטע פלאַש, וואָס ער האָט איבערגעלאָזט אויפ'ן טיש מיט וואַסער, איז אויסגעלעדיגט געוואָרען, בעת ער האָט געשלאָפען! ביז גרויסען טאָג בין איך אַזוי געזעסען און מורא געהאַט צו געהן ווידער שלאָפען.

6 יולי. — איך פערליר מיין פערשטאַנד. דיזע נאַכט האָט עמיצער ווידער די פלאַש וואַסער אויסגעטרונקען, אָדער גי־כער האָב איך אליין זי אויסגעטרונקען! אָבער בין איך עס? האָב איך עס אויסגעטרונקען? ווער דען? ווער? אָה, מיין גאָט, איך בין משוגע! ווער וועט מיך ראַטעווען!

10 יולי. — איך האָב מאָדנע זאַכען אויסגעפונען.

יאָ, איך בין, ווי עס ווייזט אויס, טאַקי משוגע... און דאָך...

דעם זעקסטען יולי, איידער איך בין צו בעט געגאַנגען, האָב איך אויפ'ן טיש אַוועקגעשטעלט וויין, מילך, וואַסער, ברויט און יאַגאַדעס.

עמיצער האָט — איך האָב — דאָס גאַנצע וואַסער אויסגע־טרונקען און אביסעל מילך; דער וויין איז געבליבען ניט אָנגע־ריהרט, אַזוי דאָס ברויט און די יאַגאַדעס.

אם זיעבעטען יולי האָב איך דאָס אייגענע געטהאָן און ווידער

דעם וואַסער האָט מען אויסגעטרונקען אין גאַנצען, דעם וויין אבי־סעלע, דעם ברויט און יאגאדעס האָט מען אין גאַנצען ניט אָנ־געריהרט.

אם 8טען יולי האָב איך וואַסער און וויין אין גאַנצען אויפ'ן טיש ניט אוועקגעשטעלט; צו די איבריגע זאַכען האָט זיך קיינער ניט צוגעריהרט.

צום סוף האָב איך אם 9טען יולי אויפ'ן טיש ווידער אוועק־געשטעלט נור וואַסער און וויין, האָב די פלעשער גוט איינגעוויקעלט אין ווייסען לייווענד און זיי גוט פערפּראָבקעוועט. דערנאָך האָב איך מיר די ליפּען, באָארד, הענד מיט גריפּעל פון בליישטיפט גוט איינגעריבען און זיך שלאָפען געלעגט.

דער בלייערנער שלאָף איז מיך בעפאַלען און דערנאָך איז גע־קומען דאָס שרעקליכע ערוואַכען. דער גריפּעל האָט קיין סימן אויפ'ן בעט ניט איבערגעלאָזט, קיין צייכען ניט אויף דעם ווייסען ליילאָך און ניט אויף די קישען. איך האָב זיך אַ וואָרף געטהאָן צום טיש, דער לייווענד, אין וועלכען די פלעשער זיינען איינגע־וויקעלט געווען, איז ניט אָנגעריהרט געווען. מיט ציטערענדיגע הענד האָב איך פונאַנדערגעבונדען דעם קניפּעל ארום דעם לייווענד און די פלעשער פון איהם אַרויסגעוויקעלט. דאָס גאַנצע וואַסער איז געווען אויסגעטרונקען און די גאַנצע מילך. אָה, מיין גאָט!

גלייך פאָהר איך נאָך פּאַריז.

12 יולי — פּאַריז — איך בין הפּנים ניט געווען בייס זינען די לעצטע עטליכע טעג! איך בין הפּנים געווען דער שפּיזל־באַל פון מיין איבערדרייצטער איינבילדונגס קראַפט און אפשר בין איך טאַקי אַ סאָמנאָמבוליסט, אַ נאַכטוואַנדלער, אַדער גאָר איי־נער אַזאַ, וואַס איז בעאיינפּלוסט פון יענע געהיימע קרעפטען, ווי היפּנאָטישע סוגזשעסטיאָן, צום ביישפּיעל. אַזוי צי אַזוי, איך בין נאָהענט געווען צו משוגעת און פיער און צוואַנציג שטונדען אין פּאַריז האָבען מיך ווידער געזונד געמאַכט.

נעכטען, נאָכדעם ווי איך האָב בעזוכט איינינגע בעקאַנטע, וואַס דאָס האָט מיך צושטרייט און אָבגעפרישט, בין איך אוועק אין

טהעאַטער פראַנסע און פערבראכט אן אבענד אין פערגעניגען. מען האָט דאָרט געשפּיעלט א פּיעסע פון דיומא־זוהן און די געזונדע, לעבעדיגע האנדלונג פון דער דאָזיגער פּיעסע האָט מיך אין גאַנצען געזונד געמאכט. די איינזאמקייט איז אן אונגליק פאר א גריב־לער! מיר מוזען האָבען מענשען אַרום אונז, וואס דענקען און ריידען. ווען מיר זיינען אַליין א לאַנגע צייט, בעפעלקערען מיר די איינזאמקייט מיט געשטאַלטען פון אונזער פאַנטאַזיע.

פרעהליך, מיט אַ גרינג האַרצען האָב איך זיך צוריקגעקעהרט אין מיין האָטעל. אין דעם מענשען־געדרענג, אין דעם גאַסען־טומעל האָב איך געטראכט וועגען זיך, וועגען מיין שרעק מיט אי־ראָניע, האָב אליין זיך אויסגעלאכט, פארוואס איך האָב זיך גע־האַט איינגערעדט, אז עמיצער ליעגט פערבעהאלטען אין מיין צי־מער, אז עמיצער טהוט דאָרט אפּ מעשים. ווי שוואך איז אונזער פערשטאַנד, ווי גיך ער ווערט צומישט און צוטומעלט ביי דער מינדסטער קלייניגקייט, וועלכע מיר פערשטעהען ניט.

אנשטאדט צו זאגען: „מיר פערשטעהען עס ניט" און ניט טראַכטען מעהר וועגען דעם, שטעלען מיר זיך פאר דער רוח ווייס וואס...

14 יולי — א יום טוב פון דער רעפּובליק. — איך האָב געשפּאַצירט איבער די גאַסען און די שיסערייען און פאָהנען האָבען מיך אמוזירט ווי א קינד. אייגענטליך איז דאָך זעהר נאַריש צו מאַכען זיך לוסטיג צו א בעשטימטען טאָג אויף דעם בעפעהל פון דער רעגירונג. אבער דאָס פאָלק איז א טשערעדע דומקעפּ, אמאָל אונגלויבליך געדולדיג און אמאָל צורייצט ווי ווילדע חיות. מען זאָגט איהם: „לאַך!" און עס לאַכט. מען זאָגט איהם: „שלאָג, טויט דיין שכן!" און עס געהט ארויס זיך שלאָגען, טויטען. מען זאָגט איהם: „וועהל דעם קיסר" — און עס וועהלט דעם קיסר און דערנאָך זאָגט מען איהם: „גיב אָב דיין שטימע פאר די רעפּוב־ליק" — און עס שטימט פאר די רעפּובליק.

און יענע, וואס פיהרען דאָס פאָלק, די פיהרער, זיינען אויך אזוי דום, נור מיט דעם אונטערשיעד, וואס דאָס פאָלק אלס מאסע

פאָלגט מענשען און די פיהרער פונ'ם פאָלק פאָלגען פרינציפען, דאָס הייסט פעסט־געשטעלטע, פערשטיינערטע געדאנקען, בעת אין דער אמת'ן איז קיין זאך אין אונזער וועלט ניט פעסטגעשטעלט, ליכט און קלאַנג זיינען אויך נור אן אילוזיאן.

16 י ו ל י — איך האָב נעכטען בייגעוואָהנט עטוואס אזוינס, וואס האָט מיך אין גאנצען צוטומעלט.

איך האָב געגעסען ביי מיין קוזינע, מאדאם זאבל, די פרוי פונ'ם קאָלאָנעל זאבל. דאָרט ביי איהר האָב איך געטראפען צוויי יונגע פרויען. איינע פון זיי האָט חתונה געהאט מיט דאָקטאָר פארען, וועלכער ניט זיך פיעל אָפ מיט נערוועני־קראנקהייטען און מיט היפּנאָטישע עקספּערימענטען.

ער האָט אונז דערצעהלט וועגען די מערקווירדיגע רעזולטאַ־טען, וואס די געלערנטע און די דאָקטוירים אין נאנסי האָבען ארויסגעקראגען דורך זייערע היפּנאָטישע עקספּערימענטען.

דאָס, וואס ער האָט דערצעהלט, איז מיר פאָרגעקומען אזוי מערקווירדיג, אזוי אונגלויבליך, דאָס איך האָב זיך אויסגעדריקט, אז איך גלויב עס ניט.

— מיר האַלטען — האָט ער געזאָגט — ביי ענטדעקען אייי־נעם פון די וויכטיגסטע נאַטור־סודות, איך מיין פון די נאַטור־סודות אויף דער ערד, ווייל אויף די שטערן זיינען זיכער דאָ נאָך וויכטיגערע סודות. זינט דער מענש דענקט, זייט ער האָט זיך אויסגעלערנט אויסצודריקען זיינע געדאנקען אויפ'ן פאפיר, פיהלט ער א געהיימנים ארום זיך, וועלכע ער מיט זיינע בעגרענצטע חושים קען ניט דערגעהן. מיט אלע קרעפטען פון זיין פערשטאַנד זוכט ער צו העלפען זיינע חושים די געהיימנים צו דערגעהן. כל זמן דער דאָזיגער פערשטאַנד איז געווען אין פרימיטיווען צו־שטאַנד, האָבען די געהיימע ערשיינונגען אָנגענומען פאר איהם לעכערליכע שרעקליכע פאָרמען. פון דעם שטאַמט דער גלויבען פונ'ם פאָלק אין שדים און אין רוחות און פון דעם שטאַמט אויך די לעגענדע וועגען גאָט, דעם שעפּפער פון דער וועלט, וועלכע איז די לעכערליכסטע לעגענדע, וואס די צושראָקענע געהירן פון מענ־

שען האָבען אמאָל־ווען אַרויסגעבראכט. גערעכט איז וואָלטער, אז ער זאָגט: „אויב גאָט האָט בעשאפען דעם מענשען נאָך זיין עבענבילד, האָט דער מענש גאָט אויך אזוי בעשאפען".

אָבער זייט א יאָהר הונדערט מיינען מענשען, אז זיי זיינען אויף א נייעם וועג צו דערגעהן די סודות פון דער נאַטור. מעסמער און אייניגע אַנדערע האָבען דעם דאָזיגען נייעם וועג געוויזען און זייט עטליכע יאָהר זעהען מיר טאָג־טעגליך אזוינע רעזולטאַטען, וואס זיינען ווירקליך איבערראשענד.

מיין קוזינע האָט אויסגעדריקט איהר ניט גלויבען דורך אַ שמייכעל; דאן האָט דאָקטאָר פּארען זיך אָנגערופען:

— וואָלט איהר אפשר, מאדאם, איינגעוויליגט איך זאָל אייך איינשלעפערען?

— פון מיינעטוועגען.

זי האָט זיך געזעצט אויף אַ שטול און ער האָט גענומען קוקען אויף איהר אזוי שטאַר און אַזוי שאַרף. און גלייך האָב איך אָנ־געהויבען פיהלען אַזוי מאָדנע, דאָס הארץ האָט אָנגעפאנגען מיר צו קלאפּען, אין האַלז שטיקען; איך האָב געזעהן, ווי די אויגען־לעדלאך ביי מאדאם זאבל ווערען שווער, ווי איהר מויל פער־קרימט זיך און ווי איהר ברוסט בעוועגט זיך ארויף און אַראָב.

עס האָט ניט גענומען קיין צעהן מינוט, ווי זי האָט געשלאָפען.

— שטעלט זיך אוועק הינטער איהר — האָט דער דאָקטאָר זיך אָנגערופען צו מיר. איך האָב זיך אוועקגעשטעלט הינטער איהר.

דער דאָקטאָר האָט איהר אריינגעלעגט אַ וויזיט־קאַרטע אין האַנד און געזאָגט:

— דאָס איז א שפּיעגעל. וואס זעהט איהר דאָרט?

זי האָט געענטפערט:

— איך זעה מיין קאָזין.

— וואס טהוט ער?

— ער דרעהט זיך די וואָנצעס.

— און יעצט?

— יעצט נעהמט ער ארויס א פאָטאָגראפיע פון דער קעשענע.

— וועמעס פאַטאַנראפיע?

— זיין אויגענע.

און טאקי אזוי איז עס געווען. די פאַטאַנראפיע האָב איך ניט לאַנג בעקומען צוגעשיקט אין מיין האַטעל.

— אין וואס פאר א פּאָזע שטעהט ער אויפ'ן בילד?

— מיט זיין הוט אין דער האנד.

זי האָט עס אלצדינג געזעהן אין דער דאָזיגער וויזיט־קאַרטע, אין דעם דאָזיגען שטיקעל וויסען קארטעל־פאפיר, ווי אין א שפּיע־געל.

די יונגע פרויען האָבען זיך דערשראָקען און געשריען:

— נענוג! נענוג!

אָבער דער דאָקטאָר האָט וויטער געזאָגט צו איהר מיט א בעפעהלענדיגען טאָן:

— איהר זאלט מאָרגען אין־דער־פריה אויפשטעהן אום אכט אוהר און דערנאָך זאלט איהר געהן צו אייער קאָזין אין האָטעל און בעטען ביי איהם, ער זאל אייך לייהען פינף טויזענד פראנק, וואס אייער מאן דארף האָבען פאר זיין נעקסטער רייזע.

דערנאָך האָט ער זי אויפגעוועקט.

געקומען אין מיין האָטעל, האָב איך געטראכט וועגען דער דאָזיגער מערקווירדיגער זיצונג און איך האָב געצווייפעלט, ניט חלילה, אז מיין קווינע האָט דאָ אונז געגארט, ניין, אין איהר, וועלכע איך האָב געקאָנט פון קינדווייז אָן, האָב איך ניט געצווייפעלט, אָבער, איך האָב געגלויבט, אז דער דאָקטאָר האָט אונז געקאָנט נארען. אפשר האָט ער פערבעהאלטען אין זיין האַנד א שפּיעגעל, וועל־כע ער האָט געוויזען דער אייגנעשלעפערטער פרוי צוזאמען מיט זיין וויזיט־קאַרטע. די שווארץ־קינסטלער וויזען דאָך א סך אזוי־נע קונצען.

איך האָב זיך געלעגט שלאָפען און אויף מאָרגען אזייגער האלב נייו, וועקט מיך מיין דיענער:

— מאדאם זאבל איז דא, ווילּ אייך גלייך זעהן.

איך האָב זיך שנעל אָנגעטהאָן און בין ארוים צו איהר.

זי האָט זיך געזעצט שטאַרק צומישט, מיט אַרונטערגעלאָזטע אויגען און געזאָגט:

— ליעבער קאָזין, איך וויל פון אייך א גרויסע טובה.

— וואס פאר א טובה?

— עס איז מיר זעהר אונאַנגענעהם עס אייך צו זאָגען, אָבער איך מוז עס אייך זאָגען: איך מוז אונבעדינגט האָבען פינף טויזענד פראנק.

— וואָס, דו?

— יאָ, איך, אָדער ריכטיגער מיין מאַן, וועלכער מוז האָבען דאָס געלד.

איך בין אַזוי צומישט געווארען, דאָס איך האָב ניט געוואוסט וואס צו ענטפערען. איך האָב זיך געפרעגט: צו מאַכט זי ניט מיט דאָקטאָר פארען שפאס פון מיר? אפשר האָבען זיי אָבגעמאכט צו אמוזירען זיך אַביסעל אויף מיין רעכנונג? אָבער אז איך האָב זיך איינגעקוקט אין איהר, איז מיר קלאָר געווארען, אז זי שפאַסט שוין גאָר ניט. זי האָט אין גאנצען געציטערט, אזוי שווער איז איהר געווען צו בעטען דאָס געלד ביי מיר און איך האָב אויך בעמערקט, אז טרערען שטיקען זי.

איך האָב געוואוסט, אז זי איז רייך און איך האָב געזאָגט:

— וואס, אייער מאן פעהלט פינף טויזענד פראנק? טהוט נור א טראכט, אפשר דאכט זיך עס אייך? ווייסט איהר גאַנץ בעשטימט, אז אייער מאן דארף האָבען דאָס געלד? האָט ער אייך וועגען דעם געשריעבען?

זי האָט אַ וויילע געשוויגען, אזוי ווי זי וואָלט זיך אָנגע־שטרענגט צו דערמאָנען זיך, דערנאָך האָט זי געענטפערט:

— יאָ, יא, ער מוז האָבען דאָס געלד, איך ווייס עס בע־שטימט.

— האָט ער עס אייך אליין געשריעבען?

זי האָט ווידער א וויילע געשוויגען און נאָכגעדאכט. איך האָב בעמערקט, ווי זי מוטשעט איהר מוח, ווי זי וויל זיך דער־מאָנען, זי האָט זיך אָבער ניט דערמאָנט, ניט געקענט זיך דער־

מאָנען, זי האָט אָבער נעוואוסט איין זאַך, אז זי מוז פאר איהר מאַן קריגען פינף טויזענד פראנק און צוליעב דעם האָט זי נעוואָנט צו זאָגען א לינגן:

— יאָ, ער האָט עס מיר אליין נעשריעבען — האָט זי נע־זאָגט.

— ווען? פארוואס האָט איהר מיר נעכטען פון דעם נאָר נישט דערצעהלט?

— דעם בריעף האָב איך ערשט היינט אין דערפריה בעקו־מען.

— אפשר קענט איהר מיר איהם ווייזען?

— ניין, ניין, איך קען ניט, איך קען ניט, ער ענטהאלט נאָך אנדערע זאכען, אינטימע, וואס אן אנדערער דארף ניט לעזען, איך האָב דעם בריעף פערברענט!

— הייסט עס, אייער מאן קריבט אריין אין חובות?

זי האָט ווידער א ווייל נעשווינגען און דערנאָך גענאָגט:

— איך וויים ניט.

איך האָב איהר ענערגיש ערקלעהרט:

— עס טהוט מיר לייד, ליעבע קוזינע, אבער נראד איצט קען איך אייך קיין פינף טויזענד פראנק ניט לייהען.

זי האָט ארויסגעלאָזט א שמערצליכען געשריי:

— אך, איך בעט אייך, איך בעט אייך, קריגט עס פאר מיר! זי איז נעווען אויפגערעגט, האָט אויסגעשטעלט צו מיר די הענד אזוי פערצווייפעלט, און באלד האָט זי זיך צוואווינט און געשטאמעלט, געמוטשעט און בעהערשט פון דעם מעכטיגען בע־פעהל, וואס זי האָט נעכטען בעקומען:

— אך, איך בעט אייך, איך בעט אייך, וועז איהר וואלט גע־וואוסט, ווי איך פיהל, ווי שווער עס איז מיר! איך מוז דאָס גאלד האָבען היינט, היינט.

איך האָב רחמנות געקראגען איבער איהר:

— איהר קריגט ביי מיר דאָס גאלד שפעטער, איהר האָט מיין וואָרט.

— אָה, איך דאנק אייך, איהר זייט אזוי גוט.

איך האָב זיך ווידער אָנגערופען:

— ווייסט איהר, וואָס נעכטען אבענד איז ביי אייך פאר־געקומען?

— יאָ.

— ווייסט איהר אויך, אז דאָקטאָר פארען האָט אייך איינגע־שלעפערט?

— יאָ, געוויס.

— אלזא, ער האָט עס אייך בעפוילען צו קומען צו מיר ליי־הען דאָס געלד. אין דעם דאָזיגען מאָמענט זייט איהר נאָך אונ־טער דעם איינפלוס פון זיין היפנאָטישען בעפעהל.

זי האָט א וויילע נאָכגעדאכט און דערנאָך האָט זי געזאָגט:

— אָבער מיין מאן האָט דאָך מיך געשיקט נאָך דעם געלד.

א גאנצע שטונדע האָב איך געפרובט זי צו איבערצייגען, עס האָט אָבער ניט געהאָלפען.

ווען זי איז ארויס, בין איך גלייך אוועקגעלאָפען צום דאָק־טאָר. ער האָט מיך מיט א שמייכעל אויסגעהערט.

— נו, יעצט גלויבט איהר שוין? — האָט ער זיך אָנגערופען.

— יאָ, יעצט מוז איך שוין.

— קומט, מיר וועלען געהן צו אייער קוזינע.

זי איז געלעגען אויף דער זאָפע, נערוועז און אויסגעמאַטערט. דער דאָקטאָר האָט געפיהלט איהר פולס, אָנגעקוקט זי א וויילע, דערנאָך האָט ער אויסגעשטרעקט זיין האַנד געגען איהרע אויגען און זיי האָבען זיך ביסלעכווייז צוגעמאַכט אונטער דער צווינגענ־דען איינפלוס פון זיין מאגנעטישער קראפט.

ווען ער האָט זי איינגעשלעפערט, האָט ער געזאָגט:

— אייער מאן דארף שוין ניט מעהר די פינף טויזענד פראנק. איהר זאָלט, אלזא, פערגעסען, אז איהר האָט געבעטען ביי אייער קאָזין לייהען דאָס געלד און ווען ער וועט מיט אייך פון דעם ריידען, זאָלט איהר איהם ניט פערשטעהן.

דערנאָך האָט ער זי אויפגעוועקט. איך האָב ארויסגענומען מיין טייסטער און געזאָגט:

— לעבע קוזינע, דאָ האָט איהר דאָם, וואס איהר האָט ביי מיר היינט אין דער פריה געבעטען.

זי איז געווען אזוי פערוואונדערט, דאָם איך האָב נעמוזט נאָך איינמאָל עס איהר איבערזאָגען. זי אָבער האָט נעקוקט אויף מיר מיט גרויסע אויגען, ניט געוואוסט, וואס צו זאָגען, נעלייקענט שטיין און ביין און איז שיער ניט בייז נעוואָרען אויף מיר.

. . . . . .

. . . . . .

איך בין נור וואס נעקומען צוריק אין מיין האָטעל. איך האָב ניט געקענט עסען, אזוי האָט מיך די דאָזיגע נעשיכטע צעורערט.

19 יולי — די מענשען, וועמען איך האָב די דאָזיגע נעשיכטע דערצעהלט, האָבען מיך אויסגעלאכט. איך וויים אליין ניט, וואס איך זאָל דענקען. דער קלוגער מענש זאָגט: אפשר?

21 יולי — איך האָב נעגעסען מיטאג אין בוזשיוואל און דעם אבענד האָב איך פערבראכט ביי די שיפער אויף .ש באל. איינמאָל פיר אלע מאָל, אלצדינג הענגט אָב פון אָרט און צייט. אויפ'ן אינזל פון גרענאווי קען מען ניט דענקען וועגען אונגאטירליכעם, ווי איהר קענט ניט וועגען דעם דענקען, בעת איהר זייט אויבען אויף דעם מאָנט־סענט־מיכעל, צי אין אינדיען. מיר זיינען שרעקליך אָבהענגיג פון אונזער סביבה. נעקסטע וואָך פאָהר איך צוריק אהיים.

30 יולי — זייט נעכטען בין איך ווידער אין דער היים. אלעס נעהט גוט.

2 אויגוסט — קיין נייעס ניטאָ. דאָם וועטער איז פראכטפול. דעם גאנצען טאָג בין איך נעזעסען נעבען טייך און נעזעהן, ווי דאם וואסער פון דער סיינע פליסט.

4 אויגוסט — צוישען מיינע דיענער האָט אויסגעבראָכען א מחלוקה. זיי האָבען זיך נעכאפט, אז עמיצער צוברעכט ביינאכט די גלעזער אין די שראנקען. דער דיענער בעשולדיגט די קעכין, די קעכין דאָם הויז־מיידעל און זי ווידער, די אנדערע.

און ווער באמת איז דער שולדיגער? נור א חכם וואָלט עס גע־קענט זאגען.

6 א ו י ג ו ס ט — דאָס מאָל בין איך ניט משוגע. איך האָב געזאגט, איך האָב געזאגט, איך האָב געזאגט! איך קען שוין מער ניט צוויי־פלאָן אין דעם, איך האָב עס געזאגט. נאָך איצט טרויסט מיר הענדאון פים, נאָך איצט שוידערט מיך — איך האָב עס געזאגט.

אזייגער צווי האָב איך געשפּאציירט צווישען מיינע ראָזען־קוסטען, אין העלען זונענשיין, און זיך צוגעקוקט צו די הערבסט־ראָזען. איך האָב זיך אָבגעשטעלט נעבען איינער, וואָס האָט גע־האָט אויף זיך דריי וואונדערבארע קנאָספּען. מיט אמאָל זעה איך, ווי אין בלום האָט זיך אויסגעבויגט נאָהענט צו מיר, אזוי ווי א פערבאָרגענע האַנד וואָלט זי א בויג געטהאָן, און באלד איז זי ארונטערגעפאלען פונ׳ם ריטעל, אויף וועלכען זי איז געוואקסען, אזוי ווי יענע האַנד וואָלט זי ארונטערגעפליקט. דערנאָך האָט זיך די דאָזיגע בלום אויפגעהויבען, האָט א דרעה געטהאָן זיך אין דער לופטען, אזוי ווי א האַנד וואָלט זי צו דער נאָז געטראגען, דאן איז די בלום געבליבען הענגען אין דער דורכזיכטיגער לופטען, גאנץ אליין, אונבעוועגליך, א מורא׳דיגער רויטער פלעק, דריי טריט פון מיר.

איך האָב זיך א וואַרף געטהאָן אויף דער בלום, אום זי צו כאפען. איך האָב גאָר נישט געפונען, זי איז פערשוואונדען. דאן בין איך שרעקליך בייז געוואָרען אויף זיך אליין. וואָרום א פער־ניגפטיגען, ערנסטען מענשען דארפען זיך אזוינע נארישקייטען ניט אויסווייזען.

אָבער האָט זיך מיר עס נור אויסגעווייזען? איך האָב זיך א קאָהר געטהאָן צום ריטעל, אום איהם אויפצוהויבען און גלייך האָב איך איהם דערזאהן אינ׳ם ראָזען־קוסט, פריש צובראָכען, ער איז געלעגען צווישען צווי אנדערע ראָזען, וועלכע זיינען געהאנגען אויף זייערע צווייגלאָך.

דאן בין איך אוועק אהיים אויסער זיך, וואָרום איצט איז מיר

געווען קלאָר, יאָ, קלאָר, אזוי קלאָר, ווי נאכט קומט נאָך טאָג, אז עמיצער געפינט זיך נעבען מיר, וועלכער טרינקט דאָס וואסער, די מילך, בעריהרט אלע זאכען, עמיצער, וועלכער לעבט אזוי ווי איך, אונטער מיין דאַך.

7 אויגוסט — איך האָב רוהיג געשלאָפען. דאָס וואסער פון מיין פלאַש האָט ער אויסגעטרונקען, אָבער מיין שלאָף האָט ער ניט געשטערט.

איצט פרעג איך זיך: בין איך פערריקט? וועז איך בין פריהער געגאנגען פאזע טיך, האָב איך אליין געזומען צווייפלען אין מיין פערשטאנד. איך האָב שוין געזעהן אזויעג משוגעים, וואס זיינען אזוי גאנץ קלאָר און פערנינפטיג, וואָס רעדען איבער זאכען מיט טיעפען פערשטאנד, ביז זייערע געדאנקען האָבען ערי־בערגעטראָטען די שוועל פון זייער משוגעת, דאן איז די געדאנקען־קייט צוריסען אוז זיי זינקען ארונטער אין דעם טיעפען שווארצען אָקעאַן, וואו כוואליעס שטייגען אוז פאלען, וואו א נעבעל ציהט זיך אוז שטורמען ברויזען, — אין דעם טיעפען, שווארצען אָקעאַן, וועלכען מען רופט „משוגעת".

וועז איך זאל זיך אליין ניט קענען, וועז איך וואלט אליין מיין צושטאנד ניט געקענט, וועז איך וואלט זיך אליין אזוי קלאָר אוז רוהיג ניט בעאבאכטעט, וואלט איך זיכער געמיינט, אז איך בין משוגע, אויף אן אמת משוגע. אין דער ווירקליכקייט אָבער בין איך א קלאָרער מענש, וואס ליידעט נור פון האלוציאַנאַציעס. אין מיינע געהירען מוז זיין עפעס א פעהלער. אוז דער דאָזיגער פעהלער ווירקט אויף מיין גייסט, אויף מיין לאָגיק, אויף די ארר־נונג פון מיינע געדאנקען.

אָט אזוי האָב איך געטראכט, בעת איך האָב געשפאַצירט פאזע טיך. די זון האָט געווארפען א העלען שיין אויף דאָס וואַ־סער. די נאטור איז געווען שעהן אוז איהר אָנבליק האָט מיך מיט לעבענס־פרייד אוז לעבענס־לוסט אָנגעפילט. מיט פערגעני־גען האָב איך געקוקט אויף דעם שנעלען פליהען פון די שוואלבען אוז מיט פרייד האָב איך זיך צוגעהערט צו דעם רויישען פון די בייטלאך אוז גראז ארום טיך.

און פונדעסטוועגען האָב איך אין דער אייגענער צייט גע־פיהלט, ווי עטוואס שוואַרצעס, דריקענדיגעס, גוואַלדיגעס, גנב'עט זיך אין מיר, א געהיימע בייזע קראפט, און פֿאַראַליזירט מיך, מיין ווילען און מיינע געדאנקען. איך האָב שוין ניט געקענט געהן ווייטער, איך האָב זיך נעמוזט צוריקקעהרען אהיים. איך האָב דערפיהלט א פיינליכע בערירפנים צו נעהן אהיים, אווי ווי איך וואלט דאַרט זעהר א נאָהענטען קראַנקען איבערגעלאָזט, וועגען וועמעס צושטאַנד איך בין מיט אמאל נעווארען אונרוהיג.

אלזא, איך האָב זיך צוריקגעקעהרט אהיים געגען מיין ווילען און דערבייַ בין איך נעווען זיכער, אז איך וועל דאַרט טרעפען א שלעכטע בשורה, צו דורך א בריעף, צו דורך א טעלעגראמע. אָבער איך האָב קיין זאך דאַרט ניט נעטראפען, — אין דער היים איז אלצדינג נעווען אין אָרדנונג, און דאָס האָט מיך נאָך מעהר פערוואונדערט, נאָך מעהר אונרוהיג נעמאכט.

8 אויגוסט — א מורא'דיגע נאכט האָב איך נעכטען דורכגעלעבט. ער ווייזט זיך ניט מעהר, אָבער איך פיהל, אז ער איז ארום מיר, קוקט אויף מיר, בעאבאכטעט מיך, בעהערשט מיך און נאָך מורא'דיגער איז, וואס ער בעהאלט זיך.

און דאָך האָב איך נעשלאָפען.

9 אויגוסט — עס האָט נאָר נישט געטראפען. אָבער איך האָב מורא.

10 אויגוסט — ווידער נאָר נישט. וועט מאַרגען אויך נאָר נישט נעשעהן?

11 אויגוסט — ווידער נאָר נישט. איך קען אָבער ניט בלייבען אין דער היים מיט דער דאָזיגער שטענדיגער מורא און מיט די דאָזיגע נעראַנקען אינ'ם מח. איך וועל זיך דורכגעהן.

12 אויגוסט — צעהן אזיגער בייגאכט. דעם גאַנצען טאָג האָב איך נעוואלט ארויסגעהן, פאַהרען, איך האָב אָבער ניט נעקענט. איך האָב נעוואלט זיך ארויסרייסען פונ'ם הויז, פון דער מורא ארום מיר, בעפרייען זיך פון דעם, נעהמען א וואָגען און פאַהרען נאָך רוען, איך האָב אָבער ניט נעקענט. פארוואס?

13 אויגוסט — וועז מען ווערט בעפאלען פון נעוויסע

קראַנקהייטען, פיהלט מען זיך, ווי דער גאַנצער קערפּער וואָלט צובראָכען געווען, דער ווילען פּאַראַליזירט, די מוסקולען שלאַף, די קנאָכען ווייך ווי פלייש און דאָס פלייש פליסיג ווי וואַסער. דעם דאָזיגען צושטאַנד פיהל איך אין מיין גייסט. איך האָב ניט קיין קראַפט מעהר, קיין מוטה, קיין זעלבסט־בעהערשונג, קיין ווילען. איך קען שוין מעהר ניט וועלען אליין, אַן אַנדערער וויל פאַר מיר און איך פאָלג אַן אַנדער ווילען.

14 א ו י ג ו ס ט — איך בין פערלאָרען. עמיצער האָט מיין זעעלע אריינגעכאפּט און בעהערשט זי! עמיצער קאָנטראָ־לירט מיין יעדען טראָט, מיין יעדע בעוועגונג, אלע מיינע געדאַנ־קען, איך בין ניט מעהר „איך", איך בין נור א צושראָקענער צו־שויער, וואס קוקט מיט מורא אויף אלצדינג, וואס ווערט געטהאָן פון מיר אויף דעם בעפעהל פון יענעם, וואס בעהערשט מיך.

איך וואָלט וועלען אַרויסגעהן, איך קען ניט, יענער וויל עס ניט. איך בלייב זיצען אויף אַ שטול, זיץ און טרויסעל זיך, ווייל יע־נער וויל אזוי. איך וואָלט וועלען זיך אויפהייבען פונ'ם שטול, ווייזען, אז איך בין נאָך א בעל הבית איבער זיך, איך קען ניט. איך בין צום שטול צוגעקלעפּט, צוגעוואקסען, איך קען מיט אן אבר ניט א ריהר טהאָן.

דערנאָך, מיט אַמאָל, מוז איך, מוז איך אַרויסגעהן אין גאָר־טען, אָנרייסען יאַגאַדעס און זיי עסען, און איך געה ארויס אין גאָרטען, רייס אָן יאַגאַדעס און עס זיי. אָה, מיין גאָט! מיין גאָט! מיין גאָט! אויב עס איז דאָ אַ גאָט, אויב א גאָט איז דאָ: גאָט, בעפריי מיך! ראַטעווע מיך! האָב מיטלייד מיט מיר! ראַ־טעווע מיך! אָה, וואס פאַר א ליידען, וואס פאַר א יסורים!... וואס פאַר א שרעק!

15 א ו י ג ו ס ט — אַזוי האָט מיין קוזינע געמוזט בע־הערשט זיין, ווען זי איז דעמאָלט געקומען צו מיר באָרגען די 5 טויזענד פראנק. אן אנדער ווילען האָט זי בעהערשט, וועלכען זי האָט געמוזט פאָלגען, אן אנדער זעעלע. געהט דען די וועלט אונטער?

אָבער וואָר בעהערשט מיך? וואָר איז יענער אונזיבטבאַרער און געהיימער פון דער איבערנאַטירלעכער ראַסע, וועלכע האָט זיך אַריינגעריסען אין מיין זעעלע?

הייסט עס, גייסטער עקזיסטירען יאָ! הייבט ווי קומט עס, וואָס זייט די וועלט שטעהט האָבען זיי זיך אזוי קלאָר ניט גע־ווייזען, ווי זיי ווייזען זיך מיר? איך האָב נאָך קיינמאָל ניט געלע־זען עטוואָס, וואָס זאָל אפילו זיין עהנליך צו דעם, וואָס עס קומט פאָר ביי מיר אינ'ם הויז. אָה, וועז איך וואָלט מיין הויז געקאָנט פערלאָזען, וועז איך וואָלט געקענט אנטלויפען, אנטלויפען אויף אלע מאָל פון מיין הויז, איך וואָלט זיך דאָן גערָאטעוועט. אָבער איך קען ניט, איך קען ניט.

16 אויגוסט — הייבט איז מיר געלונגען ארויסצוריי־סען זיך אויף א פאָר שעה פונ'ם הויז. ווי א געפאַנגענער, וואָס געפינט פלוצים די טיר פון געפענגנים אָפען, האָב איך זיך ארויס־נעריסען. איך האָב דערפיהלט, אז איך בין פריי און אז יענער איז ניטאָ. איך האָב געהייסען איינשפאַנען דעם וואָגען און בין אוועק־געפאָהרען נאָך רוען. אָה, ווי אנגענעהם עס איז, צו קאָנען זאָגען דעם קוטשער: „שפאַן איין, מיר פאָהרען נאָך רוען!"

איך האָב איהם געהייסען זיך אָפשטעלען נעבען דער ביבליא־טהעק און געבעטען דעם ביבליאטהעקער, ער זאָל מיר געבען דאָק־טאָר הערמאַן הערשטאוס'ס גרויסע אָפהאַנדלונג איבער די אונ־בעקאַנטע איינוואָהנער פון דער וועלט אינ'ם אלטערטום און אין דער איצטיגער צייט.

וועז איך האָב דערנאָך זיך ווידער געזעצט אין וואָגען, האָב איך געוואָלט זאָגען: „צום באָהן!" און אנשטאָדט דעם האָב איך א געשריי געטהאָן, יאָ, ניט געזאָגט, נור א געשריי געטאָן הויך אויפ'ן קול, אזוי, דאָס די פערבייגעהער האָבען זיך אומגעקוקט אויף מיר: — אָהיים! און דאָן האָב איך זיך ארונטערגעלאָזט אויף די קישען אינ'ם וואָגען און געציטערט מיט'ן גאַנצען קער־פער. יענער האָט מיך ווידער געפונען, ווידער מיך געפאַקט!

17 אויגוסט — אָה, וואס פאר א נאַכט! וואָס פאָר

א נאכט! און דאָך דאכט זיך מיר, אז איך האָב נעדארפט זיין צופריעדען. ביז איינס פאר טאָג האָב איך געלעזען. הערעשטאוס, דאָקטאָר פון דער פילאָזאָפיע און טהעאָלאָגיע, האָט געשריבען די געשיכטע פון אלע אונזיכטבארע וועזענס, וועלכע שוועבען ארום דעם מענשען אָדער וועגען וועלכע ער חלומ'ט. ער בעשרייבט זייער אורשפרונג, זייער נעביעס, זייער מאכט, אָבער קיינער פון זיי איז ניט עהנליך צו דעם וואס מאטערט מיך. עס שיינט, אז דער מענש, זייט ער האָט אָנגעהויבען צו דענקען, האָט נעמהנט און מורא געהאט פאר א נייעס וועזען, וואס איז שטאַרקער פון איהם, א וועזען, וועלכעם וועט זיין נאכפאלגער זיין אויף דער ערד. און אזוי ווי ער האָט איהם ניט געזעהן און ניט געוואוסט, וואס ער איז אזוינס, האָט ער, דער מענש, פאר שרעק בעשאפען זיך א נאנצע ראסע פון פערבאָרגענע גייסטער, טרוימען פון א צושראָקע־נער פאנטאזיע.

אָפגעלעזען ביז איינס פארטאג, בין איך צוגענאנגען צום אָפענעם פענסטער און זיך אנידערגעזעצט, אום אָבצופרישען מיין קאָפ און מיינע געדאנקען אין דעם קיהלען הויך פון דער לופט.

ווי שעהן און ווי ווילד איז נעווען די נאכט! אמאל וואלט אזא נאכט מיר א סך פערגעניגען פערשאפט.

קיין לבנה איז אויפ'ן הימעל ניט נעווען. שטערן האָבען גע־פלימערט. ווער בעוואהנט די דאזיגע וועלטען? וועלכע געשטאל־טען? וואס פאר א מינים פון ברואים? וועלכע חיות, וועלכע פלאנצען וואקסען דארט? וועיסען יענע וואס וואהנען דארט אין די ווייטע וועלטען, מעהר ווי מיר? וואס וועיסען זיי מעהר ווי מיר? וואס זעהען זיי מעהר ווי מיר? וועט עמיצער פון זיי פריהער אדער שפעטער דעם וועלט־רוים דורכשניידען און אויף אונזער ערד אראָב, אום זי צו ערָאבערן, ווי אמאל די נארמאנען האָבען ים'ען דורכגעשניטען, אום שוואכערע פעלקער צו אונטער־יאָבען.

מיר זיינען אזוי שוואך, אזוי וועהרלאָז, אזוי אונווישענד, אזוי קליין, מיר מענשען, אויף דער קליינער ערד!

און טראַכטענדיג אזוי, דעם קאָפּ נעגען פרישען ווינטל פון דער נאכט ארויסגעשטעלט, האָב איך אייננעדרימלט. איך האָב געדרימלט אזוי אן ערך, ארום א פערציג מינוט. פלוצים האָב איך געפעלט די אויגן אָהן דער מינדסטער בעוועגונג. עפעס האָט מיך אויפגעוועקט. צוערשט האָב איך גאָר נישט געזעהן. דערנאָך האָט זיך מיר אויסגעוויזען, אז א זייטל פון מיין בוך, וואס איז געבליבען ליגען אויף טיש אָפען, האָט זיך איבערגעקערט, פון זיך אליין זיך איבערגעקערט. קיין לופט־צוג האָט פונ׳ם פענסטער ניט געקענט בלאָזען. איך בין ערשטוינט געווארען און געווארט, וואס ווייטער וועט זיין. אין א פיער מינוטען ארום — אהא! — האָב איך געזעהן, מיט מיינע אייגענע אויגען געזעהן, ווי א צווייטע זייטל האָט זיך אויפגעהויבען און זיך אוועקגעלייגט אויף דער נעקסטער, אזוי ווי א האנד וואלט געבלעטערט. מיין שטול איז געווען לעדיג, האָט אויסגעוויזען צו זיין לעדיג, אָבער איך האָב זיך אָנגעשטויסען, אז יענער זיצט דאָרט אויף מיין פלאַץ און לעזט. מיט איין שרעקליכען שפרונג, אָט ווי א ווילדע חיה, האָב איך זיך א כאַפּ געטהאָן פונ׳ם אָרט, אום יענעם, מיין פייניגער, צו כאַפּען, יענעם צו דערשטיקען, צו דערווערגען. אָבער איידער איך בין צום שטול צוגעלאָפּען, האָט יענער זיך אָן דר׳ערד א וואַרף געטהאָן, א טרויסל געטהאָן דעם טיש, אומגעוואַרפען און פערלאשען די לאָמפּ, איז דורכ׳ן פענסטער ארויסגעשפרונגען ווי א פערברעכער, וואס זוכט זיך צו ראַטעווען אין א פינסטערער נאכט, און האָט איהם פערקלאפט. איך האָב אליין געזעהן, ווי ער האָט זיך מיט ביידע הענד אָנגעכאפט אָן דעם קארניז פונ׳ם פענסטער.

אלזא, ער איז אנטלאָפען. ער האָט זיך דערשראקען, דערשראקען פאר מיר.

ער וועט זיך שוין פון מיינע הענד ניט ארויסדרעהען. היינט־מאָרגען — איך וועל איהם שוין כאַפּען! דאן וועל איך איהם דערשטיקען. פאסירט דען ניט אמאל, אז הינט בייסען און טויטען זייערע בעלי בתים?

18 אויגוסט — איך האָב דעם גאנצען טאָג וועגען דעם

נאָכגעדאכט. יא, איך וועל איהם פאָלגען, איך וועל זיינע פער־לאַנגען ערפילען, איך וועל טהאָן אלצדינג, וואס ער וועט מיר הייסען. ער איז שטאַרקער, איך מוז זיך איהם אונטערווארפען, אָבער די צייט וועט שוין קומען....

19 אויגוסט — איך ווייס, איך ווייס, איך ווייס אלעס. איך האָב נור וואס אין דער מאָנאַטליכער וויסענשאפטליכער רע־וויו פאָלגענדעס געלעזען:

פון ריאָ דע־זשאַניירא לאָזט מען וויסען, אַז אין דעם דאָזיגען אויגענבליק גוואַלדעוועט אין דער פּראָווינץ סאַן פּאַאולאָ אַ משוגעת מגפה, וועלכע דערמאָנט אָן די משוגעת־מגפות אין מיטעל־אַלטער, וואָס פלעגען אויסברעכען צווישען די פעלקער אין אייראָפּאַ. די איינוואָהנער פערלאָזען צושראָקען זייערע הייזער, אַנטלויפען פון זייערע דערפער, וואַרפען אַוועק זייערע פעלדער, ווייל זיי ווייזט זיך אויס, אַז זיי ווערען פערפאָלגט פון ברואים, וועלכע מען קען ניט זעהן. די דאָזיגע ברואים ערנעהרען זיך פון מענשליכע לע־בענס און אויסער דעם טרינקען זיי וואַסער און מילך און קיין אַנדערע שפּייז ריהרען זיי ניט אָן.

פּראָפעסאָר דאָן פעדראָ הענריקעץ מיט נאָך אַנדערע דאָק־טוירים זיינען אַרויסגעפאָהרען נאָך דער פּראָווינץ סאַן־פּאַאולאָ, אום אויסצופאָרשען אויפ'ן אָרט די אורזאַכען און די סימפּטאָמען פון דער דאָזיגער מגפה און צו רעקאָמענדירען דעם קיסר מאַס־רעגלען, ווי אַזוי די אָנגעגריפענע בעפעלקערונג צו קורירען פון דער דאָזיגער מגפה.

אָה, איצט דערמאָן איך זיך אָן דעם וואונדער־שעהנעם בראַ־זיליאַנישען דריי־מאַסטער, וועלכער איז אַם לעצטען 8טען מאַי איבער דער סעין מיינע פענסטער פארבייגעפאָהרען. דאָס דאָזיגע שיף איז מיר דעמאָלט אַזוי געפעלען געוואָרען. עס האָט זיך מיר דעמאָלט אויסגעוויזען אַזוי שעהן, אַזוי העל און אַזוי פריינדליך. י ע נ ע ר איז געווען אויף דער דאָזיגער שיף. איצט פערשטעה איך עס. י ע נ ע ר איז געקומען פון בראַזיליען, פון דאָרט שטאַמט ער. ער האָט מיך געזעהן, האָט מיין ווייס הויז

געזעהן און איז פון'ם שיף אין טייך אַריינגעשפּרונגען... אָה, מיין גאָט! מיין גאָט!

איצט ווייס איך אַלעס. איצט איז מיר אַלעס קלאָר. די צייט, ווען דער מענש האָט געהערשט, איז אַוועק.

„ער" איז געקומען, „ער", די ערשטע שרעק פון די פּרימיטיווע, נאַאיווע פעלקער, „ער", וועמען די צושראָקענע פּריעסטער האָבען פעריאָגט, וועמען די מכשפים האָבען גערופען אין די פינסטערע נעכט, נישט זעהענדיג איהם. „ער", וועמען די צושראָקענע פאַנ־טאַזיע פון די פּרימיטיווע מענשען האָט אויסגעמאָהלען אין די פערשיעדענסטע פאָרמען פון טייוואָלים און „ניט גוטע". „ער", וועמען די מענשען פון די שפּעטערע דורות מיט די פיינערע חושים האָבען דייטליכער געפיהלט, האָבען איהם אָנגערופען, ווי מעסמער, למשל, מיט די נעמען מאַגנעטיזמוס, היפּנאָטיזמוס, סוגזשעסטיאָן און מיט נאָך אַזוינע הויך־קלינגענדיגע נעמען. איך האָב געזעהן, ווי זיי האָבען זיך געשפּיעלט מיט דער דאָזיגער מורא'דיגער קראַפט ווי קינדער. וועה צו אונז! וועה צו דעם מענשען! „ער" איז געקומען, „ער", ווי הייסט ער? „ער" — מיר ווייזט זיך אויס, אַז ער זאָגט מיר זיין נאָמען, נאָר איך הער ניט קלאָר — יאָ, יאָ, ער זאָגט מיר זיין נאָמען, איך קען אָבער איהם ניט נאָכזאָגען — דער... דער האָרלאַ... יאָ, יאָ, דער האָרלאַ, ריכטיג! דער האָרלאַ, אַזוי הייסט ער. דער האָרלאַ איז דאָ!..

אָה, דער יאַסטרעב האָט די טויב פערצוקט, דער וואָלף דאָס שעפּעלע געפרעסען, דער לויב דעם בופלאַקס מיט די שפּיציגע הערנער. דער מענש ווידער האָט דעם לייב מיט פייל, שווערד, פּולווער און בליי געטויטעט, אָבער דער האָרלאַ וועט אונז מענשען מאַכען דאָס אייגענע, וואָס מיר האָבען פון פערד און אָקסען גע־מאַכט: זיין זאַך, זיין דיענער, זיין שפּייז. וועה איז צו אונז!

און דאָך רעבעלירט מאַנכעסמאָל די חיה געגען דעם מענשען, וועלכער האָט זי געצוימט, און טויטעט איהם. איך וועל איהם אויך... אָבער איך מוז איהם אַפריהער קאָנען, בעריהרען איהם, זעהן איהם. פאַרוואָס קען איך איהם ניט זעהן?

אָה איצט דערמאָן איך זיך אָן די ווערטער פון דעם מאָנאַך פון מאָנט־סאַן־מיכעל: „זעהען מיר דען א הונדערט־טויזענדסטען טהייל פון דעם, וואָס עס עקזיסטירט? נעהמט, למשל, דעם ווינד. דער ווינד איז די גרעסטע נאַטור־קראַפט. ער וואַרפט אום מענשען, שליידערט אום הייזער, רייסט אַרויס בוימער, צורודערט דעם ים, צומאָהלט פעלזען, קעהרט איבער די שטאַרקסטע שיפען, דער ווינד, וואס טויטעט, פייפט, קרעכצט, ברילט — האָט איהר איהם שוין אמאָל געזעהן און קאָנט איהר איהם דען אַמאָל זעהן? און דאָך איז ער דאָ, איהר קענט עס ניט לייקענען".

און איך טראכט מיר ווייטער. מיינע אויגען זיינען אַזוי שוואך, דאָס זיי קענען ניט אפילו אונטערשיידען פעסטע זאכען ווען זיי זיינען דורכזיכטיג ווי גלאָז. ווען א גרויסע שפּיעגעל־שויב אָהן קוועקזילבער פון הינטען זאָל שטעהן מיר אין וועג, וועל איך זיך אָן איהר אָנשטויסען, פּונקט ווי א פייגעלע אָן די שוי־בען פונ'ם פענסטער, בעת עס טראגט זיך פון דרויסען אין צימער. טויזענדער זאכען נאַרען אָפּ דאָס אויג. היינט איז דען א וואונדער, ווען די אויגען קענען ניט דערזעהן א נייעם קרפּער, וועלכער איז זעהר פיין?

א נייער קערפּער. א נייעס וועזען. פארוואס ניט? עס האָט געמוזט קומען. פארוואס זאָלען מיר זיין די לעצטע? מיר זעהען ניט די נייע וועזענס, מיר דערקענען זיי ניט, פּשוט דער־פאר, ווייל זייערע קערפּערס זיינע פאָלקאָמענער, פערענדיגטער פון אונזערע. אונזערע קערפּערס זיינען שוואך. זיי נעהרען זיך ווי פלאַנצען, ווי חיות, פון גראָז און פלייש. אונזער גוף איז א שלעכט־געמאכטער מעכאניזם, וואס איז אונטערווארפען צו אלע צרות און פּלאָגען, א לעכערליכע משוגע־שלעכט־געמאכטער מעכאניזם, א גרא־בעס, צוברעכליכעס ווערק, וואס איז ניט מעהר ווי א סקיצע צו דעם וועזען, וועלכער האָט ווירקליך שעהן און אינטעליגענט געקאָנט זיין.

עס זיינען דאָ אזוי וועניג פערשיעדען־ארטיגע ברואים אויף דער וועלט, פון דער אויסטער ביז צום מענשען. פארוואס זאָל

ניט זיין נאָך איין בריאה? נאָך א מין? פארוואס זאלען ניט זיין בייַמער מיט ריעזען־בלומען, וואס זאלען לייכטען און רופ־טען איבער וויַיטע שטרעקעס? פאר וואס זאלען קיין אנדערע עלע־מענטען ניט זיין, ווי נור פייער, לופט, ערד און וואסער? פאר וואס נור פייער? פאר וואס ניט פערציג, פיער הונדערט, פיער טויי־זענד! ווי אָרעם, עלענד, טרויעריג איז אויף אונזער ערד, ווי קארג אויסגעמאָסטען, ווי ארעם צוגעטראכט, ווי אומגעלומפערט נע־מאכט! ווי חן'עוודיג איז דער עלעפאנט, צו דער היפּפּאָפּאטא־מוס, ווי עלעגאנט איז דער קעמעל!

אָבער דער שמעטערלינג, וועט איהר זאגען, איז דאָך ווי א בלום, וואס פליהט. איך אָבער חלום פון אזא שמעטערלינג, וואס זאָל זיין גרויס ווי הונדערט וועלטען, מיט פליגלען, וואס זייער פּאָרמע, שהנקייט, פּאָרב און בעווגונג, קען איך ניט ערקלערען, אָבער וואס איך זעה פאר זיך אזוי דייטליך. ער טראָגט זיך פון שטערן צו שטערן, דערקווויקט זיי מיט דעם דופטיגען רוישען פון זיינע פליגלען. און די פעלקער דאָרט אויבען קוקען איהם נאָך מיט בעגייסטערונג, בעת ער פליהט פערביי...

וואס טהוט זיך עס מיט מיר? ער איז עס, ער, דער האָרלאָ, וואָס פערפאָלגט מיך, ער הייסט מיר טראכטען וועגען אזויַנע נא־רישקייטען! ער איז אין מיר. ער האָט פערנומען דעם פלאץ פון מיין נשמה. איך וועל איהם טויטען.

19 א ו י ג ו ס ט — איך וועל איהם טויטען. איך האָב איהם געזוהנן. נעכטען ביי נאכט האָב איך זיך געזעצט ביים טיש און געמאכט אזוי ווי איך בין כלומר'שט פערטהאָן אין שריי־בען. איך האָב גוט געוואוסט, אז ער וועט זיך ארומדרעהען ארום מיר נאָהענט. דאן וועל איך איהם אפשר קאָנען פאָקען. דאן אפשר וועט די פערצוויפלונג מיר כחות געבען. איך האָב הענד, קניע, א ברוסט, א שטערן, צייהן — איך וועל דאָס אלעס נעברוי־כען, אום איהם צו דערווארגען, צו דערשטיקען, צובייסען און צו־רייסען, אויף שטיקער איהם צוריַיסען.

און איך האָב איהם געהיט. מיט אלע מיינע איבערריַיצטע נערוון.

איך האָב אָנגעצונדען ביידע לאָמפען און אויפ'ן קאמין האָב איך אוועקגעשטעלט אכט ברענענדיגע ליכט, אום איהם בעסער צו זעהן.

פאר מיר שטעהט מיין בעט, איין אלט אייכען־בעט מיט ווילען. רעכטס איז דער קאמין, לינקס די טיר, וואס איך האָב זאַרגפעלטיג צוגעשלאָסען, נאכדעם ווי איך האָב א היבשע צייט זי געהאלטען אָפען, אום איהם אריינצולאָזען. הינטער מיר שטעהט א הויכער שפיגעל־שראנק, פאר וועלכען איך האָב זיך יעדען טאָג גערַאזירט, אָנגעטהאָן זיך און אין וועלכען איך האָב זיך יעדעם מאָל בעטראכט פון קאָפ ביז די פיס, ווען איך בין איהם פערבייגעגאנגען.

איך האָב געמאכט, אזוי ווי איך שרייב כלומר'שט, אום איהם צו נארען. ער האָט מיך אויך נאכגעשפיאָנירט. און פלוצים האָב איך דערפיהלט, איך בין געווען זיכער אין דעם, אז ער האָט זיך איבערגעבויגען איבער מיין שולטער און לעזט, וואס איך האָב אָנגעשריבען. ער האָט זאנאר מיין אויער אָנגעריהרט.

איך האָב זיך אויפגעהויבען, אויסגעשטרעקט בוידע הענד און האָב זיך אזוי שנעל א דרעה געטהאָן, דאס איך בין שיער ניט געפאלען. נו, און?... אינ'ם צימער איז געווען אזוי ליכטיג ווי בייטאג און איך האָב זיך ניט געזעהן אין מיין שפיגעל. דאָס גלאָז איז געווען לעער, קלאָר, טיעף, העל בעלייכטעט, אָבער מיין בילד איז דאָרט ניט געווען, און איך בין דאָך געשטאנען פאר איהם און האָב געזעהן די גרויסע, קלאָרע שפיגעל־שויב פון אויבען ביז אונטען, געזעהן עס מיט אויגען פול שרעק! איך האָב מורא געהאט א טראָט צו טהאָן, מורא געהאט זיך א ריהר צו טהאָן, איך האָב געפיהלט, אז „ער" איז דאָ געווען, אז „ער" איז געשטאנען צווישען מיר און דעם שפיגעל און דערפאר האָב איך דאָרט מיין בילד ניט געזעהן.

ווי איך האָב זיך דערשראקען! און דערנאָך האָב איך זיך פלוצים דערזעהן אין א נעבעל טיעף אינ'ם שפיגעל, אין א שלייער, ווי דורך וואסער, און עס האָט זיך מיר אויסגעוויזען, אזוי ווי דאס

וואסער וואָלט געפֿלאָסען פון לינקס נאָך רעכטס גאנץ לאַנגזאַם אַווי, דאָס מיין בילד איז מיט יעדער סעקונדע ארויסגעטראָטען אלץ שארפער, אלץ דייטלעכער. עס איז געווען ווי נאָך א ליקוי חמה. דאָס, וואס האָט מיך פארשטעלט, האָט ניט געהאט קיין פעסטע פאָרמע, נור א מין דורכזיכטיגקייט, וואס איז געווארען אלץ העלער און ליכטיגער.

צום סוף בין איך אימשטאַנד געווען זיך אין גאנצען צו דערקענען, ווי יעדען טאָג, ווען איך קום אויף זיך אינ'ם שפיגעל.

איך האָב איהם געזעהן! און נאָך איצט פיהל איך דעם שרעק אין אלע מיינע גליעדער און עס שוידערט מיך.

20 אויגוסט — ווי זאָל איך איהם טויטען, אז איך קען איהם ניט כאפען? דורך גיפט? אָבער ער וועט דאָך זעהן, ווי איך טהו עס אריין אין דאָס וואסער — און אגב קען איהם אונזער גיפט שעדיגען? ניין, ניין, ניין, מסתמא ניט. וואס דען? וואס דען?

21 אויגוסט — איך האָב נעשיקט נאָך א שלאָסער און האָב ביי איהם בעשטעלט אייזערנע לאָדען פאר מיינע פענסטער, אָט אזוינע ווי מאנכע אין פאריז האָבען, אום זיך צו בעשיצען געגען גנבים. ער וועט מיר נאָך מאכען אן אייזערנע טיר. . . . .

. . . . . .

10 סעפטעמבער — רוען, האָטעל קאָנטינענטאל. עס איז געשעהן! עס איז געשעהן! אבער איז ער טויט? איך בין אין גאנצען צוטומעלט פון דעם, וואס איך האָב געזעהן.

נעכטען, וועז דער שלאָסער האָט ארויפגעטהאָן די לאָדען און די אייזערנע טיר, האָב איך אלעם געלאָזט שטעהן אָפען ביז נאָך האלבער נאכט, כאָטש עס איז געווען אביסל קאלטליך.

פלוצים האָב איך דערפיהלט, אז „ער" איז דא און איך בין געווארען מלא שמחה. איך האָב זיך לאנגזאם אויפגעהויבען, בין אוועק נאָך רעכטס, דערנאָך צוריק נאָך לינקס, ער זאָל ניט ווייסען, וואס איך ווייל טהאָן. דערנאָך האָב איך אויסגעטהאָן די שטיוועל און אָנגעטהאָן די פאנטאָפעל. דערנאָך האָב איך צוגעמאכט די

אייזערנע לאָדען און בין נאנץ רוהיג צונעגאנגען צו דער טיר און זי צוויי מאָל פערשלאָסען. דערנאָך בין איך צונעגאנגען ווידער צום פענסטער, פערשלאָסען די לאָדען און ארונטערגעלאָזט דעם שליסל אין קעשענע.

און פלוצים האָב איך בעמערקט, אז „ער" איז נעווארען אונרוהיג, האָט זיך נענומען בעווענען ארום מיר. ער האָט זיך דערשראָקען און פערלאַנגט פון מיר, איך זאָל איהם עפענען. איך האָב איהם שיער־שיער ניט נעפאָלגט, אָבער דאָך האָב איך איהם דאָס מאָל ניט נעפאָלגט, נור איך בין הינטערווייעכיג צונעגאנגען צו דער טיר, אביסעלע זי געעפענט, נור אויף אזוי וויט, דאָס איך אליין זאָל קענען זיך דורכקוועטשען דורך איהר און אזוי וויי איך בין זעהר הויך און מיין קאָפ דערלאַנגט די פריטילקע, האָב איך בעשטימט געוואוסט, אז ער וועט שוין ניט קענען זיך ארויסדרעהען דורך דער טיר. דערנאָך האָב איך איהם אליין אין צימער פערשלאָסען, נאנץ אליין. וואס פאר א פרייד! איך האָב איהם אריינגעלאָזט! דערנאָך בין איך ארונטערגעלאָפען אונטען, האָב א כאַפ געטהאָן די צוויי לאָמפען, וואס זיינען נעשטאַנען אינ'ם סאלאָן אונטער מיין שלאָף־צימער, האָב אויסגענאָסען דעם קעראָסין אויפ'ן טעפיך, אויף די מעבעל, אויף אלצדינג און אונטערגעצונדען. דערנאָך בין איך ארויסגעלאָפען און פערשלאָסען פון דרויסען די אריינגאנגס־טיר.

איך בין אריינגעלאָפען אין גאָרטען און האָב זיך פערשטעקט צווישען די קוסטען. אָה, וויי לאנג עס האָט געדויערט, וויי לאנג! ארום איז געווען שטיל, דונקעל, שטום. קיין הויך פון א ווינטעלע, קיין שטערנדעל אויפ'ן הימעל. שוועכע וואָלקענס האָבען געדריקט מיר אויף דער נשמה, וויי שווערע בערג.

איך האָב געקוקט אויף מיין הויז און געווארט. אָה, וויי לאנג עס האָט געדויערט. איך האָב שוין געמיינט, אז דאָס פייער איז דאָרט אויסגענאנגען אדער אז „ער" האָט עס אויסגעלאשען, „ער". פלוצים האָט אונטען, אונטער דעם דרוק פון דער היץ, א פענסטער געפלאצט, און א גרויסער רויט און געלער, לאנגער דינער פלאם האָט

ארויסגעזעצט און געגומען לעקען און קושען די ווייסע וואנד אזש ביז'ן האָך ארויף. דער שיין איז געפאלען אויף די בויסער, אויף די צווייגען, אויף די בלעטער און זיי האָבען געציטערט פאר שרעק. די פייגעלעך האָבען זיך אויפגעכאפט, א הונד האָט ערגעץ געגומען בילען. מיר האָט זיך אויסגעוויזען, אז עס ווערט טאָג. דערנאָך האָבען נאָך צווויי פענסטער געפֿלאצט און איך האָב געזעהן, ווי דער גאנצער אונטערשטער עטאזש איז איין שטיק פייער. אָבער פֿלוצים האָט אין דער שטומער נאכט אָפּגעהילכט א געשריי, א מורא'דיגער, שארפער, הערץ־רייסענדער געשריי, דער געשריי פון א פרוי, און צווויי פענסטער אונטער'ן דאָך האָבען זיך געעפענט. איך האָב גאָר פערגעסען אָן מיינע דיענסטען. איך האָב געזעהן זייערע צוקרימטע פנים'ער און האָב געזעהן, ווי זיי ווינקען.

א שרעק האָט מיך מיט אמאל אָנגעכאפט. איך האָב זיך א לאָז געטהאָן צום דאָרף מיט א געשריי:

— ראַטעווועט! ראַטעווועט! פייער! פייער!

איך האָב בעגעגענט מענשען, וואס זיינען שוין געלאָפען צו מיין הויז, און איך האָב זיך צוריקגעקעהרט מיט זיי.

איצט האָב איך שוין מעהר קיין הויז ניט געפונען. נור איין גרויסער שייטער־הויפען איז פערבליבען, א מורא'דיגער שייטער־הויפען, וועלכער האָט די גאנצע געגענד בעלייכטעט. א שייטער־הויפען, אויף וועלכען מענשען זיינען פערברענט געווארען און „ער" אויף, „ער", מיין געפאנגענער, דאָס נייע וועזען, דער נייער הערר, דער האַרלאַ.

פֿלוצים איז איינגעפאלען צווישען די וועגד דער גאנצער דאָך און א פייערדיגער זייל האָט צום הימעל אויסגעשאָסען. איך האָב געזעהן דורך אלע פענסטער די גלוט דאָרט אינווענדיג און איך האָב מיט שמחה געטראכט, אז ער איז דאָרט פערכאפט געווארען פון דעם פייער, אז ער איז שוין טויט.

טויט? אפשר? זיין גוף? אבער אפשר איז זיין גוף ניט אזא, וואס קאָן צושטערט ווערען פון פייער, ווי אונזערער?

וועז ער איז ניט טויט? אפשר האָט נור די צייט אליין מאכט איבער איהם? ער וואָלט ניט געהאט דעם דאָזיגען דורכזיכטיגען, גייסטערהאפטען לייב, וועז ער זאָל אויך דערפען מורא האָבען, ווי מיר, פאר שמערצען, וואונדען, קראנקהייט און צושטערונג פאר דער צייט.

צושטערונג פאר דער צייט? פון דעם שטאמט דער גאנצער שרעק פון דעם מענשען! נאָך דעם מענשען קוקט דער האַרלאַ; נאָך דעם, וועלכער קאָן שטארבען יעדען טאָג, יעדע שטונדע, יעדע מינוט, דורך יעדעם אונגליק, איז געקומען דער, וועלכער קאָן שטארבען נור אין א בעשטימטען טאָג, אין א בעשטימטער שטונדע, וועז זיין צייט איז אוועק.

ניין, ניין, ער איז ניט טויט, איך בין זיכער אין דעם. אויב אזוי, אויב אזוי — וועל איך מוזען טויטען — זיך אליין!...

אַן אבענד

ער „קלעבער" האָט זיך אָבגעשטעלט, און מיט בע־גייסטערטע אויגען האָב איך בעטראכט דעם וואונדערבאַרען גאָלף פון באוזשיע, וועלכער האָט זיך ענטפּלעקט פאר אונז. געדיכטע וועלדער האָ־בען בעדעקט די הויכע בערג; אין דער ווייטער ווייטקייט האָט דער געלער זאַמד ביים ים אויס־געזעהן ווי אַ זוים פון גאָלדענעם שטויב, און די זון האָט גע־שטראַהלט און געגאָסען איהרע פייערדיגע שטראַהלען אויף די וויי־סע הייזער פון דער קליינער שטאָדט.

די לופט איז געווען הייס, אַפריקא'ס הייסער אָטעם האָט מיר אנטקעגען געוועהט און דערמאָנט אָן דער וויסטעניש; יענעם גרויסען געהיימניספולען וועלט טהייל, אין וועמעס אינערליכען לעבען קיין מענש פון נאָרד קען ניט אריינדרינגען. זייט דריי מאָנאַטען, אז איך האָב ארומגעבלאָנדזשעט ביים ראנד פון דער דאָזיגער דונקעלער אונבעקאנטער וועלט, ביי די ברעגען פון דיע־זען אונגעוועהנליכען ערדטהייל, דער היימאַט פונ'ם שטראַוס, דעם קעמעל, דער גאַזעללע, דעם ים פערד, דער גאָרילאַ, דעם עלפאַנט, און דעם נעגער. איך האָב געזעהן די אַראַבער פארבייפליהענ־דיג, ווי אַ פאָהן, וועלכע פלאַטערט, וועהט, פליהט פערביי און ווערט פערשוואונדען. איך האָב געשלאָפען אונטער זייערע ברוי־נע געצעלטען, אין די טרעמפּישע הייזלאך פון די דאָזיגע ווייסע פויגעל, וועלכע האַלטען אין איין ארומשלעפּען זיך איבער דער וויסטע. איך בין געווען פער'שכור'ט פון דער ליכטיגקייט, פון די איינדריקע, וואס די אונענדליכע ווייטקייט האָט אויף מיר גע־מאַכט.

איצט נאָך דער לעצטער רייזע האָב איך נעמוזט אוועק, צו־ריק קיין פראנקרייך, קיין פּאריז, אין דער שטאָדט פון אומזיסטע פּלויתעריין, פון אלטענליכע בעטראכטונגען, פון אונאויפהערליכען דריקען די הענד. איך האָב נעמוזט זיך זענענען מיט אלע די ליעב געקראנענע זאכען, וועלכע זיינען נעווען פאר מיר אזוי ניי, וועלכע איך האָב נור וואס דערקענט און וועלכע וועלען מיר דאָך שוין פעהלען.

א מאסע שיפלעך האָבען ארומגערינגעלט דעם דאמפּפער; איך בין אריינגעשפרונגען אין איינער, וועלכע א קליינער נענער האָט גערודערט, און באלד בין איך נעשטאַנען אויפ'ן ברעג נע־בען דעם אלטען סאראצענער טויער, וועמעס גרויע רואינע ביים אריינגאנג אין שטאָדט זעהט אויס ווי א אָנדייטונג פון אמאליגער גרויסקייט.

בעת איך בין נעשטאַנען נעבען מיין רייזע־טאַש ביים האפען און האָב ארויבערגעקוקט צו דער מעכטיגער שיף, וועלכע איז נע־לעגען פּראנקערט, נאָך אין נאנצען פול מיט פערוואונדערונג פאר אָט דיעזען מערקווירדיגען האפען, פאר אָט דעם דאָזיגען פעלזיגען גרונד פון הויכע בערג, בעשפריצט פון בלויע כוואלעיעס פון דער בוכטע, וועלכע איז שעהנער ווי דער גלאָק פון נעאפּאל, כמעט אזוי שעהן ווי אדזשאקסיא און פּאָרטאָ און קאָרסיקאָ — האָט א האָנד זיך שווער אויף מיין שולטער ארויפגעלייגט.

איך האָב זיך אומגעדרעהט, און דערזעהען א הויכען מאן מיט א לאנגער באָרד, א שטרויענעם הוט אויפ'ן קאָפּ, אין א ווייסען פלאנעלענעם אנצוג. ער איז געשטאַנען פאר מיר און מיך שארף אָנגעקוקט מיט זיינע בלויע אויגען.

— זיינען מיר ניט אלטע שוהלחברים? — האָט ער נעזאָנט.

— עס קען זיין. ווי הייסט איהר?

— טרעמאולין.

— צום טיפעל! דו ביזט דאָך אין שוהלע נעזעסען מיט מיר אויף איין באנק.

— זעהסט, אלטער, איך האָב דיך אויפ'ן ערשטען קוק גלייך ווידער דערקענט.

און קושענדיג זיך, האָט זיין לאנגע בארד מיר די באקען געקיצעלט.

ער האָט אויסגעזוהען צו זיין אזוי צופרידען, אזוי גליקליך אזוי פרעהליך דערמיט וואס ער האָט מיך בענעגנט, אז ער האָט אין מיר אויך פֿלוצים אויפגעוועקט די אמאליגע פריינדשאפט און איך האָב קרעפטיג נעדריקט די האנד פון׳ם אלטען חבר, אויך צופרידען איהם נאך אמאל צו זעהן.

טרעמאולין איז פיער יאהר נאכאנאנד נעווען מיין נאהענטסטער פריינד, דער ליעבסטער פון מיינע שוהלחבֿרים, וועלכע מיר פערגעסען אזוי שנעל, נאכדעם ווי מיר פערלאזען די שוהלע. דעמאלט איז ער נעווען מאגער און דין, מיט א שמאלער ברוסט און נרויסע לאנגע פיס. זיין דיקער, רונדער, שווערער קאפ האָט אויסגעזוהען צו גרויס פאר דעם דארען אויסנעצוינענעם קערפער.

ער איז נעווען זעהר קלוג, האָט אלעס לייכט פערשטאנען און אין זיך אריינגעזוגפט מיט נאטירליכע פעהינקייטען אלע לימטערישע שטודיען. אין קלאס איז ער אימער נעווען דער ערשטער.

אין שוהלע איז מען נעווען איבערנעצייגט, אז ער וועט אמאל ווערען א בעריהמטער מאן, א דיכטער נעווים, וויל ער האָט פערפאסט נראמען און האָט נעהאט א נאנצע מאסע סענטימענטאלע אידעען. זיין פאטער, אן אפטייקער אין פאנטהעאן קוואַרטאל, האָט נעהאט א נאמען פון ניט נאר קיין רייכען מאן.

נלייך נאכדעם ווי איך האָב נעענדיגט די שוהלע, האָב איך איהם אין נאנצען פערלאָרען פון די אויגען.

— וואס טהוסטו דא? — האָב איך נעפרעגט.

ער האָט נעענטפערט שמייכלענדיג:

— איך בין א פלאנצער.

— נעה, נעה!... דו פלאנצסט?

— יא, און איך שנייד אויך.

— וואס עפעס אזעלכעס?

— ווייטרויבען, פון וועלכע איך מאך ווין.

— און ווי נעהט עס דיר?

— זעהר גוט.
— עס פרייט מיך זעהר, מיין אלטער.
— האָסטו געוואָלט נעהן אין האָטעל?
— נעווים.
— ווייסטו וואָס, קום וואָהנען צו מיר.
— אָבער...
— דאָס איז דאָך זעלבסטפערשטענדליך.
און ער האָט געזאָגט צום נעגער־אינגעל, וועלכער האָט נאָכ־נעקוקט יעדערע פון אונזערע בעוועגונגען:
— צו מיר, אלי.
אלי האָט נעענטפערט:
— גוט, מיין הערר.
דאָן איז ער אנטלאָפען מיט מיין רייזע־טאַש אויף די אקסלען און זיינע שווארצע פיס האָבען אויפגעהויבען א שטויב.
טרעמאוליז האָט מיך נעגנומען אונטער'ן אָרעם און מיך אוועק־נעפיהרט. צוערשט האָט ער מיך נעפרעגט וועגען מיין רייזע, האָט נעוואָלט ווייסען מיינע אינדרוקע אן דערזעהן מיין בעגייס־טערונג, האָט ער פאר מיר נאָך מעהר זיין הארץ נעעפענט.
זיין וואָהנונג איז נעווען אן אלטע מורישע הויז מיט אן אינעווייניגסטען הויף, אָהן פענסטער פון דער גאַס צו, ארומנע־רינגעלט מיט א טעראסע, וועלכע האָט נעהאַט א פרייען אויסבליק אויף די ארומיגע הייזער, דעם האפען, די וועלדער און דעם ים.
איך האָב אויסגערופען:
— אך, דאָס ליעב איך! דאָ לאָכט מיר דער גאנצער אריענט אין האָרצען אריין. גאָט, ווי גלוקליך דו דארפסט זיין, וואָס דו קענסט־דאָ לעבען! די נעכט מוזען דאָ זיין וואונדער־שעהן אויף דיין טעראסע! שלאָפסטו דאָ?
— יא, זומער שלאָף איך דאָ. היינט ביי נאכט נעהען מיר ארויף. האָסטו ליעב פיש צו כאפען?
— יאָ.
— ביי דער נאכט, פאר דעם שיין פון פאקעלן?
— אך, דאָס איז מיין טרוים.

— נו, דאַן געהען מיר נאָכ'ן עסען כאַפּען פיש. און שפּעטער וועלען מיר אויף מיין דאַך נאָך טרינקען א גלעזעל סאָרבעט.

נאָכדעם, ווי איך האָב זיך אויסגעבאָדען, האָט ער מיר גע־וויזען די רייצענדע קאַבילישע שטאָדט, וועמעס ווייסע הייזער האָבען זיך ווי א וואַסער־פאַלל צום ים געצויגען. און דאַן, ווען עס איז נאַכט געוואָרען, זיינען מיר אַהיים געקומען און נאָך א וואונדערבאַרען דיננער זיינען מיר צום ברעג אַוועק.

מען האָט מעהר גאָר נישט געזעהען אויסער די בעלויכטענע גאַסען, דאָס ליכט פון די שטערען, יענע גרויסע, לייכטענדע, בליסטשענדיגע שטערן פון'ם אַפריקאַנישען הימעל.

אין האַפען האָט געוואַרט א שיפעל, און אַזוי שנעל ווי מיר זיינען געזעסען אינעווייניג, האָט א מאַן, וועמעס פּנים איך האָב ניט געקענט דערקענען, גענומען רודערן. מיין פריינד האָט דערווייל געבראַכט אין אָרדנונג די קוילען־פאַננען, וועלכע ער האָט שפּעטער געזאָלט אָנצינדען. ער האָט צו מיר געזאָגט:

— גיעב אַכטונג, איך וועל פיהרען די האַרפּונע. עס וועט זיין וואָס צו זעהן.

—איך ווינש דיר גליק.

מיר זיינען אָבגעפאָהרען א ווייל'ע און דאַן זיינען מיר צוגע־קומען צו א קליינער בוכטע פון אַלע זייטען מיט הויכע פעלזען אַרומגערינגעלט, וועמעס שפּיגעל־בילד האָט אויסגעזעהען, ווי טו־רעמס אונטער'ן וואַסער געבויט. און איך האָב פּלוצים בעמערקט, ווי דער ים לייכט. די רודערס, וועלכע האָבען לאַנגזאַם און רעגעל־מעסיג דאָס וואַסער צוקלאַפּט, האָבען מיט יעדער קלאַפּ זייערען אַרויסגערופען עפּעס א מאָדנעם לעבעדיגען, אייגענאַרטיגען גלאַנץ, וועלכער האָט זיך א ווייל'ע געצויגען הינטער אונז, און דאַן זיך אויסגעלאָשען. איך האָב זיך אַריבערגעבויגען איבער דעם שיפעל און נאָכגעקוקט יענעם שטראָם פון בלאַסען ליכט, וועלכען די רו־דערס האָבען צושניטען, יענעם אונערקלעהרליכען גלאַנץ פון ים, יענעם קאַלטע פייער, וועלכען יעדע כוואַליע מאַכט גרעסער און וועלכע שטאַרבט אין גאַנצען אָב, אַזוי שנעל ווי דאָס וואַסער ווערט רוהיג און גלאַט. אין דער דונקעלהייט האָבען מיר אַלע

דריי זיך געטראגען אין דעם שיפעל איבער דעם דאזיגען פייער־דינגען וועג.

וואוהין?

איך האָב מיין שכן ניט געקענט זעהן. איך האָב בלויז געזעהן די בליסטשענדיגע כוואליעס און די וואסער־פונקען, וואָס האָבען פון די רודערס געקאפעט. עס איז געווען ווארעם; די ארומיגע פינסטערניש האָט געשיינט צו זיין אָנגעהויצט פון עפעס א נרויסען אויוון אין דער לופטען. און מיר איז געווארען עפעס מאדנע אויף'ן האַרצען פון דער דאזיגער נעהיימניספולער רייזע מיט די ביידע מענער אין דעם שטילען שיפעל.

פון דערווייטענס האָבען נעהאווקעט הינט, יענע מאנערע אראבישע הינט מיט רויטע האָר, מיט א שפיציגען פיסק און בליסטשענדיגע אויגען. זיי האָבען געהאווקעט ווי יעדע נאכט אין דיעזען ווייטען לאנד און זייער האווקען האָט זיך געהערט פונ'ם ברעג ים ביז טיף אין דער וויסטעניש ארויין, וואו די נאמאדישע שטאמען וואָהנען; פוקסען, שאקאלען, היענעס האָבען אָבגעענט־פערט, און ניט נאנץ ווייט אוועק האָט זיך געהערט דער נעברילּ פון אן איינזאמען לייב.

פלוצים האָט זיך דער רודערער אָבגעשטעלט. וואו זיינען מיר נעווען? נעבען מיר האָט זיך דערהערט א שטילער נערויש: א שוועבלע איז אָנגעצונדען נעווארען און איך האָב דערזעהן א האנד, נור איין האנד, וועלכע האָט צוגעטראָגען דאָס קליין פלאָם'־עלע צו אן אייזערנעם קאָרב, וואָס איז געהאנגען אויפ'ן שפיץ פון שיף, אָנגעפילט מיט האָלץ וויי א שוויימענדער שייטערהויפען.

ערשטוינט האָב איך עס אָנגעקוקט, ווי דער דאזיגער אָבליק וואָלט פאר מיר נעווען ניי און אויפרעגענד, און מיט נרויס אינטע־רעס האָב איך נאכנעפאלנט דעם קליינעם פלאָם, ווי ער האָט אויפ'ן ראנד פון דעם שייטערהויפען אָנגעצונדען עטליבע דינע שטעק־לאך און זיי האָבען גלייך נענומען קנאקען.

און פלוצים האָט אין דער טויט שטילער נאכט, אין דער שוועי־רער הייסער נאכט, אויפגעפלאקערט א העלער, קלאָהרער פייער און אין דער ארומיגער פינסטערניש, וועלכע האָט אונז אזוי שווער נע־

דריקט, בעלויכטען דאָס שיפעל און די צוויי מענער: אן אלטען, מאָנערען מאטראָז, א וויסען און צורונצעלטען, מיט א טיכעל דעם קאָפּ ארומגעבונדען און טרעמאולין, וועמעס בלאָנדע באָרד האָט געלויכטען.

— פּאָרווערטס! — האָט ער געזאָגט. דער צווייטער האָט ווידער נענומען רודערן און דאָס שיפעל איז אוועק וווייטער. טרעמאולין האָט נאָכאָנאַנד צוגעווארפען האָלץ אין פייער אריין, וועלכער האָט אויפגעלויכטען אין רויטע פלאָמען.

איך האָב זיך ווידער אריבערגעבויגען איבער'ן שיפעל און דערזעהן דעם גרונד פון ים. א פּאָר פוס אונטער'ן שיפעל האָט ער זיך נעפונען, און וועז מיר זיינען לאַנגזאַם פארבייגעפאהרען האָט זיך פּאר אונז געעפענט דאָס לעבען אונטער'ן וואסער. דאָס פייער האָט געווארפען זיין העלען ביז צו די פעלזען און מיר זיינען נעפאָהרען איבער וועלדער און זעלטענע דונקעל רויטע, ראָזע, גרינע, געלע פלאָנצען. צווישען זיי און אונז איז געלעגען א דורכזיכטיגער פליסיגער שפיגעל קוים וואָס מען האָט איהם געזעהן און האָט זיי צוגענעבען א פאַנטאסטישען אויסזעהן, האָט זיי בענאָסען מיט א בעזונדערן מין צויבער, וועלכען מען זעהט אמאָל נור אין חלום. מיר האָבען זיך נאָר פערגעסען אָן דער ווירקליכקייט, עס האָט אונז אויסגעווייזן, אז מיר שוועבען ערגעץ אין א שענעם חלום.

מאנכעם מאָל זיינען די דאָזיגע פלאָנצען ארויסגעוואקסען ביז איבער'ן וואסער, ווי צושאָטענע האָר, וועלכע האָבען זיך קוים בעוועגט אהין און אהער, בעריהרט פון אונזער שיפעל.

און יעדע ווייַלע האָט פון וואסער א שפרונג געטהאָן א זילבערנער פיש און איז גלייך ווידער פערשוואונדען. אנדערע ווידער זיינען געהאנגען נאָך אין שלאָף צווישען די פלאָנצען אונטען און האָבען געבליסטשעט ווי זילבער. אפט איז א קרעבס פארבייגעלאָפען און איז פערשוואונדען אין א לאָך, אדער א בלויליכע פלאנצונג, מסתמא. א ים בלום האָט זיך אבגעשפיגעלט אין דעם ווייסען שוים, וואס אונזער שיפעל האָט הינטער זיך געלאָזען. דער־נאָך איז דער גרונד פלוצים פערשוואונדען, אזוי ווי ער וואלט פון

א מוראַ׳דיגער טיעפקייט פערשלונגען נעווארען. א דיקער נעבעל האָט זיך מיט אמאל איבער אלעם צושפרייט. איצט האָט מען נור קוים קוים געקענט אונטערשיידען אונבעשטימטע מעכטיגע פעלזען און דונקעלע ים גראָז, וואָם איז פון דעם שטארקען פייער אויף אונזער שיפל בעלויכטען געווארען.

טרעמאולין איז געשטאנען אויפ׳ן שיפל אויסגעבוינט און האָט זיך איינגעקוקט אויף די פעלזען, אויף די פלאנצען, אין די הענד האָט ער געהאלטען אנגעגרייט אוא מין שטאנג מיט א שארפען אייזערנעם שפיץ, וואם האָט אויסגעזעהן, ווי א גרויסער גאפל מיט דריי שפיצען.

פלוצים האָט ער א וואַרף געטהאן דעם דאָזיגען שטאנג אין וואסער אריין מיט אזא פלינקייט און זיכערקייט, דאָם ער האָט א גרויסען פיש, וואם איז פערבייגעלאפען, געטראפען. איך האָב נור טרעמאולין׳ס בעוועגונג געזעהן, באלד אבער האָב איך געהערט, ווי ער האָט פאר פרייד געקוואלען, און וועז ער האָט זיין שטאנג אין דעם העלען שיין פונ׳ם פייער אויפגעהויבען, האָט זיך א וואסער היה אויף די אייזערנע שפיצען געצאפעלט. דאָם איז געוועז א ים שלאנג. מיין פרייונד האָט זי בעטראכט און האָט מיר אויף איהר אנגעוויזען, האלטענדיג זיך אנטקעגען פייער, דערנאָך האָט ער זי א וואַרף געטהאן אויפ׳ן דעק פון שיף. די ים שלאנג מיט א צולעכערטען לייב, האָט זיך ארומגעוואַרפען אין שיף, געדרעהט זיך צווישען מיינע פיס, האָט געזוכט א לאָך צו אנטלויפען און איז פערקראכען אויף דעם אנדערען עק שיף, וואו עס איז געשטאנען א לוזשע וואסער, אריינגעקיקעלט זיך אהין כמעט א טויטע.

איצט האָט טרעמאולין מיט מערקווירדינער געשיקטקייט, שנעל ווי דער בליץ, מיט אונגעוועהנליכער זיכערקייט געפאנגען די זעלטענע אייגנוואהנער פונ׳ם ים. אונטער דעם שיין פון פייער האָב איך נאָכאנאנד געזעהן דאָם צאפלען זיך אין דער לעצטער אנאנץ פון טויט, זילבערנע וואלף־פישען, דונקעלע מוראנען מיט בלוט־רויטע פינטעלאך, שלאנגען קעפ מיט אויפגעשטעלטע שטעכעדיגע האָר, טינט־פיש, מאדנע וואסער חיות, וואָם האָבען פון

זיך ארויסגעשפּריצט א טינט און האָבען דאָס שיף און דעם ים ארום איהם אויף עטלעכע מינוט שווארץ געמאכט.

אין דער אייגענער צייט האָט זיך מיר אויסגעווייזען, אז איך הער כסדר געשרייען פון פויגעל. איך האָב זיך אייגעקוקט, געזוכט מיט די אויגען צו דערגעהן פון וואנען עס טראָגען זיך די דאָזיגע שניידענדע געשרייען, וואס האָבען געקלונגען דאָ פון נאָענט, דאָס פון ווייט, דאָ קורץ אבגעהאקט און דאָ לאַנג אויסגעצויגען. שטימען אָהן א צאָהל, נאָכאנאנד אונאונטערבראכען, אזוי ווי א גאנצע מחנה פויגעל וואלטען איבער אונז געשוועבט פונ'ם פייער צוגעצויגען. מאנכעם מאל אבער האָט זיך מיר אויסגעווייזען, אז די דאָזיגע פויגעל שטימען הערען זיך ניט פון אויבען, נור טראגען זיך פון אונטען, פון וואסער ארויס.

איך האָב געפרעגט:

— וואָס פייפט עס אזוי?

— דאָס שיפען אזוי די קויל'ען, וואָס פאלען אין וואסער אריין.

און אין דער אמת'ן, דאָס איז געווען דער שיטערהויפען, וואס האָט א גאנצען רענען פון פייערדיגע פונקען אויפ'ן ים געשאָטען. גלייהענד, נאָך ברענענדיגע זיינען זיי ארונטערגעפאלען און פערלאָשען געווארען מיט א שטיל'ען אדער דורכדרינגענדען שיפען. עס איז מערקווירדיג געווען דאָס צו הערען, אמאל האָט עס געקלונגען, ווי א שטיל סוויסטשען און אמאל ווי א קורצער געשריי פון א וואנדער פויגעל. זיי האָבען געקלונגען ווי די שטימען פון לערבעריגע בעשעפענישען, אזוי מאדנע און אזוי נעהיימניספול.

פלוצים האָט טרעמאולין אויסגערופען:

— אזא בעסטיע!

ער האָט א וואַרף געטהאָן זיין שטאנג, די הארפונע, ווי ער האָט עס גערופען, און וועג ער האָט זי ארויסגעצויגען, האָב איך דערזעהן עפעס ווי א גרויסען, רויטליכען קאָסטפליש, וועלכער האָט זיך איינגעדרעהט אין די צייהן פונ'ם שטאנג און זיך צוגעקלעפט צום שטעקען. עס האָט זיך געצאפעלט, געדרעהט אהין און אהער, אויסגעצויגען זיינע לאנגע, וויכע שטארקע לאפקעס און געקלאפט

מיט זיי אן דעם שטאנג. דאס איז געווען א טינט־פיש מיט אכט לאפקעס.

ער האט צו מיר אויסגעשטרעקט זיין פאנג און איך האב נעקענט אונטערשיידען ביידע גרויסע אויגען פון דער חיה, וועלכע האבען מיך אנגעגלאצט. ארויסשטארצענדינע אויגען, וועלכע האבען מורא'דיג געקוקט פון טיעפע, ווי זעק לעכער. די חיה האט געמיינט, אז זי איז פריי און זי האט לאנגזאם אויסגעצויגען איהרע לאפקעס און געגומען מיט זיי טאפען מיר אנטקעגען. די שפיצען זיינען געווען פיין און דין ווי א פאדעם און אזוי גיך ווי איינע פון זיי האט זיך איינגעזויגען אין דעם ראנד פון שיף, האט זיך גלייך בעווייזען א צווייטע, וועלכע האט זיך געגומען ציהען און אוועק נאך דער ערשטער. מען האט געפיהלט אין דעם דאזיגען וויבכען, מוסקעלדיגען קערפער אן אונווידערשטעהליכע קראפט. טרעמאולין האט געעפענט זיין מעסער און איהם אריינגעשטאכען דער חיה צווישען ביידע אויגען.

מען האט דערהערט א זיפץ, ווי א הויך פון דער לופט און דער פאליפ, די וואסער חיה, האט זיך אויפגעהערט צו בעווענגען.

און דאך איז ער נאך ניט געווען טויט, דען דער דאזיגער נערווענזער קערפער האט אין זיך א סך לעבן. אבער זיין קראפט איז געווען צושטערט, די לופט־פייפ צופלאצט, ער האט ניט גענקענט מעהר קיין בלוט טרינקען און די קרעבסען אויסזויגען.

עפעס אזוי ווי וועלענדיג זיך שפיעלען מיט דער שטארבענדער חיה, האט טרעמאולין ארונטערגענומען איהרע קראפטלאזע לאפקעס פון ראנד שיף און פלוצים איז אויף איהם אנגעפאלען א ווילדער כעס:

— ווארט אקארשט, איך וועל דיר באלד דיינע לאפקעס אנווארימען!

ער האט ווידער ארויפגענומען די חיה אויף דעם שפיציגען שטאנג ארויף, האט עס א הויב געטהאן אין דער הויך און צוגעטראגען די פיינע לאפקעס פון דער ים חיה צו דעם רויט גליהענדען אייזען פונ'ם פייערבעקען.

זיי האבען זיך צוזאמענגערעהט, געראנגעלט אהין און אהער

אין דעם גליהענדען פייער ביז זיי האבען געפלאצט. די יסורים פון דער מוראַ'דיגער חיה זיינען נעווען שרעקליך, איך האב עס ניט געקענט צוזעהן.

— טהו דאָס ניט! — האב איך א נעשריי געטהאָן.

ער האט געענטפערט גאנץ רוהיג:

— נערעכט אויף איהם!

דאן האט ער איהם א ווארף געטהאָן אין שיף אריין, דעם נעפלאצטען, צו'הרג'עטען פאליפ, וועלכער האט זיך נעלאָזט קריכען צוויישען מיינע פים ביז צו דער לוזשע וואסער אויפ'ן דעק, וואו ער האט זיך צוזאמענגעדרעהט צווישען דעם הויפען טויטע פיש, אום דאָרט צו שטאַרבען.

אונזער פיש פאנג האט נעדויערט נאָך לאנג, צום סוף איז אויסגענאנגען דאָס האלץ.

וועז עס איז שוין ניט נעבליעבען מעהר מיט וואס דעם פייער צו דערהאלטען, האט טרעמאולין אריינגעווארפען דעם גאנצען פלאָם אין וואסער אריין. און די נאכט, וועלכע איז ארום אונז פון די לייכטענדע פלאמען פערטריעבען געווארען, האט זיך מיט אמאל אויף אונז אראבגעלאָזען און אונז ווידער אין גאנצען אין איהר פינסטערניש אייגעוויקעלט.

דער אלטער האט נענומען רודערן לאנגזאם מיט רענעלמעסיגע בעווענונגען. וואו איז געווען דער האפען, וואו דאָס לאנד? וואו דער אריינגאנג צום ברעג, וואו דער אפענער ים? איך האב דערפון קיין אהנונג ניט געהאט. דער פאליפ האט זיך נאָך נעצאפעלט ארום מיינע פים; מיר האט זיך נעדאכט, אז מיר טהוען וועה די נעגעל, עפעס אזוי ווי מען וואלט מיר אויך די שפיץ פינגער צוברעגט.

פלוצים האב איך דערזעהן ליכט; מיר האבען זיך אומגעקעהרט צוריק אין האפען.

— ביזטו מיעד? — האט נעפרעגט מיין פרייגד.

— ניין.

— קום, מיר וועלען ביי מיר אויפ'ן דאך נאָך א ווייל פלויערען.

— מיט פערגעניגען.

אין דער מינוט, וועז מיר זיינען אויף דער טעראסע ארויס, האָב איך דערזעהן, ווי די לבנה געהט אויף צוויישען די בערג. א וואַרעם ווינטעלע האָט געבלאָזען, און מיטגעבראכט מיט זיך לייכטע ריחות, עפעס ווי ער וואלט אויף זיין וועג צווישען זוניגע לענדער דעם דופט פון די גאָרטענס אין זיך אייגענעזויגען.

ארום אונז האָבען זיך געצויגען וויסע הייזער מיט פיערקאנטיגע דעכער ביז צום ים ארונטער. אויף די דאָזיגע אלע דעכער האָבען זיך געזעהען, לינענדיג אדער שטעהענדיג, מענשליכע געשטאלטען, וועלכע האָבען געשלאָפען אדער געטרויעט אונטער די ליכטיגע שטערן; נאָנצע פאמיליעס, אין לאנגע פלאָנעלנע כאלאטען איינגעוויקעלט, האָבען זיך געקוויקט אין דער מילדער ביינאכטיגער לופט נאָך דער היץ פון טאָג.

דאָ האָט זיך מיר פלוצים נעדאכט, אז איך דרינג ארויין אין דער נשמה פון׳ם אָריענט, דער נשמה וואָס איז אזוי פול מיט פאָעזיע און לעגענדען, אז איך בעגרייף די דאָזיגע איינפאכע מענשען מיט זייערע געדאנקען, וועלכע זיינען אזוי רייך אין בילדער. און בילדער פון דער ביבל, פון די מעשה׳לעך פון טויזענד און איין נאכט האָבען אָנגעפילט מיין נאָנצע הארץ. און עס האָט זיך מיר געדאכט, אז איך הער די נביאים, ווי זיי זאָגען פאראויס וואונדער, נסים און אויף די טעראסען פון די פאלאצען האָב איך געזעהן פרינצעסינס אין זיידענע הויזלאך אָנגעטהאָן, בעת אויף זילבערנע בעקענס האָבען זיך גערויכערט שמעקענדיגע בשמים, וועמעס רויך איז ווי א גייסט אין דער לופט פערשוואונדען.

איך האָב געזאָגט צו טרעמאולין׳ען:

— דו דארפסט זיין גליקלאך, וואס דו וואהנסט דאָ!

ער האָט געענטפערט:

— דער צופאל האָט מיך אהער געבראכט.

— דער צופאל?

— יא, דער צופאל און אונגליק.

— ביזטו געווען אונגליקלאך?

— זעהר אונגליקלאך.

אין זיין בורנוס איינגעוויקעלט איז ער געשטאנען פאר מיר. און דערהערט דעם טאן פון זיין שטימע האט מיך ביים הארצען פערקוועטשט אזוי טרויעריג און שמערצליך איז זיין אויסדרוק געווען.

נאך א קורצען שטיל־שווייגען האט ער געזאגט:

— איך קען דיר מיין אונגליק דערצעהלען, אפשר וועט מיר גרינגער ווערען אויפ'ן הארצען, וועז איך וועל דערפון רערען.

— דערצעהל!

— ווילסטו הערען?

— יא.

— אלזא, הער אוים. דו ווייסט דאך ווי איך בין געווען אין דער שולע: א מין סארט דיכטער, וועלכער האט זיך אויסגעהאדעוועט אין אן אפטהעק. איך האב געטרויעט צו שרייבען ביכער און האב עס אויך פרובירט טהאן נאך דעם עקזאמען, אבער עס איז ניט געגאנגען. איך האב ארויסגעגעבען א באנד געדיכטע, דאן א ראמאן: ביידע האבען זיך ניט פערקויפט. דאן האב איך אנגעשריעבען א טהעאטער שטיק, וועלכע איז קיינמאל ניט אויפגעפיהרט געווארען.

און דא האב איך זיך פערליעבט. איך ווייל דיר ניט לאנג־ווייליגען מיט מיין ליידענשאפט. נעבען מיין פאטער'ס אפטהעק האט געוואהנט א שניידער, וועלכער האט געהאט א טאכטער. זי האב איך נעליעבט. זי איז געווען קלוג, האט אבגעגעבען עקזאמען אלס לעהרערין, האט געהאט א לעבעדיגע נאטור, אימער געווען פרעהלאך, מונטער, וואס האט זעהר געפאסט צו איהר נאנצער פערזאן. מען האט געקענט מיינען, אז זי איז אלט א יאהר פופציהן, הגם זי איז געווען עלטער פון צוויי און צוואנציג. זי איז געווען קליין און האט געהאט צינע און שטריכען, ווי א צארטע קליינע ליאלקע. איהר נאז, איהר מויל, איהרע בלויע אויגען, איהרע בלאנדע האר, איהר שמייכעל, געשטאלט, האנד, אלעס איז געווען געמאכט אזוי, ווי עס זאל דארפען שטעהן הינטער א גלעזערנער שאפע, אבער ניט פאר דעם הארצען לעבען.

און דאָך איז זי נעווען לעבעדיג, בעווען לעבעדיג און טהעטיג אהן א שיער. איך האָב זיך אין איהר זעהר שטארק פערליעבט. איך דערמאָן זיך נאָך ביז היינט אָן צוויי אָדער דריי שפּאציערגאנג־גען אין לוקסענבורגער גאָרטען נעבען ברונעם פון דער מעריטשי, וועלכע זיינען נעווען נעווען די שעהנסטע שטונדען פון מיין לע־בען. ניט אמת, דיר איז נעווען בעקענט דער משוגע'נער, פער־ליעבטער צושטאנד, וועלכער ברענגט אונז דערצו, אז מיר זאָ־לען פון קיין אַנדער זאך ניט טראכטען, אויסער דעם נעגענ־שטאנד פון אונזער פערנעטערונג. מען וועט אזוי בעהערשט פון אזא פרוי, אז אויסער איהר איז פאר אונז נאָר נישט אויף דער נאנצער וועלט נישטא.

באלד זיינען מיר נעווארען חתן כלה. איך האָב איהר ער־קלעהרט מיינע פלענער פאר דער צוקונפט, אבער זי האָט פון זיי ניט פיעל נעהאלטען. זי האָט מיך ניט נעהאלטען ניט פאר קיין לירייקער, ניט פאר קיין ראמאנען שרייבער און נאָך ווייניגער פאר א דראמאטורג, זי האָט נערענקט, אז א קראָם, וועו עס זאָל נעהן גוט וואָלט נעווען דאָס בעסטע.

איך האָב אלזא אויפגענעבען צו שרייבען ביכער און האָב זיך בענוגענט דערמיט זיי צו פערקויפען. איך האָב אין מארסעל אי־בערגענומען „דעם אלגעמיינעם בוך האנדעל", וועמעס אייגענטי־מער איז נעשטארבען.

דריי יאהר נאכאנאנד איז אונז נעגאנגען זעהר גוט. מיר האבען פון אונזער געשעפט נעמאכט א מין ליטעראריישען סא־לאָן, וואו אלע מענשען פון שטאדט, וועלכע האבען זיך נעאינטע־רעסירט מיט ליטעראטור, זיינען זיך צוזאמענגעקומען, אום צו פלוידערען.

מען איז נעגאנגען צו אונז ווי אין א קלוב. מען האָט נע־רעדט איבער ביכער, דיכטער און איבערהויפט איבער פאָליטיק. מיין פרוי, וועלכע האָט געפיהרט דאָס געשעפט, האָט זיך פער־שאפט א נאמען אין שטאדט. — בעת מען האָט אזוי געפלוי־דערט אונטען, האָב איך אויבען אויפ'ן ערשטען שטאק געאר־בייט אין מיין צימער, וועלכער איז געווען פערבונדען מיט דער

קראָם דורך א געדרעהטע טרעפּ. איך האָב געהערט שטימען, גע־לעכטער, אונטערהאלטונג און מאַנכעס מאָל האָב איך אויפגעהערט שרייבען, כדי זיך צוצוהערען. איך האָב שטילערהייד זיך גע־נומען צו א נייעם ראָמאן, וועלכען איך האָב אבער קיין מאָל ניט געענדיגט.

אונזערע שטענדיגע געסט זיינען געווען, הערר מאנטינא, א לענדלאָרד, א הויכער שעהנער יונג, די ריכטיגע זידלענדישע, מענ־ליכע שעהנהייט, מיט שוואַרצע האָר און אַרויספאָדערנדיגע אוי־גען; הערר בארבעט, א מאגיסטראַט בעאמטער, דאַן צוויי סוחרים, פּאוסיל און לאַבאַררעגוע, און צום סוף דער גענעראל מאַרקיז דע־פלעשע, דער פיהרער פון דער ראָיאַליסטישער פּאַרטיי. ער איז געווען דער וויכטיגסטער מענש אין דער גאַנצער פּראָווינץ, אן אַלטער מאַן פון א יאָהר זעקס און זעכציג.

די געשעפטען זיינען געגאַנגען גוט, איך בין געווען גליק־לאך, זעהר גליקלאך.

איין מאָל א געוויסען טאָג אזייגער דריי, ווען איך בין גע־גאַנגען עפּעס בעזאָרגען פאר'ן געשעפט, בין איך אַריין אין דער רוע סיינט־פעררעאָל. און פּלוצים האָב איך פון א טיר דערזעהן אַרויסגעהענדיג א פרוי, וועלכע איז געווען אזוי עהנליך צו מיין ווייב, אַז איך וואָלט זיכער געמיינט, אז דאָס איז זי, ווען איך זאָל זי ניט האָבען געלאָזט מיט א שטונדע צוריק אין געשעפט ניט גאָר קיין געזונדע. מיט שנעלע טריט, זיך ניט אומקוקענדיג, איז זי פאַר מיר פאַרבייגעגאַנגען און ערשטוינט און אַביסעלע בע־אונרוהיגט האָב איך איהר נאָכגעפאָלגט, אפשר אליין ניט וויסענ־דיג און ניט וועלענדיג.

איך האָב געזאָגט צו זיך אליין: דאָס איז ניט זי. ניין. עס איז אונמעגליך, זי האָט דאָך קאָפּ שמערצען. און וואָס האָט זי דען צו טהאָן דאָ, אין דיעזען הויז?

איך האָב אָבער געוואָלט זיין גאַנץ זיכער און בין געגאַנגען וואס שנעלער, אום איהר אָנצויאַגען.

איך ווייס ניט, צי האָט זי מיך דערשמעקט, זיך אָנגעשטוי־סען, אָן די טריט דערקענט — איך ווייס ניט. זי האָט זיך קורץ

א דרעה אום געטהאן — דאס איז געווען זיי. וועו זי האט מיך דערזעהן, איז זי געווארען רויט, געבליעבען שטעהן און געזאגט מיט א שמייכעל:

— אך, דו ביזט עס?

מיר האט א שניט געטהאן ביים הארצען.

— יא, דו ביזט דאך אויסגענאנגען, ניט קוקענריג אויף דיין קאפ וועהטאג?

— עס איז מיר געווארען בעסער. איך האב עפעס בעזארגט.

— וואס אזויגס?

— איך בין געווען ביי לאקיוסאד, רוע קאססינעלי, אום צו בעשטעלען בליישטיפטען.

זי האט מיר געקוקט גלייך אין די אויגען, איז מעהר ניט געווען רויט, ניכער אפשר עטוואס בלייך. פון איהרע קלאהרע, העלע אויגען — אך די דאזיגע פרויען־אויגען! — האט נעשיינט דער אמת ארויסצורעדען. אבער איך האב געהאט אן אונבעשטימטען, שמערצליכען געפיהל, אז זי לייגט. איך בין געווען צוטומעלטער, צומישטער, אין אן אונאנגענעהמערער שטימונג ווי זיי. איך האב ניט געוואגט זי אין עפעס צו פערדעכטיגען, אבער איך בין געווען זיכער, אז זי לייגט.

איך האב נור געזאגט:

— דו האסט גוט געטהאן, וואס דו ביזט אביסעל ארויסגענאנגען, וועו דיינע קאפ שמערצען זיינען בעסער געווארען.

— יא, פיעל בעסער.

— געהסטו אהיים?

— יא, נעווים.

איך האב זי פערלאזען און בין אליין אוועק ווייטער. וואס געהט דא פאר? וועו איך בין נעשטאנען אנטקעגען איהר, האב איך געהאט א געפיהל, אז זי איז פאלש. און איצט האב איך אין דעם ווידער נעמוזט צוויייפלען און וועו איך בין אהיים געקומען צום עסען, האב איך זיך געמאכט פארווירפע, פאר וואס איך האב זי כאטש אויף איין מינוט געקענט פערדעכטיגען.

ביזטו אמאל אייפערזיכטיג געווען? — אויב יא אדער ניין איז גאנץ גלייך. דער ערשטער טראפען פון אייפערזוכט איז אין מיין האַרצען געפאלען — דאָס זיינען פייערדיגע טראפענס. איך האָב קיין שלום ניט נעצוינגען, איך האָב אויף איהר גאָר נישט געגלויבט; איך האָב געוואוסט נור איין זאך: זי האָט געלייגט. שטעל זיך פאָר, יעדען אבענד, וועו מיר זיינען געבליבען אליין, נאָכדעם ווי די קונדען און די קלערקס זיינען אוועק, סיי אין א שענעם וועטער, וועו מיר האָבען ביים האפען שפאציירט, סיי מיר זיינען געבליבען זיצען אין מיין צימער, וועו אין דרויסען איז שלעכט געווען, האָב איך אָהן ריכזיכט פאר איהר מיין הארץ געעפענט און איהר אלעס דערצעהלט: ווייל איך האָב זי גע־ליעבט. זי איז געווען א טהייל פון מיין לעבען, דער וויכטיגסטער טהייל, מיין גאנצע פרייד. אין איהרע קלייגע הענטלעך האָט זי געהאלטען געפאנגען מיין ארעמע, פערטרויענספולע, טרייע נשמה.

אין די ערשטע טעג, אין יענע ערשטע טעג פון צווייפעל און אומעדיגקייט, איידער דער פערדאכט האָט אנגענומען א בעשטימ־טע געשטאלט און איז שטארקער געוואָרען, האָב איך זיך גע־פיהלט אזוי נידערגעשלאגען, מיך האָט אזוי געשוידערט, ווי איך וואלט געווען פאר עפעס א שווערער קראנקהייט.

פאר וואס האָט זי געזאגט ליגען? וואס האָט זי געהאט צו טהאן אין יענעם הויז? איך בין אווען אהין און פרובירט דאָס אויסגעפינען. איך האָב זיך אבער גאָר נישט דערוואוסט. דער קווארטיראנס אויפ'ן ערשטען שטאק, א טאפעצירער, האָט מיר אויסגערעכענט אלע זיינע שכנים, אבער איך בין דערפון ניט קליגער געוואָרען. אויפ'ן צווייטען שטאק האָט געוואהנט א הע־באם, אין דריטען א שנייידערקע און א נעגעל פוצערין; אונטער'ן בוידים צוויי קוטשערס מיט זייערע פאמיליעס.

פאר וואס האָט זי געזאגט ליגען? זי האָט דאָך מיר לייכט געקענט זאגען, אז זי איז געווען ביי דער שניידערקע אדער ביי דער פרוי, וואס פוצט די נעגעל. מיך האָט געמאטערט א פער־לאנג די לייטע אויסצופרעגען. איך האָב עס ניט געטהאן אוים

מורא, אז זי זאָל זיך דערפון ניט דערוויסען און זאָל זיך דאַן אָנשטויסען אויף מיין פערדאכט.

זי איז אלזאָ געגאנגען אַהער אין הויז און האָט עס פון מיר בעהאַלטען. דאָ שטעקט עפּעס אונטער דעם. וואס? מאַנכעס מאָל האָב איך מיר אויסגעטראכט גאַנץ שעהנע גרינדע, עפּעס אַ גוטע טהאַט, וועלכע זי האָט געוואָלט בעהאַלטען, אפשר עפּעס אַ נדבה, א שטיצע, פון וועלכער זי האָט ניט געוואָלט רעדען, און איך האָב זיך געמאַכט פארווירפע פאר מיינע בייזע געדאַנ־קען. האָט ניט יעדער פון אונז דאָס רעכט צו האָבען זיינע אונ־שולדיגע, קליינע געהיימניסע? דארף אַ מאַן, ווען ער הייראַט מיט אַ יונג מיידעל, פערלאנגען אז זי זאָל איהם רעכענשאַפט אָפּ־געבען פון יעדער זאַך וואס זי טהוט, פון יעדען געדאַנק, וואס זי טראַכט? מיינט דען „הייראַטען" דאָס אָבזאָגען זיך פון יעדער אונאַבהענגיגקייט, יעדער פרייהייט? האָט זי דען ניט געקענט געהן צו דער שניידערקע, ניט דערצעהלענדיג מיר וועגען דעם, אדער צו איינער פון דער קוטשער פאמיליע מיט דער אבזיכט עפּעס גוטעס צו טהאָן? אפשר איז געווען איהר בעזוך אין דיעזען הויז אַזאַ, אַז הגם אין איהם איז נישט געווען קיין שום בייזעס, וואָלט איך איהם פילייכט קריטיקירט? זי האָט מיך געקענט ביז צו די געהיימסטע ווינקעלאך פון מיין האַרצען און האָט אפשר מורא געהאט, אויב ניט פאר קיין פאָרוואורף, איז אפשר פאַר אַן אָבלאַכענדיגען שמייכעל. איהרע הענד זיינען געווען זעהר שעה־נע. און צום סוף איז מיר געקומען אויף די געדאנקען, אז זי געהט שטילערהייט צו דער נעגעל־פּוצערין און לאָזט זיך פון איהר בע־האַנדלען. זי האָט עס מיר ניט געזאָגט, אום איך זאָל ניט דענ־קען, אז זי פערשווענדעט צופיעל געלד. זי איז געווען אָרענטליך, שפּאַרזאַם. אפשר האָט זי מורא געהאט צו פערליערען אין מיינע אויגען דערמיט, וואס זי, אום צו געפעלען ווערען, גיט אויס אַזוי פיעל געלד. די פרויען זיינען דאָך פון נאַטור אויס אַזוי שאַרפ־זיניג און אַזוי שלוי.

אָבער די דאָזיגע אלע געדאנקע מיינע האָבען מיך ניט בע־רוהיגט. איך בין געווען אייפערזיכטיג. דער פערדאכט האָט

אין מיר ניט נערוהט, האָט מיך נעפרעסען, מיך צוריסען. עס איז נאָך ניט נעווען קיין בעשטימטער פערדאכט, נור דערווייל בלויז אן אלנעמיינער. איך האָב מורא נעהאט אין איהם אריינצוטראכטען זיך. וואָרים הינטער דעם דאָזיגען פערדאכט איז פערבאָרגען נעווען א שרעקליכער נעדאנק: א ליעבהאָבער!... האָט זי א נעהאט א ליעבהאָבער?... דאָס איז נעווען אונגלויבליך, אונמעגליך, און דאָך...

נאָכאנאנד האָב איך נעזעהן מאנטינא'ס נעזיכט פאר מיר, דעם הויכען, שעהנעם קערל מיט די נלאנציגע האָר, דעם שמייכעל אויף זיינע ליפען האָב איך נעזעהן און איך האָב מיר נעטראכט: דער איז עס!...

די נאנצע נעשיכטע פון זייער ליעבע האָב איך מיר אויסנעטראכט. זיי האָבען וועגען א בוך נערעדט, וועגען א ליעבעס־פאסירונג דיסקוטירט, עפעס נעפונען, וואס האָט מיט זיי אן עהנליכקייט נעהאט און די דאָזיגע עהנליכקייט איז א ווירקליכקייט נעווארען.

און איך האָב זי נענומען היטען, נאָכשפירען איהר און דערביי אזוי שרעקליך, אזוי מורא'דיג נעליטען. איך האָב זיך נעקויפט שיך מיט נומינע אָבזאצען, אום זי זאָל מיינע טריט ניט הערען. און נאָכאנאנד האָב איך זיך איצט נע'ננב'עט ארויף און אראָב די קלייטע, נעדרעהטע טרעפ, נעוואָלט זי אלץ איבערראַשען. אפט האָב איך זאָנאר נעפוויזעט פון די טרעפ אויף די הענד, מיט'ן קאָפ אראָב, אום צו זעהן, וואס זיי טהוען. באלד אָבער, בעמערקענדיג אז דער קוטשער איז דערביי, בין איך נעקראָכען צוריק הינטערווייל־עכץ, נעקראָכען מיט נרויס מיה און מאטערנים.

איך האָב מעהר ניט נעלעבט, איך האָב נעליטען. איך האָב פון קיין זאך מעהר ניט נעקענט טראכטען, ניט נעקענט מעהר ארבייטען, ניט נעקימערט זיך מעהר וועגען מיין נעשעפט. בין איך נור פונ'ם הויז ארויס און א הונדערט שריט אויף דער נאס נעמאכט, אזוי נלייך איז מיר איינגעפאלען: ער איז דאָרט! און איך האָב זיך צוריקגעקעהרט אהיים. ער איז דאָרט ניט נעווען.

אבער ווי־נור איך בין ווידער ארויס, אזוי גלייך האָט זיך מיר ווי־דער אויסגעוויזען, אז ער איז געקומען, און איך האָב זיך ווידער צוריקגעקערט.

אזוי דער נאָנצער טאָג.

ביי נאכט איז נאָך נעווען ערגער. איך האָב זי נעפיהלט נעבען זיך אינ׳ם בעט. זי איז נעלענען און האָט נעשלאָפען, ארער האָט זיך נעמאכט או זי שלאָפט. האָט זי נעשלאָפען? ניין, מסתמא ניט. זי האָט מיך, הייסט עס, איצט אויך אָנגערט.

אונבעוועגליך בין איך נעבליבען ליגען אויפ׳ן רוקען. די ווארימקייט פון איהר קערפער האָט מיר ענג נעמאכט, דעם אָטהעם מיר נעשטיקט, מיך נעמאטערט. א מורא׳דיגער חשק האָט מיך נעפיניגט, א חשק, וואס איך האָב מיט אַלע כחות נעמוזט אין זיך דערשטיקען, אויפצושטעהן, א ליכט צו נעהמען און א האמער און מיט איין קלאַפ דעם קאָפ איהר צו שפאלטען, דעם מח איהר צו עפענען, כדי צו קענען זעהן, וואס דאָרט טהוט זיך. איך האָב נעוואוסט, אז איך וואלט דאָרט סיי־ווי מעהר ניט נעזעהן ווי נור א נעמיש פון נעהירן און בלוט, סיי־ווי וואלט איך נאָר נישט דער־נאָננען — אונמענליך. און די דאָזיגע אויגען! וועו זי האָט מיך מיט זיי בלויז אָננעקוקט, האָט מיך אָננעכאפט א משוגענע רציחה. זיי האָבען נעקוקט אזוי קלאָר, טרייהאַרציג און — פאַלש, פאַלש, פאַלש, און בשום אופן האָט מען ניט נעקענט דערגעהן, וואס זיי פערבעהאלטען, פערבאָרגען. א סך מאל האָב איך א חשק נעהאט, נאדלען אהין אריינצושטעכען, די דאָזיגע שפיענעל פון פאַלשקייט און בעטרוג אויסצושטעכען.

אך! איך קאָן די אינקווויזיציאָן גוט פערשטעהן! איך אליין וואלט בענוצט פאר איהר די אינסטרומענטען פון דער אינקווי־זיציאן... איהרע קניע וואלט איך אין אייזערנע רינגען פערשרויפט, איהרע פיס, איהרע אָרעמס... רייד!... זיי זיך מודה!... דו ווילסט ניט?... וואַרט־זשע!... לאָנגזאם וואלט איך איהר אויף דעם האלז א שנור אַרויפנעטהאָן. — רייד!... זיי זיך מודה!... דו ווילסט ניט?... און איך וואלט נעצויגען דעם שנור, נעצויגען און נע־צויגען, ביז זי וואלט די צונג אַרויסנעשטעקט, ביז איך וואלט דעם

לעצטען פונק פונ׳ם לעבען פון איהר ארויסגעשטיקט... אדער איך וואלט איהר די פינגער אויף א פייער געברענט און געבראטען. און מיט וואס פאר א פערגעניגען איך וואלט עס נעטהאן!... רייד... רייד דאך!... דו ווילסט ניט?... איך וואלט זי אויף הייסע קויהלען געשטעלט, נעברענט זי און געבראטען אזוי לאנג, ביז זי וואלט זיך מוזען מודה זיין!...

טרעמאולין איז געשטאנען, די פויסטען צונויפגעדריקט, און האט געשריען. ארום אונז אויף די שכנישע דעכער האבען זיך געשטאלטען אויפגעהויבען, פונ׳ם שלאף אויפגעוועקט, און האבען זיך איינגעהערט.

און איך, בעוועגט און פערכאפט פון זיין ערצעהלונג, האב פאר מיר געזעהן אין דער נאכט, אזוי ווי איך וואלט זי באמת געקענט, די דאזיגע קליינע, בלאנדע, לעבהאפטע פרוי. איך האב געזעהן, ווי זי האט איהרע ביכער פערקויפט און מיט די מענער גערעדט. און אין איהר צארטען פופענ־קאפ האב איך פרעכע גע־דאנקען געזעהן, משוגענע אידעען, טרויגען פון יונגע פארפיומיר־טע קראם־מיידלאך, וועלכע פערלייבען זיך אין יערען העלר פון די שונדראמאנען. פונקט אזוי ווי ער, האב איך זי פערדעכטיגט, געהאסט זי און איך וואלט איהר אויך די פינגער געברענט, אום זי זאל זיך מודה זיין.

ער האט דערצעהלט וויטער אין א מעהר רוהיגען טאן:

— איך וויס ניט, ווארום אייגענטליך איך דערצעהל עס דיר. איך האב מיט קיינעם וועגען דעם ביז היינט ניט גערעדט. יא, אבער זייט צוויי יאהר האב איך קיינעם ניט געזעהן, איך האב מיט קיין מענשען, קיין מענשען ניט גערעדט. און דאס האט גע־ברענט אויף מיין הארצען, געברענט, און געקאכט און זיך גערי־סען ארויס, ארויס...

אלזא, דאס איז ניט געווען אזוי ווי איך האב מיר געדאכט. דאס איז נעווען פיעל ערגער, א סך ערגער, ווי איך האב געגלויבט, ערגער פון ערגער. הער. איך האב געברויכט דאס מיטצל, וואס מען בענוצט געוועהנליך אין אזויגע פעלע, איך האב איהר גע־זאגט, אז איך פאהר כלומר׳שט אוועק. יעדעס מאל, ווען איך

בין אַוועקגעפאָהרען, האָט מיין פרוי איהר מיטאג געגעסען אין א געוויסען רעסטאָראן. בקיצור, איך האָב אונטערגעקויפט אַ קעלנער, אום זי צו איבערראשען.

די טיר פון איהר צימער האָט ער געזאָלט פאר מיר עפענען. און אין א בעשטימטער צייט האָב איך געדארפט אָנקומען. שוין מיט אַ טאָג פריהער האָט זיך פאר מיר די גאַנצע סצענע פארגע־שטעלט, אַקוראַט ווי זי וואָלט זיך שוין געהאַט אָפּגעשפּיעלט. מיר האָט זיך פארגעשטעלט: איך קום אַריין. א קליין טישעל מיט גלעזער, פלעשער, טעלער בעדעקט, שטעהט צווישען איהר און מאנטינא'ן. זיי דערזעהען מיך, דערשרעקען זיי זיך און בליי־בען זיצען, ווי פּאַראַליזירט. איך זאָג ניט קיין וואָרט, לאָז אַרונ־טער מיין שטאָק, וואָס איז מיט בליי אָנגעפילט, איבער דעם מאן'ס קאָפּ. פון דעם ערשטען קלאפּ ברעכט ער צוזאַמען טויט, מיט דעם קאָפּ אויפ'ן טישטוך. דערנאָך ווענד איך זיך צו איהר און לאָז איהר א וויילע קומען צו זיך, זי זאָל זעהן, איידער זי שטאַרבט, איידער זי בעט ביי מיר רחמנות, וואס דאָ האָט פּאַסירט. אָה, איך בין אויף אַלצדינג געווען ענטשלאָסען, צופריעדען מיט זיך אליין און ווי פער'שכור'ט. דער געדאנק וועגען איהר פערצוויי־פעלטען בליק, וואס זי וועט אויף מיר וואַרפען, ווען איך וועל מיין שטאָק איבער איהר קאָפּ אויפהייבען, וועגען דעם געשריי, וואס וועט זיך אַרויסרייסען פון איהר ברוסט, וועגען איהר טויט־שרעק, איז געווען אַ פאָרגעשמאק פון מיין ראַכע. און זי וואָלט איך גלייך מיט איין קלאפּ ניט דער'הרג'עט. זי וואָלט איך גע־לאָזט א וויילע זיך נאָך מוטשען. ניט אמת, דו האלטסט מיך פאר א שרעקליכען מענשען? דו ווייסט אָבער ניט, וויפיעל איך האָב געליטען. דער איין געדאנק, אז א פרוי, דיין אייגענע פרוי, אדער דיין געליעבטע, וועלכע דו האָסט אמת ליעב, גיט זיך אפּ אַנ־אַנדערען, פּונקט אַזוי ווי דיר, בעריהרט זיינע ליפּען פּונקט אַזוי ווי דיינע, — אָה, דאָס מאַכט ווילד, קאָן משוגע מאכען! אָה, דער, וואָס האָט פערזוכט דעם דאָזיגען טעם, האָט געפיהלט די יסורים פון גהינום. מען איז צו אלצדינג דאַן פעהיג. איך וואונ־דער זיך נור, וואס ניט פיעל אָפטער ווערען מענשען געטויטעט.

ווארים די אַלע, וואס זיינען אזוי בעטראגען געווארען, האָבען א חשק געהאַט צו טויטען, האָבען אין זייער צימער אדער אויף דער גאס, געהעצט פון זייער ראַכע־געפיהל, זיך אין זייער פאַג־טאַזיע פאָרגעשטעלט, ווי זיי דערווערגען, דערשטיקען, דערשי־סען...

קורץ, איך בין געקומען אין רעסטאָראן. איך האָב געפרעגט: — זיינען זיי דאָ? דער אונטערגעקויפטער קעלנער האָט גע־ענטפערט: — יא! ער האָט מיך אַרויפגעפיהרט אויף אַ שטאָק העכער, אָנגעוויזען מיר אויף א טיר און געזאָגט: — דאָ! איך האָב שטייפער אריינגענומען מיין שטאָק אין דער האַנד. איך בין אריין.

איך האָב געטראָפען ריכטיג: זיי זיינען געלעגען איינער ביי דעם אַנדערן אין די אָרעמס. אָבער עס איז ניט געווען מאַנטינא, עס איז געווען דער גענעראל דע־פלעטש, דער זעקס און זעכציג יאָהריגער גענעראל...

איך בין געווען אזוי זיכער, דאָס איך וועל דעם אַנדערען טרעפען, אז איך בין געבליבען שטעהן ווי געלעהמט, ווען איך האָב דעם אַלטען גענעראל דערזעהן.

און דאַן... דאַן... נאָך ביז היינט ווייס איך ניט, וואָס מיט מיר איז דעמאָלט געווען. ניין, איך ווייס עס ניט. וואָלט עס געווען יענער, וואָלט איך זיכער אַ מאָרד בעגאַנגען. אָבער פאַר דעם דאָזיגען אַלטען קערל מיט דעם דיקען בויך און הענגענדיגע באַקען האָב איך נור אַן עקעל דערפיהלט. זי, וועלכע האָט אויס־געזעהן ווי א פופצעהן יאָהריג מיידעלע, האָט זיך אָפּגעגעבען דעם דאָזיגען דיקען, אַלטען, כמעט קראַנקען מאַן, ווייל ער איז אַ מאַר־קיז געווען, א גענעראל, א פריינד און א פערטרויטער פון ארונ־טערגעוואָרפענע קעניגע.

ניין, איך ווייס ניט, וואס איך האָב דאַן געפיהלט און וואָס איך האָב געטראַכט. דעם דאָזיגען אַלטען קערל האָב איך ניט געקענט שלאָגען. וואָס פאַר אַ שאַנדע! ניין, איך האָב קיין חשק ניט געהאַט, מיין פרוי צו טויטען, נור אַלע פרויען, וואָס

זיינען צו אזוינס פעהיג. איך בין שוין ניט געווען מעהר אייר־פערזיכטיג, איך בין געווען ווי פון א רונער דערשלאגען.

מען מעג זאגען אויף די מענער וואס מען וויל, אבער אזוי עקעלהאפט זיינען זיי ניט. א מאן, וואס זאל פעהיג זיין אויף אזא ערניעדערונג, איז א זעלטענהייט. א מאן, וואס זאל זיין דער ליעבהאבער פון אן אלטער פרוי, וואלט מען מעהר פעראכטעט ווי א גנב. מיר זיינען ריין, מיין פריינד. אבער זיי, זיי, די פרויען, וואס זייערע הערצער זיינען שמוציג, זיי געהערען אלעמען, אלע־מען, יונגע אדער אלטע, אוים די פערשיעדענסטע ניעדריגסטע אורזאכען, וויל עס איז זייער בערוף, זייער געשעפט, וויל זיי זיינען געבאהרענע פראסטיטוטקעס. דאס זיינען די אייביגע, אונ־בעוואוסטע, טעמפע בעשעפענישען, וועלכע באטען אן זייער קער־פער אהן עקעל, וואהרים ער איז סחורה פאר ליעבע; וועלכע פער־קויפען איהם אדער שענקען איהם אוועק צו דעם גרייז־גרויען לע־בע־מאן מיט דעם גאלד אין דער קעשענע, צי צו דעם אונציכטיגען, אלטען מאן צולויעב זיין יחסן'שען טיטול...

ער האט נערעדט ווי א נביא פון די אלטע צייטען מיט א הויכער שטימע, און זיינע ווערטער האבען אפגעהילכט אונטער דעם אייביג־אויסגעשטערענטען הימעל, פול צארן און פערצווייפ־לונג. ער האט גערעדט וועגען די פערהערליכטע שאנדע פון אלע מעטרעסען פון די אלטע טיטולירטע הערשער וואס האבען גע־לעבט אין אלע, אלע צייטען.

און ווי דורך א כשוף, פון זיינע ווערטער ארויסגערופען, האב איך דערזעהן אין דער דאזיגער מזרח־נאכט ארויסטרעטען די אלע מיידלעך פון די אלטע, אלטע צייטען, די שעהנע מיידלאך מיט די שמוציגע נשמות, וועלכע האבען, ווי די חיות, נאכנעגע־בען די ליעבעס־פערלאנגען פון אפגעלעבטע גרייזען. זיי אלע זיי־נען ארום אונז ערשינען, אלע די דיענערינען פון די פאטריארכען, וועלכע זיינען אזוי געלויבט אין דער ביבעל: הגר, רות, די טאכ־טער פון לוט, די ברוינע אביגיל, וועלכע האט מיט איהרע לאסקעס דעם שטארבענדען דוד ווידער בעלעבט, און אלע אנדערע יונגע, דיקע, וויסע פאטריציערינען, פרויען און טעכטער פון רוימישע

אַריסטאָקראטען, אדער פּלעבעיערינען, פרויען און טעכטער פונ'ם רוימישען המון, אונפעראנטווארטליכע, געצוואונגענע, פערפיהר־טע אדער בעצאָהלטע שקלאַפען־קערפּערס...

איך האָב געפרעגט:

— וואָס האָסטו געטהאָן?

ער האָט געענטפערט:

— איך בין אוועקגעפאָהרען און אזוי בין איך אַהער גע־קומען.

מיר זיינען נאָך אַ לאַנגע צייט געזעסען איינער נעבען אַנ־דערן, געטרוימט און געשוויגען.

* *

*

דער דאָזיגער אבענד איז פערבליבען איינגעקריצט אין מיין זכרון. אלעס וואס איך האָב געזעהן, געהערט, געפיהלט און אויף וואָס איך האָב זיך אָנגעשטויסען, דער פיש־פאַנג, אפשר אויך דער פּאָליפּ, די דאָזיגע ערצעהלונג, בעת ארום אונז אויף די שכנ'ישע דעכער זיינען געלעגען ווייסע געשטאַלטען, אַלעס אין איינעם האָט צוזאמענגעשטעלט אַ שטאַרקען, בעוועגטען בילד. מאַנכע בעגע־געניש, מאַנכער אונערקלעהרליכער צוזאמענהאנג פון זאַכען, הגם אין זיי איז נישטאָ קיין שום אויסערגעוועהנליכעס, ענטהאַלטען אין זיך מעהר לעבענס־וואַרהייט און דעקען אויף פאר אונז מעהר די פערבאָרגענע, ווינקעלעך פונ'ם לעבען, ווי גאַנצע טעג פון רוהיגען טראכטען און בעאבאַכטען.

דער אַלטער

מילדע יעסענדיגע זון האָט געשיינט איבער דעם גרויסען הויף, איבער די זומפּען און גריבער. דאָרט וואו די קיה האָבען אויפגעפרעסען דאָס גראָז איז די ערד נאָך געווען נאַס פון רעגען. דער פוס איז אַהין אַריינגעקראָכען, ווי אין אַ זומפּ, און געשליאָפּעט ביי יעדען טריט. פון די פילע עפּעל ווימער זיינען מאַט רויטע עפּעל אויף דאָס דונקעלע גראָז אַרו־טערגעפאַלען.

אויפ'ן מיסט פאַר'ן שטאַל זיינען אַרומגעגאַנגען פערשיעדענ־פאַו'ביגע היהנער, האָבען געקוואָקטשעט, געקראַצט און געשאַרט אַרום זיך, בעת ביידע הענער האָבען נאָכאַנאַנד געקרעהט און גע־זוכט ווערימלאַך פאַר זייערע היהנער, וועלכע זיי האָבען גערופען צו זיך מיט עפּעס מאָדנע טענער.

די טירעל פון די הילצערנע שטאַכעטען, מיט וועלכע דער הויף איז אַרומגעצאַמט געוואָרען, האָט זיך געעפענט, און אַ מאַן איז אריין. ער איז אַלט געווען אַ יאָהר פערציג, אָבער אויסגע־זעהן האָט ער ווי פון זעכציג. ער איז געגאַנגען מיט לאַנגע טריט, טרעטענדיג שווער אין זיינע הילצערנע, מיט שטרוי אָנגעשטאָפּ־טע שיך. זיינע צו־לאַנגע הענד האָבען אַראָבגעהאַנגען פון ביידע זייטען קערפּער ווי שטעקענס.

ווען ער איז צוגעקומען נעהנטער, האָט אַ געלער הונד, וועל־כער איז געלעגען צו פוסען פון אַ ריעזיגען באַרן בוים, גענומען דרעהען מיט'ן עק און ביללען פאַר פרייד.

דער מאַן האָט אַ געשריי געטהאָן:

— שטיל, פינאָט!

דער הונד איז אַנשוויגען געוואָרען. אַ פּויערטע איז פון הויז

ארויס. איהר בריטער, פלאכער, ביינערדיגער לייב האט זיך אב־
געצייכענט אונטער דער וואלענער קלייד, וועלכע איז געלעגען ענג
ארום טאליע. א גרויער, קורצער ראק האט איהר נעגרייכט ביז
איבער די קניע, זי האט געטראגען בלויע זאקען און אויף שוועדע
שיך, פול מיט שטרוי.

א ווייסע, גלי געוואלענע הייבעל האט פארדעקט איהרע שי־
טערע האאר, וועלכע זיינען געווען צוגעקלעפט צום קאפ און אויף
איהר בריסטען, העסליכען, ברויגעם פנים איז געלעגען יענער וויל־
דער, נידערגעשלאגענער אויסדרוק, וועלכען מען זעהט אפט ביי די
פרויען.

דער מאן האט געפרעגט:

— וואס מאכט ער

די פרוי האט געענטפערט:

— דער הערר פריסטער דענקט, אז מאטטהאי קאנטשעט זיך,
די נאכט וועט ער ניט איבערלעבען!

זיי זיינען ארעין אין הויז. נאך דעם ווי זיי זיינען דורכ־
געגאנגען די קיך, זיינען זיי ארעין אין א ניעדעריגען, שווארצען צי־
מער מיט א קליין פענסטערל, וועלכער איז פארהאנגען געווען מיט
א נארמאנישען שטאפענעם פארהאנג.

גרויסע באלקענס, וועלכע די צייט האט צובויגען, פארשווארצט
און פארריכערט, האבען אונטערגעהאלטען דעם פאלאפ און זיך
געצויגען איבער'ן גאנצען צימער.

דער ניט־גלייכער פאל פון קיך איז געווען שמוציג און אין דער
טיעפקייט פונ'ם צימער האט זיך אבגעצייכענט א בעט ווי א העלער
פלעק.

א רעגעלמעסיגער, טעמפער גערויש, א שווערער, פייפענדיגער
אטהעם, א כארכלען און סקריפען האט זיך געטראגען פון יענעם
ווינקעל ארויס, וואו א גרייז איז געלעגען און האט ג'גוסס'ט; דאס
איז געווען דער פויערטע'ס פאטער.

דער מאן און די פרוי זיינען צוגעגאנגען צו איהם און אנ־
געקוקט דעם גוסס'ן מיט זייערע טעמפע, רוהיגע אויגען. דער
איידעם האט זיך אנגערופען:

— עס זעהט אויס, אז ער איז שוין באלד פארטיג. די נאכט וועט ער גיט איבערלעבן!

די פויערטע האָט נעמאכט:

—ער כּארכּעלט שוין אזוי פון מיטאָג צייט אן!

דאן איז זי אנטשוויגען נעוואָרען. דער פאָטער איז געלעגען מיט צוגעמאכטע אויגען, זיין פנים איז נעווען אלט, איינגעפאלען, אזוי אויסגעטריקענט, ווי עס וואָלט נעווען פון האָלץ אויסגעשניצט. דורך זיין האלב אָפענעם מויל האָט זיך מיט א כּארכּלען דער אטהעם דורכגעריסען און ביי יעדען אטהעם־צוג האָט זיך דאָס גראָבע לייוואנד אויף זיין ברוסט נעהויבען. נאָך א לאַנגען שוויי־גען האָט דער איידעם זיך אָנגערופען:

— מיר וועלען האָבען א שעהנעם עסק; גראד איצט, ווען אויפ'ן פעלד איז דאָ אזוי פיעל ארבייט!

זיין פרוי איז נעווען אונרוהיג ביים נעדאנק, אז דער טויט פון איהר פאָטער וועט ביי זיי אוועקנעהמען אזוי פיעל צייט; זי האָט א וויילע נעטראכט און דאן האָט זי נעזאָגט:

— סיי־ווי וועט ער דאָך שוין זיין טויט, קענען מיר איהם שבת בעגראָבען. מאָרגען קענסטו נאָך נעמוג ארבייטען.

דער פויער האָט נאָכנעטראכט און נעענטפערט:

— ניין, עס גענהט נישט, מאָרגען מוז איך אלעמען איינלאדען צו דער לויה, עס וועט נעהמען אודאי פינף אָדער זעקס שטונדען ביז איך וועל זיי אלעמען פון טרואוויל ביז מאנעטאט זעהן און פארבעטען צו אונז.

צוויי, דריי מינוטען האָט די פרוי נאָכנעטראכט און דאן האָט זי נעזאָגט:

— ס'איז נאָך נישטאָ קיין דריי א זייגער, דו קענסט היינט נאָך גלייך אָנהויבען נעהן און אויף דער זייט פון טרואוויל אלע־מען זאָגען. דו קענסט רוהיג זאָגען, אז ער איז שוין נעשטאָרבען, ביז מאָרגען אין דער פריה וועט ער שוין ניט דערציהען.

דער מאן האָט א ווייל נעשוויגען, איבערלייגט די זאָך נאָנץ נענוי און צום סוף האָט ער ערקלעהרט:

— גוט, איך'ל נעהן!

ער איז ארויסגענאנגען, באלד איז ער ווידער צוריק אריין און געזאגט נאך א קורצען ישוב הדעת.

— דו האסט ניט וואס צו טהאן, טא נעהם די עפעל און שעל זיי אף צום קאכען און פיער טוץ פון דעם פראסטערען סארט קענסטו צורעכט מאכען פאר דער טויטען־סעודה, און וועסט גליך אנצינדען דעם באק־אויוועז.

ער איז ארויס פון צימער, איז אריין אין קיך, האט געעפענט די שפייז שאפע, ארויסגענומען א זעקס פונטיגען לעבעל ברויט, אבּ־ געשניטען א שטיק דערפון און צוזאמענגעקליבען מיט דער האנד די ברעקלאך, וואס זיינען געפאלען אויפ'ן טיש, האט זיי אריינ־ געשאטען אין מויל אריין, אז זיי זאלען ניט געהן אין ניוועז. דאן האט ער מיט א שפיץ מעסער נענומען א שטיק געזאלצענע פוטער פון א ברוינעם ערדענעם טאפ, האט עס אנגעשמירט אויף דאס ברויט און נענומען לאנגזאם עסען, אזוי לאנגזאם, ווי ער האט אלעס געטהאן.

ער איז אוועק צוריק דורכ'ן הויף, האט בערוהיגט דעם הונד, וועלכער האט ווידער נענומען ביללען, און איז אוועק מיט'ן וועג צו טרוואויל.

* * *

געבליבען אליין, האט זיך די פרוי גליך נענומען צו דער ארבייט. האט אויפגעדעקט דעם מעהל קאסטען, צורעכט געמאכט דעם טויג, איהם לאנג געקנעטען, געדרעהט און געדרעהט אין אלע זייטען, צושטיקעלט איהם, געפרעסט און ווידער צוזאמענגעקנאטען. דערנאך האט זי געמאכט אין גרויסע, קיילעכדיגע שטיק טויג און עס אוועקגעלייגט אויף א ברעג טיש. דאן איז זי אוועק רייסען עפעל און כדי ניט צו צוברעכען די צוויינען מיט דעם לאנגען שטע־ קען, איז זי אליין אויפ'ן בוים ארויפגעקלעטערט און האט נענומען ועהר פארזיכטיג קלייבען די עפעל. זי האט געריסען בלויז די גאנץ רייפע, זיי נעריסען און אין פארטוך געווארפען.

אויפ'ן וועג האט א שטימע אויסגערופען:

— הע, מאדאם שיקאט!

זי האט זיך ארומגעקוקט. עס איז געווען איהר שכן, רער דאקט'ס פארשטעהער אסימום פאוועט, וועלכער איז געפאהרען

אויפ'ן פעלד צו דער ארבייט. ער איז נעזעסען אויף זיין מיסט־וואגען מיט די פיס אראבגעהאנגען. זי האט זיך אומגערעהט צו איהם און געזאגט:

— וואס פערלאנגט איהר, הערר פארשטעהער?

— וואס מאכט עפעס דער אלטער?

זי האט אויסגערופען:

— מיט איהם איז כמעט אין גאנצען אויס. שבת ארום זיעבען אזייגער וועט זיין די טויטען־סעודה, דען די פעלד־ארבייט קען ניט ווארטען.

דער שכן האט געענטפערט:

— זאל זיין מיט גליק!

זי האט געענטפערט אויף זיין העפליכקייט:

— א דאנק, אויך אייך דאם זעלבע!

דאן האט זי וויטער געריסען די עפעל. אזוי שנעל ווי זי איז ווידער אריין אין הויז, האט זי א קוק געטהאן, וואס דער פאטער מאכט, דענקענדיג, אז ער איז שוין אודאי געשטארבען. אבער נאך אויפ'ן שוועל האט זי דערהערט זיין הויכען, פייפענדיגען אטהעם. עס איז געווען איבעריג צו צוגעהן צום בעט און כדי ניט צו פארליערען קיין צייט האט זי זיך גלייך גענומען צורעכט מאכען דאם עסען.

איינעם נאכ'ן אנדערען האט זי איינגעוויקעלט די עפעל אין א דינעם בלעטעל טייג און האט זיי אוועקגעלייגט נאך דער רייהע נאך אויפ'ן טיש. וועז זי האט אזוי צורעכט געמאכט אכט און פערציג שטיק און זיי אויסגעלייגט צו טוץ אין א רייהע, האט זי זיך גענומען קאכען איהר וועטשערע.

זי האט ארויפגעשטעלט א טאפ אויפ'ן פייער, אויף צו קאכען קארטאפעל, דען זי האט זיך בארעבענט, אז עס איז א שאד צו מאכען גלייך דעם באק־אויוועז; זי האט דאך נאך מארגען א גאנצען טאג פאר זיך און זי וועט נאך צייט האבען אלעס פארצוברייטען.

איהר מאן איז צוריק געקומען אזייגער פינף און אזוי גיך ווי ער האט דעם שוועל אריבערגעטראטען, האט ער געפרעגט:

— איז ער טויט?
זי האָט געענטפערט:
— נאָך ניט, ער כאַרכעלט נאָך!

זיי זיינען צוגענאַנגען צום בעט; אין דעם צושטאַנד פון׳ם אלטען האָט זיך נאָרנישט געענדערט. זיין שוועכער, רעגעלמעסיגער, ווי א פערפעקטיקעל געהענדיגער אָטהעם איז ניט שנעלער און ניט לאַנגזאַמער געוואָרען.

דער איידעם האָט איהם אָנגעקוקט א ווייל, דאן האָט ער געזאָגט:

— ער וועט אויסגעהן אזוי, אז מען וועט עם נאָרנישט בעמערקען, שטיל ווי א ליכט!

זיי זיינען ווידער אריין אין קיך און שווייגענדיג געגומען עסען וועטשערע. אויסגעזופט די זופ, האָבען זיי נאָך געגעסען א שטיק פוטער־קיכעל, דאן האָבען זיי צוואַשען די טעלער און זיך אומגעקערט צוריק צום גוסס׳ן אין צימער אריין.

די פרוי האָט צוגעטראָגען א קליין, קאָפּטשענדיג לעמפּעל צום פאָטער׳ס פנים; ווען ער זאָל ניט אטהעמען, וואָלט מען איהם געקענט אָנגעהמען פאר א טויטען.

די פויערים זיינען געשלאָפען אין א בעט אויפ׳ן צווייטען עק פון צימער. ניט רעדענדיג א וואָרט האָבען זיי אויסגעלאָשען דעם לאָמפּ, זיך געלייגט אין בעט, צוגעמאכט די אויגען און באלד האָט זיך א דאָפּעלטער כראָפּען אויסגעמישט מיט דעם שטענדיגען כאַרכלען פון׳ם גוסס׳ן.

אין דעם דערבייאיגען שפייכלער זיינען ארומגעלאָפּען שצורעס און מייז.

* * *

ווי נור עס איז טאָג געוואָרען, האָט זיך דער מאן אויפגעכאפט.

דער שווער האָט נאָך אלץ געלעבט.

ער האָט א שטורכע געטהאָן די ווייב, אונרוהיג דערפון וואָס דער אלטער לעבט אזוי לאַנג.

— זאָג נור דו, פהעמיע, ער וויל זיך נאָר ניט אָבטראָגען, וואָס דענקסטו דערפון?

ער האָט געוואוסט, אַז זי האָט אימער עפּעס אַ גוטע עצה.
זי האָט געענטפערט:

— נו, מילא, וואָס קען מען טהאָן, אָבער דעם טאָג וועט ער ניט דערציהען, דאָס איז זיכער! מיר דאַרפען ניט מורא האָבען. ווען דער פערשטאַנד זאָל גאָרנישט האָבען דאַגעגען, דאַן קען מען איהם נאָך מאָרגען בעגראָבען. מיט דעם אַלטען רענאַרד האָט מען אויך אַזוי געטהאָן.

דאָס האָט איהם בערוהיגט און ער איז אַוועק אויפ'ן פעלד.

זיין פרוי האָט אריינגעשטעלט פרעגלען די עפּעל, דאַן האָט זי געטהאָן אַלע איבערינע אַרבייט אויפ'ן הויף.

אַרום מיטאָג צייט איז דער אַלטער נאָך אַלץ ניט געווען גע־שטאָרבען!

די טאָג אַרבייטער, וועלכע מען האָט געדונגען צו אַרבייטען אין פעלד זיינען גרופּענווייז געקומען אָנקוקען דעם אַלטען, וועל־כער האָט נאָך אַלץ ניט געוואָלט פאַרלאָזען די וועלט. יעדער האָט עפּעס געהאַט צו זאָגען, דערנאָך זיינען זיי אַוועק צוריק אין פעלד.

ווען מען איז אַזייגער זעקס פאַרנאַכט צוריק אהיים געקומען, האָט דער אַלטער נאָך אַלץ געאָטהעמט.

איצט האָט זיך דער איידעם אויף אַן אמת דערשראָקען:

— פהעמיע, וואָס וועסטו עפּעס איצטער זאָגען?

זי האָט ניט געוואוסט, וואָס מען הויבט אָן צו טהאָן. זיי זיינען ביידע אַוועק צום פאָרשטעהער. ער האָט צוגעזאָגט, אַז ער וועט זיך מאַכען ניט זעהענדיג און וועט טראָצדעם ערלויבען צו מאַכען די לויה. דער דאָקטאָר, צו וועלכען זיי זיינען דערנאָך אַוועק, האָט אויך גאָרנישט געהאַט דאַגעגען און מאַן און ווייב האָ־בען זיך אומגעקעהרט אהיים בערוהיגטע.

זיי האָבען זיך געלייגט אין בעט און זיינען איינגעשלאָפען, ווי מיט אַ טאָג צוריק, און זייער שטאַרקער אטהעם האָט זיך ווידער אויסגעמישט מיט דעם שוואַכען אטהעם פון דעם אַלטען.

ווען זיי זיינען אויפגעשטאַנען, איז ער נאָך אַלץ ניט געווען טויט!

* * *

איצט זיינען זיי געווארען שטארק פערצוויפעלט. זיי זיינען געבליבען שטעהן צו פוסען פון בעט און האבען געקוקט אויף דעם אלטען מיט בליקען פול כעס און פארווארף, עפעס אזוי ווי ער וואלט מיט זיי קאטאווען געטריבען, זיך פון זיי אויסגעלאכט, זיי בעטראגען, זיך פשוט מיט זיי ערייצט. איבערהויפט זיינען זיי געווען אויף איהם בייז, ווען ער מאכט זיי צו פארלירען אזוי פיעל צייט.

דער איידעם האט געפרעגט:

— נו, ווען וועלען מיר איצט טהאן?

זי האט זיך ניט געקענט קיין עצה געבען און געענטפערט:

— אן אונגליק און גאר!

די איינגעלאדענע געסט, וועלכע האבען געדארפט באלד אנקומען, האט מען דאך איצט ניט געקענט ווידער אויסלאדען. און דאס פאאר פאלק האט זיך בעשלאסען צו ווארטען און ערקלעהרען די געסט זייער אונגליק.

צעהן מינוטען פאר צעהן זיינען אנגעקומען די ערשטע, די פרויען אין שווארצען אנגעטהאן מיט לאנגע שלייערס און טרויעריגע מינעס; די מענער אין זייערע טוכענע יאקען האבען זיך געהאלטען פרייער. זיי זיינען געגאנגען פארווייז און האבען גערעדט פון געשעפטען.

דער פויער און זיין פרוי האבען זיי אויפגענומען צוטומלט און שטארק פארצווייפעלט, און ווען זיי האבען דערזעהן די ערשטע געסט, האבען זיי זיך ביידע מיט א מאל פלוצים צוריקגעוויינט. זיי האבען דערצעהלט, וואס דא האט פאסירט, זייער גרויסע פערלעגענהייט, האבען אנגעבאטען שטולען און זיך ענטשולדיגט. זיי האבען ערקלעהרט, אז יעדער איינער אויף זייער ארט וואלט גענדעלט פונקט אזוי ווי זיי, האבען גערעדט אהן א סוף און קיינעם ניט צוגעלאזען אויסצורעדען א ווארט.

זיי זיינען געגאנגען פון איינעם צום אנדערען און אלץ געטענה'ט:

— קיינעם וואלט גאר אזוינס ניט איינגעפאלען; ער האט א לעבענסקראפט, אז קיינער וואלט עס גארנישט געגלויבט!

די נעסט זיינען נעווארען ערשטוינט און אביסעל צומישט, ווי מענשען ביי וועמען מען נעהמט צו פון אונטער דער נאז א שמחה אויף וועלכער זיי האבען זיך געריכט, און זיי האבען ניט געוואוסט וואס צו טהאן. זיי זיינען נעבליבען זיצען אדער שטעהן אין צימער, א פאר האבען גלייך נעוואלט אוועקגעהן צוריק, אבער דער פויער האט אבגעהאלטען:

— אייליט זיך ניט, א שטיקעל ברויט וועלען מיר נאך קריגען צו עסען און די ווארעניקעם, וואס מיר האבען אנגענרייט, קענען דאך אויך ניט בלייבען ליגען!

ביי דער דאזיגער אויסזיכט זיינען די פנימ'ער גלייך ליכטיגער געווארען און מען האט נענומען שטיל רעדען. ביסלעכווייז האט זיך דער הויף אנגעפילט מיט מענשען; די וועלכע זיינען פריהער נעקומען, האבען דערצעהלט די שפעטערדיגע די געשיכטע וועגען דעם אלטען, מען האט גערעדט, געלאכט, דער נעראנק וועגען די וואראניקעם האט אלעמען אנגעפילט מיט פרייד.

די פרויען זיינען ארייגנעקומען א קוק צו טהאן אויפ'ן גוסס'ן, זיי האבען זיך איבערגע'צלם'ט ביים בעם, געשטאמעלט א געבעט און זיינען ווידער ארויסגאנגען. די מענער האבען זיך וועניגער געאינטערעסירט מיט דעם אלטען; זיי האבען בלויז געווארפען א בליק דורך דעם אפענעם פענסטער. פרוי שיקאט האט דערצעהלט וועגען דעם אלטען'ס קאמפף מיט'ן טויט:

— צוויי טעג ליגט ער שוין אט אזוי, ניט מעהר און ניט וועניגער. כארכעלט און סאפעט ניט שטארקער און ניט שוואכער, אט אזוי ווי א פאמפע, וואס האט קיין וואסער ניט.

* * *

וועו אלע האבען שוין געהאט געזעהן דעם גוסס'ן, האט מען א טראכט געטהאן וועגען עסען און אזוי ווי עס זיינען געווען צופיעל מענשען און זיי וואלטען אלע ניט געקענט אריין קיך, האט מען ארויסגעטראגען א טיש פאר דער טהיר. די פיער טויז גאלדענע, אפעטיטליכע עפעל האבען אלעמענס בליקען צו זיך צוגעוויגען.

זיי זיינען געלעגען אויף צוויי גרויסע שיסלען, יעדערער האט

אויסגעצויגען די האנד, כדי שנעל צו כאפען איינעם, אין דער מורא, אז עס וועט אפשר ניט סטייען פאר אלעמען; אבער עס זיינען נאך איבערגעבליבען פיער שטיק.

דער פויער האט געזאגט, קייענדיג מיט א פולען מויל:

— אך, וועז דער פאטער וואלט אונז דא געזעהען עסענדיג, ער וואלט ניט געקענט מעהר איינלויגען, ער האט די וואראניקעס ליעב געהאט ווי דאס לעבען.

אן אלטער פויער האט בעמערקט:

— נו, ער וועט זיי שוין מעהר ניט עסען, אויף אלעס קומט א צייט!

די דאזיגע בעמערקונג, אנשטאט די געסט אומעטיג צו מאכען, האט זיי אין געגענטהייל זעהר לוסטיג געמאכט. זיי האבען זיך געפרעהט, וואס עס איז זייער צייט צו עסען די געשמאקע וואראניקלאך.

פרוי שיקאט איז נעווען אויסער זיך פון די אומזיסטע הוצאות. זי האט נעהאלטען אין איין לויפען צו דער ווירן פעסעל און האט נאכאנאנד אנגעפילט די גלעזער.

יעצט האבען אלע גלאכט, מען האט נערעדט אלץ העבער און העבער און באלד האבען אלע נעשריען ווי ביי אלע מאהלצייטען.

פלוצים האט זיך ביים פענסטער בעוויזען אן אלטע פויערטע, וועלבע איז נעבליבען מיט'ן גוסס'ען אויס מורא פאר איהר אייגענעם באלדינען סוף, און האט אויסגערופען הויך און מיט א קוויטש:

— ער איז געשטארבען! ער איז געשטארבען!

אלע זיינען אנשוויגען געווארען. די פרויען האבען זיך שנעל אויפגעהויבען, כדי אויף איהם א קוק צו טהאן. און ער איז טאקע אין דער אמת'ען געווען טויט. דאס כארכלען האט אויפגעהערט.

די מענער האבען זיך אנגעקוקט און ארונטערגלאזט די אויגען; עס איז זיי געווארען עפעס קאלאמוטנע אויפ'ן הארצען, זיי האבען נאך דאס עסען ניט אוספעיעט ארונטערשלינגען. דער אלטער האט אויסגעקליבען א שלעבטע צייט, ער האט געמענט נאך א ווייל ווארטען.

די שיקאטס האבען איצט שוין מעהר ניט געווייגט, אבי עס האט געגומען א סוף, איצט זיינען זיי געווען רוהיג און האבען גע־זאגט:

— איהר זעהט, מיר האבען גלייך געוואוסט, אז עס וועט שוין ניט לאנג געדויערען. וועז ער וואלט זיך נור לעצטע נאכט אביסעל צוגעאיילט, וואלטען מיר פארשפארט די אלע אונאנגע־נעהמליכקייטען.

אבער דעם עולם האט דאס וועניג געקימערט, אבי עס האט געגומען א סוף; מאנטאג וועט ער בעגראבען ווערען אוז ביי דער דאזיגער גלעגענהייט וועט מען ווידער עכען וואראניקעס.

די געסט זיינען אוועק פרעהליכע, האבען געפלוידערט צווי־שען זיך, גערערט איבער דעם צופאל, גליקליכע אין צופריעדענע, וואס עס האט זיך אזוי געמאכט און זיי האבען געקראגען וואס צו עסען.

אוז וועז מאן אוז ווייב זיינען געבליבען אליין, האט זי גע־זאגט, מיט א פנים פארקרימט פוז ערגערניש אין צער:

— איצט מוזען מיר איבער א ניים מאכען פיער טוץ וואר־ניקעס; גאט וויסט, אז ער האט זיך די נאכט געקענט אביסעל צואייליען!

אוז דער מאן האט געענטפערט:

— מילא, וואס קען מען זיך העלפען, אלע טאג איז ניט יום טוב!

אַן אַלמנה

ס איז געווען אין דער געיעג־צייט אין׳ם שלאָס פון באָנעוויל. דער הערבסט איז געווען אַ טרויעריגער און אַ רעגענדיגער. די פערוועלקטע בלעטער האָבען ניט געשורשעט אונטער די פיס, נאָר זיי זיינען גע־לעגען און געפוילט פון שטענדיגען רעגען.

דער כמעט נאַקעטער וואַלד איז געווען פייכט ווי אַ צימער אין באָד. ווען מען איז צוגעקומען צו די גרויסע, פון רעגען צואווייקטע בוימער, האָט אַ שלאָג געטהאָן אַנטקעגען אַ שימעל־גערוך, אַ פייכטקייט און אַ נאַסקייט.

די יעגער וועלכע האָבען זיך נאָכאַנאַנד געפונען אין דער דאָזי־גער נאַסקייט צוזאַמען מיט זייערע הינט און די יונגע יעגערינען, האָבען זיך יעדען אַבענד אומגעקעהרט צוריק מיעד אין קערפּער און אין גייסט.

נאָך׳ן דינער האָט מען אין גרויסען זאַאל געשפּיעלט אין לאָטאָ, אָבער קיינער האָט זיך דערביי ניט אַמוזירט. דער ווינד האָט געבושעוועט, געקלאַפּט אין די לאָדען און געריסען דעם ־אַך.

דאַן האָט מען פּרובירט דערצעהלען מעשות, אָבער קיינעם איז נישט איינגעפאַלען עטוואָס אינטערעסאַנטעס. די יעגער האָ־בען דערצעהלט יאַגד־געשיכטען און די פרויען האָבען זיך צובראָכען די קעפּ אויסצוטראַכטען עטוואָס פאַנטאַסטישעס; אָבער אומזיסט, זייער פאַנטאַזיע איז געווען צו אָרעם.

מען האָט שוין געוואָלט אויפגעבען דאָס אַמוזירען זיך דורך מעשה׳לאַך, ווען אַ יונגע פרוי האָט אויף איהר טאַנטע׳ס פינגער בעמערקט אַ קליינעם האָארענעם רינג, וועלכע זי האָט שוין פריהער אויך געזעהען, אָבער האָט איהם ניט געשענקט קיין אויפמערק־זאַמקייט.

און זי האָט נעפרעגט, דרעהענדיג דעם רינג לייכט אויף'ן פינגער:

— זאָג מיר אָפּאָרשט, טאַנטע, וואָס איז דאָס פאר א רינג, עם זעהט עפעם אוים ווי קינדער האָאר?

די טאַנטע, אן אלטע מיידעל, איז געווארען רויט, דאן בלייך און געענטפערט מיט א ציטערענדער שטימע:

— דאָס איז אזוי טרויעריג, אזוי טרויעריג, אז איך וואלט וועגען דעם ניט וועלען רעדען. דאָס אונגליק פון מיין נאנצען לעבען קומט דערפון. דעמאלט בין איך נאָך געווען גאָר יונג און די עראינערונג איז פאר מיר אזוי טרויעריג, אז וועז נאָר איך טראכט דערפון, מוז איך ווייגען.

איצט ערשט האָט מען זיך אויף אן אמת פעראינטערעסירט מיט איהר געשיכטע און אלע האָבען עם געוואלט הערען, אָבער די טאַנטע האָט ניט געוואלט דערצעהלען. צום סוף האָט מען זי אזוי לאַנג געבעטען, אז זי האָט נאָכגעגעבען:

— איך האָב אייך אָפט דערצעהלט פון דער פאַמיליע דע סאַנטעץ, וועלכע איז איצט שוין אין גאַנצען אויסגעשטאָרבען — האָט זי אָנגעהויבען — איך האָב געקענט די לעצטע דריי מיט־גליעדער פון דער דאָזיגער פאַמיליע. אלע דריי, מענער, זיינען געשטאָרבען אויף דעם זעלביגען אופן. דאָס זיינען די האָאר פון דעם לעצטען. ער איז געווען אלט דרייצעהן יאָהר, וועז ער האָט זיך גענומען דאָס לעבען... צוליעב מיר. דאָס קומט אייך אוים עפעס מאָדנע, ניט אמת?

אָך, זיי זיינען געווען מערקווירדיגע מענשען, די דאָזיגע סאַנ־טעץ־עס, מען קען זאָגען משוגעים, אָבער זייערע משוגעת'ן זיינען דאָך געווען רייצענד: זיי זיינען געווען משוגע פון ליעבע. אלע מיטגליעדער פון זייער פאַמיליע האָבען געהאט געוואלדיגע לייד־נ־שאפטען, שטאַרקע געפיהלען, וועלכע האָבען זיי געטריבען צו משונה'דיגע זאכען, צו פאַנאטישער איבערגעבענקייט, זאָגאר צו פערברעכענס. דאָס איז געלעגען אין זייער נאַטור, פונקט ווי אין מאָנכע נאַטורען ליגט דער שטאַרקער גלויבען. צווישען די קרובים איז געווען א ווערטעל: „פערליעבט ווי א סאַנטעץ". עס איז

געגוג געווען אויף זיי א קוק צו טהאָן, אום צו וויסען מיט וועמען מען האָט אן עסק. זיי האָבען אלע געהאָט לאנגע, געקרויזטע האָאר, וואָס איז אראבגעהאנגען עטוואָס קרום איבער'ן שטערן, שעהנע בערד, גרויסע אויגען, וועמעס בליקען זיינען אריינגעדרונגען טיף אין אייער נשמה און האָבען אייך צומישט און צוטומלט, איהר האָט אלעיין ניט געוואוסט פארוואָס.

דער זיידע פון דעם, וועמעס אייניציגער אנדענקען איז דיעזער רינג, האָט דורכגעמאכט א סך אוואנטיורען. דועלען און אנטלויפען מיט פרויען זיינען געווען זאכען, וואָס האָבען געשפיעלט א גרויסע האָלע אין זיין לעבען. און דאָ, וועו ער איז שוין אלט געווען פינף און זעכציג יאָהר, האָט ער זיך פערליעבט אין דער טאָכטער פון זיין פאכטער. איך האָב זיי ביידען געקענט. זי איז געווען בלאָנד און בלייך, איז געווען זעהר א שעהנע, האָט געערדט לאנגזאם מיט א ווייכער שטימע און געהאט א זאנפטען, זיסען בליק ווי א מאדאנע. דער אלטער מאן האָט זי ענגומען צו זיך און באלד איז ער פון איהר אזוי פער'כשופ'ט געווארען, אז ער האָט אהן איהר א מינוט ניט געקענט זיין. זיין טאָכטער און זיין שנור, וועלכע האָבען אויך נעוואָהנט אין שלאָם, האָט עם גארנישט גע־וואונדערט, ווייל אין דער האָזיגער פאמיליע האָט די ליעבע פער־נומען דעם ערשטען פלאָץ. וועו עם האָט זיך געהאנדעלט וועגען עפעם א לייד־ענשאפט, האָט זיי קיין זאך מעהר ניט נעוואונדערט. און וועו מען האָט אין זייער נעגענוואָרט גערעדט פון שטערונגען, וואָס א פערליעבט פאָאר'ל האָט געפונען אויף זייער וועג, אדער פון צושיידען געלעבטע, אדער גאר פון דער נקמה נאָך א פערראט, דאן האָבען זיי ביידע נעוואָגט מיט דעם זעלבען טאָן: „אך וויפיעל ער (אדער זי) האָט נעמוזט ליידען אויידער עם איז עקומען דערצו". מעהר גארנישט. אלע ליעבעם דראמען האָבען זיי טיף געריהרט און קיינע פון זיי, אפילו וועו זיי האָבען זיך נעענדיגט מיט די גרעסטע פערברעכענס, האָט זיי ניט אויפגעבראכט.

דארף זיך טרעפען, אז איין מאל, הערבסט צייט, וועלט א נעוויסער הערר דע־גראדעל אייניגעלאדען אויף נעיעג און ער אנט־לויפט מיט דער יונגער מיידעל.

הערר סאנטעץ איז געבליבען גאנץ רוהיג, ווי עס וואלט גאר נישט פאסירט. אבער אין א געוויסען טאג האט מען איהם געפונען אין הינטישען ציימער אן אויפגעהאנגענעם צווישען זיינע הינד.

זיין זוהן איז געשטארבען אויף דעם זעלבען אופן אין א האטעל אין פאריז, נאכדעם ווי אן אפערא־זינגערין האט איהם בעטראגען. דאס איז געשעהן בעת ער האט געמאכט א רייזע אין 1841.

ער האט געלאזען א קינד פון צוועלף יאהר און אלמנה, מיין מוטער'ס א שוועסטער. זי מיט דעם אינגעל האבען ארויסגעצווינגען צו מיין פאטער אין אונזער הויף בערטילאן. איך בין דעמאלט אלט געווען זיעבצעהן יאהר.

איהר קענט זיך גאר ניט פארשטעלען ווי רייף און ענטוויקעלט דער דאזיגער יונגער סאנטץ איז געווען. עס האט אויסגעזעהן ווי אלע ליעבעס־פעהיגקייטען און די גאנצע צוהיטצקייט פון זיין פאמיליע האט זיך פעראייניגט אין איהם, דעם לעצטען פון זיי. ער האט שטענדיג געטרוימט און שטונדען לאנג איז ער אינער אליין ארומגעלאפען שפאצירען אין די אלעען, וואס האבען געפיהרט פון שלאס אין וואלד ארין. פון מיין פענסטער ארוים האב איך איהם שטענדיג געזעהען, דעם סענטימענטאלען אינגעל, ווי ער איז מיט ערנסטע טריט, מיט אן ארונטערגעלאזענעם קאפ, די הענד אויפ'ן רוקען פארלייגט, געגאנגען הין און צוריק. פון צייט צו צייט איז ער געבליבען שטעהן, האט אויפגעהויבען דעם קאפ, ווי ער וואלט געזעהן, געפיהלט און פערשטאנען זאכען, ווייט, ווייט איבער זיין עלטער.

אפט נאכ'ן עסען, אין א ליכטיגען אבענד, פלעגט ער זאגען צו מיר:

— קום, קוזינע, לאמיר געהז טרוימען.

און מיר זיינען געגאנגען צוזאמען אין פארק. און פלוצים האט ער זיך דאן אבגעשטעלט אויף א ליכטיגען פלעק, אויף וועלכען עס איז געלעגען יענער ווייסער זיילבערנער שאטען, וואס די לאנה שפרייט אוים איבער די ליכטיגע פלעצער אין וואלד און האט גערעדט צו מיר, דריקענדיג מיין האנד:

— בעטראכט עס, בעטראכט עס נאָר גוט! אָבער דו פערשטעהסט מיך ניט, איך פיהל עס. וועז דו וואָלסט מיך פערשטאָנען, דאן וואָלטען מיר געווען גליקליך. דערצו מוז מען אָבער ליעבען.

איך האָב געלאכט און נעקושט דעם אינגעל, וועלכער איז געווען שטערבליך פערליעבט אין מיר.

אפט האָט ער נאָך'ן עסען זיך אויך ארויפגעכאפט צו מיין מוטער אויפ'ן שוים און געבעטען:

— מאָנטע, איך בעט דיך, דערצעהל אונז ליעבעס געשיכטען.

און מיין מוטער האָט איהם פאר שפאס וועגען דערצעהלט אלע לעגענדען פון זיין פאמיליע, אלע ליידענשאפטליכע אוואנטיורען פון זיין פאטער. טויזענדער און טויזענדער לעגענדען זיינען וועגען זיי ארומגענאנגען, פאלשע ווי אמת'ע. די דאָזיגע אלע מענער האָט דער נאָמען, וואָס זייער פאמיליע האָט געהאט, פריהער אדער שפעטער רואינירט און אונגליקליך געמאכט. זיי האָבען זיך דאָס אריינגענומען אין קאָפ און עס איז ביי זיי געוואָרען עפעס א מין עהרע אָנצוהאלטען דעס דאָזיגען נאָמען פון זייער הויז.

דער אינגעל פלעגט ווערען בעגיירטערט פון די דאָזיגע צערטליכע אדער מוראַ'דיגע ערצעהלונגען, און מאנכעס מאל פלעגט ער נעהמען פאטשען מיט די הענד פאר פרייד בעת ער האָט אויסגערופען:

— איך אויך, איך אויך! איך קען בעסער ליעבען ווי זיי אלע!

דאן האָט ער אָנגעהויבען מיר ארויסצואוייזען ליעבע, ניט דרייסט און זעהר צערטליך, אזוי אז מען האָט דערפון גלאכט, אזוי קאָמיש האָט עס אויסגעזעהען. יעדען אין דער פריה האָב איך געקריגען בלומען, וועלכע ער האָט אליין אָנגעריסען, און יעדען אבענד, איידער ער איז אין זיין צימער אוועק, האָט ער מיר געקושט די האנד און דערביי געמורמעלט:

— איך ליעב דיך.

איך בין געווען שולדיג, זעהר שולדיג און איך ווייז נאָך היינט אי־בער דעם. איך בין געוואָרען אן אלטע מיידעל צוליעב דעם, אדער ווי מיר דאכט זיך, אז איך בין געוואָרען אן אלמנה... זיין

אַלמנה. מיר האָט די דאָזיגע קינדערשע צערטליכקייט געמאַכט שפּאַס און איך האָב איהם זאָגאַר צוגעגעבען פייער. איך בין גע־ווען קאָקעטיש און פערפיהרעריש ווי אַנטקעגען אַ מאַן, צערטליך און נידערטרעכטיג. איך האָב דעם קינד אין גאַנצען משוגע גע־מאַכט. פאַר מיר איז עס געווען אַ שפּיעלעריי, און פאַר זיין אין מיין מוטער אַן אַמוזאַנטע אונטערהאַלטונג. ער איז אַלט געווען צוועלף יאָהר. שטעלט זיך פאָר, ווי האָבען מיר דען געקענט אויף איין מינוט דאָס דאָזיגע קינדערשע ליעבעס־שפּיעל, אָנגעהמען פאַר אַן ערנסטע ליידענשאַפט! איך האָב איהם געקושט אַזוי אָפט ווי ער האָט געוואָלט. איך האָב איהם אַליין געשריבען ליעבעס בריעף, וועלכע אונזערע מוטערס האָבען פריהער געלעזען, און ער האָט מיר געענטפערט מיט פייערדיגע צעטעלאַך, וועלכע איך האָב בע־האַלטען. ער האָט געדענקט, אַז אונזער ליעבע איז פון אַלעמען פערבאָרגען, ווי ער וואָלט געווען אַ מאַן. אָבער מיר האָבען פער־געסען, אַז ער איז געווען אַ סאַנטעץ.

דאָס האָט געדויערט כמעט א יאָהר צייט. און איין מאָל אַן אַבענד אין פּארק איז ער געפאַלען פאַר מיר אויף די קניע און גע־זאָגט, בעת ער האָט היים געקושט דעם זוים פון מיין קלייד:

— איך ליעב דיך! איך ליעב דיך! איך שטאַרב פאַר ליעבע. דו הערסט, ווען דו זאָלסט מיך ווען עס איז בעטריגען, ווען דיר זאָל אַן אַנדערער בעסער געפעלען, ווי איך, דאַן וועל איך טהאָן אַזוי ווי מיין פאָטער.

און ער האָט צוגעלייגט מיט אַ טיעפער שטימע, וועלכע האָט אויף אייך אָנגעיאָגט אַן אימה:

— דו ווייסט, וואס ער האָט געטהאָן.

ווען איך האָב געשוויגען א דערשראָקענע, איז ער אויפגעשטאַ־נען, זיך אויפגעהויבען אויף די שפּיץ פינגער, אום צו דערגרייכען ביז צו מיין אויער, דען איך בין געווען העכער ווי ער, און האָט אַרויסגערעדט מיין ערשטען נאָמען גענאָוועפא מיט אַזאַ זיסען, אַזאַ ליעבען, אַזאַ צערטליכען טאָן, אַז עס האָט מיך דורכגענומען דורך און דורך.

איך האָב געשטאַמעלט:

— לאמיר נעהן אהיים.

ער האָט ניט נעזאָגט מעהר קיין ווארט און איז מיר נאָכגענאַנגען. אבער וען מיר זיינען נעגאנגען איבער די טרעפ פון דער ווערענדע, האָט ער מיך נאָך אמאל אבגעשטעלט:

— דו ווייסט עס אלזא: וען דו פערלאָזט מיך, טויט איך זיך.

איצט האָב איך איינגעזעהן, אז איך בין אוועק צו ווייט און איך בין נעווארען צוריקגעהאלטענער און געזוכט צו זיין מיט איהם פון ווייטען. וען ער האָט מיר ווענען דעם נעמאכט פאַרווירפע, האָב איך נעענטפערט:

— דו ווייסט, דו ביזט איצט צו אלט, אום צו שפיעלען און פאר אן ערנסטע ליעבע נאָך צו יונג. איך וועל ווארטען.

און איך האָב נעדענקט, אז דערמיט בין איך דערווייל מיט איהם פארטיג נעווארען.

יעסען צייט איז ער אוועק אין א פענסיאן, וען ער איז דעם קומענדען זומער צוריקגעקומען, בין איך נעווען פאר'קנס'ט. ער האָט עס גלייך בעמערקט און אכט טעג נאָכאנאנד איז ער ארומ־נענאנגען אזוי ארייננעטהאָן אין זיך, אז עס האָט מיך זעהר אונ־רוהיג נעמאכט.

וען איך בין אויפגעשטאנען אויף דעם נייגטען טאָג, האָב איך אויף מיין שווע׳ נעפונען א קליין שטיקע׳ פאפיר, וועלכעם איז ארייננעשטופט נעווארען דורך מיין טיר. איך האָב עס אויפגע־הויבען, געעפענט און נעלעזען:

„דו האָסט מיך פערראטען און דו ווייסט וואס איך האָב דיר נעזאָגט. דו האָסט מיט דיין האנדלונג ארויסגערופען מיין טויט. אום אז קיין אנדערער אויסער דיר זאל מיך ניט נעפינען, טאָ קום אין פּארק אויף דעם פּלאַץ, וואו איך האָב דיר פאר א יאָהרען נע־זאָגט, אז איך ליעב דיך און קוק ארויף."

עס האָט זיך מיר נעראכט, אז איך ווער משוגע. איך האָב זיך אָנגענטהאָן מיט דער גרעסטער שנעלקייט און נענומען לויפען מיט אלע מיינע קרעפטען צו דעם פּלאַץ, וועלכען ער האָט מיר אָנ־נענעבען. זיין קלייניע שוועסטער מיצע׳ איז נעלעגען אויף דר'ערד

אין שמוץ. עס האָט אַ גאַנצע נאַכט גערעגענט. איך האָב אויפ־
געהויבען מיינע אויגען און דערזעהן עטוואס, וואס האָט זיך בע־
וועגט אין די בלעטער, דען עס איז געווען אַ שטאַרקער ווינד.

איך ווייס ניט, וואָס איך האָב דאַן געטהאָן. איך האָב הפּנים
געמאַכט אַ געשריי, פילייכט האָב איך גע'חלש'ט און דערנאָך זיך
אויפגעהויבען און אין שלאָס געלאָפען. ערשט אין בעט בין איך
געקומען צו זיך און דערזעהן די מוטער ביי מיין זייט.

מיר האָט זיך געדאַכט, ווי איך וואָלט דאָס אַלעס געזעהן
אין אַ בייזען חלום און איך האָב אויסגעשטאַמעלט:

— וואו איז גאָנטראַן?

איך האָב ניט בעקומען קיין ענטפער; עס איז געווען די ווירק־
ליכקייט.

איך האָב ניט געוואַגט אויף איהם נאָך אַמאָל אַ קוק צו טהאָן,
אָבער איך האָב געבעטען, אַז מען זאָל מיר געבען אַ לאַנגען לאָק
פון זיינע בלאָנדע האָאר... אָט דאָס איז ער...

און די אַלטע מיידעל האָט מיט אַ פערצווייפעלטער מינע גע־
וויזען דעם רינג אויף איהר פינגער.

דאַן האָט זי אַ פּאָאר מאָל אַ סאָפּע געטהאָן מיט דער נאָז, זיך
אָבגעווישט די אויגען און געזאָגט:

איך האָב דערנאָך אָבגעלאָזען דעם שידוך, ניט אָנגעבענדיג
קיין שום גרונד, און בין אויף אימער פערבליבען די... די אלמנה פון
דעם דאָזיגען דרייצעהן יעהריגען אינגעל.

דאַן איז איהר קאָפּ אַראָבגעזונקען אויף איהר ברוסט און אַ
צייט לאַנג האָט זי געוויינט, דענקענדיג פון איהר טרויעריגער פער־
גאַנגענהייט.

און ווען מען איז אַרויף אויבען שלאָפען, האָט אַ דיקער יעגער,
וועמען זי האָט שטאַרק געריהרט, געזאָגט צו זיין שכן אויף'ן אויער:

— איז עס ניט שרעקליך, צו זיין אַזוי סענטימענטאַל?

וויהנאכטען

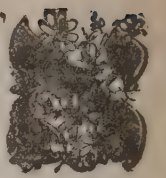

איך געדענק ניט אין וואס פאר א יאהר דאס איז געווען. שוין פון א מאנאט צייט, ווי איך בין נענאנגען אויף נעיעג מיט עפעס א מין רציחה, מיט ווילדער פרייד, מיט יענער בעגייסטערונג, וועלכע א נייע ליידענשאפט רופט ביי אונז ארויס.

איך בין געווען אין נארמאנדיע, אין א שלאס ביי מיינעם אן אונפערהייראטען קרוב יוליוס דע־באנעוויל אויף בעזוך. מיר האבען זיך דארט געפונען גאנץ אליין מיט א דיענער, א דיענסטמיידל און דער יענער. דער שלאס איז געווען אן אלטער, גרויער קאסטען, ארומגערינגעלט מיט טאנענבוימער. ער איז געלעגען אין מיטען פון לאנגע אלעען, וואו דער ווינד האט זיך פריי ארומנעיאגט און האט אויסגעזוכט, ווי ער וואלט שוין פון הונדערטער יאהרען פערלאזען געווען. אלטע מעבל זיינען געשטאנען אין די אימער פערשלאסענע צימערען, אין וועלכע די עלטער זיידעס, וועמעס בילדער זיינען אויף די אבגעבליצקירטע וועגט געהאנגען, האבען אמאל זייערע אדעליגע שכנים מיט גרויסע צערעמאניע אויפגענומען.

מיר אבער האבען זיך גאנץ פשוט אויפגעהאלטען אין קיך. די דאזיגע ריעזיג גרויסע קיך, וועמעס דונקעלע ווינקלען זיינען ערשט דאן ליכטיג געווארען, וען מען האט א נייעם שייטל האלץ אין דעם גרויסען קאמין ארייננעווארפען, איז געווען דער־אייניגער בעוואהנטער צימער אין גאנצען מאיאנטק. יעדען אבענד זיינען מיר אין א זיסען דרימעל געזעסען פאר'ן פייער און געטריקענט אונזערע נאסע שטיוועל. די הינט צו אונזערע פיס האבען ג'חלום'ט וועגען נעיעג און געבולען פון שלאף. צום סוף זיינען מיר אוועק אין אונזער צימער.

דאָס איז געווען דער איינציגער צימער, וועלכער איז צוליעב די מייז אויף דאָס ניי אויסגעקלעפּט געוואָרען, אָבער ער איז גע־בליבען אין גאַנצען ליידיג, אויסער די פּאָאָר ביקסען, בייטשען און געיעג' האָרנס אויף די ווענד. ציטערנדיג פאַר קעלט זיינען מיר אריינגעקראָכען אין אונזערע. בעטען, וועלכע האָבען זיך געפונען אין די עקען פון דעם דאָזיגען קאַלטען סיביר.

אַ מייל אַוועק פון דעם פראָנט פון'ם שלאָס איז דער פעלזיגער ברעג אין ים אריינגעפאַלען און אַ שטאַרקער ווינד, דער אטהעם פון אָקעאַן, האָט טאָג און נאַכט געבלאָזען. דאַן האָבען געזיפצט די גרויסע, פון שטורעמס געבויגענע בוימער, דאַן האָט געוויינט דער דאַך און די וועטערפאָהן, דאַן האָט געקרעכצט די גאַנצע אַלטע גע־ביידע, אין וועלכער דער ווינד האָט געיושעט דורך די אויסגעריבענע ציעגעל, דורך די אַלטע קוימענס, די פענסטער, וועלכע האָבען זיך שוין ניט געקענט צומאַכען.

עס איז געווען אַ מורא'דיגער פראָסט. די נאַכט איז צוגע־פאַלען. מיר האָבען זיך געזעצט צום טיש פאַר דעם גרויסען פייער אין ריעזיגען קאַמין, אין וועלכען אַ האָז מיט צוויי פיין שמעקעדיגע רעבהינער האָבען זיך געבראָטען אויף אַ שפּיעז.

מיין קרוב האָט אויפגעהויבען די אויגען און געזאָגט:

— עס וועט היינט זיין זעהר קאַלט צו געהן אין בעט.

איך האָב געענטפערט:

— יא, אָבער דערפאַר וועלען מאָרגען זיין ענטלאָך אויף די טייכען!

די דיענסט, וועלכע האָט אויף איין עק טיש פאַר אונז, און אויפ'ן צווייטען עק פאַר די דיענער דאָס עסען צוגעריכט, האָט גע־פרעגט:

— ווייסען די הערדן, אַז היינט איז ווייהנאַכטען?

דאָס האָבען מיר טאַקע ניט געוואוסט, ווייל מיר האָבען זעל־טען ווען אריינגעקוקט אין קאַלענדאַר. מיין פריינד האָט געזאָגט:

— אויב אַזוי, איז היינט נאָך האַלבער נאַכט די ווייהנאַכטס מעססע. דערפאַר הפּנים האָט מען דאָס שוין אַ גאַנצען טאָג גע־קלונגען.

די דיענסט האָט.געענטפערט:

— יאָ.און ניין, גנעדיגער הערר. זיי האָבען געקלונגען, ווייל פאָטער פאורנעל איז געשטאָרבען.

אויף פאָטער פארנועל, דעם פריהערדיגען פאַסטוך, האָט מען אין דער געגענד געקוקט, ווי אויף עפּעס אַ וואונדער. ער איז אַלט געווען 96 יאָהר און איז קיינמאָל אין זיין לעבען ניט קראַנק געווען, ביז ער איז פאַר פיער וואָכען אין אַ פינסטערער נאַכט אין אַ גראָבען אַריינגעפאַלען. ער האָט זיך דאן פארקיהלט און אויפ'ן צווייטען טאָג האָט ער זיך געמוזט לייגען אין בעט. פון דאַן אָן האָט ער זיך געראַנגעלט מיט'ן טויט.

מיין פריינד האָט זיך געווענדעט צו מיר:

— אויב דו האָסט ניט דאַגעגען, וועלען מיר שפּעטער אַביסעל בעזוכען די אָרימע לייט!

ער האָט מיר געוואָלט דערצעהלען פון דער פאַמיליע פון'ם אַלטען, זיין אייניקעל, וועלכער איז אכט־און־פופציג יאָהר אַלט, און פון זיין מיט אַ יאָהר אינגערער פרוי. די דורות וואָס זיינען געלעגען צווישען זיידען און אייניקעל זיינען שוין לאַנג אויף דער וועלט ניט געווען. זיי האָבען בעוואָהנט אן אָרימע כאלופּקע רעכטס ביים אריינגאַנג אין דאָרף.

איך ווייס ניט, פאַר וואָס דער געדאַנק, אַז מיר געפינען זיך דאָ, אין דער דאָזיגער איינזאַמקייט אום ווייהנאַכטען, האָט אונז געמאַכט צו פּלוידערן. מיר זיינען געזעסען איינער אנטקעגען אַנדער'ן און האָבען זיך דערצעהלט אַלע געשיכטען און פּאַסירונגען פון דער פרעהליכער נאַכט פון ווייהנאַכטען, פון פערגאַנגענעם גליק, און פון ערוואַכונג זאלבענאַנד אויף מאָרגען אין דער פריה.

און אַזוי רעדענדיג האָט אונזער עסען געדויערט אַ לאַנגע צייט, און מיר האָבען נאָך אויסגערויכערט עטליכע פּיפּקעס אויך. אונזער איינזאַמע פרעהליכקייט האָט אונז אין גאַנצען בעהערשט, ווי עס טרעפט אַמאָל צווישען צוויי אינטימע פריינד, ווען דאָס געשפּרעך ווערט ניט איבערגעריסען, זייערע הערצער עפענען זיך אויף און עס רייסען זיך אַרויס פון דאָרטען געהיימניסע, וועלכע מען האַלט געוועהנליך בעהאַלטען בחדרי חדרים.

די דיענסט איז שוין לאַנג געווען פערשוואונדען. איצט האָט זי זיך ווידער בעוויזען:

— איך געה צו דער מעססע, גנעדיגער הערר.

— שוין?

— עס איז אַ פערטעל צו צוועלף.

— ווי מיינסטו, טאָמער וואָלטען מיר אויך צוגעגאַנגען ביז צו דער קירכע? די ווייהנאַכט מעססע דאָ אין דאָרף איז גאַנץ אינטערעסאַנט! — האָט געזאָגט יוליוס.

איך האָב איינגעוויליגט און מיר זיינען אוועק אין אונזערע געיעג פּעלצען איינגעוויקעלט.

אַ ביטערע קעלט האָט אונז געשניטען אין פּנים און די אויגען זיינען אונז פארלאָפען. די שאַרפע לופט האָט זיך אוועקגעלייגט אויף די לונגען און אויסגעטריקענט די העלזער. דער טיעפער, קלאָרער, האַרטער הימעל איז געווען פארזעעט מיט שטערן, וועלכע זיינען עפּעס ווי בלייכער געוואָרען פון פראָכט. זיי האָבען ניט געפינקעלט ווי פייערלאַך, נור ווי אייז שטערן האָבען זיי אויסגע־זעהן, ווי בליסטשענדיגער קריסטאַל. פון ווייטענס האָט זיך גע־טראָגען אַ קלאַפּען איבער דער האַרטער, טרוקענער, פארפראָהרענער ערד פון די פּויערשע הילצערנע שיך און פון אַלע זייטען, אין אַלע ריכטונגען האָבען געקלונגען די גלאָקען פון די דערפער, און זייער הויכער, גרילצענדיגער, קאַלטער קלאַנג האָט זיך געטראָגען אין דער ווינטער נאַכט אריין.

דער דאָרף האָט ניט געשלאָפען. די העהנער זיינען פון דעם טומעל אַזוי שפּעט ביינאַכט צוטומעלט געוואָרען און האָבען גע־קרעהט. אין די שטאהלען האָט מען געהערט די אונרוהיג געוואָ־רענע פיה.

ווען מיר זיינען צוגעקומען צום דאָרף, האָט זיך יוליוס ווידער דערמאָהנט אָן דער פאַמיליע פאורנעל און געזאָגט:

— אָט דאָ איז זייער הייזעל. לאָמיר אריינגעהן.

ער האָט לאַנג אומזיסט געקלאַפּט. אַ שכנה וועלכע האָט איהר הויז פערלאָזען, אום אין קירכע צו געהן, האָט אונז בעמערקט און געזאָגט:

— זיי זיינען אוועק אין קירכע אריין. זיי ווילען פאר דעם אלטען גאט בעטען.

— מיר וועלען זיי בעזוכען, וועז זיי וועלען צוריק קומען! — האט געזאגט מיין פרייגד.

די לבנה איז געשטאנען הויך אין הימל צווישען א ים פון שטערן, און פון אלע זייטען האבען זיך איבער דער דונקעלער לאנד־שאפט בעווענט קלייגע, שוואנקענדע ליכטער אין דער ריכטונג צו דעם קלייגעגדינען קירכען־טורעם צו. זיי האבען ארומגעשוועבט צווישען די מיט בוימער בעפלאנצטע הויף, איבער דעם שוואַרצען פעלד, גאנץ נידעריג אויף דר'ערד. דאס זיינען געווען די לאנ־טערנעס, וואס די פויערים האבען געטראגען. הינטער די מענער האבען געטראטען זייערע פרויען אין ווייסע הייבלאך און שוואַרצע מאנטלען, פון פערשלאפענע קינדער געפאלגט, וועלכע האבען זיך פאר די הענד געהאלטען.

דורך דער אפענער קירכען טהיר האט זיך געזעהן דער בע־לויכטענער כאר. א קראנץ פון קלייגע ליכטלאך האט זיך געפונען ארום דער שיף און לינקס אין א קאפעלע אויפ'ן אמת'ן שטרעע פון טאנען צווייגען ארומגערינגעלט, איז געלעגען א קריסטוס קינד און האט זיינע ראזיגע גליעדער נעצייגט.

די גאטעסדיענסט האט זיך אנגעהויבען. די פויערים האבען איינגעבויגען די קעפ, די פרויען האבען זיך אויף די קניע ארונ־טערגעלאזען און געבעטען. די איינפאכע מענשען, וועלכע זיינען אין אזא ביטערער קעלט אין מיטען נאכט אויפגעשטאנען, האבען מיט נעפיהל געקוקט אויף דאס גראב געמאהלטע בילד און אין זייער קינדערשען גלויבען האבען זיי די הענד צוזאמענגעליינט פאר גרוים התפעלות.

אן אייזינער ווינד האט געמאכט די ליכט אויפצופלאקערן. יולייום האט זיך אבגערופען צו מיר:

— לאמיר ארויסגעהן. אין דרויסען איז אנגענעהמער.

און בעת אינעווייניג האבען די בעטענדיגע דארפסלייט גע־ציטערט פאר קעלט, האבען מיר אויף דער איינזאמער גאס ווידער

נענומען רייזען פון אונזערע עראינערונגען, ביז דאָס נעבעט האָט זיך געענדיגט און מיר זיינען אוועק צוריק אין דאָרף.

אונטער דער טהיר פון די פאורנעל האָט זיך דורכגעריסען א פּאָם ליכט.

— זיי וואכען ביי זייער טויטען — האָט נעזאָגט מיין פּריינד — קום, לאָמיר צו זיי אריינגעהן. דאָס וועט די אָרימע מענשען פּרעהען.

דער פּייער אין קאמין האָט געהאלטען ביים אָבשטאַרבען. דער רונקעלער צימער מיט די צוקרימטע, אלטע פּארשוואַרצטע באלקענס איז געווען שמוציג און א שטיקעגדער נערוך פון געבראָטענע וואורשט האָט איהם אָנגענפיעלט. אין מיטען אויף דעם גרויסען, לאַנגען, בייכיגען מעהל קאסטען, וועלכער האָט זיי נעדיענט אלם טיש, איז געשטאַנען א חלב'ענע ליכט אין אן אייזערנעם לייכטער און האָט מיט זיין שמעלצענדיגען, שטינקענדען פייערל די שטוב בעלויכטען. און ביידע פּאורנעל'ס, מאן און ווייב, האָבען איינער אנטקעגען אנדערן דעם וויהנאכט אָבענד געפּייערט.

זיי האָבען געגעסען טרויעריג און מיט ווירדע, מיט ערנסטע, פּארטעמפּטע פּויערשע פּנים'ער, ניט רעדענדיג א וואָרט. פון א גרויסער שיסעל, וואָס איז געשטאַנען צווישען זיי, האָט א גרויסע שטיק וואורשט אַרויסגעשטעקט און פּארפּעסטעט די לופט. פון צייט צו צייט האָבען זיי מיט'ן שפּיץ מעסער אָבגעריסען א שטיק, עם באשמירט אויף זייער ברויט, אין שטיקלאך צושניטען און גע־ געסען.

איז די גלאָז פון דעם מאן לוידיג געוואָרען, האָט עם די פרוי ווידער אָנגעפילט מיט עפּעל־וויין פון א קרוג.

וועז מיר זיינען אריינגעקומען, זיינען זיי אויפגעשטאַנען, אונז געבעטען זיצען, אָנגעבאָטען מיט זיי צו עסען און וועז מיר האָבען זיך אָבגעזאָגט, האָבען זיי רוהיג וויטער נעגעסען.

נאָך א פּאָאָר מינוטען פון שווייגען, האָט מיין פּריינד נעזאָגט:

— נו, אנטהים, דער זיידע איז נעשטאַרבען?

— יא, גנעדיגער הערר. ער איז אוועק אויף יענער וועלט.

ווידער האָבען מיר נעשווייגען. אויס העפליכקייט צו אונז,

האָט די פרוי אָבנעשמעלצט די ליכט. דאן האָב איך צוגעלייגט, אום עפּעס צו זאָגען:

— ער איז געווען זעהר אלט.

די זיעבען־און־פופציג יאָהריגע אייניקעל האָט געענטפערט:

— אך, זיין צייט איז שוין צוועק. ער האָט דאָ שוין מעהר נאָרנישט געהאַט וואָס צו טהאָן.

דאָ האָט זיך מיר פלוצים פארוואָלט זעהן דעם קערפער פון דעם כמעט הונדערט יאָהריגען אלטען און איך האָב געבעטען, זיי זאָלען מיר איהם ווייזען.

די ביידע פויערים, וועלכע זיינען ביז אהער געווען שטיל, זיינען פלוצים געוואָרען אויפגערעגט. בעוואָרנט האָבען זיי זיך אָנגעקוקט און ניט געענטפערט.

אזוי ווי מיין פרייַנד האָט געזעהן זייער פערלעגענהייט, איז ער בעשטאַנען, אז מיין פערלאַנג זאָל ערפילט ווערען און דער מאן האָט געפרעגט מיט א פערדעכטיגען און אונצופריעדענעם אויסדרוק:

— צו־וואָס טויג עם אייך?

— אָ גלאַט אזוי, — האָט געזאָגט יולִיוס, — אָבער עס פיהרט זיך דאָך אלע כאָל אזוי! פארוואָס ווילט איהר איהם דען ניט ווייזען?

דער פויער האָט א דריק געטהאָן מיט די אקסלען.

מיר האָבען געהאַט טויזענדערלייַ פערדאכטען, אָבער אזוי ווי די אייניקלאך פון דעם טויטען האָבען זיך ניט געריהרט פון אָרט און זיינען געזעסען מיט יענער מינע פון אונצופריעדענע מענשען, וועלכע זאָגען אָהן ווערטער: „טראָגט זיך ארויס פון דאנען!" — האָט מיין פרייַנד אויסגעשריען שטרענג:

— פאָרווערטס, אנטהים, שטעהט אויף און פיהרט אונז אין זיין צימער.

אָבער דער פויער האָט זיך איינגעשפּארט און געענטפערט פערדראָסיג:

— דאָס האָט גאָר קיין צוועק ניט. ער איז שוין דאָרט סיי ווי ניט מעהר.

— טאָ וואו דען איז ער?

די פרוי האָט איהר מאָן איבערגעשלאָגען די רייד:

— איך וועל עס אייך זאָגען! מיר האָבען איהם ביז מאָרגען אריינגעלאָזט אין א מעהל קאסטען, ווייל מיר האָבען ניט קיין פּלאַץ.

דערבייַ האָט זי אראָבגענומען דעם טעלער מיט די וואורשט, האָט אויפגעקלאָפּט דעם דעקעל פון טיש און זיך צוגעבויגען מיט דער ליכט צו דער גרויסער, מוראַ'דיגער עפענונג, כדי אונז צו־צוליַיכטען. און אויף דר'ערד האָבען מיר דערזעהן עטוואָס שוידער־האַפטעס, עפּעס א מאַרגער סאָרט לאָנגער פּאָק, פון וועלכען אויף איין זייט האָט אן אויסנעראָטער קאָפּ מיט ווייסע צושויבערטע האָאָר ארויסגעקוקט און פון דער אנדערער זייט האָבען ארויסגע־סטאָרטשעט א פּאָאָר הויל, נאָקעטע פיס.

דאָס איז געווען דער אלטער, אין גאנצען פערטריקענט, מיט צוגעמאַכטע אויגען, אין זיין פאַסטוך־מאַנטל אייַנגעוויקעלט, איז ער דאָרט געשלאָפען זיין לעצטען שלאָף אונטער אלטע, שוואַרצע קראָמשקעס ברויט, אפשר אויך אזוי אלט ווי ער.

אויף איהם האָבען זיינע אייניקלאָך דעם וויהנאכט אָבענד געפייערט.

יוליום איז געווארען מלא רציחה און האָט אויסגערופען ציטע־רענדיג פּאָר כעס:

— פּאַרוואָס האָט איהר איהם ניט געלאָזט לינגען אין זיין בעט, איהר פויערשע קעפּ וואָס איהר זייט!

דאָ האָט די פרוי געגנומען יאָמערען און שנעל געענטפערט:

— מיין ליעבער הערר, איך וועל עס אייך זאָגען. מיר האָ־בען נור איין בעט אין הויז. פריהער האָבען מיר דאָרט מיט איהם צוזאַמען געשלאָפען, ווייל מיר זיינען דאָך בלויז זאלבע דריט גע־וען. זייט אָבער ער איז קראַנק געוואָרען זיינען מיר אויף דר'ערד געשלאָפען. דאָס איז זעהר ביטער, מיין גוטער הערר, ביי די שוע־רע צייטען. אָבער וען ער האָט קראַפּירט, האָבען מיר זיך בא־דעכענט: אזוי ווי איהם טהוט מעהר א האָאָר נישט וועה, האָט עס דאָך שוין סיי ווי גאָרנישט פון דער בעט. און מיר קענען איהם

גאנץ שעהן אריינלעגען אין מעהל קאסטען ביז מארגען. איהר פארשטעהט דאך אליין, מיינע גוטע העררן, אז מיט דעם טויטען צוזאמען קענען מיר ניט שלאפען...

מיין קרוב איז ארויסגעלאפען אויסער זיך און האט א זעץ געטהאן מיט דער טהיר, בעת איך בין איהם נאכגענאנגען, און מיר זיינען פאר געלעכטער די טרערען איבער די באקען גערונען.

דער פויער און די פלוי

י פּאָסט נאָך האַוור האָט באַלד געזאָלט פערלאָזען עריקוועטאָט און די רייזענדע האָבען געוואַרט מען זאָל אויסרופען זייערע נעמען. זיי האָבען זיך אַלע פערקליעבען אין דעם הויף פון מאַלאַנדין דעם אינגערען אין „האָטעל דיו קאָמערס".

די פּאָסט איז געווען אַ געלער וואָגען אויף רעדער, וואָס זיינען אַמאָל אויך געווען געל, וועלכע זיינען אָבער פון דעם שטענדיגען שמוץ כמעט גרוי געוואַרען. די פאָדערשטע רעדער זיינען געווען גאַנץ קליין; די הינטערשטע הויך און גרויס. זיי האָבען געטראָגען אויף זיך דעם אומגעלומפּערטען קאַסטען, וועלכער האָט אויסגעזעהן ווי אַ ריעזיגע חיה מיט אַ דיקען גע־שוואָלענעם בויך. דריי אַלטע פערד, וועמעס דיקע קעפּ און גרוי־סע, רונדע קניע האָבען זיך אַלעמען געוואַרפען אין די אויגען, זיי־נען געווען איינגעשפּאַנט איינער פאַר'ן אַנדער'ן און האָבען עס געזאָלט שלעפּען דעם דאָזיגען משונה'דיגען וואָגען. קוקענדיג אויף די פערד האָט זיך געדאַכט, אַז זיי זיינען איינגעשלאָפען פאַר דעם וואונדערליכען וואָגען.

דער קוטשער צעזאַר האָרלאַוויל, אַ קליין געוויקסיגער מאַן מיט אַ נישט־קשה'דיגען בייכעל, אַבער דאָך גאַנץ ריהרעוודיג, ווייל ער האָט נאָכאַנאַנד געמוזט קלעטערען איבער די רעדער, אום צו דערגרייכען צו דער קעלנע, האָט געהאַט אַ רויט, פער־ברוינט פּנים, וואָס איז פון דער פרישער לופט, רעגען, שטורעם און די פערשיעדענע שנעפּסלעך, וואס ער האָט אויפ'ן וועג גע־מאַכט, אַזוי געוואָרען. צוליעב דעם האָגעל און וויגד, אונטער וועלכע ער האָט זיך שטענדיג געפונען, האָט ער זיך איינגעוואָהנט

צו פינטלען מיט די אויגען. ער האָט זיך איצט געוויזען אין דער הויז טהיר פון דעם האָטעל, אַבווישענדיג זיך דעם מויל מיט דער אויבערשטער זייט פון האנד. גרויסע רונדע קערב פול געפאקט מיט צאפלענדיגע עופות זיינען געשטאנען פאר די אונבעוועגליך ווארטענדיגע פויערטעס. צעזאר האָט געזומען די קערב און זיי איינס נאכ'ן אנדערען ארויפגעווארפען אויפ'ן דאך פון זיין ווא־גען. דאן האָט ער שוין אביסעל פאַרזיכטיגער צוגעזוקט די קערב מיט די אייער און צום סוף האָט ער ארויפגעשלייפערט אהין א פאר זעק מיט תבואה, פערשיעדענע פעקלעך איינגעוויקעלט אין טיכלעך, אין לייוועט און אין פאפיר. נאך דעם האָט ער גע־עפענט די הינטערשטע טהירלעך פון ווָאגען, ארויסגענומען א ליס־טע און אויסגערופען די נעמען:

— הערר פריסטער פון זשאַרזשעוויל!

דער גלח איז ארויסגעטרעטען: — א הויכער, שטארקער, בריימטער מאן מיט א וויאלעטען געזיכט און פרייגדליכען אויס־דרוק. ער האָט פערקאשערט זיין פריסטער רָאק, אום דעם פוס אויפצוהויבען, ווי א שטייגער די פרויען נעהמען צוזאמען זייערע קלייַדער, און האָט דאן אריינגעקלעטערט אין ווָאגען אריין.

— הערר לעהרער פון גרינעטס!

דער מאן איז אין אייַנעניש צוגעקומען, א הויכער, ניט דרייסטער מענש אין א לאנגען רָאק ביז צו די קניע, און איז אויך פערשוואונדען אין דער אָפענער טהיר.

— הערר פאַירעט, צוויי פלעצער!

פאַירעט איז צוגעגאנגען, ער איז געווען הויך, אויסגעקרימט, אייננעהויקערט פון דער ארבייט אונטער'ן אקער אייזען און האָט אויסגעזעהן ווי א מיעדע ציעג, מיט ביידע הענד האָט ער גע־האלטען א גרויסען, גרינעם רעגענשירם.

— הערר ראבאָט! צוויי פלעצער!

ראבאָט, וועלכער איז פון נאטור געווען א שרעקעדינער, האָט א וויילע נעצעגערט און דאן געפרעגט:

— מיינט איהר מיך?

דער קוטשער, וועלכער האָט געהאט דאָס צונעמענעש „פי־

פיקער יונג", האָט שוין געוואָלט זאָגען עפּעס אַ וויץ, ווען ראַ־באָט, מיט'ן קאָפּ אין פאָראויס, איז האַלב אריינגעפאַלען אין טהיר, ווייל זיין פרוי האָט איהם געגעבען אַ שטופּ פון הינטען. זיין פרוי איז געווען אַ שטאַרקע, פיערקאַנטיגע בעשעפעניש, ווע־מעס גרויסער בויך האָט אַרויסגעסטאַרטשעט אין פאַראויס ווי אַ באַנדורע. איהרע הענד זיינען עהנליך געווען צו אַ פּאָר וויאָסלעס.

און ראַבאָט איז אריינגעפאַלען אין וואָגען, ווי אַ מויז אין איהר לאָך.

— הערר קאַניוואו!

אַ דיקער פויער, שווער ווי אַן אָקס, האָט גענומען קריכען אויף די טרעפּ און עס האָט זיך געדאַכט, אַז דער וואָגען קרעכצט אונטער זיינע שווערע טריט, באַלד איז ער פערשוואונדען אינע־ווייניג אין דעם געלען קאַסטען.

— הערר בעלהאָמע.

בעלהאָמע, אַ הויכער, מאָגערער מאַן, מיט דער היטעל אָן אַ זייט, און אַ קלאָגעדיגען פּנים איז צוגעקומען. ער האָט געהאַל־טען אַ נאָז טיכעל ארום אויער, ווי ער וואָלט געהאַט אַ שטאַרקען צאָהן־וועהטאָג.

אַלע האָבען געטראַגען בלויע בלוזען איבער זייערע וואונדער־ליכע אַלטע רעק פון שווארצען אָדער גרינעם געוואַנט. דאָס זיי־נען געווען זייערע שטאָדטישע קליידער, וועלכע זיי וועלען אין די גאַסען פון האַווד ארויסווייזען. אויף די קעפּ האָבען זיי גע־האַט זיידענע מיצלעך, הויך ווי די טורעמס — דער גרעסטער פּוץ פון די נאָרמאַנישע פּויערים.

צעזאַר הארלאַוויל האָט פערמאַכט די טהיר פון זיין געלען קאַסטען, דערנאָך אַרויפגעקלעטערט אויף זיין זיץ און אַ שמיץ געטהאָן מיט'ן בייטש.

די דריי פערד האָבען זיך עפּעס אַזוי ווי אויפגעכאַפּט, גע־נומען בעוועגען מיט די קעפּ און עס האָט זיך דערהערט אַ לייכ־טער קלינגען.

דאָ האָט דער קוטשער מיט זיין גאַנצער קראַפט אַ געשריי געטהאָן: „הי!" און אַ שמיץ געטהאָן די פערד. זיי האָבען זיך

אויסגעשטעלט גלייך, א ציה געטהאן דעם וואָגען און זיך דאן אוועקגעלאָזט מיט קורצע, שלעפּעריגע, לאַנגזאַמע טריט. דער וואָגען הינטער זיי האָט זיך געווינט און געהוידעט, די שויבען אין די פּענסטער האָבען זיך געטרייסעלט און געקלונגען און די רייזענדע, וועלכע זיינען געזעסען אייגע אנטקעגען די אנדערע, זיינען ארומגעווארפען געווארען, ווי די כוואַליעס פון ים, אהער און גאַנץ אָפט אייגע אויף די אנדערע.

צוערשט האָבען אלע געשווינגען אויס דרך ארץ פאר'ן גלח, וועלכער האָט זיי געשטערט זיך אויסצוריידען דאָס הארץ איבער אינטימע זאכען. ער האָט דער ערשטער אנגעהויבען צו רעדען, וויי ער איז געווען א רעדעווידינער און גוטמוטיגער אלטער מאן:

— נו, קאניוואי, ווי גהט עס אייך?

דער ריעזיגער פּויער, וועלכער איז מיט זיין פּיגור, האַלטונג און בעלייבטקייט עהנליך געווען צום גלח, האָט געענטפערט שמייכלענדיג:

— גאַנץ שעהן, הערר פּריסטער, גאַנץ שעהן, און קען איך פּרעגען, וואס איהר מאכט?

— אָ, מיר גהט גאַנץ גוט.

— און איהר פּאַיערט? — האָט געפרעגט דער גלח.

— אָ, מיר וואַלט שוין זיין גאַנץ גוט. אָבער פון דעם פּלאַקס וועט היינטיגס יאָהר גאָר נישט אַרויסקומען און ביי די היינטיגע שלעכטע צייטען מוז מען זעהן, וואָס מען קען נאָך אַרויסקריגען.

— יא, די צייטען זיינען זעהר שלעכט.

— איך זאָל עס דענקען, אז די צייטען זיינען שלעכט — האָט געענטפערט די גרויסע פרוי, ראבאָט און געגומען שאָקלען מיט'ן קאָפּ.

אזוי ווי זי איז געווען פון דעם שכנה'שען דאָרף, האָט זי דער גלח נעקענט בלויז נאָכ'ן נאָמען נאָך.

— איהר זייט עס די בלאַנדעל?

— יא, דאָס בין איך. איך האָב חתונה געהאַט מיט ראבאָט'ן.

ראבאָט איז נעזעסען צוריקגעהאלטען, ניט דרייסט און צו־פּריעדען. ער האָט נעמאכט עפּעס א קאָמישע בעוועגונג מיט'ן קאָפּ, ווי ער וואָלט וועלען זאגען: „יא, יא, איך בין ראבאָט, וואס האָט חתונה געהאט מיט דער בלאָנדער!"

פּלוצים האָט בעלהאָמע, וועלכער האָט נאָך אלץ נעהאלטען די טיכעל ביים אויער, אָנגעהויבען שרעקליך צו קרעכצען. ער האָט נאָכאנאנד נעשריען: אוי! אוי! אוי! און נעקלאפט מיט'ן פוס, אוט זיינע שמערצען צו צייגען.

— איהר האָט הפּנים א שטארקען צאָהן וועהטאָג? — האָט נעפרעגט רער פּריסטער.

רער פּויער האָט אויף א מינוט אויפגעהערט צו יאמערן און געענטפערט:

— ניין, הערר פּריסטער, ראָס זייענען ניט די צייהן, ראָס איז רער אויער, עפּעס איז מיר רארט אין אויער.

— וואָס אזוינס איז ביי אייך אין אויער? איהר האָט רארט א נעשוויר?

— ראָס וויים איך ניט, איך וויים ניט, אויב עס איז א נעשוויר. אָבער איך וויים אויף זיכער, אז עס איז עפּעס א חיה'לע, א גרויסע חיה, וואס איז אהין אריינגעקראכען, בעת איך האָב געשלאָפען אויפ'ן הייי.

— א חיה? איהר וווייסט עס בעשטימט?

— יא, נאנץ בעשטימט, הערר פּריסטער, איך קען שווער־רען, עס האלט מיר אין איין נראבלען רעם אויער. עס וועט מיר נאָך אויפרעסען רעם נאנצען קאָפּ, זיכער וועט עס מיר רעם קאָפּ אויפרעסען. אוי! אוי וועה! אוי וועה! אוי! אוי!

און ער האָט ווידער נענומען קלאפען מיט די פּיס.

אלע אין וואָגען האָבען זיך שטארק פּעראינטערעסירט. יע־דערער האָט געוואָנט זיין מיינונג. פּאירעט האָט געזאָגט, אז עס מוז זיין א שפּין, רער לעהרער, אז ראָס איז א ראויפע, אזא מין גרינער גראָז וואָרעם. ער האָט אליין אזוינס בייגעוואָהנט אין קאמפּערמיורעט אין רעפּארטמענט אָרנע, וואו ער איז נע־וועז זעקס יאהר. רער גראז־וואָרעם, וועלכער איז דאמאלס

אריינגעקראכען דורכ'ן אויער איז דערנאָך צוריק ארויסגעקרא־כען דורכ'ן נאָז, אָבער דער מאן איז געבליבען א טויבער, ווייל זיין געהער איז צושטערט געווארען.

דער גלח האָט געזאָגט:

— גיכער פון אַלץ איז דאָס אן איינפאכער ווערימעל.

בעלהאָמע האָט פערווארפען מיט'ן קאָפּ. ער האָט זיך אָנ־געשפּארט אָן טהיר, ווייל ער איז אריין דער לעצטער און האָט ניט אויפגעהערט צו קרעכצען:

— אוי! אוי! איך האָב מורא, אז דאָס איז א שוואר־צע מוראשקע, א גרויסע מוראשקע, ווייל עס בייסט אַזוי מורא'־דיג. איהר ווייסט, הערר פּריסטער, זי לויפט אַרום, זי לויפט אַרום. אוי! אוי! אוי! פערפלוכט זאָל דאָס ווערען!

— ביזטו ניט געגאנגען צום דאָקטאָר? — האָט געפרעגט קאניוואו.

— ניין, דאָס ניט.

— פאר וואס ניט?

די מורא פאר'ן דאָקטאָר האָט בעלהאָמע'ן געשיינט געזונד צו מאכען.

ער האָט זיך אויפגעהויבען, הגם דאָס טיכעל האָט ער פון אויער ניט אָבגעלאָזען.

— וואס זאָל איך צו איהם געהן? דו האָסט עפּעס אי־בעריגע געלד פאר די דאָזיגע פוילענצער? אַזאַ איינער וואָלט איינמאָל געקומען, צוויי מאָל, דריי מאָל, פיער מאָל, פינף מאָל, און דאָס וואָלט אַלץ געקאָסט געלד און וואס וואָלט ער מיר דען געטהאָן, דער לעדיגגעהער? וואס וואָלט ער געקענט מאַכען? ווייסטו אפשר?

קאניוואו האָט געלאכט.

— ניין, איך ווייס ניט. וואו זשע דען ווילסטו געהן?

— איך וויל פאָהרען קיין האַוור צו טשאַמברעלאַן.

— וואס פאר א טשאַמברעלאַן?

— נו, יא, צום וואונדערדאָקטאָר!

— וואס פאר א וואונדער דאָקטאָר!

— דער זואונדער דאקטאר, וועלכער האט מיין פאטער אויס־
געהיילט.

— דיין פאטער?

— נו יא, מיין פאטער אמאל.

— וואס האט דיין פאטער געפעהלט?

— ער האט א פערקיהלונג אינ׳ם רוקען נעקראגען, אזוי, דאס
ער האט זיך ניט נעקענט א ריהר טהאן.

— איז ווי אזוי האט איהם טשעמבריליאן געהאלפען?

— ער האט איהם דעם רוקען גוט אויסגעקנאטען מיט ביידע
הענד, אזוי ווי מען קנעט אוים טויג, און עם האט ניט נענומען
קיין צוויי שטונדען ווי די נאנצע פערקיהלונג איז אוועק.

בעלהאמע האט נעוואוסט, אז טשעמבערליאן פלעגט די קראנק־
הייטען קורירען נאך מיט אפשפרעכען אויך, אבער ער האט דאס
ניט געוואגט צו זאגען פאר דעם גלח. קאניוואו האט ווידער אנ־
געהויבען צו שמייכלען:

— א פלינעלע איז מסתמא דארט ביי דיר אינ׳ם אויער.
וואהרט, איך וועל עם דיר שוין ארויסשלעפען.

און צעזואר האט צוגעלענט די האנד צום מויל און נענומען
בילען ווי א יאגד־הונד. ער האט געבורטשעט, נעהאווקעט, נע־
בילט און נעסקאוואוטשעט און זיך נערעהט און אלע אויפ׳ן וואג־
גען האבען אנגעפאנגען צו לאכען, אפילו דער לעהרער, וועלכער
האט ביז איצט ניט א שמייכעל נעטהאן.

אבער אזוי ווי בעלהאמע האט אויסגעזעהן צו זיין אין כעס,
פארוואס מען לאכט פון איהם, האט דער גלח נענומען ריידען
וועגען עטוואס אנדערש. ער האט זיך נעוועגדעט צו ראבאט׳ס
פרוי:

— האט איהר עפעס א גרויסע פאמיליע?

— נישט צו פערזינדיגען. מען וואהרט נעבונג אויסגעריסען,
ביז וואנען מען האדעוועט זיי אוים.

ראבאט האט צוגעשאקעלט מיט׳ן קאפ, אזוי ווי ער וואלט
זאגען: יא, יא, די ערציהונג קומט אן מיט נרינע וועהרים.

— וויפיעל קינדער האט איהר?

זי האָט געענטפערט מיט זיכערקייט אינ׳ם קול:

— זעכצעהן שטיק, הערר פּריסטער: פּופּצעהן פּון מיין מאן.

און ראַבאָט האָט נאָך בּרייטער געשמייכעלט און צוגעשאָקעלט מיט׳ן קאָפּ. ער, ראַבאָט, האָט נאָנץ אַליין געהאַט פּופּצעהן קינדער, זיין פּרוי האָט עס אַליין געזאָגט, איז דאָך דאָס מסתמא אמת, און ער האָט געמעגט שטאָלץ זיין.

פּון וועמען איז דאָס זעכצעהנטע געווען, האָט זי ניט געזאָגט. מסתמא איז דאָס נעווען דאָס ערשטע קינד. קיינער האָט וועגען דעם ניט געפרעגט און קאַניוואו אויך ניט.

אָבער בעלהאמע האָט ווידער אָנגעהויבען צו קרעכצען:

— אי, עס ענבערט, עס ענבערט! אי! אי! אי!

דער וואָגען איז שטעהן געבליבען נעבען דעם קאָפּע־הויז פּאַליט. דער גלח האָט אן עצה געגעבען, מען זאָל איהם אַביסעל וואַסער אין דאָס אויער אַרייניגיסען, דעמאָלט וועט דאָס פּליגעלע אפשר פון דאָרט אַרויסקומען.

— זאָלען מיר עס אפשר פּרובען?

— פּרובט!

און אַלע זיינען פּונ׳ם וואָגען אַרונטערגעשטיגען, כדי צו זיין ביי דער אָפּעראַציאָן.

דער גלח האָט געהייסען זיך דערלאַנגען א שיסעל, א האַנדטוך און א גלאָז וואַסער. דערנאָך האָט דער לעהרער געמוזט צוהאַלטען פּעסט דעם פּאַציענט בייס קאָפּ אזוי, אז מען זאָל איהם קענען אַריינגיסען דאָס וואַסער אין אויער אריין.

אָבער קאַניוואו, וועלכער האָט שוין א קוק געטהאָן אין בעלהאָמע׳ס אויער, אום צו זעהן טאָמער זעהט מען דאָרט די חיה מיט׳ן בלויזען אויג, האָט אויסגערופען:

— צום טייפעל, וויפּיעל בלאָטע דאָרט געפינט זיך! דו ווייסט, מיין אַלטער, צוערשט מוזן מיר דאָרט אַביסעל ריין מאַכען, פון דעם מארמעלאָד דאָרט ביי דיר אין אויער קען די פּליעג ניט אַרויסקריכען, עס בלייבט דאָרט קלעפּען מיט אַלע פּיס.

דער גלח האָט אויך א קוק געטהאָן איהם אין אויער און האָט איינגעזעהן, אז דער אַריינגאַנג איז געווען צופּיעל פּערפּאָקט

און צו שמוציג און עס וועט זיין אן אומזיסטע אַרבייט, וועל מען זאָל אזוי פֿרובירען אַרויסטרייבען פון דאָרט די חיה. דער לעהרער איז צוגעקומען און מיט א שוועבעלע אויף וועלכער ער האָט אַרומגעבונדען א שמאטקע, האָט ער נענומען רייניגען דעם פּויער'ס אויער, דאן האָט דער נלח אונטער אלעמענס אויפמערקזאמקייט אַריינגענאָסען אהין א האלבע גלאָז וואסער, וואָס האָט נענומען לויפען איבער בעלהאָמע'ס פנים, זיינע האָר און איבער'ן האלז.

באלד נאָכדעם האָט דער לעהרער א דרעה נעטהאָן זיין קאָפּ איבער'ן שיסעל. א פּאָר טראָפּען זיינען אַרויס און אריינגעפאלען אין דער שיסעל אריין. אלע רייזענדע האָבען זיך א וואַרף נעטהאָן אהין. קיין חיה איז ניט אַרויסגעקומען.

אָבער בעלהאָמע האָט ערקלעהרט:

— איך פיהל עס נישט מעהר.

דער נלח איז נעווען גליקלעך און האָט אויסגערופען:

— עס איז הפנים דערטרונקען נעוואָרען.

אלע זיינען נעווען צופריעדען און מען איז ווידער אריינגעשטיגען אין וואָגען אריין.

אָבער ווי נור דער וואָגען האָט זיך א ריהר נעטהאָן, האָט בעלהאָמע ווידער נענומען יאָמערען און קלאָגען. די חיה האָט ווידער ערוואכט און איז נעוואָרען שרעקליך צורייצט. ער האָט געשריען, אז איצט איז עס איהם אריין אין קאָפּ און פרעסט איהם דעם מאָרך. ער האָט נערעוועט און דערביי זיך אזוי נעצאפּעלט און נעוואָרפען, אז פּאירעט'ס פרוי האָט נעמיינט, דאָס עפּעס א ניט נוטער איז אין איהם אריין און זי האָט זיך נענומען מיט שרעק צלם'ען.

און וועז דער וועהטאָג האָט איהם אויף א ווייל אבנעלאָזען, האָט דער קראָנקער ערקלעהרט, אז די חיה קריכט איהם ארום אין אויער און מיט'ן פינגער האָט ער אָנגעוויזען אלע זיינע בעוועגונגען, ווי ער וואָלט איהם מיט זיינע אויגען נעזעהן.

— זעהט איהר, אָט דאָ קריכט עס ווידער ארויף. אוי! אוי! אוי! אוי וועה! אוי וועה!

קאניוואו איז געווארען אונגעדולדיג:

— דאָס וואסער האָט די חיה משונע געמאכט. געוועהנ־ליך טרינקט זי הפּנים נור וויין!

מען האָט זיך צולאכט און געזאָגט:

— ווען מיר וועלען צוקומען צו דעם קאַפּע באורבעוקס, וועט איהר איהר דארפען געבען א שנאַפּס, דאַן וועט עס זיך אויפ־הערען צו ריהרען!

אָבער בעלהאמע האָט שוין מעהר ניט געקענט אויסהאל־טען די יסורים. ער האָט גענומען שרייען מיט אזעלכע בענו־מענע קולות, ווי מען וואָלט איהם דאָס האַרץ געשניטען און דער גלח האָט איהם געמוזט צוהאַלטען פאר'ן קאָפּ. איצט האָט מען געבעטען צעזאר האָרלאַוויל, אז ער זאָל זיך אָבשטעלען, ווי נור ער וועט צוקומען צו א הויז.

און באלד האָט ער זיך אָבגעשטעלט נעבען א הויף ארומגע־רינגעלט מיט בוימער, וואס איז געשטאַנען אויפ'ן וועג. מען האָט אהין אַריינגעטראגען בעלהאמע'ן. מען האָט איהם אוועק־געלייגט אויפ'ן קיך־טיש, אום די אָפּעראציאן פאָרצוזעצען. קאני־וואו האָט איבעראנייעס געראטען צוצומישען אביסעל שנאַפּס צו דאָס וואסער, כדי די חיה דאָרט אינעוועניג איינצו'שכור'ן און צו פערשלעפערן אדער אפשר גאָר טויטען. אָבער דער גלח האָט זיך בענוגענט מיט עסיג.

און כדי דאָס וואסער זאָל דאָס מאָל אריינדרינגען אין די טיעפסטע טיעפענישען פונ'ם אָרגאן, האָט מען עס אריינגעגאָסען טראָפּענווייז און עס א וויילע איבערגעלאָזען אין דעם אויער, וואו די חיה האָט געוועלטיגט.

ווידער אמאָל האָט מען געבראכט א וואַש־שיסעל און דער גלח מיט קאניוואו'ן, ביידע שטאַרקע, געזונדע יונגען, האָבען אי־בערגעקעהרט בעלהאמע'ן אויף דער אַנדערער זייט, בעת דער לעה־רער האָט איהם געקלאפּט אויף דעם געזונדען אויער, כדי דאָס וואס־ער זאָל גוט אָבלויפען פונ'ם קראנקען.

אפילו צעזאר הארלאוויל איז אריינגעקומען מיט דעם בייטש, אום צוצוקוקען.

און פּלוצים האָט מען דערזעהן אויפֿן דעק פון שיסעל א קלייניע שווארצע פּינטעלע, אזוי גרויס ווי א קערנדעל. אָבער עס האָט זיך בעווענט. דאָס איז געווען א פּלוי. אלע האָבען אויסגעשריען פאר פערוואונדערונג און דאן האָט אויסגעבראכען אן אלגעמיינער געלעכטער. א פּלוי! דאָס איז טאקע צום לאכען! קאניוואו האָט זיך געפּאטשט איבער די קניע. צעזאר האָט לאווייל האָט געקנאלט מיט'ן בייטש, דער גלח האָט געלאכט, ווי א שרייענדיגער עזעל, דער לעהרער, ווי ער וואלט וועלען ניעסען און ביידע פּרויען האָבען פּרעהלאך געגומען קוואקטשען, ווי די היהנער.

בעלהאמע האָט זיך אויפגעוועצט אויפֿן טיש, ארויפגענומען די וואש־שיסעל צו זיך אויף די קניע און אויפמערקזאם בעטראכט האלב צארניג און האלב פּריידיג די בעזיענטע חיה, וואס איז אין וואסער ארומגעשוואומען.

ער האָט געברומט:

— אט ביזטו דאָ, דו אלטער עזעל! — און האָט אויסגעשפּיגען אויף דעם.

דער קוטשער איז פאר פּרייד שיער ניט משונע געווארען, ער האָט געשריען:

— א פּלוי! א פּלוי! פערפלוכטע פּלוי!

און וועז ער האָט זיך אביסעל בערוהיגט, האָט ער אויסגערופען:

— אָבער איצט, מיינע הערען, איינשטייגען, מיר האָבען שוין גענוג צייט גע'פּטר'ט!

און די רייזענדע זיינען לאכענדיג אוועק צוריק צום וואגען.

בעלהאמע אָבער, וועלכער איז געקומען דער לעצטער, האָט ערקלערט:

— איך גלעה צוריק אין עריקוועטאט, איצט האָב איך ניט מעהר וואס צו טהאן אין האווז.

דער קוטשער האָט זיך אנגערופען צו אים:

— דאָס גלהט נישט, פאר דיין פּלאץ מוזטו בעצאהלען!

— איך וועל דיר געבען בלויז א העלפט, ווייל איך בין דאָך נור אָבגעפאָהרען א האַלבען וועג.

— דאָס מאַכט גאָר נישט אויס! דו מוזט בעצאָהלען אין גאַנצען, דו האָסט גענומען דעם פּלאץ פאר דעם גאנצען וועג.

און באַלד האָט זיך דערפון צוברענט א מורא'דיגער קריעג און די געשרייען האָבען זיך געטראגען ביז צום הימעל. בעל־האָמע האָט געשווארען, אז ער וועט ניט בעצאָהלען מעהר ווי צוואנציג און צעזאר האָרלאַוויל, דאָס ער קריעגט גאנצע פערציג און זיי האָבען ביידע געשריען קאָפּ אויף קאָפּ, אויג אין אויג. קאניוואו איז ווידער אויסגעשטיגען פון וואגען:

— ערשטענס ביזטו דעם הערר פּריסטער שולדיג פערציג און דאַן מוזטו אונז אַלעמען געבען א טריט, דאָס מאַכט פינף און פופציג און דאַן צוואַנציג צעזאר'ן. ניט אזוי פיפיקער?

דער קוטשער איז געווען גליקלעך, וואס בעלהאמע וועט מו־זען צאָהלען אַזוי פיעל געלד און ער האָט זיך אָנגערופען:

— געוויס!

— אַלזאָ, שטעק אב!

— איך שטעק ניט, דער פּריסטער איז ניט קיין דאָקטאָר.

— ווען דו בעצאָהלסט ניט, שלעפּ איך דיך אריין אין וואָגען און נעהם דיך מיט קיין האַוור.

דערביי האָט ער א כאפּ געטהאָן בעלהאמע'ן און איהם אויפ־געהויבען ווי א קינד. דאַן האָט דער לעצטער איינגעזעהן, אז ער מוז נאָכגעבען און האָט בעצאָהלט. באַלד נאָכדעם איז דער וואָגען אוועק קיין האַוור, בעת בעלהאָמע האָט זיך צוריקגעקעהרט קיין ערקוועטאט. און אַלע רייזענדע האָבען איהם נאָכגעקוקט, ווי ער האָט בעוועגט זיינע לאַנגע פיס, ווי אויף שטאָלצען אי־בער דער ווייסער דאָרפישער גאס אזוי לאַנג, ביז די בלויע פּויער'־שע בלוזע איז פון זייערע אויגען פערשוואונדען.

דיוקאָק

ען דער באַראָן מאָרדיאַן איז אַרונטער פון די ברייטע טרעפּ פון׳ם קלוב, וועלכער איז געהאַלטען געוואָרען זעהר וואַרעם, האָט ער זיין פוטער געטראָגען אָבגע־שפּילעט, און ווען די שווערע טיר האָט זיך געשלאָסען הינטער איהם און ער איז אַרויס אין גאַס, איז איהם אַ ביטערע קעלט פּלוצלונג אַריבער איבער׳ן גאַנצען לייב און ער האָט זיך אַ טרייסעל געטהאָן מיט׳ן גאַנצען קערפּער. אויסערדעם האָט ער היינט פערשפּיעלט געלד, און דערצו נאָך האָט ער זייט אַ געוויסער צייט געליטען פון מאָגען. אַזוי אַז ער האָט ניט געקענט עסען די זאַכען, פון וועלכע ער האָט הנאה געהאַט.

ער האָט געוואָלט געהן אַהיים. אָבער דאָ האָט ער זיך דער־מאָנט אָן זיין גרויסע, פּוסטע וואָהנונג, אָן דעם קאַמערדיענער, וועלכער איז איינגעשלאָפען אין פאָרצימער, אָן דעם טואַלעט־צי־מער, וואו אויף אַ געז־מאַשינקע זידט דאָס וואַרעמע וואַסער, וועל־כע ער בענוצט יעדען אויף דער נאַכט; אָן דער ברייטער, אַלטמאָ־דישער בעט, פייערליך, ווי דער געלעגער פון אַ טויטען, — און עס האָט איהם גענומען שוידערען נאָך מעהר, ווי פון דער אייזיגער לופט אין דרויסען.

זייט עטליכע יאָהר האָט ער גענומען פיהלען, ווי עס דריקט איהם די איינזאַמקייט; אַ שטימונג, וועלכע פאַלט אַמאָל אָן אויף אַלטע בחורים. אַמאָל איז ער געווען געזונד, שטאַרק, מונטער און פרעהלאַך: דער טאָג איז ביי איהם אַוועק אין ספּאָרט, די נאַכט אין פערגעניגען. איצט איז ער געוואָרען אַביסעלע שווער אויף די פיס און קיין זאַך האָט איהם ניט פערשאַפט קיין אמת׳ען פערגעניגען; גימנאַסטיק האָט איהם געמאַכט מיעד, די סאַפּערס

און אפילו די דינערס האָט ער ניט נעקענט פערדייהען; די פרויען זיינען איהם איצט נעווען פונקט אזוי לאנגווייליג, ווי זיי האָבען איהם אמאָל אמוזירט.

די איינטאָניקייט פון די פוסטע אבענדען פערבראכט מיט פרייגד, וועלכע ער האָט שטענדיג געטראָפען אויף דעם זעלבען אָרט, דער קלוב, דאָס קאָרטענשפיעל, וואו ער האָט אמאָל נעווואונען, אמאָל פערשפיעלט, דיזעלבע געשפרעכען איבער דיזעלבע זאכען, דיזעלבע וויצען איבער די זעלבע טהעמאס, דיזעלבע מיינונגען איבער די זעלבע פרויען — דאָס אלעס האָט איהם אזוי מורא'דיג דערעסלען, אז עס זיינען נעווען מינוטען, וועו ער האָט ערנסט געטראכט וועגען זעלבסטמאָרד. ער האָט ניט נעקענט מעהר פיהרען דאָס דאָזיגע רעגעלמעסיגע, איינטאָניגע, פוסטע לעבען, וועלכעס איז נעווען אזוי לייכט און דאָך אזוי שווער. ער האָט נעבענקט נאָך שטילקייט, נאָך רוה, נאָך בעקוועמליכקייט, האָט אבער ניט נעוואוסט וואו מען קריענט עס און ווי אזוי מען קומט צו דערצו.

איהם איז אפילו אויפ'ן זינען ניט ארויף צו היראטען, דען ער האָט ניט געהאט דעם מוט צו נעהמען אויף זיך דעם יאָך פון א פאמיליענלעבען, וואו דער מאן און די פרוי זיינען שטענדיג צוזאמען און זיי דערקענען זיך אזוי גוט, אז קיינער פון זיי קען ניט אויסריידען א וואָרט, וועלכען דער אנדערער זאָל שוין ניט וויסען פון פריהער; קען ניט מאכען קיין בעווענונג, דער אנדערער זאָל עס ניט פאראויסזעהן; קען ניט טראכטען, ניט דענקען, ניט וויינשען און ניט אורטייל'ען אהן דעם, אז דער צווייטער זאָל זיך גלייך אויף דעם ניט אנשטויסען. ער האָט געדענקט, אז מען האָט נאָר דאן פערגעניגען צו פערקעהרען מיט א מענשען, וועו מען קען איהם נאָך וועניג, וועו אין איהם בלייבט נאָך עטוואס געהיימניספאָלעס, עטוואָס אונבעקאנטעס, פערשלייערטעס. ער האָט געדארפט האָבען א פאמיליע, וועלכע זאָל זיין ניט זיין אייגענע פאמיליע, אבער וואו ער זאָל קענען פערברענגען א טייל פון זיין צייט. ביי דעם דאָזיגען געדאנקען האָט איהם אויף דאָס ניי געגנומען מאטערען די עראינערונג אן זיין זוהן.

שוין א יאָהר צייט, ווי ער האָט וועגען דעם נאכאנאנד בע-

טראַכט; דער פערלאַנג איהם צו זעהן, איהם צו דערקענען האָט איהם ניט אויפגעהערט צו פייניגען. ער איז ביי איהם געבאָרען געוואָרען אין דער יוגענד אונטער ריהרענדע און דראַמאַטישע אומשטענדען: האָס קינד איז אַוועקגעשיקט געוואָרען זיך צו האָ־דעווען אַרום מאַרסעיל און האָט קיין מאָל ניט ערפאַהרען דעם נאָ־מען פון זיין פאָטער.

ער האָט געצאָהלט פאַר איהם, בעת ער האָט זיינע קינדער־יאָהרען אין אַ פרעמד הויז פערבראַכט, דאַן איהם אין אַ שולע געשיקט זיך צו לעהרנען און צום סוף איהם נעגעבען געלד צו טהאָן אַ גוטען שידוך. דאָס אַלעס איז געטהאָן געוואָרען אונטער אַ געדיכטען שלייער, דורך אַ פערשוויגענעם נאָטאַריוס, וועלכער האָט געשפּיעלט די ראָלע פון אַ פערמיטלער.

באַראָן מאָרדיאַן האָט בלויז געוואוסט, אַז ערגעץ וואו אַרום מאַרסעיל וואָהנט זיין פלייש און בלוט, אַז „ער" האָט אַ נאָמען פון אַ גאַנץ גוט ערצויגענעם און געבילדעטען מענשען, אַז ער האָט חתונה געהאַט מיט אַ טאָכטער פון אַ בויער, מיט וועלכען ער איז אַריין אין געשעפט. עס האָט זיך געהערט, אַז ער פערדיענט אַ סך געלד.

פאַרוואס זאָל ער ניט בעזוכען זיין אונבעקאַנטען זוהן, ער קען עס דאָך טהאָן און זיך ניט לאָזען דערקענען. עס לוינט זיך אַ טאַפּ צו טהאָן, טאָמער איז מעגליך, אַז ער זאָל אין זיין פאַמיליע געפינען אַ ווינקעלע פאַר זיינע אַלטע יאָהרען.

ער האָט די גאַנצע צייט זיך געהאַלטען זעהר אַנשטענדיג אַנטקעגען דעם זוהן, האָט איהם געגעבען אַ שעהנע סומע געלד, פאַר וועלכע יענער איז געווען דאַנקבאַר אויך. ער האָט אויך גע־וואוסט, אַז ער וועט ביי איהם ניט געפינען קיין איבערטריבענעם שטאָלץ. און דער דאָזיגער געדאַנק, דער וואונש צו פאָהרען צו איהם, האָט דעם באַראָן טאָג אויס טאָג איין געמאַטערט און איהם רוהען ניט געלאָזט. דערביי איז נאָך געווען עפּעס אַ מאָדנער ווייכער, עגאָאיסטישער געפיהל: דער געדאַנק וועגען אַ שעהנער, בעקוועמער הויז ביים ים, וואו ער וועט טרעפען זיין שעהנע, יונגע שנור, זיינע אייניקלאַך, וועלכע וועלען איהם בעגעגנען מיט אָפענע

אָרעמס און זיין זוהן, וועלכער האָט ביי איהם אַרויסגערופען די עראינערונג אָן דער קורצער, שעהנער, גליקליכער ליעבע פון די לאַנג פערשוואונדענע יאָהרען. ער האָט נאָר בעדויערט, וואָס ער האָט איהם שוין געגעבען אזוי פיעל געלד און וואָס דער יונגער מאַן מאַכט דערמיט אזעלכע גוטע נעשעפטען, וויל דאָס וועט איהם שטערען צו קומען צו זיי איצט אלס זייער וואָהלטהעטער.

וועגען דעם אלעמען האָט ער געטראַכט, וועו ער איז אזוי גענאַנגען, דעם קאָפּ אין דעם קראַגען פון פעלץ בעהאַלטען — און פלוצים האָט ער ביי זיך פעסט בעשלאָסען — ער פאָהרט. א דראָשקע איז פארבייגעפאָהרען, ער האָט זי אָבגעשטעלט און זיך געהייסען פיהרען אהיים. און וועו דער פערשלאָפענער דיענער האָט געעפענט די אויגען, האָט דער בארען געזאָגט:

— לואיס, מיר פאָהרען מאַרגען ביי נאכט נאָך מאסעלע. מיר וועלען דאָרט פערברענגען אָרום פיערצעהן טעג. פאקט איין אלעס נויטיגע פאַר דער רייזע.

* * *

דער צוג איז נעפלויגען איבער דעם זאמדיגען ברעג פארבי דעם טייך רהאָן, דערנאָך איז ער אוועק דורך גאָלדענע פעלדער, לאַבענדיגע דערפער, איבער א גרויסען, פלאַכען שטיק לאַנד, וועלכער איז פון ווייטען אָבגעשלאָסען געווארען דורך נאקעטע בערג.

בארען מארדיאן האָט זיך אויפגעכאפט נאָך דעם ווי ער האָט א נאכט פערבראכט אין וואגאָן און זיך מעלאַנכאָליש בעטראכט אין א קליין שפיעגעלע, וועלכען ער האָט געפיהרט מיט זיך אין זיין רייזע טעשעל. דאָס העלע ליכט פון'ם זידליכען פריהמאָרגען האָט איהם געווייזען קנייטשען, וועלכע ער האָט פריהער ניט בעמערקט. זיין נאַנצער פנים האָט אויסגעזעהן אזוי אָבגעלעבט; אין דער האַלב דונקעלהייט פון די פאריזער וואָהנונגען האָט ער עס נאָר ניט געזעהן.

וועו ער האָט בעטראכט די אויגען ווינקלען, די שלאפע אויגען־לידער, די שלייפען, דעם צורונצעלטען שטערן, האָט ער געזאָגט צו זיך אליין:

— יא, איך בין שוין ניט קיין יונגער מאַן, נאָר ניט קיין יונגער מאַן.

און פּלוצים האָט זיין בעדערפעניש צו רוהען גענומען וואַקסען אין איהם צוזאַמען מיט דער בענקעניש, וועלכע האָט זיך ביי איהם ערוועקט צום ערשטען מאָל, די בענקעניש נאָך זיינע אייניקלאַך.

אַ זייגער איינס נאָכמיטאג האָט ער אין אַ געדונגענער קאַרעטע זיך אָבגעשטעלט פאַר איינער פון יענע בלענדענד־ווייסע דאָרפישע הייזער, אויף וועלכע איהר קענט ניט קוקען, סיידען איהר פאַרזשמורעט מיט די אויגען. ער האָט געשמייכעלט, ווען ער איז געגאַנגען איבער דער אַלעע און געטראַכט פאַר זיך: אַ ווי שעהן דאָ איז!

פּלוצים האָט ער דערזעהן אַ קליין אינגעל פון אַ יאָהר פינף אָדער זעקס, אַרויסקומענדיג פון די בושעס. ער איז געבליבען שטעהן אויפ'ן ראַנד פון וועג און מיט גרויסע אויגען בעטראַכט דעם פרעמדען מאַן.

מאַרדיאַן איז צו איהם צוגעגאַנגען:

— גוט מאָרגען, מיין אינגעל!

דער חברהמאַן האָט ניט געענטפערט.

דאַן האָט זיך דער באַראָן איינגעבויגען, איהם גענומען אויף די הענד און געוואָלט איהם קושען. אַ גערוך פון קנאָבעל האָט איהם אַ זעץ געטהאָן אַנטקעגען, פון דעם גאַנצען קינד האָט געשיינט ווי צו שטראָמען דער דאָזיגער גערוך. ער האָט איהם שנעל צוריק אַרונטערגעלאָזט אויף דר'ערד און אַרויסגעברומט פאַר זיך:

— אַך, דאָס מוז זיין דעם גערטנער'ס אינגעל.

און ער איז אַוועק צום הויז.

אויף אַ שטריק פאַר דער טהיר איז געהאַנגען וועש צום טריקענען: העמדער, האַנדטיכער, וואשלאַפען, פאַרטיכער, בעת עטליכע רייהען זאָקען זיינען געהאַנגען אין אַ פענסטער איינע איבער דער אַנדערער אָנגעבלאָזענע, ווי וואורשטען אין אַ פענסטער פון אַ וואורשט פאַבריק.

דער באַראָן האָט אַ רוף געטהאָן.

אַ מיידעל האָט זיך בעוויזען, אַ ריכטיגע מיידעל פון'ם זידען:

שמוציג, ניט פערקאמט, מיט די האָאָר איבער די אויגען. איהר קלייד, וועלכע די סך פלעקען האָבען טונקעל געמאכט, האָט דאָך נאָך איינגעהאלטען אין זיך די אמאליגע שרייעדיגע פאַרב.

ער האָט געפרעגט:

— איז הערר דיוקאָק אין דער היים?

דאָס מיידעל האָט געפרעגט:

— איהר מיינט דיקאָק?

— יא.

— ער איז דאָרט אינעוועניג — ער צייכענט.

— זאָגט איהם, אז הערר מערלין וויל מיט איהם רעדען.

זי האָט געענטפערט פארוואונדערט:

— נעהט אריין, אז איהר ווילט מיט איהם רעדען.

און האָט אויסגעשריען:

— הערר דיקאָק, עמיצער איז דא!

דער באראָן איז אריין אין הויז. אין דעם גרויסען צימער, וועלכער איז געווען דונקעל צוליעב די געשלאָסענע לאָדענס, האָט ער ניט גאנץ קלאָהר אונטערשיידעט מענשען און זאכען, ווען האָבען איהם אויסגעזעהען צו זיין שמוציג.

פאַר א טיש, אויף וועלכען עס איז געווען אָנגעשטעלט און אָנגעלייגט, איז געשטאנען א קלייענר מאן מיט א גרויסען פליק און האָט געצייכענט אויף א זעהר גרויסען פאפיר.

ער האָט אויפגעהערט צו ארבייטען און געמאכט צוויי טריט צו איהם.

זיין וועסט איז געווען אָפען, זיינע הויזען האָט ער ניט פאר־שפילעט, די ארבעל פערקאָלעט, אזוי אז מען האָט געקענט זעהן, אז איהם איז זעהר היים. זיינע שטיוועל זיינען געווען שמוציג; מען האָט אויף זיי געקענט דערקענען, אז מיט א פאָאר טעג צוריק האָט געמוזט רעגענען.

מיט א שטארקער זידליכער אויסשפראכע האָט ער געפרעגט:

— מיט וועמען האָב איך די עהרע צו רעדען?

— מיין נאָמען איז מערלין. איך וואָלט אייך וועלען פרע־גען אן עצה וועגען א הויז, וואס איך וויל קויפען.

— אך, מיט פערגעניגען, מיט פערגעניגען.

און דיוקאק האָט זיך אומגעקערט צו זיין פרוי, וועלכע איז געזעסען אין דונקעלען ווינקעל און געשטריקט.

— מאך לעדיג א שטול, יאָזעפינע.

איצט ערשט האָט מאַרדיאן בעמערקט א יונגע פרוי, וועלכע האָט שוין אָבער אויסגעזעהן אלט, ווי נעוועהנלעך אין דער פראָווינץ, וואו צו פינף־און־צוואנציג יאָהר ווערט מען שוין אלט. עס פעהלט זיי דאָרט די ריינלעכקייט, די זויבערקייט, זיי וואשען זיך ניט גענוג, קוקען ניט אויף זיך און אויף זייערע קליידער, אויף אלע יענע קליינigkeiten, וועלכע העלפען די שטאָדטישע מענשען אויסצוהאלטען די פרישקייט, די יוגענדלעכקייט, ריין אין שעהנקייט ביז צו די פופציגער יאָהרען. זי האָט געטראָגען א טוך אויף די אקסלען, די האָאָר זיינען ביי איהר געווען אויסנאך פארקאמט אויף הינטען אין א קנופ, געדיכטע, שווארצע, שעהנע האָאָר, אָבער עס איז קענטיג געווען, אז מען האָט זיי אבי ווי פארקאמט און גארניט געפפלעגט. זי האָט ארָאבגענומען פון א שטול א קינדערשע קליידל, א מעסער, א שטיקעל שניערל, א לעדיגען בלומען טאפ און א שמוציגען טעלער און דאן מיט איהרע גראָבע, רויטע הענד צוגעזוקט דעם שטול צו דעם גאסט.

ער האָט זיך געזעצט. און איצט האָט ער דערזעהן, אז אויף ריוקאק'ס ארבייטס טיש געפינען זיך אויסער די ביכער און פאפירען אויך צוויי פרישע קעפלאך סאלאט, א האָאָר בערשטעל, א האנדטוך, א רעוואלווער און א פאָאָר שמוציגע טעצלאך מיט א וואש־שיסעל.

דער בוימייסטער האָט בעמערקט דעם בליק און געזאָגט מיט א שמייכעל:

— ענטשולדיגט, עס איז ניט נאָר אין אָרדנונג ביי אונז, דאָס איז איבער די קינדער.

און ער האָט צוגעזוקט זיין שטול נעהנטער, כדי צו רעדען מיט זיין קליענט.

— איהר זוכט, אלזא, א הויז ניט ווייט פון מאסעלע?

הגם דער בארָאן האָט נור פון ווייטען געהערט זיין אטהעם,

דאָך האָט ער גלייך דערפיהלט דעם נערוך פון קנאָבעל, וועלכען יעדער זיך־ענדער גיט ארויס פון זיך, ווי די בלומען גיבען ארויס זייער דופט.

מארדיאן האָט געפרעגט:

— איז דאָס געווען אייער זוהן, וועמען איך האָב נור וואָס געטראָפען אין דער אלעע?

— יא, דאָס איז דער צווייטער.

—האָט איהר צוויי זיהן?

— דרייי, מיין הערר; יעדען יאָהר איינעם.

און דיוקאָק האָט אויסגעזוהען צו זיין זעהר שטאָלץ אויף דעם.

דער באראָן האָט א טראכט געטהאָן: וועלן זיי אלע שמעקען אזוי מיט קנאָבעל, מוז דאָ שמעקען ערגער ווי אין א שווייצען־שטאָל.

ער האָט פּארטגעוועצט:

— יא, איך זוך א שעהנע הויז נאָהענט פון ים, אויף עפּעס א שעהנעם, אבגעזונדערטען פונקט ביים ברעג.

דיוקאָק האָט איהם געגומען פּארשלאָגען הייזער. ער האָט געהאָט צעהן, צוואנציג, פופציג, הונדערט און נאָך מעהר צו פארקויפען, צו אלע פרייזען און נאָך יעדען'ס געשמאָק. ער האָט גיט געוושאלעוועט קיין רייד און זיינע וועלטער האָבען געשפּריצט ווי פון א ברונים; דערביי האָט ער געשמייכעלט זעלבסט צופרידען און באוועגט זיין רונדען, פליכעוואטען קאָפּ אהין און אהער.

און אין געדעבעניש האָט פּאר מארדיאן'ס אויגען פלוצים אבגעלעבט א בלאָנדע, שלאנקע, עטוואָס טרויעריגע יונגע פרוי, וועלכע האָט אזוי צערטליך צו איהם גערעדט, מיט אזוי פיעל געפיהל איהם גערופען „מיין נעליבעטער", אז די עראינערונג אליין האָט זיין בלוט אנגעוואָרעמט און עס געמאכט שנעלער דורך די אדערן פליסען. א פיערטעל יאָהר האָט זי איהם געליעבט ליידענשאפטליך, ביז צו משוגעת. דאָן איז זי ווייט פון איהר מאן, וועלכער איז געווען גובערנאטאר אין עפּעס א ווייטער קאלאָניע, שוואנגער געוואָרען. זי איז אנטלאָפען, האָט זיך א צושראקענע און פּארצווייפעלטע בעהאלטען, ביז דאָס קינד איז געבאָרען ג־

זוּאַרען. מארדיאן האָט עס דאן אין א נעוויסען זומערדינען אָבענד צוגענומען, אָבגענעבען עס האָדעוועזען און זי האָט עס מעהר קיין מאָל ניט געזעהן.

אין דרייַ יאָהר ארום איז זי אין איהר מאַנ׳ס קאָלאָניע, וואוהין זי איז שפעטער אָבגעפאָהרען, געשטאָרבען פון א לונגען קראַנקהייט. און דאָ פאר איהם איז איצט געשטאַנען איהר זוהן, און האָט מיט א הארטען, מעטאַלענעם קול איהם געזוכט אויסצוערעדען.

— דאָס דאָזיגע הויז איז א מציאה, עס איז א געלעגנהייט, וועלכע מאכט זיך ניט אַלע טאָג.

און מארדיאן האָט זיך דערמאָהנט אָן דער אַנדער שטיבע, לייכט ווי פויך פון ווינד, וועז זי פלעגט שעפצען צו איהם: „מיין געליעבטער, מיר וועלען זיך קיין מאָל ניט צושיידען!"

און ער האָט ווידער געטראכט וועגען יענע בלויע, זיסע, טיעפע, טרייע אויגען, וועז ער האָט געקוקט אויף די רונדע אויגען פון דעם דאָזיגען קליינעם, לעבעריכען מענשען; זיי זיינען אויך געווען בלוי אָבער אָהן אויסדרוק; ער איז עהנליך געווען צו זיין מוטער, אָבער...

יא, ער איז צו איהר עהנליך געווען, איז צו איהר געוואָרען עהנליכער פון מינוט צו מינוט מיט דעם קלאַנג פון דער שטיבע, מיט געוויסע בעוועגונגען, מיט דער נאַנצער האַלטונג. ער האָט געהאט אַן עהנליכקייט צו איהר, ווי די אפפע צום מענשען. אָבער ער איז געווען איהר בלוט; טויזענד קליינע, עפעס מאָדנע צוקרימטע שטריכען זיינען געקומען פון איהר און דאָס האָט איהם אויפגערעגט, פון זיך ארויסגעבראכט. דער באַראָן האָט געליטען. די דאָזיגע מוראַ׳דיגע עהנליכקייט האָט איהם פלוצים געמומען מאַטערען און פייניגען, האָט איהם געטריבען צו דער העכסטער פאַרצוויפלונג, איהם משוגע געמאכט, ווי א בייזער טרוים, ווי געווי־סענסביסע.

ער האָט געשטאַמעלט:

— וועז קענען מיר צוזאמען אָנקוקען דאָס הויז?

— מאָרגען, אויב איהר ווילט.

— וויפיעל אזייגער?

— ארום איינס

— גוט.

דער אינגעל, וועלכען ער האָט געטראָפען אין דער אלעע, האָט זיך בעוויזען אין דער אָפענער טיר און א רוף געטהאָן:

— טאַטע!

קיינער האָט איהם ניט געענטפערט.

מאַרדיאן האָט זיך אויפגעהויבען און געקריעגען אזא לוסט צו אנטלויפען פון דאַנען, אז די קניע האָבען איהם געגומען ציטערען. דאָס דאָזיגע „טאַטע" האָט איהם ווי מיט א קוי געטראָפען; דאָס האָט מען איהם געמיינט, איהם, צו איהם האָט מען דאָס אויסגערופען דעם מיט קנאָבעל שטינקענדען „טאַטע".

אך, ווי זיס האָט געשמעקט זיין פרייהיין פון אמאל!

דוקאָק האָט איהם בעגלייט.

— געהערט דאָס הויז צו אייך? — האָט געפרעגט דער באַראָן.

— יא, איך האָב עס ניט לאַנג געקויפט און בין זעהר שטאַלץ אויף דעם. איהר ווייסט, איך בין אן אונגעזעצליכער זוהן און איך בעהאלט עס פון קיינעם ניט. איך בין זעהר שטאַלץ אויף דעם. איך בין קיינעם גאַרנישט שולדיג, האָב אלעם אליין ארויפגעאַרבייט און דאַנק פאַר אלעם נור זיך אליין.

דאָס קינד, וואָס איז געבליבען אין דרויסען, האָט איצט נאָך אמאל אויסגערופען, אָבער גאָר פון דער ווייטענס:

טאַטע!

מאַרדיאן האָט א שוידער געטהאָן, א שרעק איז איהם בעפאלען און ער איז אנטלאָפען, ווי מען אנטלויפט פון א גרויסער געפאַהר.

— ער וועט זיך נאָך אנשטויסען וועד איך בין, וועט מיך דערקענען — האָט ער געטראַכט, — ער וועט מיך ארומנעהמען און אויך צו מיר זאָגען: „טאַטע"! און מיר א קנאָבעלדיגען קוש טהאָן אין באַק.

— צום ווידערוועהן מאַרגען.

— אלוא, פארגעסט ניט, מאַרגען איינס א זייגער.

* * *

די קאַרעטע איז אַוועק איבער דער ווייסער גאַס.

— קוטשער, צום באַהן־הויף!

און ער האָט געהערט הינטער זיך צוויי שטימען: **אייגע** שטיל, ווייט אַוועק, די ווייכע, טרויעריגע מאַטע שטימע פון דער טוידטער, וועלכע האָט צו איהם געזאָגט: „מיין געליעבטער!" די אַנדערע הויך, זינגענדיג, העסליך, וועלכע האָט גערעדט: „טאַטע!" אָט א שטיינער ווי מען שרייט „כאַפּט א גנב!" ווען מען זעהט איהם לויפענדיג אין גאַס.

ווען דער בארג איז אויפ'ן צווייטען טאָג געקומען אין קלוב, האָט דער גראַף עטרעילים זיך צו איהם אָנגערופען:

— איהר האָט זיך דריי טעג נאָכאַנאַנד ניט געלאָזט זעהן. זייט איהר געווען קראַנק?

— יא, איך בין עפעס ניט געווען אינגאַנצען — איך האָב צייטענווייז קאָפּשמערצען.

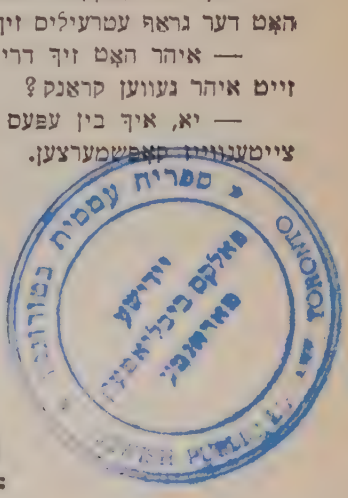

דער רעגען־שירעם

אדאם אַרעיל איז נעווען זעהר קארג. זי האָט גוט נעווואוסט דעם וועדטפון נעלד און אויך ווי אזוי עס ווי ווייט מעגליך צו פארמעהרען. איהר דיענסטמיידעל האָט נעמוזט זיין מיט צעהן קעפ, אום איהר אויף דעם רעכענונג צו־צושרייבען כאָטש איין סו אן איבעריגען. דעם מאן איהרען, הערר ארעיל האָט זי אויסגעטהיילט זיין טאשען נעלד און זי האָט שוין נעזעהן, אז ער זאָל ניט האָבען צופיעל צו פערשוועגדען. און דערפאר האָט דאָס פאָאר פאָלק אהן קינדער זיך גאנץ שעהן ארויפ־נעארבייט. אָבער מאדאם ארעיל האָט זיך אויפגענעמען א לע־בעריגע פון יעדען גאָלד שטיק, וואָס איז פון איהרע הענד ארויס. עס האָט איהר ממש דאָס הארץ צוריסען יעדעס מאָל, וועז זי האָט נעמוזט אויסגעבען א נרעסערע סומע און ווי נויטיג דאָס זאָל ניט האָבען נעווען, האָט זי נאָכדעם א נאנצע נאכט ניט נעקענט שלאָפען.

נאנץ אפט האָט הערר ארעיל נעזאָנט צו זיין פרוי:

— דו האָסט זיך נעמעגט ערלויבען עטוואָס מעהר אויסצו־נעבען, מיר פארבריכען דאָקטוירען מאָל ניט אלעס וואָס מיר פאר־דיענען.

זי האָט נעענטפערט:

— מען קען קיין מאָל ניט ווייסען, וואָס עס קען פאסירען. עס איז בעסער צו האָבען צו פיעל ווי צו ווייניג.

זי איז אלט נעווען פיערציג יאָהר. א נעטע, זשיוואוע, שוין אביסעלע צוקנייטשטע פרוי. איהר מאן האָט זיך נאָכאנאנד נע־קלאָגט אויף איהר קארנשאפט, וועלכע איז איהם אפט נעווען זעהר

אונאַנגענעהם. ער איז געווען א בעאמטער אין קריעגס־מיניסטע־ריום און געדיענט האָט ער בלויזאויף דעם בעפעהל פון זיין פרוי, אז זי זאָל האָבען וואָס מעהר געלד צו שפּאָרען.

שוין צוויי יאָהר, ווי ער איז יעדען טאָג געקומען אין ביוראָ מיט זיין פאַרלאַטעטען רעגען שירעם. די קאָלעגען האָבען גע־לאַכט, פון איהם חוזק געמאַכט. צום סוף איז עס איהם דערעסען געוואָרען און ער האָט געפאָדערט פון זיין ווייב, זי זאָל איהם קויפען א נייעם שירעם. זי האָט געמוזט נאָכגעבען און איהם געקויפט פאַר אַכט־פראַנק־פופציג א שירעם אין א געשעפט, וואו מען האָט פערקויפט דעם דאָזיגען אַרטיקעל ביליגער. ווען די בע־אַמטע האָבען דערזעהן דעם ביליגען שירעם, וועלכער ווערט פער־קויפט אין פאַריז אין די טויזענדער, האָבען זיי איבעראַנייעס זיך גענומען וויצלען. מען האָט דעם אָרימען ארעילל'ן מעהר רוהען ניט געלאָזט. דער שירעם האָט פון אָנהויב אָן ניט געטויגט, און ווען ער האָט איהם אין דריי מאָנאַטען אַרום נאָך אַלץ גע־טראָגען, האָט האָס גאַנצע מיניסטעריום דערפון געלאַכט. אימיצער האָט וועגען דעם געמאַכט א פּאָאר פערזען, וועלכע זיינען א גאַנ־צען טאָג נאָכאַנאַנד געזונגען געוואָרען אין דער גרויסער געביידע פון דעם אונטערשטען שטאָק ביז הויך אויבען אַרויף.

אָרעילל איז געווען אויסער זיך און פערלאַנגט פון זיין פרוי זי זאָל איהם קויפען א נייעם זיידענעם שירעם פאַר צוואַנציג פראַנק און זאָל איהם בריינגען די רעכענונג אַלס בעווייז.

זי האָט געקריגען א שירעם פאַר אַכטצעהן פראַנק און בעת זי האָט איהם דערלאַנגט איהר מאַן, האָט זי געזאָגט, אין גאַנצען רויט פאַר אויפרעגונג:

— דעם מוזטו געברויכען אַם ווייניגסטענס פינף יאָהר.

אָרעילל האָט אין מיניסטעריום געפייערט אַן אמת'ן זיעג. ווען ער איז אַהיים געקומען, האָט זיין פרוי געזאָגט, קוקענדיג מיט אַנגסט אויף דעם רעגען־שירעם:

— דו דאַרפסט איהם ניט לאָזען שטעהן אַזאַ צוזאַמענגע־דרעהטען, דערפון וועט די זייד צוהאַקט ווערען. דו גיב בעסער אַכטונג, ווארים איך וועל דיר אַזוי גיך ניט קויפען קיין אַנדערען.

זי האָט איהם גענומען אין האַנד, געעפענט דעם גומענעם בענדיל און איהם אַ טרייסעל געטהאָן, כדי די פאַלדען זאָלען זיך עפענען. אָבער פּלוצים איז זי געבליבען שטעהן שטאַר פאַר שרעק, אין רעכטען מיטען פון'ם שירעם האָט אויף איהר געקוקט אַ גרויסע, קיילעכדיגע שוואַרצע לאָך. עס איז געקומען פון אַ ברע־נענדיגען ציגאַר.

זי האָט געשטאַמעלט:

— וואָס איז דאָס?

דער מאַן האָט געענטפערט רוהיג, ניט אַרומקוקענדיג זיך:

— ווער? וואָס? וואָס מיינסטו?

אין האַלז האָט איהר גענומען שטיקען פאַר כעס און זי האָט קוים געקענט ריידען:

— דו, דו... דו האָסט... דיין... שירעם פערברענט! דו ביזט.. דו ביזט.. משוגע געוואָרען? ווילסט אונז רואינירען?

ער האָט זיך אַ קעהר געטהאָן און איז געוואָרען טויט ווי קאַלך

— וואָס זאָגסטו?

— איך זאָג, אַז דו האָסט דיין שירעם פערברענט, דו...

און זי האָט זיך אַ וואָרף געטהאָן צו איהם, ווי זי וואָלט איהם וועלען שלאָגען, און איהם געטיקעט אין די אויגען די קליינע רונדע לאָך. ער האָט זיך פערלאָרען און געשטאַמעלט:

— וואָס... וואָס... וואָס איז דאָס? איך ווייס ניט! איך בין ניט שולדיג... איך שווער דיר, איך האָב עס ניט געטהאָן. איך ווייס ניט וואָס איז געשעהען מיט'ן שירעם.

איצט האָט זי זיך צושריען:

— איך קען זיך וועטען, אַז דו האָסט אין ביוראָ מיט איהם קונצען געמאַכט, ווי אַ פּאַיאַץ. דו האָסט איהם געהאַלטען אין איין עפענען, אום איהם צו צייגען.

ער האָט געענטפערט:

— איין איינציגען מאָל בלויז האָב איך איהם געעפענט אום צו צייגען ווי שעהן ער איז. מעהר ניט... איך שווער עס דיר!

זי האָט זיך געצאַפּעלט פאַר כעס און איהם געמאַכט איינע

פון יענע היימישע סצענען, פאר וועלכע א פריערליכער מאן צי־טערט מעהר, ווי פאר קוילען אויף דעם אפענעם שלאכטפעלד.

פון דעם אלטען שירעם, וועלכער איז געווען פון א גאנץ אנ־דער פארב, האט זי ארויסגעשניטען א שטיק זייד און מיט דעם פערלאטעט די נייע לאך. און אויפ'ן צווייטען טאג איז ארעיל מיט אן ארונטערגעלאזענעם קאפ, מיט דעם פערלאטעטען שירעם אונטער'ן ארעם, אוועק אין ביורא. ער האט איהם אוועקגעשטעלט אין זיין שאפע און מעהר וועגען דעם ניט געטראכט.

ווי נאר ער איז ווידער אהיים געקומען, האט זיין פרוי ביי איהם ארויסגענומען דעם שירעם פון האנד און איהם געפעפעט צו זעהן, ווי ער זעהט אוים. זי איז געבליבען שטעהן ווי צוגע־וואקסען. דער גאנצער שירעם איז געווען ארום און ארום ווי פארזעעט מיט קליינע לעכלאך, ווי אימיצער וואלט אויף איהם אויסגעשאטען די אש פון א ברענענדער ליולקע. איצט איז ער געווען פערלאארען, קיין לאטעם האבען איהם שוין ניט געקענט העלפען.

זי האט געקוקט אויף איהר אונגליק, און דער לשון האט ביי איהר אבגענומען, א ווארט האט זי ניט געקענט ארויסברענגען. ער האט אויך באלד בעמערקט וואס עס איז געווארען פון זיין שעהנעם, נייעם שירעם און האט איהם אננעקוקט מיט נארישע, צושראקענע און אומעדיגע בליקען. דאן האבען זיי אננעקוקט איינער דעם צווייטען. ער האט ארונטערגעלאזען די אויגען. זי אבער האט איהם א ווארף געטהאן דעם איבערגעפיהרטען שירעם אין קאפ אריין און געמומען שרייען מלא רציחה:

— אך, דו לומפ! דו לומפ! דו האסט עס אומיסטנע גע־טהאן! אבער איך וועל זיך שוין מיט דיר אברעכענען. ווארט, איצט קריגסטו נאר קיין שירעם ניט!

און עס איז ווידער געווארען א סצענע. נאכדעם ווי מאדאם ארעיל האט א שטונדע נאכאנאנד זיך געצאפעלט און געקאכט, האט ער צום סוף אויך געקענט אויסרעדען א ווארט. ער האט זיך געשווארען, אז ער ווייסט ניט פון וואס צו זאגען. דאס האט

מען איהם געמוזט אבטהאן א שפיעצעל אין מיניסטעריום. חברה האט זיך הפנים מיט איהם געוואלט אברעכענען.

עס האט זיך דערהערט א קלונג פון א גלאק, און ער איז אויסגעלייזט געוואָרען. עס איז געקומען צו זיי א פרייַנד, וועמען זיי האבען איינגעלאדען צום עסען. מאדאם ארעיל האט איהם דערצעהלט די גאנצע געשיכטע און דערביי נאך אמאל ערקלערט, אז ער קריעגט מעהר ניט קיין שירעם. דער פרייַנד האט גאנץ ריכטיג בעמערקט:

— יא, מאדאם ארעיל, אבער דאן וועלען זיינע קלייַדער דערפון לייַדען און זיי זיינען דאך נאך מעהר ווערטה.

די פרוי האט געענטפערט, נאך אלץ אין כעס:

— דאן זאל ער נעהמען א שירעם ביי דער דיענסט. ביי מיר וועט ער זיכער ניט קריגען מעהר קיין זיידענעם.

אבער דאס האט איהר מאן ארויסגעבראכט פון זיך:

— דאן וועל איך פערלאזען מיין שטעלע. מיט דער דיענסט'ס שירעם געה איך ניט אין מיניסטעריום.

דער פרייַנד האט בעמערקט:

— לאזט דעם זעלביגען שירעם איבערציהען! דאס קען דאך ניט קאסטען אזוי פיעל.

אבער מאדאם ארעיל האט אויסגערופען אויסער זיך:

— דאס קאסט אם וועניגסטענס אכט פראנק. אכט און אכט־צעהן מאכען זעקס און צוואנציג! זעקס און צוואנציג פראנק פאר א שירעם, האס איז דאך א משוגעת!

דער פרייַנד, וועלכער איז אליין ניט געווען קיין גרויסער גביר, האט פלוצים געקריגען אזא מין איינפאל:

— זאל אייך די פייער פערזיכערונג דערפאר בעצאהלען. די דאזיגע געזעלשאפטען קעהרען געוועהנליך אום פאר א שאדען, וואס מען האט געהאט אין הויז דורך א פייער.

אויסגעהערט די דאזיגע עצה, איז די פרוי אנשוויגען גע־וואָרען. א וויילע האט זי נאכגעדאכט, דאן האט זי געזאגט צו איהר מאן:

— מארגען, איידער דו געהסט אין ביורא, וועסטו אריינגעהן

צו אונזער פייער פערזיכערונגס געזעלשאפט, זיי ווייזען דעם שירעם און פאָדערען פון זיי געצאָהלט.

הערר אָרעילל האָט א שפּרונג געטהאָן:

— עס הויבט זיך גאָר נישט אָן. מיר האָבען פערלאָרען אכט־צעהן פראנק און געענדיגט אן עסק. שטאַרבען וועלען מיר דערפון ניט.

און אויפ'ן צווייטען טאָג איז ער אַוועק מיט א שטאָק. גליק־ליכערווייזע איז געווען א שעהנער וועטער. מאַדאַם אָרעילל איז געבליבען אין הויז. זי האָט זיך ניט געקענט טרויסטען איבער דעם פערלוסט פון די אכטצעהן פראַנק. דער שירעם איז געלעגען אין עסס־צימער אויפ'ן טיש, און זי האָט זיך נאָכאַנאַנד אַרום איהם אַרומגעדרעהט און ניט געקאָנט קומען צו קיין בעשטימטען בעשלום.

זי האָט ניט אויפגעהערט צו טראַכטען וועגען דער פייער פערזיכערונג. עס האָט זיך איהר ניט געוואָלט זיך אויסזעצען צו די שפּאָטישע בליקען פון די פרעמדע מענער, מיט וועלכע זי וועט מוזען פערהאַנדלען, ווייל מיט פרעמדע מענער האָט זי זיך געפיהלט אַזוי פערלעגען, אַז ווי נאָר עפּעס איז זי גלייך רויט געוואָרען ביז איבער די אויערען.

אָבער די אכטצעהן פראַנק האָבען איהר וועה געטהאָן ווי א וואונד. זי האָט ניט געוואָלט מעהר וועגען דעם טראַכטען, אָבער די געדאַנקען האָבען זי פערפאָלגט. וואָס טהוט מען? די צייט איז דערוויילע געגאַנגען און זי האָט נאָך אַלץ ניט געקענט זיך צו עפּעס ענטשליסען. דאַן האָט זי פּלוצים זיך אָנגעטהאָן א כח, ווי עס טהוען געוועהנליך פייגע מענשען, וועלכע ווערען פּלוצים פרעך, און האָט געזאָגט צו זיך אַליין:

— איך געה, און וואָס שפּעטער וועט זיין, וועלען מיר שפּע־טער זעהן.

אָבער אַפריהער האָט מען דעם שירעם געמוזט אַזוי צוריכטען, אַז ער זאָל לחלוטין אויף גאָרנישט טויגען און עס זאָל גרינגער זיין צו בעווייזען דעם שאָדען. זי האָט גענומען א שוועבעלע פון קאַמין און אויסגעברענט א לאָך ווי די האַנד די גרויס. דאַן

האָט זי דעם צוברענטען שירעם פֿאַרזיכטיג צוזאַמענגעוויקעלט, פֿערבונדען מיט דעם גומענעם בענדעל, אָנגעטאָן דעם הוט און איז שנעל אַוועק אין דער רי רוואָלי, וואו עס האָט זיך נעפונען די ביורָע פון דער פייער־פֿערזיכערונגס נעזעלשאפט.

אָבער וואָס ווייטער זי איז געגאַנגען, אלץ קירצער זיינען איהרע טריט געוואָרען. וואָס וועט זי זאָגען? און וואָס וועט מען איהר ענטפערען?

זי האָט א קוק נעטהאָן אויף די נומערען פון די הייזער. זי האָט נעהאַט נאָך אכט־און־צוואַנציג נומערען פֿארבייצוגעהן, אזוי אז זי האָט נאָך נעהאַט א ווייל צייט נאָכצודענקען. פלוצים האָט זי זיך א צאפּעל נעטהאָן; זי איז נעשטאַנען פֿאר דער טהיר, אויף וועלכער עס האָט נעבליסטשעט א שילדעל: „פּאַטערעלענדישע פייער־פֿערזיכערונגס נעזעלשאפט". שוין! צומישט און אביסעלע פערשעהמט איז זי אויף א רגע שטעהן נעבליבען, דאן איז זי פֿארבּי נעגאַנגען, צוריקגעקומען און ווידער אמאל פֿארבייגעגאַנגען־נען און ווידער אמאל צוריקגעקומען. צום סוף האָט זי צו זיך נעזאָגט: „איך מוז דאָך אריינגעהן, איז בעסער פריהער אַיידער שפּעטער".

אָבער וועו זי איז אין הויז אריין, האָט זי געפיהלט, ווי איהר הארץ קלאפּט. זי איז אריינגעקומען אין א גרויסען צימער, אין וועלכען ארום און ארום האָבען זיך נעזעהען אזעלכע קליינינקע צימערלאך, ווי שטייגעלאך. און אין יעדע פון די דאָזיגע שטייגעלאך האָט מען נעזעהען א קאָפּ הינטער א וועגטעל פון שטאַכעטען. עס איז אריין א מאן מיט א הויפען שריפטען. זי האָט איהם נעפרעגט מיט א צושראָקען קול:

— זייט אזוי גוט, קענט איהר מיר ניט זאָגען, וואו מען וועגדעט זיך נאָך דער בעלוינונג פֿאר פערברעגטע זאכען?

ער האָט נעענטפערט:

— ערשטער שטאָק, לינקס, אָבטיילונג פֿאר פייער שאדענס.

דאָס האָט זי נאָך מעהר צומישט און זי האָט שוין אין גאנצען נעוואָלט זיך אָבטראָגען פון דאנען, גארנישט זאָגען און לאָזען פאלען די אכטצעהן פראנק. אָבער וועו זי האָט א טראכט

געטהאָן וועגען דער סומע, האָט זי ווידער געקריגען אביסעל מוט און איז אָהן אַן אָטהעם אַרויף אויבען, בלייבענדיג שטעהן אויף יעדער טרעפּעל. אויבען האָט זי דערזעהן אַ טיהר, האָט אָנגע־קלאַפּט און אַ העלע שטימע האָט אויסגערופען:

— אַריין!

זי איז אַריין אין אַ גרויסען צימער, וואו דריי מענער מיט רויטע לענטעס אין קנאָפּלאָך זיינען געזעסען און גערעדט מיט אַ וויכטיגער מינע. איינער פון זיי האָט געפרעגט:

— וואָס פערלאַנגט איהר, מאַדאַם?

זי האָט ניט געקענט אַרויסבריינגען קיין וואָרט און געשטאַ־מעלט:

— איך קום... קום... צוליעב... וועגען... איין אונגליק.

דער מאַן האָט איהר העפליך אָנגעוויזען אויף אַ שטוהל.

— זיצט, איך בעט אייך, אין אַ מינוט וועל איך אייך אויס־הערען

דאַן האָט ער זיך אומגעקעהרט צו די ביידע מענער און האָט ווייטער גערעדט:

— מיינע הערערן, די געזעלשאַפט האַלט זיך ניט פערפליכטעט אייך צו צאָהלען מעהר ווי פיערהונדערט טויזענד פראַנק שאַדענ־ערזאַץ. מיר קענען אייער פערלאַנג אויף נאָך הונדערט טויזענד פראַנק ניט נאָכגעבען. איבריגענס האָט מען עס דאָך אויף אַזוי פיעל אָבגעשאַצט...

איינער פון די מענער האָט איהם איבערגעשלאָגען די רייד:

— גענוג. דאַן וועט דער ריכטער ענטשיידען. מיר האָבען מעהר גאָרנישט צו ריידען. — און נאָך אַ קאַלטער פערנייגונג זיי־נען זיי אַוועק.

אַך, ווען זי זאָל אויך קענען אַוועקגעהן מיט זיי, וואָלט זי עס גלייך געטהאָן. זי וואָלט אַנטלאָפען און אַלעס איבערגעלאָ־זען. אָבער ווי האָט זי עס געקענט טהאָן? דער מאַן איז צוריק געקומען און האָט זיך פערנייגט:

— מאַדאַם, איך שטעה צו אייער דיענסט.

זי האָט אויסגעשטאַמעלט מיט מיהע:

— איך קום צוליעב דעם.

דער דירעקטאר האָט פערוואונדערט אָנגעקוקט דעם געגענ־שטאנד, וועלכען זי האָט געהאלטען איהם אנטקעגען. מיט ציטער־דינע הענד האָט זי געזוכט צו עפענען דעם גומענעם בענדעל. אין א ווייל צרום האָט איהר אבגעגליקט און פלוצים האָט זי אויפגע־עפענט דעם צולעבערטען רעגען־שירעם. דער מאן האָט געזאגט מיט געפיהל:

— ווי עם שיינט האָט ער זיהר געליטטען.

זי האָט ערקלערט צעגערענר:

— ער האָט מיר געקאסט צוואנציג פראנק.

ער האָט געענטפערט ערשטוינט:

— ווירקליך, אזוי פיעל?

— יא, ער איז געווען זיהר א טהייערער. איך האָב געוואלט איהר זאלט זיהן, וואס פון איהם איז געוואָרען.

— גוט, איך זעה דאס. אבער איך וויים ניט, וואס איך האָב צו טהאן מיט דעם.

זי איז געוואָרען אונרוהיג. טאמער בעצאהלט די געזעלשאפט ניט פאר אזעלכע אונבעדייטענדע זאכען... און זי האָט געזאגט:

— אבער... ער איז... צוברענט...

דער מאן האָט עס צוגעגעבען:

— דאס זעה איך.

זי איז געבליבען שטעהן מיט אן אפענעם מויל. זי האָט ניט געוואוסט וואס וויייטער צו זאגען. דאן האָט זי זיך פלוצים דערמאהנט, וואס זי האָט געהאט אין זינען צו זאגען און האָט האסטיג געענטפערט:

— איך בין מאדאם ארעיל. מיר זיינען בייי אייך פערזיכערט, און איך האָב געוואלט אייך בעקאנט מאכען, אז מיר האבען געהאט א שאדען פון פייער.

זי האָט מורא געהאט, אז ער וועט איהר גלייך אבזאגען, און זי האָט שנעל צוגעלייגט:

— איך פערלאנג בלויז, אז דער שירעם זאל ווערען איבער־געצוינען.

דער דירעקטאָר האָט ערקלערט צומישט:

— אָבער... ווערטהע מאַדאַם... מיר זיינען ניט קיין שירעם־הענדלער. מיר קענען ניט מאַכען אַזעלכע מינים פּאָפּראַווקעס.

איצט האָט די קליינע פרוי דערפיהלט אין זיך מוט. עס הייסט הפּנים, אַז מען דאַרף קעמפּפען, און זי וועט קעמפּפען. איצט האָט זי שוין מעהר ניט געהאַט קיין אַנגסט און זי האָט גענומען רעדען:

— איך פערלאַנג בלויז מען זאָל מיר אומקעהרען די קאָסטען. די פּאָפּראַווקע וועל איך שוין אַליין מאַכען.

דער מאַן האָט וואָס ווייטער געשיינט צו ווערען אַלץ מעהר צומישט. ער האָט געזאָגט:

— ווערטהע פרוי, דאָ האַנדעלט זיך וועגען אַ צו גרויסער קלייניגקייט. פאַר אַזעלכע זאַכען פערלאַנגט מען ביי אונז קיין מאָל ניט קיין שאַדען־ערזאַץ. איהר וועט אַליין איינזעהן אַז פאַר אונז איז אונמעגליך זיך צו פערנעהמען מיט אַזעלכע קלייניגקייטען, ווי טאַשענטיכלאַך, הענדשקעס, בעזימס, פּאַנטאָפעל און אַזוי ווייטער, הגם די דאָזיגע אַלע זאַכען ווערען טאָג־טעגליך בעשעדיגט פון פייער. פאַר אַזעלכע זאַכען קענען מיר זיך ניט האַלטען פעראַנטוואָרטליך.

זי איז רויט געוואָרען, האָט זיך אָנגעצונדען פון כעס:

— אָבער מיר האָבען אין לעצטען מאָנאַט, אין דעצעמבער, געהאַט אַ פייער, וועלכער האָט אונז אַם ווענינסטענס פינפהונדערט פראַנק שאדען אָנגעמאַכט. מיין מאַן האָט פון אייך גאָרנישט פערלאַנגט, עס איז ניט מעהר ווי רעכט איהר זאָלט מיר איצט כאָטש אומקעהרען פאַר מיין שירעם.

דער דירעקטאָר האָט פערשטאַנען דעם ליגען און געזאָגט מיט אַ שמייכעל:

— ווערטהע מאַדאַם, איהר וועט מוזען צוגעבען, אַז עס קלינגט עפּעס מאָדנע, וואָס הערר אָרעילל האָט ניט פערלאַנגט קיין שאדענערזאַטץ פאַר אַ פייער, וואָס האָט איהם געקאָסט פינף הונדערט פראַנק און פאָדערט איצט די פּאָפּראַווקע פון אַ שירעם אין ווערט פון פינף־זעקס פראַנק.

אָבער זי איז ביי זיך ניט אַראָבגעפאַלען:

— ענטשולדיגט, מיין הערר, דער שאדען פון פינף הונדערט פראנק איז געפאלען צו לאסט אויף מיין מאן׳ס קעשענע, בעת דער שאדען פון אכטצעהן פראנק פאלט אויף מיר. דאס איז שוין א גאנץ אנדער נעשיכטע.

ער האט איינגעזעהן, אז ער וועט פון איהר ניט פטור ווערען און וועט נאר מיט איהר אומזיסט צייט פערליערן, און ער האט געפרעגט אין א טאן ווי ער וואלט זיך איבערגעגעבען צו זיין שיקזאל:

— זאגט מיר, זייט אזוי גוט, ווי אזוי איז דאס אונגליק געשהען?

זי האט דערפיהלט איהר זיעג און גענומען דערצעהלען:

— דאס האט אזוי פאסירט: ביי מיר אין הויז־היים שטעהט אזא מין זאך פון בראנז, וואוהין מ׳שטעלט אריין שירעמס און שטעקענס. וועז איך בין אנומעלט אהיים געקומען, האב איך דעם שירעם דארט אהין אריינגעשטעלט. דערצו מוזט איהר וויסען, אז פונקט איבער דעם נעפינט זיך ביי מיר א פאליצע פאר שוועבעלאך און ליכט. איך נעהם אלזא פון דארט ארונטער פיער שוועבעלאך, רייב אן איינע — עס ברענט ניט, א צווייטע צינדט זיך אפילו אן, אבער עס נעהט גלייך ווידער אוים. די דריטע — אויך אזוי. דער דירעקטאר האט איהר אונטערבראכען אום צו מאכען א שפאס:

— עס זיינען הפנים נעווען שוועבעלאך פון דער רעגירונגס פאבריק?

זי האט דעם ווייז ניט פערשטאנען און וויטער נערעדט:

— עס איז מעגליך. אבער ווי די זאך זאל דארט ניט זיין, די פערטע האט זיך אנגעצונדען און איך האב אנגעצונדען מיין ליכט. דאן בין איך אווען אין מיין צימער, כדי זיך לייגען שלאפען. אבער אין א פערטעל שעה ארום האב איך דערפיהלט, אז עפעס סמאליעט זיך. איך האב שטענדיג מורא פאר א פייער. און טאמער וועלען מיר וועז עס איז האבען א פייער אין הויז, דאן וועט עס זיכער ניט זיין מיין שולד. איבערהויפט שרעק איך זיך זייט דעם ווי מיר האבען נעהאט דעם קאמין פייער, פון וועלכען

איך האָב אייך דערצעהלט. פון דעמאָלט אָן געפין איך אייניפאך קיין רוה ניט. שטעה איך אַלזאָ אויף, געה ארויס און זוך און שמעק אין אַלע זייטען, ווי א יאגד־הונד, און דאָן דערזעה איך, אז מיין שירעם ברענט. הפּנים א שוועבעלע איז אהין אריינגע־פאַלען. אָט זעהט וואָס עם האָט פון איהם נעמאַכט.

דער דירעקטאָר האָט איינגעזעהען, אז ער וועט זיך דאָ נאָר נישט קענען העלפען, און נעפרעגט:

— אויף וויפיעל רעכענט איהר אייער שאָדען?

זי האָט ניט נלייך נענטפערט, זי האָט ניט נעוואָגט אָנצורופען קיין בעשטימטע סומע. און אזוי ווי זי האָט נעוואָלט זיין העפליך, האָט זי נעזאָגט:

— לאָזט מיין שירעם איבערציהען. איך פערלאָז זיך אויף אייך.

— ניין, מאדאָם, דאָס קען איך ניט. זאָגט מיר וויפיעל איהר פערלאָנגט.

— אָבער... מיר שיינט... איהר ווייסט... איך ווייל דערביי נאָר ניט פערדיענען... מיר וועלען שוין דורכקומען. איך וועל אַוועק־טראָגען מיין רעגען־שירעם צו א שירעם־מאַכער און וועל איהם הייסען, ער זאָל איהם בעציהען מיט גוטען, שטאַרקען זיידענס, און דאָן וועל איך אייך ברענגען די רעכנונג. זייט איהר צופריעדען?

— גוט, מאדאָם, אָבגעמאַכט. אָט דאָ האָט איהר אָן אָנווויי־זונג צו דער קאַסע, אז מען זאָל אייך בעצאָהלען, וואָס עם וועט קאָסטען.

און ער האָט דערלאַנגט מאדאָם אַרעיל א קאַרטע. זי איז אויפגעשטאַנען, האָט גערַאַנקט און איז שנעל ארויסגעלאָפען, מורא האָבענדיג, ער זאָל ניט חרטה האָבען.

און איצט האָט זי פרעהליך געטראָטען איבער'ן גאַס און געזוכט א שירעם־געשעפט, וועלכער זאָל אויסזוהן רייך און עלע־גאַנט. און וועו זי האָט דערזעהן א גרויסע, שעהנע קראָם איז זי אהין אריין און געזאָגט מיט א שטאָלצען טאָן:

— אָט דאָ איז א רעגענשירעם. זייט אזוי גוט און בעציהט איהם מיט זייד. אָבער דער זייד מוז זיין זעהר א גוטער. נעהמט דעם בעסטען וואָס איהר האָט. דער פּרייז שפּיעלט דאָ קיין ראָלע ניט.

די 25 פראנק פון דער בארמהערציגער שוועסטער

יבער איז ער נעווען א קאמישע בריאה, דער אלטער פאוויליי, מיט זיינע לאנגע, דינע פיס, לאנגע ארמס און זיינע פייערדיג רויטע האאר אויפ'ן שפיצינען קאפ.

ער איז נעווען א מין פאיאץ, א וויצלינג, א שפאס־מאכער, ווי נעבאהרען די מענשען צו מאכען לאכען. ער האט נעשפאסט גראב, איינפאך, אהן קונצען, וואהרים ער איז נעווען א זוהן פון א פויער און אליין א פויער, וואס האט קוים נעקענט לעזען. יא, דער גוטער גאט האט איהם בעשאפען, כדי ער זאל זיינע מיטמענשען אמוזירען, די ארעמע מענשען אין דאהרף, וואס האבען קיין טהעאטער און קיינע פעסטליכקייטען ניט אנגעוואהנען. און ער האט זיי אויף אן אמת אמוזירט. אין'ם שענק האט ער אלסדינג בעקומען פריי, אבי ער זאל דעם עולם לוסטיג מאכען. און ער האט נעגאסען אין זיך דעם שנאפס, גלאכט, גע־ווינצלט זיך אזוי דאס דער גאנצער עולם ארום האט זיך נעקאטשעט פאר נעלעכטער.

ער איז נעווען אזוי קאמיש, דאס אפילו די מיידלאך האבען איהם ניט נעקענט ביישטעהן, הגם ער איז נעווען זעהר העסליך, שפאסענדיג אזוי און ווינצלענדיג זיך מיט זיי, האט ער אמאל איינע פון זיי פארשלעפט הינטער א וואגד, אין א קאנאוון, אדער אין א שטאל, און דארט איהר אזוינע וויצען דערצעהלט, דאס זי איז צו־זעצט נעווארען פאר נעלעכטער. דערנאך האט ער נעמאכט, ווי ער וויל זיך כלומרשט אויפהענגען, דאס מיידעל האט נאך העכער גלאכט. דערנאך, אבגעווארט דעם ריכטינגען מאמענט, האט ער זיך פלוצים א וואהרף געטהאן אויף איהר אזוי נעשיקט, אז דאס מיידעל איז צוטומלט נעווארען. דאס איז אויך נעווען א שפאס!

אין מיטען זומער האָט ער זיך פערדונגען צום פּויער לע הא־ריוואו צו אַרבייטען ביי איהם אויפ'ן פעלד. דריי וואָכען נאָכאַנאַנד האָט ער דאָרט אונטערהאַלטען די מענער און די פרויען מיט זיינע וויצען און שטיפערייען. בייטאָג איז ער געשטאַנען אויפ'ן פעלד מיט אַן אַלטען שטרויענעם הוט אויפ'ן קאָפּ און האָט מיט זיינע לאַנגע, אָרעמע ארמס צונויפגענומען די געלע זאַנגען און זיי אין גאַרבען געבונדען. דערנאָך איז ער געבליבען שטעהן און האָט געמאַכט אַזאַ קאָמישע האַוואיע, דאָס די אַרבייטער אויף דעם גאַנ־צען פעלד, וואָס האָבען פון איהם די אויגען ניט אַרונטערגענומען, האָבען זיך צולאַכט. ביינאַכט האָט ער ארומגעפּויזשעט ווי אַ חיה איבער'ן שטרוי, זיך צונע'גנב'עט צו דעם פּלאַץ וואו די מיידלאַך זיינען געשלאָפען און זיי גענומען טאַפּען און קיצלען. זיי האָבען געקייכט פאַר געלעכטער, און אָפּטמאָל איז דערפון אַרויסגעקומען אַ סקאַנדאַל אויך. מען האָט איהם געגעבען מיט'ן פוס אין הינטען און אַרויסגעיאָגט און ער איז אנטלאָפען אויף אַלע פיער, ווי אַן אפּפע, בעגלייט פון אַ הויכען געלעכטער.

דעם לעצטען טאָג, ווען דער וואָגען מיט דער אַרונטערגענו־מענער תבואה, בעפּוצט מיט בענדער, איז אונטער פייפעריי און געשריי, געזאַנג און פרייד אויף דער גרויסער, ווייסער גאַס אַרויס־געפאָהרען, פון זעקס פערד געצויגען און פון אַ יונגען פּויער אין אַ בלוזע און אַ קוקאַרדע אויף זיין מיצעל געפיהרט, האָט פאָווילי געטאַנצט צווישען די ווייבער מיט אַזאַ משוגענעם אימפּעט, דאָס די קליינע אינגלאַך זיינען געבליבען שטעהן פערוואונדערט און די פּויערים האָבען איהם צושראָקען נאָכגעקוקט.

ווען זיי זיינען צוגעקומען צו דעם טהויער פון'ם פּויער לע האריוואו, האָט ער דערלאַנגט אַ הויכען שפּרונג מיט אויפגעהויבענע אָרעמס. אָבער צום גליק איז ער געפאַלען אנטקעגען וואָגען, האָט זיך אַ זעץ געטהאָן אָן ראָד, וועלכער האָט איהם צוריקגעשליידערט ווייט אויפ'ן וועג אַרויס.

די איבעריגע האָבען זיך אַ וואָרף געטהאָן צו איהם. ער האָט זיך ניט בעוועגט. איין אויג איז ביי איהם געווען צוגעמאַכט, דאָס צווייטע אָפּען. ער איז געווען בלייך ווי קאַלך פאַר שרעק און איז

געלעגען מיט די לאַנגע פיס אין שטויב אויסגעצויגען.

ווען מען האָט איהם אָנגעריהרט, האָט ער געמאַכט קולות און ווען מען האָט איהם געוואָלט אויפהויבען, איז ער צוריק צו דר'ערד געפאַלען.

— ער האָט זיך הפנים אויסגעבראָכען אַ פוס — האָט געזאָגט איין פויער.

און אַזוי איז דאָס טאקע געווען. ער האָט זיך אַ פוס צו־בראָכען.

דער פויער לע האריוואו האָט איהם אַריינגענומען צו זיך און איהם אויפ'ן טיש אוועקגעלעגט, דאַן האָט מען אַוועקגעשיקט אַ רייטער קיין ראוויל נאָך אַ דאָקטאָר, וועלכער איז אין אַ שטונדע אַרום אָנגעקומען.

דער פויער האָט זיך נעהאַלטען זעהר אַנשטענדיג און האָט געזאָגט, אַז ער וועט בעצאָהלען די אַלע קאָסטען פאַר דעם קראַנקען.

דער דאָקטאָר האָט אַלזאָ גלייך גענומען פאָוויליי אין זיין וואָ־גען אַריין און האָט איהם געבראַכט אין אַן אויסגעווייסטען צימער, וואו זיין פוס איז איינגעבאַנדאַזשירט געוואָרען.

אַזוי שנעל ווי פאָוויליי האָט בעמערקט, אַז ער וועט דערפון ניט שטאַרבען, אַז מען וועט איהם פפלעגען און היילען, געבען עסען און טרינקען און ער וועט נאָרנישט דאַרפען טהאָן און וועט זיך קענען אַזוי רוהיג ליגען אויסגעצויגען אין'ם בעט, איז אויף איהם אָנגעפאַלען אַ גרויס פרייד און ער האָט גענומען לאַכען שטיל אין זיך, אַרויסווייזענדיג דערביי זיינע פערפוילטע צייהן.

און אַז איינע פון די בארעמהערציגע שוועסטער איז צו זיין בעט צוגעגאַנגען, האָט ער לוסטיג צו איהר געלאַכט, געפינטעלט מיט די אויגען, פערצויגען דעם מויל, געדרעהט מיט זיין לאַנגער, בעוועגליכער נאָז. זיינע שכנים אין צימער, ווי קראַנק זיי זיינען ניט געווען, האָבען זיך שוין ניט געקענט מעהר איינהאַלטען פון לאַכען און די הויפט אויפזעהערין איז אָפט צוגעקומען צו זיין בעט, אום זיך אַ ווייל צו אַמוזירען. און פאַר איהר האָט ער אויס־געטראַכט גאַנץ נייע שפיצלאַך, גאַנץ אַנדערע גראָבע ווערטלאַך און אַזוי ווי ער איז בערייט געווען אויף אַלע נאַרישקייטען, האָט

ער זיך פּלוצים געמאַכט פרום, גערעדט ווי אַ געזעצטער מענש, וועלכער ווייסט, אַז ווען גאָט וויל, הערען אַלע שפּאַסען אויף.

איין טאָג איז איהם איינגעפאַלען, ער זאָל פאַר איהר עפּעס פאָרזינגען. דאָס האָט איהר זעהר געפרעהט און זי איז איצט גע־קומען אָפטער. און אום זיין שטימע אויסצובילדען, האָט זי איהם געבראַכט אַ געזאַנג בוך. אַזוי ווי ער האָט זיך שוין איצט געקענט אַביסעל בעוועגען, האָט ער זיך אויפגעזעצט אין'ם בעט און מיט אַ פאַלשער שטימע געזונגען לויב־ליעדער צו גאָט, דער הייליגער מאַריע און דעם הייליגען גייסט, בעת די דיקע שוועסטער איז געשטאַנען צו־פוס פון'ם בעט, איהם אונטערגעזאָגט די ווערטער און מיט די פינגער צוגעקלאַפּט דעם טאַקט. אַזוי שנעל ווי ער האָט געקענט געהן, האָט זי איהם אָנגעבאָטען צו האַלטען נאָך אַ געוויסע צייט, אום ער זאָל קענען זינגען אין דער שפּיטאָל־קאַפּעלע צו גאָטעס־דיענסט. ער האָט עס אָנגענומען און פיער וואָכען נאָכאַנאַנד האָט ער, אין אַ ווייסען העמד פון אַ כאָריסט אָנגעטהאָן און אונטערהינקענדיג, געזונגען פּסאַלמען און אַנדערע געבעטען מיט אַזאַ קאָמישער מינע, דאָס די צאָהל פון די בעזוכער איז שטאַרק געוואַקסען און אַנשטאַט צו געהן אין דער קירכע איז דער עולם איצט געגאַנגען אין שפּיטאָל־קאַפּעלע.

אָבער אַזוי ווי אַלעס אויף דער וועלט האָט אַ סוף, אַזוי האָט אויך ער, ווען ער איז אין גאַנצען געזונד געוואָרען, געמוזט פון דאָרט אַוועקגעהן און די הויפּט אויפזעהערין פון די בארעמהערציגע שוועסטער האָט איהם אַלס דאַנק פאַר זיין אַרבייט געשענקט פינף און צוואַנציג פראַנק.

אַזוי שנעל ווי פּאָווילי איז געשטאַנען אויף דער גאַס מיט דעם געלד אין קעשענע, האָט ער זיך געפרעגט, וואָס אַזוינס ער זאָל איצט אָנהויבען צו טהאָן. זאָל ער זיך צוריק קעהרען אין דאָרף? ניין, אפריהער מוז ער אַביסעל דאָס האַלז באַנעצען. ער האָט גענוג לאַנג זיך געמוזט אָבזאָגען פון'ם ביטערען טראָפּען. און ער איז אַוועק אין דעם נאָהענטען שענק. מעהר ווי איין מאָל אָדער צוויי מאָל אין יאָהר איז ער אין שטאָדט ניט געווען. און פון

איינעם פון די דאזיגע בעזוכען איז איהם געבליבען אן אונבעשטימטע עראינערונג פון א ווילדער, שיכור'ער הוליאנקע.

ער האָט אלזא געבעטען א גלאז גוטען שנאפס, וועלכען ער האָט אין זיך אריינגענאסען אום דעם גארגעל אויסצושווייענקען. דערנאך האָט ער אריינגענאסען א צווייטען און האָט פון דעם טאקע אמת הנאה געהאט.

אזוי שנעל ווי דער שארפער, שטארקער שנאפס האָט נאך אזא לאנגען פאסטען זיין צונג און גומען בענעצט, האָט די ליעבע צום ביטערען טראפען אין איהם ערוואכט און ער האָט פערשטאנען, אז מיט א פאָאר גלעזלאך וועט ער דאָ גארנישט מאכען, אז ער וועט שוין אויסטרינקען די גאנצע פלאש און ער האָט גלייך געפרעגט וואס זי קאסט, אום זי צו קרינען גאנץ ביליג. עס האָט געקאסט דריי פראנק און ער האָט עס גלייך בעצאהלט. דאן האָט ער זיך געגומען גאנץ רוהיג אנשיכור'ן.

אבער ער האָט עס געטהאן מיט א גאנג, מיט א פלאן, וויל ער האָט געוואלט געניסען נאך פון אנדערע פריידען און האָט געוואלט דערצו האָבען נאך אביסעל קאפ. אזוי שנעל ווי ער האָט געפיהלט, אז די מעבעל הויבען אן צו טאנצען ארום איהם, האָט ער שאקלענדיג זיך אויפגעהויבען און מיט שוואנקענדע טריט, די פלאש אונטער'ן ארעם, צוועק זוכען אן עפענטליכע הויז.

נישט אהן מיה איז איהם אנגעקומען ביז ער האָט עס געפונען. ער האָט אפריהער געפרעגט א פוהרמאן, וועלכער האָט פון אזא הויז ניט געוואוסט, דאן א בריעף טרעגער, וועלכער האָט איהם א פאלשען וועג אנגעוויזען, דערנאך א בעקער, וועלכער האָט איהם גוט אויסגעזידעלט און גערופען אלטער חזיר, צו סוף ערשט א סאלדאט, וועלכער האָט איהם גלייך אליין אהין אוועקגעפיהרט און איהם גאנץ בעזונדערס פערליבט די „פירשטין".

הגם עס איז ערשט געווען האלבער טאג, איז פאוויל אריין אין דעם דאזיגען הויז פון פרייד. ער איז אויפגענומען געוואָרען פון א מיידעל, וועלכע האָט איהם גלייך געוואלט פון דאָרט ארויספטור'ן. אבער ער האָט נעמאכט אזא פנים, דאָס זי האָט זיך געמוזט צולאכען. דאן האָט ער איהר געצייגט דריי פראנק, דעם

געוועהנליכען פרייז פאַר די פערגעניגענס פון יענעם פלאַץ, און איז אַוועק נאָך איהר איבער דונקעלע טרעפּ, וועלכע האָבען געפיהרט צום ערשטען שטאָק.

ווען ער איז אין צימער אַריין, האָט ער פערלאַנגט צו זעהן די „פירשטין" און האָט אויף איהר געוואַרט, זופּענדיג דערוויילע פון זיין פלאַש.

די טהיר האָט זיך געעפענט און אַ מיידעל איז אריין. זי איז געווען הויך, דיק, רויט, גרויס. מיט אַ זיכערער אויג און מיט דעם בליק פון אַ מבינ'טע האָט זי אָבגעמאָסטען דעם שיכור, וועל־כער איז דאָרט געזעסען איינגעהויקערט אויף אַ שטוהל, און גע־זאָגט:

— שעהמסטו זיך נישט אַזוי פריה אַהער צו קומען?

ער האָט געשטאַמעלט:

— פאַרוואָס עפּעס, פירשטין?

— צו שטערען אַ דאַמע, נאָך איידער זי האָט געגעסען.

ער האָט זיך צולאַכט:

— פאַר דעם גליקליכען איז נישטאָ קיין צייט.

— יאָ, אַלע צייטען זיינען גוט, אום זיך אָנצושיכור'ען ווי אַ פאַס.

פאַווילי איז געוואָרען בייז:

— ערשטענס בין איך ניט קיין פאַס און דאַן בין איך ניט שיכור.

— ניט שיכור?

— ניין, איך בין ניט שיכור.

— ניט שיכור! דו קענסט זיך דאָך אפילו ניט האַלטען אויף די פיס.

זי האָט איהם אָנגעקוקט מיט דעם כעס פון אַ פרוי, וועלכע ווייסט, אַז איהרע חבר'טעס זיצען איצט ביים עסען.

ער האָט זיך אויפגעשטעלט:

— איך? איך זאָג דיר, איך געה גלייך אוועק טאַנצען אַ פּאָלקאַ.

און אום עס איהר צו בעווייזען, איז ער אַרויפגעקראָכען אויפ'ן

שטוהל און פון דאָרט א שפּרונג נעטהאָן אויפ'ן בעט, וואו זיינע גראָבע, שמוציגע שטיוועל האָבען איבערגעלאָזען צוויי גרויסע, בלאָטיגע סמנים.

— דו שוויין! — האָט דאָס מיידעל נענומען שרייען.

זי האָט זיך א וואַרף געטהאָן אויף איהם און איהם געגעבען א זעץ מיט'ן פויסט אין בויך, אזוי שטאַרק דאָס פאַווילי האָט פערלאָרען דאָס גלייכגעוויכט, האָט זיך אָנגעשלאָגען אָן דעם צופוסען פון'ם בעט, דאן זיך איבערגעקוליעט, א זעץ געטהאָן זיך אָהן די קאַמאָדע, מיטשלעפענדיג מיט זיך די וואש־שיסעל מיט'ן קרוג און איז געפאַלען צו דער ערד, שרייענדיג מיט בענומענע קולות.

ער האָט געמאכט אזא געוואלד, אז דאָס גאנצע הויז איז זיך צוזאמענגעלאָפען, דער בעל הבית, די מאדאם, די דיענסט און אלע מיידלאך.

דער בעל הבית פון'ם הויז האָט איהם געוואָלט אויפהויבען; אָבער ווי נאָר ער האָט איהם אויפגעשטעלט, האָט דער חברה־מאן ווידער פערלאָרען דאָס גלייכגעוויכט און געמומען געוואלדעוען, אז ער האָט די צוויי־טע פוס צובראָכען, זיין גוטע, זיין גאנצע פוס.

און עס איז טאקע אזוי געוועו. מען האָט גלייך געשיקט נאָך א דאקטאָר און עס איז גראָדע געוועו דערזעלבער, וועלכער האָט פאַווילי'ן קורירט פריהער.

— וואָס, איהר זייט נאָר דא? — האָט ער געוואָגט.

— יא, הערר דאקטאָר.

— וואָס איז שוין מיט אייך ווידער?

— איצט האָבען זיי מיר דעם צוויי־טען פוס צובראָכען, הערר דאקטאָר.

— וועד?

— אָט יענע מויד, דאָרט.

אלע האָבען זיך צוגעהערט. די מיידלאך אין פריזיר־מאגט־לען, מיט צולאָזטע, לאנגע האָאר, דער מויל נאָך פעט פון דעם אונטערבראָכענעם עסען, די מאדאם מלא רציחה, דער בעל הבית זעהר בעאונרוהיגט.

— דאָס איז א שלעכטע נעשיכטע, — האָט נעזאָגט דער דאָקטאָר. — איהר ווייסט דאָך, אז דער שטאָדט־ראָט קוקט אויף אייך קרום און ער קען אייך צוליעב דעם אָנמאכען צרות. עס וואָלט פאר אייך גלייכער געווען, איהר זאָלט עס האלטען בסוד און קיינער זאל פון דער נארישער געשיכטע ניט רעדען.

— ווי אזוי קען איך דאָס טהאָן? — האָט געפרעגט דער בעל הבית.

— שיקט אַוועק דעם מאן אין שפיטאָל, פון וואַנען ער איז נור וואָס ארוים. עס פארשטעהט זיך, אז איהר מוזט אויף זיך נעהמען די קאָסטען.

דער בעל הבית האָט געענטפערט:

— דאָס איז מיר שוין ליעבער, ווי צו האָבען אן עסק מיט'ן שטאָדט ראָט.

אין א האלבע שעה ארום האָט זיך פאוויל'י, א שיכור'ער און יאָמערניג, צוריקגעקאהרט אין דער אבטהיילונג פון שפיטאָל, וועלכען ער האָט מיט א שטונדע צוריק פערלאָזען.

די הויפט אויפזוהערין פון די בארעמהערציגע שוועסטער האָט פארבראָכען די הענד ווען זי האָט איהם דערזעהן, ווייל זי האָט איהם גאנץ ליעב געהאט און האָט אויף איהם ניט געקענט בייז זיין.

— וואָס פעהלט אייך שוין ווידער? — האָט זי געפרעגט מיט א שמייכעל.

— אך, שוועסטער, מיין אנדערע פוס איז קאפוט.

— זייט איהר דען ווידער אויף א וואָגען שטרוי ארויפגע־שפרונגען, איהר אלטער שטיפער?

פאוויל'י איז געוואָרען שטארק צומישט און פערשעהמט און האָט געשטאמעלט:

— ניין, ניין, דאָס מאל ניט. ניין, ניין, עס איז ניט מיין שולד, ניט מיין שולד.

מעהר האָט זי פון איהם ניט געקענט ארויסקריגען און זי האָט קיינמאל ניט אויסגעפונען, אז אין זיין צווייטען פאל זיינען שולדיג געווען איהרע פינף און צוואַנציג קראנק.

די האָאר שפילקע

יך וויל ניט זאָגען וואו און ווער; קורץ, עס איז געווען ווייט פון דאָנען נעבען א פרוכטבאַרען, היי־סען ברעג. שוין פון אין דער פריה אָן האָבען מיר געטראָטען צווישען דעם גרינעם ברעג און דעם פון דער זון בעשטראַהלטען ים. נאָהענט נעבען די כוואַליעס האָבען בלומען געבליהט, נעבען די כוואַ־ליעס, וועלכע האָבען שטיל איינשלעפערנדיג געפליעסטשעט. עם איז געווען היים. א היץ דורך וועלכער עס האָט זיך געפיהלט א הויך פון דער פרישער נאסער ערד.

מען האָט מיר געזאָגט, אז אין יענעם אבענד וועל איך געפי־נען גאסטפריינדשאפט ביי א געוויסען פראנצויז, וועלכער האָט געוואָהנט אין אַראנזשען־וועלדעל אויף דעם שפיץ פון א בארג. ווער האָט עס געקענט זיין? איך האָב נאָך פון איהם גאָרנישט געוואוסט. איין מאל אין א פריהמאָרגען, פאר צעהן יאָהרען, איז ער אהער געקומען, האָט א שטיק לאנד געקויפט, וויינבערג און פעלדער פערזעעט. ער האָט געארבייט מיט א ברען, כמעט מיט א ליידענשאפט און עס איז איהם נעלונגען פון כאָנאט צו מאָנאט, פון יאָהר צו יאָהר זיין בעזיצונג גרעסער צו מאכען, פון דער פרוכט־בארער ערד איהרע פעטע תבואות אַרויסצורייסען. און אויף אזא אופן האָט ער דורך אונערמיידליכע ארבייט זיך א פערמעגען גע־מאכט.

און דאָך האָט ער, ווי מען האָט דערצעהלט, נאָך אימער גע־ארבייט. גלייך מיט'ן טאָג איז ער אויפגעשטאנען און ביז פינ־סטערער נאכט איז ער אויף די פעלדער געווען. האָט שטענדיג אלעס געהיט, אלעס אליין בעוואכט, ווי פון א פיקסער אידעע

געקוועלט, פון אן אונערזעטלעכער נייצינקייט נאָך געלד געפּלאנט, וועלכע קיין זאך האָט ניט געקענט שטילען, קיין זאך ניט בערוהינגען.

איצט האָט ער הפּנים נעמוזט זיין זעהר רייך.

וועז איך בין צו איהם אין הויז געקומען, האָט די זון נעהאלטען אין אונטערגעהן. דאָס געבויידע איז געשטאנען אין מיטען פון אָראנזשען בוימער אויף דעם שפּיץ פון אן אינזעל. עס איז געווען א גרויסע, פּיערקאנטינע, נאנץ איינפּאכע הויז, הויך אין בערג ים געבוים.

וועז איך בין צוגעקומען נעהענטער, האָט זיך הינטער'ן טיר בעווייזען א מאן מיט א לאנגער באָרד. איך האָב איהם געגרייסט און געבעטען, ער זאל מיר ערלויבען איבערנעכטיגען. שמייכלענדיג האָט ער מיר די האנד דערלאנגט:

— קומט אריין, איך בעט אויך. זייט ווי ביי זיך אין דער־היים.

מיט די מאניערען פון א וועלטליכען מענשען, האָט ער מיך אריינגעפּיהרט אין א צימער און געגעבען מיר א דיענער צו הילף. דאן האָט ער מיך פערלאָזען מיט די ווערטער:

— אזוי גיך ווי איהר וועט זיך בעמיהען ארונטערצוקומען, וועלען מיר נעהן עסען.

און באלד האָבען מיר ווירקליך געגעסען, מיר ביידע זאלבע־נאנד, זיצענדיג אייגער אנטקעגען אנדער'ן אויף א טעראסע מיט דער אויסזיכט אויף ים. צוערשט האָב איך מיט איהם גערעדט פון דעם דאזיגען ווייטען, רייכען, אונבעקאנטען פלאץ, אויף וועלכען מיר האָבען זיך געפונען. ער האָט געשמייכעלט און צושטרייט געענטפערט:

— יא, די געגענד איז שעהן; אָבער וועז עס איז ניט די, וועלכע מען לייבט, דאן געפעלט זי אייך דאָך ניט, טראָץ איהר שעהנקייט.

— ביינקט איהר נאָך פראנקרייך?

— איך וואלט וועלען זיין אין פּאריז.

— ווארום פאָהרט איהר ניט צוריק אהין?

— אָה, איך וועל נאָך אמאל דאָרט זיין.

און ביסלעכווייז האָבען מיר געזומען ריידען פון אונזער היי־מאט, פון די בולווארען, און אלע אנדערע זאכען אין פּאריז. ער האָט זיך נאָכגעפרעגט, ווי א מאן, וועלכער האָט אמאל אלעס און אלעמען געקענט, האָט מיר אָנגערופען נעמען, אלע נעמען, וועלכע מען הערט געווהנליך אויף דעם איטאליענישען בולווער.

—ווער פערקעהרט נאָך היינט ביי טאָרטאָני?

— אָה, אימער די זעלבע מענשען, אויסער די, ווָאס זיינען פאר דער צייט געשטאָרבען.

איך האָב איהם אויפמערקזאם אָנגעקוקט, מיר האָט זיך אויס־נעדוכט, אז איך האָב איהם שוין געמוזט ווהו טרעפען, אָבער ווהו און ווען? ער האָט אויסגעזעהען צו זיין מיער, הגם ער האָט געמאכט אן איינדרוק פון א קרעפטיגען מענשען. ער איז געווען טרויעריג, און דאָך האָט ער אין זיך געהאָט עטוואָס זעהר דריים־טעס, ענטשלאָסענעס. די לאָנגע, בלאָנדע באָרד איז איהם ביז צו דער ברוסט ארונטערגעפאלען, און פון צייט צו צייט האָט ער זי אָנגענומען אונטער'ן מאָרדע, צוואמענגעדריקט אין זיין פער־מאכטער האָנד און געפיהרט איבער איהר מיט זיינע פינגער פון אויבען ביז ארונטער. די האָאָר אויף זיין קאָפּ איז געווען עטוואָס אָבגעבליאקירט. ער האָט געהאט גרויסע ברעמען און א פּאָאר מעכטיגע וואָנצעס, וועלכע זיינען זיך צוזאמענגעוואקסען מיט דער באָרד אויף די באקען.

הינטער אונז האָט זיך די זון אין ים געטובל'ט און ge־וואָרפען א פייערדיגען רעגען אויפ'ן ברעג. די בליהענדע אָראַנ־זשען בוימער האָבען געשטראָמט מיט זיסע און שטאַרקע ריחות אין דער בייאבטיגער לופט אריין. ער האָט קענטיג געזעהען נאָר מיך, האָט מיר אָנגעקוקט גלייך אין פּנים אריין און קענטיג אין מיינע אויגען, אין דער טיפעניש פון מיין נשמה געזוכט ווידער אמאל צו זעהן דאָס ווייטע, געליעבטע בילד פון די ברייטע בע־שאטענטע טראָטוארען, וועלכע ציהען זיך פון דער מאדעליין ביז צו דער רי דרואָט.

— קענט איהר בוטערעל'ן ?
— געוויס.
— האָט ער זיך פערענדערט ?
— ער איז גאַנץ ווייס געוואָרען.
— און לאַ רידאַמי ?
— אַלץ נאָך ווי פריהער.
— און די פרויען ? דערצעהלט מיר עפּעס פון די פרויען, איך בעט אייך. קענט איהר פילייכט סוסאַנע ווערנער ?
— יאָ, זי איז דיק געוואָרען. איהר צייט איז שוין אַוועק.
— אַך אַזוי, און סאָפיע אַסטיור ?
— טויט.
— אָרימעס קינד. און קענט איהר אפשר...

אָבער פּלוצים איז ער אַנשוויגען געוואָרען און, בלייך ווי דער טויט, האָט ער דאַן געזאָגט מיט אַ פערענדערטער שטימע :

— ניין, איך וועל בעסער דערפון ניט רעדען ! דאָס רעגט מיך צו שטאַרק אויף.

און ווי ער וואָלט וועלען אָבציהען זיינע געדאַנקען אויף עטוואָס אַנדערעס, איז ער אויפגעשטאַנען און געזאָגט :

— לאָמיר אַריינגעהן אינעווייניג.
— גוט, לאָמיר אַריינגעהן.

און ער איז אַוועק פאָראויס אין זיין הויז אַריין.

אונטען זיינען די פאָרצימערען געווען ריעזיג גרויס, ווי ניט בעוואוינט. אַרום און אַרום אויף די טישען זיינען געשטאַנען טעלער און גלעזער, וועלכע די שוואַרצע דיענער, וואָס האָבען אַרומגעבלאָנדזשעט איבער דער גאַנצער וואָהנונג, האָבען זיך גע־פוילט אָבצוראַמען.

צוויי ביקסען זיינען געהאַנגען אויף'ן וואַנד און אין די ווינק־לען זיינען געשטאַנען האַטשיקעס, פישער דראָטען, געטריקענטע פאַלמען־בלעטער, און נאָך פיעל אַנדערע זאַכען, וועלכע מען האָט אַוועקגעשטעלט פון דער האַנד און וועלכע האָבען איצט דאָרט געוואַרט, מען זאָל זיך אָן זיי דערמאָנען.

מיין בעל הבית האָט געשמייכעלט:

— דאָס איז די וואָהנונג, אָדער בעסער געזאָגט די לאָך פון א פערשיקטען. אָבער מיין ציימער זעהט אויס א ביסעל בעסער; איך וועל עס אייך ווייזען, וועט איהר ווילט.

וועט איך בין אריין אהין, האָט זיך מיר אויסגעוויזען, אז איך בין אריין אין א קראָם פון א טאנדעטניק, אזוי פול אנגעשטאָפּט איז דאָס ציימער געווען מיט אלע מעגליכע בערשיעדענע זאכען, וועלכע האָבען זיך ניט געפאסט איינס צו'ס אנדערע. מען האָט גלייך געפיהלט, אז די דאָזיגע זאכען מוזען הפּנים זיין ערינערונגען אָן פערשיעדענע פאסירונגען. אויף דער וואנד זיינען געהאנגען צווויי שהנע צייכנונגען פון בעריהמטע מאהלער, שטאָפּען, וואפען, שווערדען, ביקסען און דאן, פונקט אין מיטען, א פיערקאנטיגע שטיק אטלאס אין א גאלדענעם ראהם איינגעפאסט.

א פערוואונדערטער בין איך צוגעגאנגען נעהנטער און דערזעהן א האָאר־נאדעל, וועלכע האָט געשטעקט אין סאמע מיטען פון דעם גלענצענדען שטאָף.

מיין בעל־הבית האָט ארויפגעלייגט זיין האנד אויף מיין אקסל און שמייכלענדיג געזאָגט:

— דאָס איז דער אייניציגער געגענשטאנד, וועלכען איך בעטראכט דאָ אין ציימער און דער אייניציגער געגענשטאנד, וועלכען איך זעה זייט די לעצטע צעהן יאָהר. איך קען זאגען: די דאָזיגע נאדעל בערייט מיין גאנץ לעבען.

איך האָב צוערשט געזאָגט עטוואָס אנדערעם. דאן האָב איך געפרעגט:

— איהר האָט וואהרשיינליך א סך געליטען צוליעב א פרוי.

און ער האָט געענטפערט מיט היץ:

— זאָגט בעסער, אז איך לייד נאָך איצט אויך, און לייד מורא'דיג. אָבער קומט, איך בעט אייך, לאָמיר ארויסגעהן אויף'ן באלקאָן. פריהער איז מיר א נאָמען אויף די ליפּען געקומען, אָבער איך האָב ניט געוואגט איהם ארויסצורייד־ען, דען וועט איהר וואלט

נעזאָגט: „זי איז טויט", ווי איהר האָט פון סאָפיע אסטיער נעזאָגט, וואָלט איך זיך נאָך היינט דערשאָסען.

מיר זיינען ארויס אויף א ברייטען באַלקאָן, פון וועלכען עס האָבען זיך נעזעהען צוויי אינזלען, איינער לינקס און איינער רעכטס. הויכע גרויע בערג האָבען זיי אַרומגערינגעלט. עס איז געווען די דעמערונג שטונדע, וועו די אונטערנאַנגענע זון האָט די ערד נור נאָך מיט איהר ווידערשיין בעלויכטען. ער האָט נעפרעגט:

— לעבט נאָך זשאן דע לימור?

זיינע אויגען זיינען געווען אויף מיינע נעריכטעט, און א ציטערנדע אנגסט האָט זיך אין זיי אָבגעשפּיגעלט. איך האָב נענטפערט מיט א שמייכעל:

— געווים, און זי איז נאָך שהנער ווי וועו עס איז.

— קענט איהר זי?

— יאָ.

ער האָט א וויילע געטראַכט:

— קענט איהר זי גאַנץ גענוי?

— ניין.

ער האָט נענומען מיין האַנד:

— דערצעהלט מיר עפּעס פון איהר.

— יא, איך קען פון איהר ניט פיעל דערצעהלען. זי איז איינע פון די רייצענדסטע פרויען, אָדער גיכער מיידלאָך, וועלכע שפּיעלען איז פּאַריז א ראָלע. און זי פיהרט א זעהר אנגענעהמען, מען קען זאָגען א פירסטליכען לעבען.

ער האָט געשטאַמעלט:

— איך ליעב זי.

און געזאָגט האָט ער עס אין א טאָן, ווי ער וואָלט וועלען זאָגען: איך וועל שטאַרבען. דערנאָך האָט ער צוגעלייגט קורץ און האַרב:

— אך, נאָט, דריי יאָהר נאָכאַנאַנד איז אונזער לעבען אייגנער מיט'ן אנדערען געווען שרעקליך, און דאָך אזוי וואונדערבאר.

פּינף אָדער זעקס מאָל האָב איך זי שיער ניט געטויטעט, און מיט דער דאָזיגער האָאר־נאָדעל, וועלכע איהר זעהט אָן דאָרט, האָט זי פּרובירט מיר די אויגען אויסצושטעכען. זעהט איהר דאָ דעם קליינעם וויסען שניט אונטער מיין לינקער אויג? דאָס איז איהר אַרבייט. מיר האָבען זיך געלעבט. אָבער וויי זאָל איך די דאָזיגע ליידענשאפט ערקלעהרען, איהר וועט עס גאָר ניט פערשטעהן. עס מוז מסתמא זיין אַן אינפאָכע לעבע, וועלכע בעשטעהט אין דעם, וואָס צוויי הערצער און צוויי נשמות וועלען איינס. אָבער גראָד אזוי גוט איז פאָראָן א מוראָ'דיגע, גרויזאָם קוועלענדע לעבע, וועלכע שטאָמט פון דער פערבינדונג פון צוויי פערצווייפעלטע וועזענס, וועלכע האָסען זיך, וועז זיי האָבען זיך לעב.

דאָס דאָזיגע מיידעל האָט מיך אין צייט פון דריי יאָהר אין גאַנצען רואינירט. איך האָב פערמאָגט פיער מילליאָנען. זי האָט זיי אויך איהר רוהיגען, זעלבסטפערשטענדליכען אופן מיט דעם זיסעם־טען שמייכעל פערשוועגדעט.

איהר קענט זי דאָך. אָך, זי האָט אין זיך עטוואָס אונווידער־שטעהליכעם. וואָס? איך וויים עס נישט; צו זיינען דאָס איהרע גרויע אויגען, וועמעס בליק עס בויערט זיך איין וויי א שרויף אין בלייבט טיף אינעוועניג אין אייך שטעקען? אָדער איז דאָס איהר זיסער, פערפיהרעריישער שמייכעל, וועלכער פערבלייבט אויף איהר פּנים, ווי א מאסקע? איהר חן בערוישט אייך ביסלעכווייז, ער גיהט פון איהר ארויס ווי פּארפיום, פון איהר הויכער געשטאַלט, וועז זי גיהט פאר אייך כמעט שוועבענדיג פארביי. מיר האָט זיך אימער אויסגעוויזען, אז זי שוועבט מעהר, ווי זי גיהט. פול מיט חן איז איהר עטוואָס זינגענדיגער ארט רויידען, איהר זיסע שטימע, וועלכע איז ווי די בענקלייטונג צו איהר שמייכעל. פול חן זיינען איהרע אימער געמאָסטענע בעוועגונגען, וועלכע בערוישען פשוט דאָס אויג, אזוי הארמאָניש זיינען זיי. דריי יאָהר כסדר האָב איך אויף דער גאַנצער וועלט נור זי געזעהן. אָך, ווי איך האָב געליטען. דען זי האָט מיך בעטראָגען מיט דעם ערשטען בעסטען מאן. וואָ־רום? פאר גאָר גישט, נור אום צו בעטריגען. און יעדעם מאָל,

וועז איך האָב זיך דערפון דערוואוסט, וועז איך האָב זי ווי א צו־לאָזענע, ווי א גאַסענפרוי בעהאנדעלט, האָט זי זיך גאַנץ רוהיג מודה געווען מיט די ווערטער:

— זייגען מיר דען פערהייראטעט?

זייט איך בין דאָ האָב איך אזוי לאַנג איבער איהר נאַטור נאַכגעטראכט, ביז זי איז מיר קלאָהר געווארען. דאָס דאָזיגע מיידעל איז ניט אַנדערש נור א צווייטע מאַנאָן לעסקאָט. מאַנאָן, וועלכע האָט ניט געקענט לייענען, וועז זיי האָט ניט בעטראָגען, מאַנאָן, פאר וועלכער די ליעבע, לעבענסלוסט און געלד זיינען געווען אייז זאך.

ער איז אנשוויגען געווארען. אין א פאָר מינוטען ארום האָט ער ווייטער גערעדט:

— וועז איך האָב פאַר איהר מיין לעצטען גראָשען פער־שווענדעט, האָט זי גאַנץ אייגפאך צו מיר געזאָגט:

— ליעבער פריינד, דו פערשטעהסט דאָך אליין, אז איך קען ניט לעבען פון דער לופט. איך ליעב דיך זעהר, איך ליעב דיך מעהר ווי וועמען עס איז, אָבער איך מוז לעבען. נויט, אן ארעם לעבען און איך פאַסען זיך ניט אייגער צום אַנדערן.

און דערבי איז מיין לעבען מיט איהר געווען מוראַ'דיג שווער. וועז איך האָב זי אָנגעקוקט, איז מיר בעפאלען פונקט אזא שטאַרקע לוסט זי צו קושען, ווי זי צו טויטען. וועז איך האָב זי בעטראכט, האָב איך געפיהלט א מוראַ'דיגען באגעהר זי צו זיך צו צודריקען און זי צו דערווערגען. אין איהר, אין דעם הינטערגרונד פון איהרע אויגען איז געלעגען עטוואס נידערטרעכטיגעס, עטוואס אונפאם־בארעס, פאר וואס איך האָב זי געדארפט האַסען, און גראָד דערפאר האָב איך זי פילייכט אזוי שטאַרק געליעבט. אין איהר איז געווען דאָס ווייב, דאָס בערוישענדע, פערפיהרעריישע, האַסענסווערטהע ווייב שטאַרקער, ווי אין וועלכער ניט איז אַנדערער פרוי. זי איז געווען פול דערמיט ווי מיט א זיסען גיפט. זי איז געווען מעהר ווייב, ווי אירגענד וועלכע ווייב פון אירגענד וועלכער צייט.

און ווייסט איהר, וועז מיר זיינען צוזאמען שפאציערען גע־גאַנגען, דאן האָט זי איהרע אויגען אויף אלע מענער געווארפען,

אָבער אזוי, אז מיר האָט זיך אויסגעוויזען, אז מיט דעם דאָזיגען איינציגען בליק גיט זי זיך זיי אַלעמען אוועק. דאָס האָט מיר גע־ברַאכט צו פערצווייפלונג. און דאָך בין איך נאָך מעהר געהאַנ־גען אָן איהר. דאָס דאָזינע מיידעל, ווי זי איז נור אַרויס אין גאַס, האָט טראָץ מיר און טראָץ זיך אַליין געהערט צו יעדען מאַן. איהר נאַטור איז שוין אזוי געווען, הגם זי האָט אייגענטליך גע־האָט א ווייכען, צוריקהאַלטענדען כאַראַקטער. קענט איהר עס פערשטעהן?

— אך, גאָט, ווי ביטער דאָס איז געווען. איבעראַל, אין טהעאַטער, אין רעסטאָראַן האָב איך געהאַט דעם געפיהל, ווי אַנ־דערע מענער וואָלטען זי אונטער מיינע אויגען בעזיצען. און אזוי שנעל ווי איך האָב זי נור אויף איין אויגענבליק געלאָזען אַליין, האָבען זי אַנדערע טאָקע אין דער אמת'ן בעזעסען.

איצט האָב איך זי שוין צעהן יאָהר ניט געזעהן, און ליעב זי מעהר ווי וועז עס איז.

* * *

די נאַכט האָט זיך אויף דר'ערד אַרונטערגעלאָזען, א שטאַר־קער ריח פון אַראַנזשען האָט אָנגעפילט די לופט. איך האָב גע־פרעגט:

— ווילט איהר זי ווידער זעהן?

ער האָט געענטפערט:

— די זאך איז די, דאָ בעזיץ איך איצט אין פעלדער, וועל־דער און אין מזומן גאָלד פון זיבצען ביז אכט הונדערט טויזענד פראנק; אזוי שנעל ווי די מיליאָן איז פול, וועל איך אַלעס פער־קויפען און אוועקפאָהרען. דאָן האָב איך נעוג אויף צו לעבען מיט איהר א יאָהר, א גאנצען וואונדערשעהנעם יאָהר. און דאָן איז אַלעס אוים. דאָן בין איך פערטיג מיט מיין לעבען.

איך האָב געפרעגט:

— און דערנאָך?

— דערנאָך? דאָס וויים איך ניט. דערנאָך איז אַלעס פאר מיר אוים. און אפשר וועל איך זי דאָן בעטען, מיך אַלס איהר דיענער אָנצונעהמען.

א צייכען.

די קליינע מארקיזע פון רענענדאן האָט נאָך נעישלאָפען אין דעם גרויסען, פערהאנגענעם, שמעקעדיגען צימער אין איהר ברייטען, נידעריגען, ווייבען בעט אונטער באטיסטענע דעקען, פיינע ווי שפּיצען, צארט ווי א קוש. זי איז געלעגען אליין, רוהיג, און האָט נעשלאָפען מיט יענעם גליקליכען, טיעפען שלאָף פון א נע'נט'ער פרוי.

שטימען, וועלכע האָבען נעקלונגען אין קליינעם, בלויען זאל, האָבען זי אויפגעוועקט. זי האָט דערקאָנט די שטימע פון איהר נעליעבטער פריינדין, דער קליינער בארָאנעסע פאָן גראנגערי, וועלכע האָט זיך נעקריענט מיט איהר קאמער־פרוי, וויל יענע האָט זי נישט נעוואָלט אריינלאָזען.

און די קליינע מארקיזע איז אויפנעשטאנען, האָט אבנערוקט דעם ריגעל, אויפנעשלאָסען די טיר, ארויפנעצויגען די פארהאנגען און ארויסנעשטעקט איהר קאָפּ, בלויז איהר בלאָנדען, אין א וואָלקען פון האָר פערבאָרגענעם קאָפּ.

— אָבער וואָס איז נעשעהן, וואָס דו ביזט אזוי פריה נעקומען? עס איז דאָך נאָך פאר נייז?

די קליינע בארָאנעסע, וועלכע האָט אויסגעזעהן זעהר בליק, נערוועז און אויפגערעגט, האָט נעענטפערט:

— איך מוז אונבעדינגט מיט דיר רעדען, עטוואס שרעקליכעס האָט מיט מיר נעטראָפען.

— טאָ קום אריין.

זי איז אריין אין שלאָף צימער; זיי האָבען זיך צוקושט און די קליינע מארקיזע האָט זיך צוריקגעלעגט אין בעט, וועהרענד די קא־

מער־פרוי האָט געעפענט די פענסטער, אום לופט און ליכט אריינ־צולאָזען. ווען די דיענסט איז געווען אַוועקגעגאנגען, מאכט די קליי־נע מאַרקיזע:

— נו, איצט דערצעהל.

די באַראָנעסע האָט גענומען וויינען, האָט פערגאָסען יענע שעהנע, קלאָהרע טרעהרען, וועלכע מאַכען די פרויען אַזוי פערפיה־רעריש, און געשטאַמעלט, ניט אָבווישענדיג די אויגען, אום זיי ניט רויט צו מאכען:

— אַך, ליעבע פריינדין, מיט מיר האָט געטראפען עטוואס שרעקליכעס, עטוואס מורא'דיגעס. איך האָב די גאנצע נאכט אַן אויג ניט צוגעמאַכט קיין איין מינוט. שטעל זיך פאָר, ניט אויף איין מינוט האָב איך אַן אויג צוגעמאַכט! טהו אָקאָרשט אַ טאַפּ, פיהל, ווי מיין האַרץ קלאפּט.

און זי האָט אַרויפגעלעגט דער פריינדינ'ס האַנד אויף איהר ברוסט, אויף דעם דאָזיגען שטייפען, רונדען צודעק פון די פרויען הערצער, מיט וועלכען די מענער בענוגענען זיך גאַנץ אפט, און פערגעסען גאָר אין גאַנצען אָן דאָס האַרץ, וואס געפינט זיך פון אונטען. איהר האַרץ האָט ווירקליך שטאַרק געקלאפּט.

זי האָט ווייטער גערעדט:

— עס האָט מיט מיר פּאַסירט נעכטען אַרום פיער אָדער האלב פינף אזייגער נאָכמיטאג. גאַנץ קלאָר ווייס איך ניט ווען. דו קאָנסט דאָך מיין וואָהנונג, דו ווייסט דאָך מיין קליינעם זאַל, וואו איך זיץ אימער. די פענסטער פון דעם דאָזיגען זאַל אויפ'ן ערש־טען שטאָק קומען אַרויס אויף דער סיינט־לאַזאַר גאַס. ווי דו ווייסט, האָב איך אַ געוואָהנהייט צו קוקען אין פענסטער און בעטראַכטען די פערבייגעהער. די דאָזיגע געגענד נעבען באַהנ־הויף איז זעהר אַ פרעהליכע, א קאָכעדיגע, מיט א סך לעבען און דאָרט איז דאָ וואָס צו זעהן. קורץ, איך האָב דערפון פערגעניגען. אלזא, געסטערן זיץ איך אויף דעם נידעריגען שטוהל, וועלכען איך האָב מיר ספּעציעל פאר דעם צוועק געלאָזט מאַכען; דאָס פענסטער איז געווען אָפען און איך האָב פון קיין זאַך נישט געטראכט. איך האָב נור איינ־

געזויגען אין זיך די בלויע לופט. דו געדענקסט דאָך, ווי שענען עס איז נעכטען געווען.

פֿלוצים דערזעה איך, אז אויף דער אנדער זייט גאס ביי א פענסטער זיצט אויך א פרוי אין רויטע קלייַדער אָנגעטהאָן. איך בין געווען אָנגעטהאָן אין מיין שענען קלייד, דו ווייסט דאָך...

איך האָב יענע פרוי ניט געקענט. זי האָט געמוזט זיין א קווארטיראנטקע, וועלכע האָט דאָרט געוואָהנט דעם ערשטען מאָל, און אזוי ווי עס האָט א גאנצען מאָנאָט ניט אויפגעהערט צו רעגענען, האָב איך זי ביז אהער נאָך נישט געזעהען. אָבער גלייך האָב איך בעמערקט, אז זי איז נישט פון דעם אנשטענדיגען כאָרט. צוערשט האָט מיר אָבגעפֿעלט פון איהר און עס האָט מיר פֿערדראָסען, וואס זי איז געזעסען בייַם פענסטער גראד אזוי ווי איך, אָבער דערנאָך האָט מיך גענומען אמוזירען זי צו בעטראכטען.

זי האָט זיך אָנגעשפאַרט מיט די עלענבויגענס אָן דאָס פענסטער־ברעט און גענומען מאכען חן׳דלעך צו די מענער, אין די מענער פון זייער זייט, האָבען זי אלע בעטראכט, אָדער כמעט אלע. עס האָט געשיינט, אז עפּעס צווינגט זיי, צוקומענדיג צום הויז, אויף איהר אויפמערקזאם צו ווערען. עפּעס ווי זיי וואָלטען זי דערשפּירט, ווי הינד די חיה, וויל זיי האָבען פֿלוצים אויפגעהויבען דעם קאָפּ און דורכגעווארפען זיך מיט איהר מיט א שנעלען, געהיימען בליק, ווי צווישען מאָסקָנען. איהר בליק האָט געפֿרעגט: „ווילסט?"

און דער בליק פון די העררען האָט געענטפערט: „קיין צייט נישטא", אדער: „אן אנדערס מאָל" — אָדער: „קיין געלד נישטא" — אָדער: „טראָג זיך אָב, דו אויסגעלאָסענע". דאָס לעצטע האָבען גענאָגט די פאַמיליען־פאָטערס.

דו קענסט זיך נאָר נישט פֿארשטעלען, ווי קאָמיש עס איז געווען זיך צוצוקוקען, ווי זי פיהרט איהר געשעפט.

מאָנכעם מאָל האָט זי שנעל דאָס פענסטער פערמאכט און דאָן האָב איך געזעהן, אז א מאָן איז אין איהר הויז אַוועק. זי האָט איהם נעכאפּט, ווי א פישער כאפּט מיט זיין האטשיק א פישעל. דאָ האָב איך א קוק געטהאָן אויפֿ'ן זייגער. זיי זיינען געבליבען

מיט איהר פון צוועלף ביז צוואַנציג מינוטען, קיינער ניט מעהר. די דאָזיגע שפּין האָט מיר צום סוף אויף אן אמת שפּאס געמאַכט. און דערצו מוזטו וויסען, אַז זי איז געווען גאָר נישט קיין מיאוס'ע...

איך האָב ביי זיך געפרעגט: ווי אַזוי מאַכט זי דאָס, אַז די מענער זאָלען זי אַזוי שנעל און אַזוי גוט פערשטעהן? מאַכט זי אויסער דעם בליק נאָך עפּעס אַ צייכען מיט'ן קאָפּ אָדער מיט דער האַנד?

און איך האָב זי גענומען בעאָבאַכטען דורך מיין אָפּערא־גלאָז, אום די געשיכטע קלאָר צו דערגעהן. אָה, עס איז געווען גאַנץ איינ־פאַך: צוערשט אַ בליק, דאַן אַ שמייכעל, דאַן אַ גאַנץ קליינע בעוועגונג מיט'ן קאָפּ, ווי איינער זאָגט, „קומסטו ארויף?" אָבער אַזוי לייכט, אַזוי אונבעשטימט, אַזוי פיין, אַז מען האָט געדארפט זיין זעהר געשיקט אום צו קענען איהר נאָכמאַכען.

דאָ האָב איך זיך געפרעגט, אויב איך וואָלט אויך אַזוי גוט גע־קענט מאַכען דאָס דאָזיגע קליינע צייכען פון אונטען אַרויף, פרעך און דאָך אַזוי איינפאַך, אַזוי נעט. ווארום איך מוז צוגעבען, איהר צייכען איז געווען זעהר נעט.

און איך בין צו צום שפּיעגעל, אום עס צו פּרובען. ליעבסטע פריינדין, איך האָב עס געקאָנט נאָך בעסער פון איהר, פיעל בעסער. דאָס האָט מיך שטאַרק געפרעהט און איך האָב זיך צוריק געזעצט צום פענסטער.

איצט האָט דאָס אָרים בעשעפּעניש שוין קיינעם מעהר נישט געכאפּט, אבער קיין איינעם נישט. זי האָט הפּנים קיין גליק ניט געהאט. עס מוז זיין מורא'דיג צו פערדיענען זיך דאָס שטיקעל ברויט אויף אַזאַ אופן, מורא'דיג און דאָך, מאַנכעס מאָל גאַנץ קאָ־מיש. ווארים צווישען די מענער, וועלכע מען זעהט אין גאַס, גע־פינען זיך צייטענווייז אזעלכע, וואָס זיינען גאָר נישט מיאוס.

איצט זיינען זיי אַלע געגאַנגען אויף מיין זייט גאַס, ווייל די זון האָט זיך אומגדרעהט. איינער נאָך דעם אַנדערן זיינען זיי פער־בייגעגאַנגען, יונגע, אַלטע, שווארצע, בלאָנדע, גרויע, ווייסע.

צווישען זיי זיינען געווען זעהר שעהנע, ליעבע פריינדין, אָבער

טאקע אמת שעהנע, א סך שעהנערע פון דיין מאן, פון דיין אמאליגען מאן, מיין איך, ווייל דו ביזט דאך פון איהם נעשידען. איצט קענסטו דיר דאך אויסקלייבען אן אנדערן.

און איך האב זיך געפרענט, צו וואלטען זיי מיך פערשטאנען, וועז איך זאל זיי געבען דעם דאזיגען צייכען, איך, וועלכע איז אן אנשטענדיגע פרוי? און דא האט מיך אננעכאפט א משוגענער פערלאנג, צו מאכען צו זיי דעם דאזיגען צייכען, א פערלאנג, א ברענענדיגער וואונש, ווי עס פיהלט אמאל א פרוי אין אנדערע אומשטענדען, א מוראדיגער פערלאנג, וועלכען עס איז אונמעגליך צו ווידערשטעהן. מיט מיר טרעפט עס אמאל. איז דאס נישט צו דום? איך גלויב, אז מיר פרויען האבען אין זיך עפעס פון די אבזיאנעס. וועז מיר לייבען אונזער מאן, דאן טהוען מיר איהם אין די ערשטע מאנאטען אלעס נאך, דאן טהוען מיר נאך אונזערע לייבהאבער, אונזערע חבר'טעס, אויב זיי זיינען נור שעהן, אפילו אונזערע נייסטליכע אויך. מיר נעהמען איבער זייער ארט און ווייזע צו דענקען, זייער ארט רעדען, זייערע אויסדריקע, זייערע בעוועגונגען, אלעס, אלעס. עס איז זעהר נארישע. אנד, וועז מיר פערווילט זיך עפעס זעהר שטארק, דאן האלט איך זיך קיינמאל ניט אפ.

איך האב, אלזא, געזאגט צו זיך אליין: לאמיך עס אקארשט פרובען מיט איינעם, נור איין איינציגעם מאל, נור אום צו זעהן, ווי דאס איז. וואס קען דא מיט מיר פאסירען? נאר נישט. מיר וועלען בלויז א שמייכעל טהאן איינער צום אנדערן, וווייטער נאר נישט. איך וועל איהם מעהר קיין מאהל ניט זעהן, און וועז איך זאל איהם אפילו יא זעהן, וועט ער מיך אויך נישט דערקענען, און טאמער דערקענט ער מיך יא, וועל איך פשוט לייקענען.

און איך טהו זיך א נעהם צו זוכען א מאן. איך האב געוואלט אויסלכען, וואס זאל זיין זעהר עלענאנט און זעהר שעהן. פלוצים האט זיך אויפ'ן וועג בעוויזען א הויכער, בלאנדער הערר, א זעהר שעהנער מענש. איך האב לייעב די בלאנדע, דו ווייסט דאך.

איך קוק איהם אן, ער קוקט מיך אן, איך טהו א שמייכעל, ער טהוט א שמייכעל. איך מאך דאס צייכען, נור לייכט, גאנץ לייכט.

ער טהוט א מאך מיט'ן קאפ אויף „יא" און פלוצים געהט ער אין הויז אריין. ער געהט דורך דער גרויסער הויז־טיר.

דו קאנסט זיך גאר נישט פארשטעלען, וואס איך האב איבער־געפיהלט אין דעם דאזיגען אויגענבליק, איך האב געפיהלט אז איך וואר פערריקט. די אנגסט. שטעל זיך נור פאר, טאמער רעדט ער מיט'ן דיענער, מיט יאזעף'ן, וועלכער איז מיט מיין מאן איין האנד! יאזעף וואלט זיכער געגלויבט, אז איך קען דעם מאן שוין נישט פון איצט אן.

וואס האב איך אלזא געזאלט טהאן? זאג דו אליין, וואס? אין א סעקונדע, אט, גלייך, מוז ער אנקלינגען. נו זאג, ארבה, וואס האב איך געזאלט טהאן? איך האב געדענקט, אז דאס בעס־טע וועט זיין, איך זאל איהם לויפען אנטקעגען, און איהם זאגען, אז ער האט א טעות געהאט און, אז איך בעט איהם, ער זאל גלייך אוועקגעהן, ער וועט דאן האבען מיטלייד מיט א שוואכער, אן ארי־מער פרוי. איך לויף אלזא צו דער טיר און עפען גראד אין דעם אויגענבליק, וועז ער האט שוין געהאט געוואלט אנקלינגען.

איך האב ארויסגעשטאמעלט אין מוראדיגער אנגסט:

— איך בעט אייך, געהט אוועק, געהט גלייך, איהר האט א טעות, איך בין אן אנשטענדיגע פרוי, איך בין פערהייראט. עס איז א טעות, א מראדיגער טעות. איך האב געמיינט, אז איהר זייט אייגער פון מיינע פרייגד, צו וועמען איהר זעהט אוים זעהר עהנליך. איך בעט אייך געהט, האט מיטלייד מיט מיר.

דא הויבט ער אן צו לאכען און ענטפערט:

— גוט מארגען, קלייגע, וווייסטו, דעם וויץ קענען מיר. דו ביזט פערהייראט, נו מילא, דאן קאסט עס צוויי צוואנציג פראנק שטיק מעהר. דו וועסט זיי קריעגען. וווייז מיר אקארשט דעם וועג.

און ער שטופט מיך אב אן א זייט, מאכט צו די טיר און אזוי וויי איך בלייב שטעהן פאר איהם א צושראקענע, נעהמט ער מיך ארום, כאפט מיך אן ביי דער טאליע און ציהט מיך אריין אין זאל, וואו די טיר איז געבליבען אפען.

און דאָן קוקט ער זיך אַרום ווי אַן אקציאָנער און זאָגט:

— ווייסטו, ביי דיר איז אָבער שעהן, זעהר שעהן אייגנעריכ־טעט. דו מוזט הפּנים זיין אויף גרויסענע צרות, אז דו מאכסט בעקאנטשאפטען דורכ'ן פענסטער.

דאָ הויב איך איהם ווידער אָן צו בעטען:

— איך בעט אייך, געהט אַוועק, געהט אַוועק פון דאנען, מיין מאן קומט גלייך אהיים, יעדען אויגענבליק קען ער אָנקומען, עס איז איצט גראד זיין צייט. איך שוואר אייך, אז איהר האָט א טעות.

אָבער ער ענטפערט מיר גאנץ רוהיג:

— נו, נו מאך ניט אזא אָנשטעל, ווען דיין מאן זאָל אהיים קומען, דאן שטעק איך איהם אריין עפעס אין האנד, אום ער זאָל געהן וואו עס איז טרינקען א גלאָז ביער.

און ווען ער זעהט אויפ'ן קאמין ראול'ס פאָטאָגראפיע, פרעגט ער מיך:

— דאָס איז מסתמא דיין מאן?

— יא, דאָס איז ער.

— מיין גאָט, האָט ער א נאריש פּנים. און ווער איז דען דאָס? דאָס מוז אודאי זיין דיין פרייגדין?

דאָס איז געווען דיין פאָטאָגראפיע אינ'ם באל־קלייד, דו וויסט דאָך. איך האָב שוין מעהר ניט געוואוסט, וואס איך רעד און איך האָב ארויסגעשטאָמעלט:

— יא, דאָס איז מיין פרייגדין.

— אָה, דאָס איז א פיין שטיקעל סחורה, מיט איהר מוז איך בעקענט ווערען.

און דאָ הויבט אָן דער זייגער איבער'ן קאמין צו שלאָגען פינף, און ראול קומט אלע טאָג אום האלב זעקס אהיים. ווען ער זאל אָנקומען איידער דער אנדערער איז אוועק, טהו אָקאָרשט א טראכט, וואָס דערפון קען ארויסקומען — און דאָ... דאָ... האָב איך דעם קאָפּ פערלאָרען... אין גאנצען פערלאָרען... מיר איז דאן איינגעפא־לען... איך האָב א טראכט געטהאָן... אז דאָס בעסטע וואָלט זיין... אום פון דעם דאָזיגען מענשען פּטור צו ווערען... אזוי שנעל ווי מענ־

ליך... וואס שנעלער עס וועט זיין פאריבער... ווייסטו... דו פער־
שטעהסט שוין, וואס איך מיין... און דא... דא... ווייל עס האט דאך
געמוזט אזוי זיין... ער וואלט דאך אנדערש ניט אוועקגענגען...
קורץ, דא האב איך... דא האב איך די טיר פונ׳ם זאל צוגעריגעלט...
און... אזוי האט עס פאסירט...

די קליינע מארקיזע פאן רענעדאן האט אריינגערוקט דעם קאפ
אין איהרע קישענס און געמומען לאכען, אבער אזוי משוגע, אז דאס
נאנצע בעט האט זיך געטריסעלט.

אז זי האט זיך אביסעל בערוהיגט, האט זי געפרעגט:

— איז ער געווען א שעהנער?

— אה, יא.

— און דו בעקלאגסט זיך נאך?

— נו, יא, יא, ווייסטו, ווייל ער האט געזאגט... אז ער וועט
מארגען ווידער קומען, אין דער אייגענער צייט... און איך, איך האב
שרעקליך מורא... דו האסט קיין אהנונג ניט, ווי רייצענד ער איז...
און וואס פאר א קראפט.... וואס פאר אן ענערגיע... וואס זאל איך
איצט טהאן? נו, זאג מיר אקאראט, וואס זאל איך טהאן?

די קליינע מארקיזע האט זיך אויפגעזעצט אין בעט, אום נאכ־
צוטראכטען, דאן האט זי קורץ ערקלעהרט:

— לאז איהם ארעסטירען.

די קליינע באראנעסע איז נעווארען צומישט. זי האט גענומען
שטאמלען:

— וואס מיינסטו? וואס מיינסטו דען? איהם לאזען ארעס־
טירען? אויף וואס פאר א גרונד?

— אה, דאס איז זעהר איינפאך, דו געהסט אוועק אין פאליציי,
און זאגסט, אז זייט דריי טעג, ווי א מאן פערפאלגט דיך, אז ער
האט נעכטען געהאט די פרעכהייט ארויפצוגעהן צו דיר אין הויז,
אז ער האט דיר געלאזט וויסען, אז מארגען קומט ער ווידער מיט א
וויזיט און, אז דו פערלאנגסט דאס געזעץ זאל דיך בעשיצען. דאן
וועט מען דיר מיטגעבען צוויי פאליסלייט, אום איהם צו ארעסטי־
רען.

— אָבער, ליעבע פריינדין, ווען ער דערצעהלט...

— ביזטו דען אַזאַ נאַר? מען וועט עס איהם דאָך ניט גלויבען, ווען דו האָסט אין דער פּאָליציי דיין געשיכטע קלוג דערצעהלט, דאַן וועט מען דאָך דיר גלויבען, דיר, אַ דאַמע פון דער הויכער געזעלשאפט, וועלכער קיינער האָט גאָר נישט וואס אויפצוואַרפען.

— ניין, דאָס וועל איך קיין מאָל נישט ריזיקירען.

— ליעבעס קינד, דו מוזט עס וואַגען, אז נישט ביזטו פערלאָרען.

— שטעל זיך אָבער פאָר, ער קען דאָך מיך בעליידיגען, ווען מען וועט איהם אַרעסטירען.

— איז אודאי גוט, דאַן וועסטו האָבען עדות און וועסט איהם לאָזען פעראורטהיילען.

— פעראורטהיילען? צו וואס?

— אויף שאדען־ערזאץ. אין אזעלכע פעלע מוז מען זיין אונבאַרימהערציג.

— אַך, אַזוי, אויף שאַדען ערזאץ? אָבער דו ווייסט, עטוואס שטעהט מיר אין וועג און שטערט מיר זעהר, אָבער טאַקע זעהר שטאַרק. ער האָט פאר מיר איבערגעלאָזט אויף א ברעג פונ'ם קאַמין צוויי צוואנציג פראנק שטיק.

— צוויי?

— יא.

— מעהר נישט?

— ניין.

— דאָס איז ווייניג, מיך וואָלט דאָס פערדראָסען. אלזא?

— יא, וואס אלזא זאָל איך מיט דעם געלד טהאָן?

די קליינע מארקיזע האָט אַ ווילע נאָכגעטראכט, דאַן האָט זי מיט אן ערענסטער מינע געזאָגט:

— ליעבעס קינד, ווייסטו, דו מוזט... דו מוזט... פאר דאָס געלד קויפען דיין מאַן עפּעס אַ קלייניגקייט צום אַנדענקען... דאָס איז נישט מעהר ווי רעכט.

א געזעלשאפט.

אכטמייסטער בראזשאו האָט געקריגען אורלויב אויף אן אכט־טאָג, און ער איז אוועקגעפאָהרען צו זיין שוועסטער מאדאם פאדאיע.

בראזשאו איז געשטאנען אין רעננעס אין גאר־ניזאן. ער האָט דאָרט געפיהרט א גאנץ לוסטיג לעבען. אבער איצט איז ער געווען אויף צרות, ווייל זיינע קעשענעס זיינען געווען גאנץ פוסט, און אזוי ווי ער האָט גאָלעבט שלעכט מיט זיינע עלטערן, האָט ער געשריבען צו דער שוועסטער, אז ער וועט ביי איהר פערברענגען זיין פרייע וואָך. ער האָט ניט שטארק ליעב געהאט די שוועסטער זיינע, א קליין, פרום, מאָראל פרעריגענדע, אימער צורייצטע וויבעל. אבער ער האָט געדארפט האבען געלד, האָט עס געדארפט נויטיג ווי לעבען און ער האָט זיך דערמאָנט, אז צווישען אלע זיינע קרובים זיינען די פאהאיעס געווען די אייגציגע, ביי וועמען ער האָט נאָך ניט ארויסגעצויגען עפעס געלד.

פאָטער בראזשאו, א פריהערדינער גערטנער, וואָלכער האָט איצט קיין געשעפט ניט געהאט, האָט פאר זיין לייכטזיניגען זוהן פערשלאָסען זיין בייטעל און האָט איהם זייט צוויי יאָהר ניט געוואָלט אנקוקען. די טאכטער האָט געהיראט מיט פאדאיע'ן, א פריהערדיגען פינאנץ בעאמטען, וואָלכער איז איצט געווען א שטייער־קאָלעקטאָר אין וואנעס.

ארוים פון וואנאן, האָט בראזשאו זיך געלאָזט פיהרען צו זיין שוואָגער'ס הויז. ער האָט איהם געפונען אין זיין ביורא ביי אן אונטערערדונג מיט פויערים פון דער נאכבארשאפט. פאדאיע איז אויפגעשטאנען פון זיין שטוהל, האָט איהם דערלאנגט די האנד

איבער דעם טיש פול מיט פאפירען און אויסנעברומט: — זען זיך א ווייל, איך וואר באלד פארטיג. — דאן האט ער זיך ווידער געזעצט און ווייטער פערהאנדלט מיט די לייטע.

די פויערן האבען ניט פערשטאנען די טענות פון דעם שטייערן קאלעקטאר, און דער שטייערן קאלעקטאר האט ניט פערשטאנען זייערע טענות. ער האט געריבן פראנצויזיש, די אנדערע — ברעטאניש, און דער בעאמטער, וועלכער איז כלומרשט געווען דער דאלמעטשער, האט, ווי עס שיינט, ביידען ניט פערשטאנען.

די נעשיכטע האט געדויערט לאנג, לאנג. בארואשאו האט אנגעקוקט זיין שוואגער און געטראכט: איז דאס א ביסעל א בעשעפניש!

פאדאיע האט געמוזט זיין א יאהר פופציג. ער איז געווען הויך, מאגער, ביינערדיג, האריג; געדיכטע לאנגע ברעמען זיינען איהם איבער די אויגען ארויבערגעפאלען, ווי בינטלאך וואל. ער האט געטראגען א זיידענע היטעלע מיט גאלדענע שטרייפען און האט געקוקט ארום זיך מיט צופרידענע בליקען, ווי ער האט אלעס געטהאן צופרידענערהייט. ער האט געריבן לאנגזאם, האט זיך בעוועגט לאנגזאם און זיינע געדאנקען זיינען געווען לאנגזאם.

בארואשאו האט נאך אמאל א טראכט געטהאן: אט דאס איז א ביסעל א בעשעפניש!

ער אליין איז געווען א לעבעדיגער יונג, פאר וועמען דאס גרעסטע גליק אין לעבען איז בעשטאנען אין א קאפע און א פרעהליכער מיידעל. אויסער די דאזיגע ביידע הויפטזאבען האט פאר איהם דאס לעבען קיין אנדער אינטערעס ניט געהאט. אונווייסענד, הוצפה'דיג און גראב, האט ער ארונטערגעקוקט מיט פעראכטונג אויף דער גאנצער וועלט און אלע מענשען.

וועז פאדאיע איז פארטיג געוואָרען מיט די פויערן, האט ער געפרעגט:

— ווי געהט עס דיר?

— ווי דו זעהסט, ניט שלעכט. און דיר?

— גאנץ גוט, א דאנק. עס איז זעהר שעהן פון דיר, וואס דו האסט זיך אן אונז דערמאנט און ביזט געקומען אונז בעזוכען.

— איך האָב עס שוין לאַנג געוואָלט טהאָן, אָבער דו ווייסט דאָך, אז מען דיענט אין מיליטער, קריעגט מען ניט אימער אורלויב.

— אָ, איך ווייס, איך ווייס. יעדענפאַלס איז עס זעהר שעהן.

— און ווי געהט עס יאָזעפינען?

— גוט, גוט, א דאַנק. דו וועסט זי שפּעטער זעהן.

— וואו איז זי דען?

— זי מאַכט וויזיטען. מיר האָבען דאָ א סך בעקאַנטע, און עס איז אין אַלגעמיין זעהר א שעהנע שטאָדט.

— איך האָב אויך אזוי געדענקט.

אָבער די טיר האָט זיך געעפענט און מאַדאַם פּאַדאַיע איז אַריין. זי איז, ניט אייַלענדיג זיך, צוגעגאַנגען צו איהר ברודער, איהם אויסגעשטעלט די באַקען און געזאָגט:

— ביזט שוין לאַנג דאָ?

— ניין, ביי א האַלבע שטונדע.

— אַך, און איך האָב געדענקט, אז דער צוג וועט זיך פערשפּעטיגען. וויַלסטו אַריינגעהן אין סאַלאָן?

זיי זיינען אַריין אין א צווייטען צימער און האָבען איבערגעלאָזט פּאַדאַיע'ן מיט זיינע פּאַפּירען און ציפערן.

אזוי שנעל ווי זיי זיינען נעבַליבען אַליין, האָט זי זיך אַבגערופען:

— איך האָב פון דיר געהערט שעהנע געשיכטען.

— וואָס מיינסטו?

— ווי עס שיינט, פיהרסטו זיך אויף זעהר שעהן; שיכור'סט, מאַכסט אָן שולדען.

ער האָט זיך געמאַכט, ווי ער וויים ניט פון וואָס צו זאָגען:

— איך? עס הויבט זיך נאָר ניט אָן.

—לייקען עס ניט, איך וויים אַלעס.

ער האָט זיך נאָך אמאָל פרובירט פערטהיידיגען, אָבער זי האָט איהם פערמאַכט דאָס מויל מיט אזא מענה־לשון, אז ער האָט נעמוזט אנשוויגען וועהרען. דאָן האָט זי געזאָגט:

— מיר עסען זעקס א זייגער, ביז דאָן ביזטו פריי. איך קען מיט דיר ניט פערבַרענגען, ווייל איך האָב א מאַסע צו טהאָן.

ווען ער איז געבליבען אליין האָט ער זיך ניט געקענט קיין עצה געבען, צי ער זאָל זיך ליינען שלאָפען, אָדער זאָל געהן שפּאַ־ציערען. ער האָט געקוקט דאָ אויף דער טיר, וואָס פיהרט אין זיין צימער און דאָ אויף דער צווייטער, וואָס פיהרט צו דער גאַס צו. צום סוף האָט ער זיך בעשלאָסען צו געהן אין גאַס.

ער איז אַוועק און לאַנגזאַם ארומגעבלאָנקעט איבער דער טרויעריגער ברעטאָנישער שטאָדט, וועלכע איז געווען אַזוי רוהיג, אַזוי פערשלאָפען, אַזוי טויט. ער האָט געקוקט אויף די קליינע, גרויע הייזער, אויף די עטליכע פאַרבייגעהער, אויף די לעדיגע געשעפטען און געברומט פאַר זיך: — ווי עס שיינט איז וואַנגעס ניט גאָר קיין פרעהליכע שטאָדט. עס איז געווען אַ פערריקטע אידעע צו קומען אַהער־צו.

ער איז אַוועק צום האַפען, וועלכער איז אויך געווען טרויעריג און האָט זיך אומגעקעהרט דורך אַ שרעקליך אומעדיגע, איינזאַמע גאַס, און פאַר פינף איז ער שוין געווען צוריק אין דער היים. ער האָט זיך אַריינגעוואָרפען אין בעט כדי צו שלאָפען ביז צום עסען,

דאָס דיענסטמיידעל האָט אָנגעקלאַפּט אין טיר און איהם אויפגעוועקט:

— דער טיש איז געגרייט!

ער איז אַרונטערגעגאַנגען.

אין דעם פייכטען עס־צימער, וועמעס טאַפּעטען עס זיינן גע־ווען אָבגעבליאַקירט און זיינען אָבגעשטאַנען פון די ווענט, האָט אויף אַ רונדען טיש אָהן אַ טישטוך געוואַרט אַ שיסעל זופּ מיט דריי איינזאַמע טעלער.

הערר און מאַדאַם פּאַדאָיע זיינען אַריין אין איין צייט מיט באַראַזשאָו'ן.

מען האָט זיך געזעצט. מאַן און ווייב האָבען געמאַכט אַ קרייץ איבער'ן ברוסט, דאַן האָט פּאַדאָיע גענומען טהיילען די זופּ.

די זופּ איז געווען אַ געדיכטע. נאָכדעם האָט מען דערלאַנגט רינדפלייש, צו פיעל אויסגעקאָכט, צו פעט און ס'איז צופאַלען אויף די טעלער. דער אונטעראָפיציער האָט עס געקייט לאַנגזאַם, מיט עקעל, מיעד און פול פערצווייפלונג.

מאדאם פאדאיע האָט זיך אָבגערופען צו איהר מאן:
— געהסטו היינט ביי נאכט צום פרעזידענט?
— יא, מיין ליעבע.
— פערבראנג דאָרט ניט צו לאנג, דו ווערסט מיעד יעדעס מאָל, ווען דו געהסט שוועק. דו, מיט דיין שוואכען געזונד, ביזט ניט געשאפען פאר געזעלשאפט.

דאן האָט זי גענומען רעדען פון דער געזעלשאפט פון וואנענס, פון דער אויסגעצייכענטער געזעלשאפט, אין וועלכער זיי ווערען אויפגענומען מיט גרויס אכטונג, א דאנק זייער פרומקייט.

דאן האָט מען דערלאנגט צוריבענע קארטאָפעל מיט קאלטע פלייש לכבוד דעם גאסט.

דאן קעז, דערמיט האָט זיך דאָס עסען געענדיגט. קיין קאפע איז ניט געווען.

ווען בארואשאו האָט דערזעהן, אז ער וועט מוזען פערברענגען דעם אבענד מיט זיין שוועסטער אליין, וועט מוזען אויסהערען איהרע פאַרווירפע, איהרע טענות און דרשות און וועט ניט קריגען אפילו א גלעזעל שנאפס מיט וואס זיי צו פערטרינקען, האָט ער דערפיהלט, אז ער וועט עס ניט קענען אויסהאלטען און האָט ערקלעהרט, אז ער מוז געהן אין דער פאליציי, אום דאָרט עפעס צו ברייננען אין אָרדנונג וועגען זיין אורלויב.

א זייגער זיעבען האָט ער זיך ארויסגערוקט.

ווי נאָר ער איז געשטאנען אויף דער גאס, האָט ער זיך אָבגעטרייסעלט, ווי א הונד וועלכער קומט פון וואסער ארוים, און געברומט: — דער טייפעל זאָל מיך נעהמען, דער טייפעל זאָל מיך נעהמען, וואו איך בין דאָס אריינגעפאלען!

און ער איז אוועק זוכען א קאפע, דעם בעסטען קאפע אין שטאדט. אויף א פלאץ, בעלויכטען פון צוויי גאז לאנטערנעס, האָט ער געפונען וואס ער האָט געוזוכט. אינעווייניג זיינען געזעסען פינף אָדער זעקס מענער, האלב-דזשענטעל-לייט מיט טעמפע פנימער, און האָבען געטרונקען און שטיל גערעדט, אנשפארענדיג זיך אויף די קלייניע טישלאך, וועהרענד צוויי בילליארד-שפיעלער זיינען געשטאנען ארום דעם גרינעם טיש און געשפיעלט בילליארד.

מען האָט געהערט זייערע שטימען צעהלענדיג:—אכטצעהן—ניינצעהן — א ! דאָס איז גאָרנישט. פיין ! גוט געשפּיעלט. — איהר מוזט שפּיעלען מיט דעם רויטען. — צוואנציג — צוועלף. בין איך ניט געווען נערעכט ?

באראשאו האָט בעשטעלט שווארצען קאָפּע און א שנאפּס. אָבער פון דעם בעסטען !

דאן האָט ער זיך געזעצט און געווארט ביז מען האָט עם איהם געבראכט.

ער איז געווען געווהנט צו פערבערענגען די אבענדען מיט זיינע קאמעראדען אין טומעל און געפּילדער אין א ציכער פול רויך פון זייערע ליולקעס. די שטילקייט און די רוהיגקייט האָט איהם געמאכט פערצווייפעלט. ער האָט געמוסען טרינקען פריהער די קאָפּע, דאן זיין שנאפּס, איינעם און א צווייטען. איצט איז איהם געווארען פרעהליכער. עס האָט זיך איהם פערוואָלט לאכען, שרייען, זינגען, אימעצען שלאָגען.

ער האָט געזאָגט צו זיך אליין : נו, איצט איז שוין נישקשה, מען קאָן נאָך לעבען. היינט ביי נאכט מוז איך זיך אמוזירען. און גלייך איז איהם געקומען אויף די געדאנקען, אויפצוווכען א פּאָאר מיידלאָך, אום זיך מיט זיי צו אונטערהאלטען.

ער האָט א רוף געטהאָן דעם קעלנער :

— העי, קעלנער !

— וואָס פערלאנגט איהר ?

— זאָגט מיר נאָר, הערר קעלנער, וואו אמוזירט מען זיך דא ?

ביי דער דאָזיגער פראגע האָט דער מאן געמאכט א נאריש פנים און געענטפערט :

— איך ווייס ניט, מיין הערר.. מאנכע קומען אהער.

— וואָס, אָט דא ? וואָס הייסט ביי דיר זיך אמוזירען ?

— איך ווייס ניט, מיין הערר, טרינקען גוטען ביער אָדער גוטען ווין.

— נו, הער אוים, אלטער עזעל, זיינען דען דא נישטא קיין מיידלאָך ?

— מיידלאָך ? אך אזוי, אזוי גאָר !

— יא, זיינען דאָ פאַראַן מיידלאַך?
— מיידלאַך?
— נו יא, יא, מיידלאַך.

דער קעלנער איז צוגעקומען נעהענטער צו איהם און געזאָגט שטיל:

— איהר מיינט אַודאי דאָס הייזעל, וואו עס געפינט זיך?
— יא, געוויס.
— די צווייטע גאַס לינקס און דאַן די ערשטע רעכטס, נומער פופצעהן.
— אַ דאַנק, מיין אַלטער; אָט דאָס איז פאַר דיר.
— אַ דאַנק, מיין הערר.

און באַראזשאו איז אַרויס, איבער'חזר'ענדיג פאַר זיך: — די צווייטע און די ערשטע רעכטס, נומער פופצעהן. אָבער אין אַ פּאָר סעקונדען האָט ער אַ טראַכט געטהאָן: די צווייטע לינקס, דאָס שטימט שוין, אָבער ווי דאַרף מען געהן אַרויסקומענדיג פון קאַפעי, רעכטס אָדער לינקס? איך ווייס, מיר וועלען שוין זעהן.

און ער איז אַוועק ווייטער, האָט זיך פערקירעוועט אין דער צווייטער גאַס לינקס, דאַן אין די ערשטע רעכטס און גענומען זוכען דעם נומער פופצעהן. עס איז געווען אַ גרויס הויז, וועמעס בעלויכטענע פענסטר מען האָט געקענט זעהן דורך די לאָדען אויף'ן צווייטען שטאָק. די טיר איז געווען האַלב אָפען און אין פאָר־הויז האָט געברענט אַ לאָמפּ.

דער אונטעראָפיציער האָט אַ טראַכט געטהאָן:

— דאָ איז עס.

ער איז אַריין אינעוועניג, און אַזוי ווי קיינער האָט זיך ניט געוויזען, האָט ער אַ רוף געטהאָן:

— הע, וואו זייט איהר דאָרט?

אַ קליין דיענסטמיידעל איז אַריינגעקומען און איז געבליבען שטעהן צושראָקען, ווען זי האָט דערזעהען דעם סאָלדאַט. ער האָט געזאָגט:

— אַ גוטען אבענד, מיין קינד. זיינען די דאַמען אויבען?
— יא.

— אין זאל?
— יא.
— איך האָב נאָר אַרויפצוגעהן די טרעפ?
— יא.
— די טיר איז גלייך אנטקעגן?
— יא.

ער איז אַרויף אויבן, געעפענט א טיר און האָט דערזעהן אין א העל בעלויכטענעם זאל פיער דעקאָלטירטע דאמען, וועלכע האָבען געשיינט אויף עמיצען צו וואַרטען.

דריי פון זיי, די אינגערע, זיינען געזעסען אויף רויטע סאָמעטענע שטולען מיט געמאכטע שמייכלען אויף זייערע ליפּען, די פיערטע, א יאָהר פינף און פיערציג אלט, האָט אריינגעשטעקט בלומען אין א וואַזע. זי איז געווען זעהר דיק אין האָט געטראָגען א גרינע זיידענע קלייד, פון וועלכער עס האָבען אַרויסגעקוקט איהרע שטאַרקע, מעכטיגע אָרעמס און דער ריעזיגער בוזעם, ווי א בלום צווישען בלעטער.

דער אונטער־אָפיציער האָט זיי בעגריסט:

— גוטען אבענד, מיינע דאמען.

די אלטע האָט זיך ערשטוינט אומגעקוקט, האָט זיך אָבער א נייג געטהאָן און געענטפערט:

— גוטען אבענד.

ער האָט זיך געזעצט.

דערזעהן, אז מען נעהמט איהם ניט אויף אזוי בעניסטערט, האָט ער א טראכט גענטהאָן, אז אהער קומען הפנים נאָר אָפיצירען, און דער דאָזיגער געדאנק האָט איהם אביסעל בעאונרוהיגט. אָבער ער האָט געזאָגט צו זיך אליין: אָך, איך וועל שפעטער דאגה'נען, טאָמער קומען אָפיצירען וועל איך דאן זעהן וואָס איך האָב צו טהאָן. און ער האָט געזאָגט:

— נו, ווי גענהט עס אייך עפעס?

די דיקע פרוי, הפנים די בעל־הבית'טע, האָט געענטפערט:

— זעהר גוט, א דאנק.

דאן האָט ער ניט געוואוסט וואָס מעהר צו זאָגען, און אלע זיינען אנשוויגען געוואָרען.

אָבער צום סוף האָט ער זיך פערשעהמט פאר זיין ניט־דרייסט־קייט און געגומען לאכען צומישט:

— וואָס איז דאָס? איהר אמוזירט זיך גאָר ניט? איך טראקטיר אייך מיט א פלאש וויין.

ער האָט קוים צייט געהאט צו ענדיגען דעם זאץ, ווי די טיר האָט זיך געפענט און פאדאָיע, אין א שווארצען פראק, איז אין צימער אריין.

דאָ האָט בארואשאו ארויסגעלאָזט א פרייד־ענסגעשרייי, איז אויפגעשטאנען, געלאָפען זיין שוואָגער אנטקעגען, איהם ארומגענומען, גענומען מיט איהם טאנצען איבער'ן זאל און געשריען:

— אָט איז פאדאָיע, אָט איז פאדאָיע! אָט איז פאדאָיע!...

דאן האָט ער איינגעלאָזען דעם צושראָקענעם און ערשטוינטען שטייער־קאָלעקטאָר און גענומען טענה'ן צו איהם:

— הא, הא! אזוי נאָר, אלטער חברה־מאן! דו שלעפסט זיך אלוֹא אויך ארום וואו עס איז פרעהליך, אלטער בעל־עברה'ניק דו, און מיין שוועסטער לאָזטו זיצען אין דערהיים... שעהן, זעהר שעהן!

איהם איז איינגעפאלען, וואָס פאר א נוצען ער קען האָבען פון דער בעגעגעניש אויף דעם דאָזיגען פלאץ, אז דער אנדערער וועט איהם איצט מוזען לייהען געלד, אז ער, דער פרומער שוואָגער זיינער, וועט זיך איצט בשום אופן ניט קענען ארויסדרעהען פון זיינע הענד. און ער האָט זיך א וואָרף געטהאָן אין דער גאנצער לענג אויף דער זאָפע און גענומען לאָכען אזוי מורא'דיג, אז דאָס גאנצע מעבעל האָט געקראכט.

די דריי יונגע דאמען האָבען אלע מיט א מאל א שפרונג געטהאָן און זיינען אנטלאָפען, בעת די אלטע האָט אָבגעטראָטען ביז צו דער טיר, בעריט צו פאלען אין חלשות.

נאָך צוויי הערצן זיינען אריינגעקומען, בויידע אין פראקען מיט ארדענס אויף דער ברוסט. פאדאָיע האָט זיך א וו[illegible]־ף געטהאָן צו זיי:

— אַך, הערר פּרעזידענט, ער איז משוגע, דאָס איז דאָך א משוגענער. מען האָט איהם צו אונז געשיקט, ער זאָל זיך ביי אונז אַביסעל פּאָפּראַווען. איהר זעהט דאָך, אַז ער איז משוגע.

באַראַזשאַו האָט זיך אויפגעהויבען. ער האָט נאָך ניט בע־גריפען וואָס דאָ טהוט זיך, אָבער ער האָט זיך פּלוצים אָנגעשטוי־סען אַז ער איז בעגאַנגען עפּעס א גרויסע נאַרישקייט. ער איז אויפגעשטאַנען און זיך געווענדעט צו זיין שוואָגער:

— וואו געפינען מיר זיך דען?

אָבער אויף פּאַדאָיע'ן איז פּלוצים אָנגעפאַלען א משוגענער כעס און ער האָט גענומען אויף איהם שרייען:

— וואו? וואו? וואו? אונגליקליכער, מיאוסער שופט! וואו מיר זיינען? ביי דעם פּרעזידענט! ביי דעם פּרעזידענט לומפּ!...

איינזאמקייט

אָם איז געווען נאָך א מאַנסביל־שען דינער. מיר זיינען געווען זעהר פֿרעהלאָך און איינער פון די געסט, מיינער אן אלטער פרייַנד, האָט מיך געפֿרעגט:

— קומסטו מיט איבער דער עוועניו פון טשאמפּס עליזעעס, אָבער צופוס?

— מיר האָבען זיך אויפגעהויבען און זיינען אַוועק מיט לאַנגזאַמע טריט איבער דער לאַנגער פּראָמענאַדע אונטער די בוימער, וועלכע האָבען זיך ערשט אָנגעהויבען צו בערעקען מיט דאָם ערשטע גרינס.

עם האָט זיך ניט געהערט קיין טומעל, נור דער אונבעשטימטער, שטענדיגער זשומען פון פּאַריז. א פּרישערווינד האָט גלאָזען אונז אין פּנים און א ים מיט שטערן האָט דעם שוואַרצען הימעל ווי מיט נאָלד בעשטויבט.

מיין בעגלייטער האָט געזאָגט:

— איך וויים ניט פּאַרוואָס, אָבער ביינאכט אָטהעם איך לייכטער. איך האָב א געפיהל, ווי מיינע געדאַנקען וואָלטען מיער פּער, ברייטער געוואָרען. מאַנכעם מאָל טהוט מיר עפּעס א גער־דאַנק א בליץ אין מוח און אויף א סעקונדע דאַכט זיך מיר, אז איך דערגעה צום גרונד פון אלע זאכען, אלע פּראַגען; באלד אָבער לעשט זיך דער בליץ אוים. אלעס וועדט ווידער ווי פריהער.

פון צייט צו צייט האָבען מיר אַרום די הייזער געזעהן צוויי געשטאלטען פּארבייישוועבענדיג. מיר זיינען פּארבייגעגאַנגען באנק, וואו צוויי וועזענס זיינען געזעסען זייט ביי זייט, אין דונקעלער שאטען.

מיין בעגלייטער האָט געזאָגט:

— אָרימע מענשען! מיך עסעלט עס קיינמאָל ניט; עס ערוועקט נור אין מיר א אונענדליכען מיטלייד. אונטער אלע וואונדער פון'ם מענשליכען לעבען איז דאָ נור איינס, וואָס ריהרט מיך טיעף. איך דענק, דער גאנצער עלענד, די אלע יסורים פון אונזער עקזיסטענץ קומט נור דערפון, וואָס מיר זיינען אימער אליין, און אלע אונזערע פערזוכען, אלע אונזערע בעמיהונגען און שטרעבונגען האָבען נור אין צוועק — צו אנטלויפען פון דער איינזאמקייט. דאָס פערליעבטע פּאָאר'ל אָן דאָרט אויף דער באנק אונטער'ן פרייען הימל זוכט, ווי מיר אלע, נור די דאָזיגע איביגע איינזאמקייט כאָטש אויף איין מינוט צו פערטרייבען. אָבער זיי בלייבען אליין און וועלען אימער אליין בלייבען, זיי און מיר אלע.

מאנכעם מאָל פיהלט מען עם מעהר, מאנכעם מאָל וועניגער.

פון א געוויסער צייט אָן האָב איך דערפיהלט דעם גאנצען שרעק פון דער אימה'דיגער איינזאמקייט, אין וועלכער איך לעב און איך וויים, אז קיין זאך קען דאָ ניט העלפען, קיין זאך, דו הערסט! וואָס מיר זאָלען ניט זאָגען און טהאָן, ווי אונזער הארץ זאָל זיך ניט בעמיהען, וואָס אונזערע ליפּען זאָלען ניט זאָגען, ווען אפילו אונזער אָרעם לייגט זיך אויף א האלז ארויף, מיט זיינען דאָך אימער אליין.

איך האָב דיך היינט ביינאכט מיטגעשלעפּט, ניט אום צו געהן אהיים, וואָרים די איינזאמקייט פון מיין וואָהנונג מוטשעט מיך צו שטאַרק. אָבער וואָס קען עס מיר איצט העלפען: איך רעד צו דיר, דו הערסט מיך אוים, אָבער דאָך זיינען מיר ביידע, הגם מיר געהען זייט ביי זייט, אליין, פארשטעהסטו מיך?

גליקליך זיינען די, וועלכע זיינען נייסטיג אָרעם, זאָגט די הייליגע שריפט. זיי האָבען נאָך דעם גלויבען אין גליק, זיי פיהלען ניט אונזער איינזאמען עלענד, זיי בלאָנדזשען ניט, ווי איך אין לעבען ארום, אָהן וועלכע ניט איז אנדערע בעריהרונג אויסער מיט די יעלענבויגענס, אָהן וועלכע ניט איז אנדערע פרייד אויסער די ענאָא סטוישע בעפרידיגונג צו פערשטעהן, צו זעהן, צו ליידען אָהן א סוף און בעוואוסטזיניג פיהלען די איביגע איינזאמקייט.

ד מיינסט הפּנים, אז איך בין משוגע.

הער אויס.

זייט איך האָב די איינזאַמקייט פון מיין נשמה ענטדעקט, דאַכט זיך מיר, ווי איך וואָלט יעדען טאָג טיעפער אין אַן אונטער־ערדישען געוועלב איינגעדרונגען, וועמעס ווענט איך קען ניט גע־פינען און איך ווייס ניט ווי גרויס עס איז, אפשר איז עס גאָר אונ־ענדליך. גאַנץ אליין, אָהן וועמען עס איז אַרום זיך, אָהן דעם, אַז עפּעס אַן אַנדערער זאָל איבער דער זעלבער גאַס געהן, שטייג איך אַרונטער. דאָס דאָזיגע טיעפע געוועלב איז דאָס לעבען. פון צייט צו צייט הער איך שטימען, גערויש, רופען, איך טאַפּ מיין וועג פאָרווערטס אנטקעגען די אונבעשטימטע גערוישען, אָבער איך ווייס קיין מאָל ניט פון וואַנען זיי קומען, איך טרעף קיין מאָל ניט אָן קיין אנדער מענשען, איך פיהל קיין מאָל ניט אימיצענס האַנד אין דער פינסטערניש, וועלכע רינגעלט מיך אַרום. פאַרשטעהסטו מיך?

נור עטליכע מענשען האָבען ווען ניט ווען עטוואָס פון די דאָזיגע מורא'דיגע יסורים דערפיהלט.

מוסעט האָט אין אַזאַ מינוט אויסגערופען:

„ווער קומט, וואָס רופט מיין נאָמען?

קיין מענש! איך בין אליין, דער זייגער קלאַפּט...

אָ, איינזאַמקייט! אָ, אָרעמקייט!...“

אָבער ביי איהם איז דאָך דאָס בלויז געווען אַ פאַרבייגעהענ־דיגער צווייפעל און ניט קיין אונבעדינגטע געוויסהייט ווי ביי מיר. ער איז געווען אַ דיכטער, ער האָט באַפעלקערט דאָס לעבען מיט זיינע טרוים געשטאַלטען. אין גאַנצען אליין איז ער קיין מאָל ניט געווען; איך בין אליין.

האָט גוסטאַוו פלאָובער, איינער פון די גרעסטע אונגליקליכע אויף דיעזער ערד, ווייל ער איז איינער פון די ליכטיגע שטערן געווען, ניט געשריעבען צו אַ פריינדין די דאָזיגע פערצווייפעלטע ווער־טער: „מיר זיינען אַלע אין אַ וויסטעניש, קיינער פערשטעהט ניט דעם אנדער'ן“.

ניין, קיינער פערשטעהט ניט דעם אנדערן, וואָס מען זאָל ניט דענקען און וואָס מען זאָל ניט טהאָן. ווייס די ערד דאָ אונטען, וואָס עס טהוט זיך אויבען אויף די שטערן, וועלכע זיינען ווי פייער־

דיגע זוימען איבער'ן הימעל צושאטען? זיי זיינען אזוי ווייט פון אונז, אז מיר זעהען בלויז דאם ליכט פון איינצעלנע, בעת די אונצעהליגע מאסע פון די איבעריגע ווערען פערלאָרען אין אייביגקייט רוים, הגם זיי שטעהען אפשר נאָהענט איינער צום אנדערען און בילדען איין גאנצעם, ווי די טהיילען פון איין קערפער.

— נו, אלזא, דער מענש וויים ניט מעהר וואָס עס טהוט זיך אין דער נשמה פון אן אנדער מענשען, ווי דאָס, אז מיר זיינען ווייטער איינער פון דעם אנדער'ן ווי די דאָזיגע שטערן אין הימעל. איינזאמער זיינען מיר דאָ, ווייל דער גראנד איז אונערפאָרשליך.

קענסטו זיך פאָרשטעלען עטוואָס מורא'דיגערעם, ווי די שטענדיגע בעריהרונג מיט מענשען, ווען מיר קענען דאָך ניט דורכדרינגען. מיר ליעבען איינער דעם אנדער'ן, ווי מיר וואָלטען גע־ווען גאנץ ענג פערבונדען, מיר שטרעקען אויס די הענד, אָבער אויף אן אמת קענען מיר זיך ניט פעראייניגען. א פלאָגענדע בעריר־פעניש צו קומען איינער צום אנדערען פייניגט אונז, אָבער אונזערע אָנשטרענגונגען זיינען אומזיסט, אונזער איבערגעבענהייט ארויסגעוואָרפען, אונזער פערטרויען איבעריג, אונזער ליעבע שוואָך, אונזער צערטליכקייט נאָריש. ווען מיר ווילען זיין נאָהענט איינער מיט'ן אנדערען שטויסען מיר זיך בלויז איינער אויף דעם אנדערן.

קיינמאָל פיהל איך זיך ניט מעהר אליין, ווי ווען איך עפען מיין הארץ פאר א פרייַנד, ווייל דאן פיהל איך אם שטארקסטען דעם אָבגרונד צווישען אונז ביידען. דאָרט שטעהט דער מענש, איך זעה ווי ער קוקט אויף מיר מיט זייַנע קלאָהרע אויגען, אָבער די נשמה הינטער זיי זעה איך ניט, ער הערט זיך צו צו מיינע רייד. וואָס דענקט ער? יאָ, וואָס דענקט ער אין דער מינוט? פאָרשטעהסטו די דאָזיגע ליידען? אפשר האָסט ער מיך, פעראָכטעט מיך, לאָכט זיך איבער מיר, אפשר טראכט ער נאָך וואָס איך זאָג און קריטיקירט מיך, פערשפאָטעט און פעראורטהיילט מיך, האלט מיך פאר א מיטעלמעסיגען מענשען, אָדער אפשר גאָר פאר א נאר? ווי קען איך וויסען, וואָס ער דענקט? ווי זאָל איך וויסען, צי ער ליעבט מיך אזוי ווי איך ליעב איהם? וואָס געהט פאָר אין דעם קליינעם, רונדען געהירן, וואָס פאר א רעטענים איז דער

נעדאנק פון אן אנדער'ן, וועלכער איז אונז פרעמד, דער דאזיגער פרייער, פערבאַרגענער געדאנק, וועלכען מיר קענען ניט פערשטעהן, ניט ערגרייפען, ניט בעהערשען, ניט בעצווינגען?

און איך, וואס טויג עס מיר, וואס איך בין בעריט זיך אין גאנצען אבצוגעבען, אלע טויערן פון מיין נשמה אויפצושפענען, עס גלייכגט מיר סיי ווי סיי ניט; אינעווייניג, טיף אינעווייניג אין מיין איך דרינגט דאך קיין מענש ניט אריין. קיינער קען אהין ניט אריין, קיינער קען ניט אויפהויבען דעם שלויער, וואס פאר־דעקט מיין נשמה, וויל קיינער איז ניט עהנליך צו מיר, וויל קיינער בעגרייפט ניט דעם אנדער'ן.

פערשטעהסטו מיך וויניגסטענס אין דיעזען אויגענבליק? ניין, דו דענקסט מסתמא, אז איך בין משוגע, דו קוקסט מיך אן, פאַרשענדיג קוקסטו אוף מיר, דו ווילסט זיך היטען פאר מיר, דו פרענסט זיך, וואס איז מיט איהם היינט אזוינס? אבער וועז דו וועסט אמאל קומען דערצו, אז דו וועסט דערפיהלען די דאזיגע מורא'דיגע ליידען, דאן קום צו מיר, גור כדי מיר צו זאגען: „איך האב דיך פערשטאנען". דאן וועסטו מיך גליקליך מאכען, כאטש אויף איין מינוט.

די פרויען לאזען מיר אם מיינסטען פיהלען מיין אויגזאמקייט. אך, וויפיעל איך האב צוליעב זיי געליטען, וויל זיי האבען מיר מעהר ווי די מענער געגעבען אילוזיאן, אז איך בין ניט אליין.

וועז די ליעבע קומט צו אונז, דאן דאכט זיך אונז, ווי מיר וואל־טען פליעגען בעקומען, אן איבערמענשליכע גליקזעליגקייט שטראמט אונז דורך. ווייסטו פאר וואס? ווייסטו פון וואנען דער דאזיגער אונענדליכער גליקסגעפיהל שטאמט? נור וויל מען רעדט זיך איין, אז מען איז ניט מעהר אליין. עס דאכט זיך, אז אויס־זאמקייט פערשווינדט. וואס פאר א טעות!

די פרוי, אין וועמעס הארץ עס לעבט נאך שטארקער די איי־ביגע בעדירפענישׂ נאך ליעבע, איז דער גרויסער ליגען אין דעם דאזיגען טרוים.

דיר זיינען בעקאנט די וואונדערבארע שטונדען אין נעזעל־שאפט פון דער באשעפענישׂ מיט די לאנגע האאר, מיט די ריי־

צענדע שטריכען, וועמען בליק עס פערכישופט. וואָס פאר א גליק־זעליגקייט צוטומעלט און פארפיהרט אונזער נייסט! וואָס פאר א אילוזיאן רייסט אונז מיט מיט זיך!

זי און איך ווילען גליידן בילדען איין וועזען, אבער דאָס דאָ־זיגע „גליידן" קומט קיין מאָל ניט. און נאָכדעם ווי מען האָט וואָכענלאָנג געוואַרט, וואָכענלאָנג נעהאָפט און דאָס גליק האָט וואָכענלאָנג אָבגענאַרט, דערפיהלט מען זיך אין א געוויסען טאָג איינאָמער, ווי וועז ניט איז פריהער.

נאָך יעדען קוש, נאָך יעדער אומארמונג ווערט די איינזאמקייט גרעסער! אָה, זי איז מוראַ'דיג! הארצברעכענד!

דאָן קומט דער סוף און אלעס איז אויס. די פרוי, וועלכע איז אמאָל, אין א געוויסער מינוט פון אונזער לעבען געווען פאר אונז אלעס אויף דער וועלט, ווערט אונז פרעמד און מיר דערקע־נען זי ניט, ווייל איהר נשמה און אפילו איהרע אָבערפלעכליכע געדאנקען האָבען מיר וואהרשיינליך קיינמאָל ניט געקענט.

אפילו אין די שטונדען פון בענקעניש, פון הייסע פערלאַנגען, וועז צוויי וועזען געטריבען דורך עפעס א וואונדערליכער קראפט פערלייערען זיך איינער אין אנדערן, און עס דאכט זיך, אז מען האָט אין דער טיעפסטער טיעפעניש פון דער נשמה איינער ביין אנדערן ארייגעקוקט, דאן ווייזט מאנכעם מאָל איין וואָרט, איין איינציגער וואָרט אונזער טעות, ווייזט אונז ווי א פלוצימדיגער בליץ אין מיטען דער נאכט דעם אָבגרונד, דעם שווארצען אָבגרונד, וועלכער ליגט צווישען אונז.

און דאָך צו פערבריינגען אן אָבענד ביי א פרוי, וועלכע מען ליעבט, ניט רעדענדיג, גליקליך פון דעם געפיהל אליין, אז זי איז דאָ נעבען אייך, דאָס איז דאָס שעהנסטע אויף דיזער ערד! מעהר דארפען מיר ניט פערלאַנגען, ווייל קיינמאָל וועלען צוויי וועזען ניט ווערען איינס.

איך אָבער האָב איצט מיין נשמה פארשלאָסען, קיין מענשען זאָג איך ניט מעהר, וואָס איך דענק, אין וואָס איך גלויב, וואָס איך ליעב. איינמאָל וויים איך, אז איך בין צו דער דאָזיגער מוראַ'־דיגער אייזאמקייט פעראורטהיילט, קוק איך זיך צו צו דעם, וואָס

עס טהוט זיך ארום, אבער קיין מיינונג זאג איך ניט ארויס. וואס זיינען מיר אנזיכטען, שטרייט, פערנעגינען, גלויבען. אזוי ווי איך האב מיט קיינעם נאכנישט געמיינשאפטליכעם, אינטערעסירט מיך מעהר קיין זאך ניט. מיינע אונזיכטבארע געדאנקען בלייבען ניט אויסגעפארשט און פערשלאסען. איך האב צוגעגרייט גלייכגילטיגע פראזען מיט וועלכע צו ענטפערען אויף די טענליכע פראגען און א שמייכעל, וואס בעדייטעט „יא" אין פאל וועז איך וועל זיך ניט וועלען נעהמען די מיה צו רעדען.

פערשטעהסטו מיך?

* * *

מיר זיינען דורכגעגאנגען די לאנגע עוועניו ביז צו דער טריאומף ארק, דאן האבען מיר זיך אומגעקעהרט און אווענק צו דעם פלאץ דע־לא־קאנקארד, ווייל ער האט דאס פלעס לאנגזאם ערקלעהרט און האט אויסגעשפראכען נאך פיעלע אנדערע געדאנקען, אויף וועלכע איך קען זיך איצט שוין מעהר ניט דערמאנען.

איצט איז ער פלוצים געבליבען שטעהן, האט אנגעוויזען מיט דער האנד אויף דעם הויכען אבעליסק פון גראניט, וואס איז דארט אויף דעם פארויזער ברוק נעשטאנען און וועמעס ריזעזיגער עגיפטישער פראפיל האט, דאכט זיך, ביז צו די שטערען אנגעשפארט, יענער מאנומענט, אויף וועמעס זייטען די געשיכטע פון זיין לאנד איז אויסגעקריצט מיט אזעלכע וואונדערליכע אותיות. דאן האט מיין פריינד אויסגערופען:

— דו זעהסט, אזוי ווי דער שטיין דארט, זיינען מיר אלע!

דאן האט ער מיך פערלאזען, ניט רעדענדיג א ווארט.

האט ער צופיעל געטרונקען? איז ער געווען משוגע? האט די חכמה פון איהם ארויסגערעדט? איך וויים ניט. מאנכעם מאל דאכט זיך מיר, אז ער איז נערעכט און מאנכעם מאל קומט מיר פאר, אז ער האט נעמוזט זיין פערשטאנד פערלירען.

אַ וויהנאַכטס־מעשׂה׳לע

אָקטאָר באַנעפאַנט האָט אַ וויילע געטראַכט און וויידערהאָלט שטיל פאָר זיך:

— א וויהנאַכטסגעשיכטע? א וויהנאַכטס־געשיכטע?

און פּלוצים האָט ער אויסגערופן:

— איך האָב עס, און דערצו נאָך זעהר אַ מערקווירדיגע. עס איז אַן אמת ווואונדערליכע מעשׂה׳לע. איך האָב איבערגעלעבט אַ ווואונדער אין דער נאַכט פון וויהנאַכטען. איהר ווואונדערט זיך, מיינע דאַמען? וויל ווי בעוואוסט בין איך ניט קיין גלויביגער. אָבער איך האָב עס געזעהען מיט מיינע אייגענע אויגען.

אויב איך בין זעהר איבערראַשט געוואָרען? ניין, דאָס ניט. דען וועו איך טיל ניט מיט אייך אייער גלויבען, אַנערקען איך אָבער דעם גלויבען און וויים, אַז ער איז אימשטאַנד איבערצוקעהרען בערג! איך וואָלט אייך געקענט בריינגען ביישפּיעלען, אָבער איך וואָלט אייך בלויז בייז געמאַכט און מסתמא דעם איינדרוק פון מיין ערצעהלונג אָבגעשוואַכט.

צוערשט מוז איך פאַר אייך מודיע זיין, אַז אויב דאָס וואָס איך האָב געזעהען, האָט מיך ניט איבערצייגט אָדער בעקעהרט, האָט עס מיך אָבער יעדענפאַלס זעהר גריהרט. איך וועל פּרוּבירען אייך דערצעהלען די געשיכטע איינפאַך, אָהן בעפּוצונגען, ווי איך וואָלט געוועו אַ גוטער און פרומער מאַן.

איך בין דעמאָלט געוועו אָנגעשטעלט אלס דאָקטאָר אויפ׳ן לאַנד און האָב געוואָהנט אין באַלעוויל, אין מיטען פון נאָרמאַנדיע. מיר האָבען גראָד דאַן געהאט אַ שרעקליך קאַלטען ווינטער.

פון ענדע נאוועמבער אן, נאך דעם ווי עס זיינען א גאנצע וואך געשטאנען ביטערע פרעסט, האט געזומען שיטען א שנעע. מען האט שוין פון ווייטען דערזעהן די ריעזיגע וואלקענס זיך צייהענדיג פון נארד און באלד איז די לופט פול געוואָרען מיט ווייסינקע שנעעלאך.

איבער נאכט איז די גאנצע ערד אונטער א ווייסע דעקע בע־גראבען געוואָרען.

די פוערשע מאיאנטקעס, וואס זיינען איינזאם אין זייערע פיערקאנטיגע הויפען געשטאנען הינטער די פארשנעעטע בוימער, זיינען עפעס אזוי ווי איינגעשלאפען אונטער דעם געדיכטען און לייכטען, ווייסען קאוויאר.

קיין זאך ארום האט זיך ניט בעוועגט. עס האט זיך ניט געהערט קיין פיפס. נור די ראבען האבען אין גרויסע סטאיעס זיך געדרעהט איבער׳ן הימעל, זוכענדיג אומזיסט שפייז און האבען זיך סטייעס־ווייז ארונטערגעלאזען אויף די ווייסטע פעלדער, כדי מיט זייערע שנאבלען אין שנעע צו פיקען.

מען האט בלויז געהערט דעם אונבעשטימטען, לייכטען גערויש פון דעם נאכאנאנד פאלענדיגען שנעע.

דאס האט אזוי אנגעהאלטען גאנצע אכט טאג. דאן האט אויפגעהערט צו שנעען. אבער אויף דער ערד איז געלעגען א גע־דיכטע דעקע פינף פוס הויך.

און דרויי וואכען נאכאנאנד איז דער הימעל געווען בלוי און קלאהר ווי קריסטאל ביי טאג, אבער ביינאכט העל אויסגעשטע־רענט.

די פעלדער, די לאנקעס, די ארומיגע בוימער, אלעס איז גע־לעגען ווי טויט, פון פראסט דערשלאגען. ניט קיין מענש און ניט קיין הונד האט געוואגט אויף דער גאס ארויסצוגעהן. נור די קוי־מענס פון די ווייסע פארשאטענע הייזער האבען אנגעוויזען אויף פערבארגענעם לעבען דורך דינע פאסען רויך, וועלכע האבען זיך גלייך אין די איז קאלטע לופט געצויגען.

פון צייט צו צייט האט מען געהערט ווי די בוימער קראכען, ווי די קאַרע אויף די צווייגען פלאצט און דאָ און דארט האט זיך

א גרויסער סטוואָל אָבגעבראָכען און צו דר'ערד געפאַלען. פון דער מורא'דיגער קעלט איז אַלעס אַרום פערגליווערט געוואָרען.

עס האָט זיך אויסגעדאַכט, אַז די מענשליכע וואָהנונגען, וואָס זיינען צואוואָרפען געווען איבער די פעלדער, געפינען זיך הונ־דערטע מיילען איינס פון דאָס אַנדערע. מען האָט געלעבט ווי מען האָט געקענט. נור איך האָב פרובירט מיינע נאָהענטסטע קראַנקע צו בעזוכען, אונטער דער שטענדיגער געפאַהר, ערגעץ וואו אין אַ לאָך אויף אייביג בעגראָבען צו ווערען.

באַלד האָב איך בעמערקט, אַז עפּעס אַ מאָדנע אנגסט האָט זיך איבער'ן דאָרף פארשפּרייט. ביי אַזאַ גאָט'ס צאָרן, האָט דער עולם געטראַכט, קען ניט אַלעס אָבגעהן גלאַט. עס האָט זיך פער־שפּרייט אַ קלאַנג, אַז מען האָט ביי דער נאַכט געהערט שטימען, שאַרפע פייפערייען און געשרייען.

די דאָזיגע געשרייען און פייפערייען זיינען אָהן צווייפעל גע־קומען פון די וואַנדער פויגלען, וועלכע זיינען ביינאַכט גאַנצע סטאַיעס־ווייז אין די וואַרימע לענדער אַוועקגעפלויגען. אָבער ווי זאָלען פּראָסטע מענשען און נאָך דערצו אָנגעשראָקענע קלאָהר דענקען. אַן אַלגעמיינער שרעק איז אָנגעפאַלען אויף די מענשען. זיי האָבען ערוואַרטעט, אַז עפּעס אונגעוועהנליכעס וועט געשעהן.

די קוזינע פון'ם אַלטען באַטינעל האָט זיך געפונען אויפ'ן עק פון'ם קליינעם דערפעל, אויף דער גרויסער גאַס, וועלכע איז איצט געלעגען טיעף אונטער'ן שנעע, אַז מען האָט זי גאָרנישט געקענט אַרויסזעהן. אַזוי ווי די לייטע האָט אָנגעהויבען צו פעהלען ברויט, האָט דער שמיעד בעשלאָסען צו געהן ביז'ן דאָרף. ער האָט פארבראַכט עטליכע שטונדען אין די זעקס הייזער, וועלכע זיינען געשטאַנען צוזאַמען אין מיטען דאָרף, האָט דאָרטען געפּלוידערט אַ ווייל, געקריגען ברויט, געהערט די לעצטע נייעס און אויך פון דער מורא, וואָס איז איבער דער גאַנצער געגענד פארשפּרייט גע־ווען.

איידער עס איז נאַכט געוואָרען, האָט ער זיך געלאָזט נעהן צוריק אהיים.

און אַזוי געהענדיג האָט זיך איהם פּלוצים געדאַכט, אַז ער

זעהט פון ווייטען אויפ'ן שנעע אן איי לינענדיג. יא, טאקע אן איי, וויים ווי די גאנצע פארשנעעטע נאטור. ער האָט זיך איינגעבויגען. עס איז נעווען אן אמת'ע איי. פון וואנען האָט עס זיך דאָ גענומען? וואָס פאר א הוהן איז פון איהר לאָך ארויסגעלאָפען, אום אויף דעם דאָזיגען ארט איהר איי צו לעגען? דער שמיער איז געווארען ערשטוינט און האָט עס ניט געקענט פערשטעהן, אָבער ער האָט אויפגעהויבען די איי און עס געבראכט זיין ווייב.

— אלטע, אָט האָסטו אן איי, וואָס איך האָב געפונען אויפ'ן וועג אין דאָרף.

די פרוי האָט א שאָקעל געטהאָן דעם קאָפ:

— אן איי אויפ'ן וועג אין דאָרף, אין אזא וועטער? דו האָסט דאָרטען הפנים גוט ארויסגעשנאָסקעט?

— אָבער ניין, אלטע, עס איז געלעגען אין גאָס נאָך גאנץ וואַרעם, עס איז אפילו ניט געווען געפראָהרען. אָט איז עס. איך האָב עס ארויסגעלעגט אין קעשענע, אז עס זאָל ניט קאלט ווערען. דו קענסט עס אויפעסען אויף וועטשערע.

דאָס איי האָט מען ארויסגעלעגט אין טאָפ, וואו די זופ האָט נעקאָכט, און דער שמיער האָט דערצעהלט, וואָס פאר א קלאנגען עס טראָגען זיך ארום איבער דער געגנענד.

די פרוי איז געוואָרען בלייך ווי דער טויט ביי זיינע ווערטער:

— איך האָב לעצטע נאכט אויך געהערט פייפערייען; פון קוימען זיינען זיי ארויסגעקומען.

מען האָט זיך נעזעצט צום טיש און געגעסען צו־ערשט די זופ און בעת דער מאן האָט אנגעשמירט פוטער אויף זיין ברויט האָט די פרוי גענומען די איי און עס אנגעקוקט מיט פערדאכט:

— טאָמער איז עפעס פאראן אין דער איי?

— וואָס קען דאָרט זיין?

— דאָס ווייס איך ניט.

— אך, פרעס און דרעה נישט קיין קאָפ!

זי האָט אויפגעקלאָפט דאָס איי. עס איז געווען ווי אלע אנדערע אייער און דערצו גאנץ פרישׁ.

צענערנר האָט זי געזומען עסען, עס פערזוכט, אוועקגעלייגט און ווידער פערזוכט. דער מאַן האָט געפרעגט:

— נו, אַלטע, ווי שמעקט עפּעס די איי?

זי האָט ניט געענטפערט און עס אין נאַנצען מיט געוואַלד ארונטערגעשלונגען. אָבער פּלוצים האָט זי אָנגעשטעלט אויף איהר מאַן א פּאָאָר שטאַרע, צושראַקענע, פערשטערטע אויגען, האָט אויפּגעהויבען די ארעמס, געזומען ברעכען מיט די הענד, און איהר גאַנצער קערפּער פון קאָפּ ביז די פּיס האָט זיך געזומען טרייסלען. דאַן איז זי געפאַלען צו דר׳ערד און ארויסגעלאָזען א מורא׳דיגען געשריי.

די גאַנצע נאַכט נאָכאַנאַנד האָט זי געהאַט שרעקליכע שמערצען און האָט זיך נעדרעהט און געצאַפּעלט פון מורא׳דינע קרעמפּפען. דער שמיער האָט זי מעהר ניט געקענט איינהאַלטען און האָט זי געמוזט בינדען.

און זי האָט נאָכאַנאַנד געשריען אין איין קול:

— איך האָב עס אין בויך, איך האָב עס אין בויך!

אויף מאָרגען אין דער פריה האָט מען מיך אהין געפּופּען. איך האָב איהר געהייסען איינגעבען אַלע בעקאַנטע בערוהיגונגס מיטלען, אָבער ער האָט גאָרנישט געהאָלפּען. זי איז געווען משוגע.

און דאָ האָט זיך מיט אן אונגלויבליכער שנעלקייט, ניט קוקענדיג אויף דעם הויכען שנעע, פון הויף צו הויף פּארשפּרייט די זעלטענע נייעס: „אין דעם שמיער׳ס ווייב איז דער טייפעל אריין".

און מען האָט זיך א שאָט געטהאָן פון אַלע זייטען, אָבער קיינער האָט ניט געוואַגט ארייגצוגעהן אין הויז. מען האָט פון דער ווייטענס זיך צוגעהערט צו דעם מורא׳דיגען געשריי, וואַלכער האָט אָבגעקלונגען מיט אזא אימה, אז מען האָט גאָר ניט געקענט פּארשטעהן, אז א מענש זאָל אזוי קענען שרייען.

מען האָט דערפון צואוויסען געגעבען דעם גלח פון דאָרף. דאָס איז געווען אן אַלטער איינפּאַכער פּריסטער. ער איז גלייך געקומען צולויפען אָנגעטהאָן אין זיינע פּריסטערליכע קלייידער, ווי ער וואָלט געגאַנגען צו א שטאַרבענדען, כדי מיט איהם ווידוי צו זאָ-

גען. ער האָט אויסגעצויגען די הענד און געגומען זאָגען א שפרוך, אום דעם טייפעל פון איהר ארויסצוטרייבען, בעת פיער מענער האָבען מיט אלע קרעפטען געהאלטען די פרוי, וועלכע האָט מיט שוים אין מויל זיך פון זייערע הענד גערישען.

אָבער דער בייזער גייסט האָט ניט געוואלט זי אָבלאָזען.

און ווייהנאכטען האָט זיך אָנגערוקט, אָהן דעם אז דער וועטער זאָל זיך ענדערען.

דעם זעלבען טאָג איז דער פריסטער געקומען צו מיר און געזאָגט:

— איך וואלט זעהר וועלען, אז די אונגליקליכע זאָל היינט בייגאכט בייוואָהנען דעם גאָטעס דיענסט. אפשר וועט גאָט לאָזען געשעהן א גם אין דער שטונדע, וועו ער אליין איז פון דער פרוי געבאָרען געוואָרען.

איך האָב געענטפערט דעם פריסטער:

— איך בין אין גאנצען מיט אייער מיינונג, הערר אבבע, אויב זי וועט געריהרט ווערען פון דער היליגער גאָטעס דיענסט (און קיין זאך קען אויף איהר ניט ווירקען שטארקער), דאן וועט זי אפשר געהאָלפען ווערען אָהן אנדערע מיטלען.

דער אלטער פריסטער האָט געמורמעלט:

— הערר דאָקטאָר, איהר זייט אפילו ניט קיין גלויביגער, אָבער דאָך וועט איהר מיך העלפען, ניט אמת? ווילט איהר זי צו מיר ברענגען?

איך האָב איהם צוגעזאָגט צו טהאָן אלעס וואָס איך וועל קענען.

דער פארנאכט איז אָנגעקומען און דאן איז נאכט געוואָרען. דער קירכען גלאָק האָט געגומען קלינגען אין זיינע פייערליכע און קלאָנעדיגע קלאנגען האָבען אבגעקלונגען ווייט אין דער נאכט אריין איבער דער ווייסער, אייזיגער, מיט שנעע בערעקטער וויטקייט.

שוואַרצע געשטאלטען האָבען זיך לאנגזאם געגומען בעוועגען גרופענווייז, פאלענדיג דעם רוף פון'ם גלאָק. א פולע לבנה האָט מיט א העלען, קאלטען גלאנץ בעלויכטען דעם נאנצען הימעל און נאָך שארפער אבגעצייכענט די בלייכע פוסטקייט פון די פעלדער.

איך האָב מיט גענומען פיער שטארקע מענער און בין אַוועק צו דער קוזינע.

די געריהרטע איז געלעגען א געבונדענע אויף איהר בעט און האָט נאָכאַנאַנד געשריען. מען האָט איהר אָנגעטהאָן אַנדערע קליידער טראָץ איהר פערצווייפעלטען וועהרען זיך און מען האָט זי אַוועקגעטראָגען.

די קירכע איז געווען פול געפאַקט, בעלויכטען און קאַלט. דער קירכען כאָר האָט געזונגען זיינע איינטאָניגע געזאַנגען, דער אָרגעל האָט געברומט און דער כאָר אינגלאַך מיט זייערע דינע קול'כעלאַך האָבען אונטערגעהאָלפען.

איך האָב איינגעשלאָסען די פרוי מיט איהרע וועכטער ביים פריסטער אין קיך און האָב געוואַרט אויף א מאָמענט, וועלכער זאָל זיין גינסטיג.

איך האָב אויסגעקליבען דעם מאָמענט נאָך דעם אָבענד מאַהל. אַלע פויערים, מענער ווי פרויען, האָבען שוין געהאַט געקריגען דעם לייב און דאָס בלוט פון זייער גאָט, אום דערמיט זיך זיין גנאָד צו פערדינען. בעת דער פריסטער האָט דעם געטליכען וואונדער צו ענד געפיהרט, האָט אַרום געהערשט א פייערליכע שטילקייט.

אויף מיין בעפעהל איז די טהיר געעפענט געוואָרען און מיינע פיער העלפער האָבען אַריינגעבראַכט די משוגענע.

אַזוי גיך ווי זי האָט דערזעהן די ליכט, דעם קניענדען עולם, דעם בעלויכטעטען כאָר און די פערגאָלדעטע פיגור פון קריסטוס'ן, האָט זי זיך גענומען וועהרען מיט א קראַפט, אַז זי האָט זיך שיער פון אונזערע הענד ניט אַרויסגעריסען און אַנטלאָפען. דערביי האָט זי גענומען שרייען מיט אַזעלכע בענומענע קולות, אַז א שוידער איז איבער דער גאַנצער געמיינדע אַריבערגעלאָפען. אַלע האָבען אויפגעהויבען די קעפ, איינציגע זיינען פאַר שרעק אַנטלאָפען.

און ווי זי איז אַזוי געלעגען אונטער אונזערע הענד, זיך קרימענדיג און שרייענדיג מיט ווייט אויסגעפוטשעטע משוגענע אויגען, האָט זי גאָרנישט אויסגעזעהן מעהר ווי א מענשליכע בעשעפעניש.

מען האָט זי צוגעשלעפט ביז צו די טרעפ פון אַלטאַר און זי דאָרט צוגעהאַלטען אויף דר'ערד.

דער פּריסטער איז אויפגעשטאנען און געוואָרט. אזוי שנעל ווי זיי האָבען זיך אָבגעשטעלט, האָט ער געמומען די פּארגאַלדעטע, גלענצענדע קריסטוס פיגור אין האַנד, האָט געטאָן א פּאָאר טריט אין פּאָראויס, זי אויפגעהויבען מיט ביידע ארעמס איבער'ן קאָפּ און זי געהאַלטען דער געריהרטער פּאר די צופּוטשעטע אויגען.

זי האָט נאָך אלץ נעשריען און מיט א שטאַרקען, גלעזערנעם בליק געקוקט אויף דער בלישטשענדיגער זאָך.

דער פּריסטער איז אזוי געבליבען שטעהן אונבעוועגליך א לאַנגע, לאַנגע צייט.

עס איז קענטיג נעווען, אז א שרעק איז אויף דער פרוי אָנ־געפאלען, און זי האָט שטאַר אָנגעקוקט די פיגור. איהר קערפער האָט זיך נאָך אלץ קאַנוואולסיוו געטרייסעלט, אָבער ניט אזוי שטאַרק. זי האָט אפילו נאָך נעשריען, אָבער שוין ניט מיט אזוינע בענומענע קולות.

ווידער איז אוועק א צייט.

זי האָט קענטיג ניט געקענט מעהר אָבריסען די אויגען, וועל־כע זיינען ווי צוגעשמיעדט געוואָרען צו דער קריסטוס פיגור, זי האָט נאָך געקרעכצט און איהר שטאַרער לייב איז ווייך געוואָרען און שלאַף און זי איז צוזאמענגעזונקען.

דער עולם האָט זיך א וואַרף געטהאָן אויף די קניע און מיט זייערע שטערנס די ערד אָנגעריהרט.

צום סוף האָט די געריהרטע עטליכע מאָל נאָכאַנאַנד שנעל פּארמאכט און געעפענט די אויגען, ווי פּארבלענדעט פון דעם אנבליק.

זי האָט געשוויגען. און פּלוצים האָב איך דערזעהן, אז איהרע אויגען זיינען געבליבען נעשלאָסען. זי איז געשלאָפען מיט דעם שלאַף פון א נאכטוואנדלער אָדער א היפּנאָטיזירטען.

איהר מוזט מיר ענטשולדיגען, איך דענק, נאטירליך, אז דאָס נאָכאַנאַנדיגע אָנקוקען פון דעם בליסטשענדער פּינור האָט אויף איהר נעווירקט, דער טריאומפירענדער קריסטוס האָט זי אייגנע־שלעפערט.

בעת דער פּריסטער איז צוריק צום אלטאַר ארויף, האָט מען

זי פון דאנען אוועקגעטראגען. זי האָט זיך ניט גערוהט. די פארציטערטע געמיינדע האָט געדאנקט גאָט פאר דעם גרויסען נס.

און דעם שמיער'ס ווייב איז אָבגעשלאָפען פיערציג שעה נאָכ־אנאנד און ווען זי האָט אויפגעוואכט האָט זי פון קיין זאך ניט געוואוסט צו זאגען, ניט פון דעם אז זי איז פערריקט געוואָרען און ניט ווי זי איז געהויל'ט געוואָרען.

מיינע דאמען, אָט דאָס איז געווען מיין וואונדער.

דאקטאָר באנעמפאנט איז אנשוויגען געוואָרען, דאן האָט ער צוגעלייגט אביסעל מיט פערדרום:

— איך האָב די זאך דערנאָך געמוזט זאגאר שריפטליך בע־שטעטיגען.

דער מערדער.

ער אָנגעקלאָגטער איז פערטהיידיגט געווארען פון א יונגען אדוואָקאט, וועלכער איז צום ערשטען מאל ארויסגעטראטען פאר א געריכט. ער האָט זיין פערטהיידיגונגם רעדע אָנגעהויבען אויף אזא אופן:

מיינע הערען געשוואָרענע! די טהאט קען מען ניט פערלייקענען; מיין קליענט, אן עהרליכער מאן, א גוטער בעאמטער, מיט א שטילען, רוהיגען כאראקטער, האָט אין אָנפאל פון כעס, וועלכער שיינט צו זיין אונפערשטענדליך, ערמארדעט זיין פארגעזעצטען. ערלויבט מיר אייך קלאָהר צו מאכען די פסיכאלאגיע פון דעם דאָזיגען פערברעכען. אייך וועל קיין זאך ניט ענטשולדיגען און קיין זאך ניט מילדערן. אייך בעט אייך, הערט מיך אויס און דאן משפט איהם.

יאָהאן ניקאלאי לאוושער איז א זוהן פון אנשטענדיגע עלטערן, וועלכע האָבען איהם ערציגען פאר אן איינפאכען, רעספעקטפולען מענשען.

אָט דאָ שטעקט זיין פערברעכען: אין רעספעקט. דאָס איז אזא געפיהל, מיינע הערען, וועלכער איז אונז כמעט פרעמד הייַנט צו טאג; דער וואָרט עקזיסטירט נאָך אפילו, אָבער זיין בעדייטונג האָט ער אין גאנצען פערלאָרען. מען מוז אויפזוכען געוויסע איינפאכע אלטמאָדישע פאמיליעס, וועלכע לעבען נאָך אויף דעם אלטען שטייגער, אום ביי זיי צו געפינען די שטרענגע טראדיציאָנען, די פערעהרונג פון זאכען און מענשען, פון געפיהל און גלויבען. און פעסט איז זייער גלויבען און שטארק, אז קיין שמייכעל, קיין צווייפעל, ניט אפילו דער קלענסטער פערדאכט קען איהם אָנריהרען.

אן אמת'ער אנשטענדיגער מענש קען מען זיין ערשט דאן, ווען מען האָט רעספעקט. דער מענש, וואס האָט רעספעקט מאכט צו די אויגען. ער גלויבט. מיר, וועלכע קוקען מיט אָפענע אויגען אויף דער וועלט, מיר, וועלכע זיצען דאָ אין דיעזען יוסטיז פאַלאַץ, וואו עס ווערען פערהאנדעלט אלע פערברעכענס און אלע פערברעכער, מיר קענען ניט האָבען קיין רעספעקט פאר קיינעם און קיין זאך. מיר קענען צו גענוי דעם דאָזיגען שטראָם פון קאָרופציאָן, וועלכער פליסט פון די גרויסע, די מעכטיגע ביז צו דעם לעצטען ארימען טויגעניכטס, מיר ווייסען צו גוט, ווי אלעס ווערט געמאכט, ווי אלעס איז שוואַך און פערקויפליך: שטעלען, הויכע אמטען, טיטולען קען מען לייכט קויפען פאר געלט, אדער נאָך אייגפאכער, פאר דעם קוש פון א פרוי... אונזער פליכט און אונזער בערוף צווינגען אונז קיינעם ניט צו גלויבען, די גאנצע וועלט צו פערדעכטיגען, ווייל די גאנצע וועלט איז פערדעכטיג. און מיר ווערען שטארק איבערראשט, ווען מיר דערזעהען פאר זיך א מענשען, ווי אָט דער מערדער, וועלכער שטעהט איצט פאר אייך, וואָס האָט אויסגעהאלטען אין זיך דעם רעספעקט און דעם גלויבען אויף אזוי פיעל, אז ער איז געווארען זייער מארטירער.

פאר אונז, מיינע הערען, איז די היראָט עטוואָס אזויגס ווי די רייניקייט. מיר האלטען דערפון, וויל אונז עקעלט פאר דעם שמוץ און וויל מיר האָבען א געפיהל פון ווירדע און עהרגייץ. אָבער טיף בייַ אונז אין הארצען האָבען מיר ניט דעם אונבעגרענצטען, בלינדען, איינגעבאָרענעם גלויבען ווי דער מאן.

לאָזט מיר אייך דערצעהלען זיין לעבען.

ער איז ערציונגען געווארען אזוי, ווי מען האָט פריהער די קינדער ערבויגען. אלעס וואָס די מענשען טהוען האָט מען זיי ערקלעהרט פון צוויי שטאַנדפונקטען. פון איין זייט איז אלעס געווען גוט, פון דער אנדערער, אלעס שלעכט. מיט גרויס אוטאָריטעט האָט מען איהם געצייגט דאָס גוטע, אום ער זאל עס קענען אונטערשיידען פון דאָס שלעכטע ווי דעם טאָג פון דער נאכט. זיין פאָטער האָט ניט געהערט צו יענע גרויסע מענשען, וועלכע בעטראכטען אלעס פון א העכערען שטאַנדפונקט, וועלכע זיינען בע-

קאנט מיט די קוועלען פונ׳ם גלויבען און פערשטעהען די סאציאלע אומשטענדען, וועלכע שאפען די פערשיעדענהייטען.

ער איז אלזא אויסגעוואקסען, איז געווארען גלויביג און פול צוטרויען, בעגייסטערט און בעשרענקט.

צו צוויי־און־צוואנציג יאהר האט ער חתונה געהאט. מען האט איהם געגעבען פאר א פרוי א קוזינע, וועלכע איז ערציגען געווארען איינפאך אזוי ווי ער, ריין און אונשולדיג ווי ער. ער האט געהאט יענעם זעלטענעם גליק צו געפינען אן עהרליכע פרוי, עטוואס וואס איז אין אונזער וועלט אזוי זעלטען און דארף אזוי הויך געשעצט ווערען. ער האט פאר זיין מוטער געהאט גרויס דרך ארץ, ער האט זי געליעבט און פערגעטערט. אט דעם דאזיגען דרך ארץ און פערגעטערונג, וועלכע איז אזוי שטארק אין די אלטע פאט־ריארכאלישע פאמיליען, האט ער איצט איבערגעטראגען אויף זיין פרוי. ער האט געלעבט ניט וויסענדיג קיין זאך פון דער וועלט, פון שווינדעל און בעטרוג, געלעבט א רוהיגער און א גליקליכער, גאר אן אנדער מענש, ווי די אלע ארומיגע. אזוי ווי ער האט קיינעם ניט גענארט, האט ער זיך ניט געקענט פארשטעלען, אז עמיצער זאל איהם נארען.

מיט אייניגע מאנאטען פאר זיין חתונה איז ער געווארען קאסירער ביי הערר לאנגלאים, וועלכען ער האט מיט א קורצער צייט צוריק ערמארדעט.

מיינע העררן געשווארענע, מיר ווייסען פונ׳ם עדות זאגען פון דער מאדאם לאנגלאים, איהר ברודער, הערר פערטהוים, וועל־כער איז אויך געווען א קאמפאניאן אין געשעפט, דורך דעם עדות זאגען פון דער גאנצער פאמיליע און אלע העכערע אנגעשטעלטע פון באנק, אז לאיזשער איז געווען א מוסטערהאפטער בעאמטער, עהרליך, געהארכזאם, פינקטליך און פול אכטונג פאר זיין שעף.

מען מוז צוגעבען, אז ער אליין איז אויך בעהאנדעלט געווארען מיט דער גרעסטער אכטונג. ער איז צוגעוואהנט געווארען צו דער דאזיגער אכטונג און אויך צו דעם, אז מען זאל זיין פרוי, וועמען אלע האבען שטארק געליובט, בעהאנדלען מיט רעספעקט און זאגאר מיט פערעהרונג.

זי איז געשטאָרבען אין עטליכע טעג פון א טיפוס.

ער האָט געוויס געפיהלט א טיעפען וועהטאָג, אָבער דעם קאַלטען און רוהיגען וועהטאָג פון א ציפער־מענשען. נור אויף זיין בלייכען פּנים און די איינגעפאַלענע באַקען האָט מען געקענט זעהן, ווי טיעף ער ליידעט.

דאַן מיינע הערן, איז געשעהן עטוואס גאַנץ נאַטירליכעס.

דער מאַן איז געווען פערהייראַט צעהן יאָהר. זייט צעהן יאָהר איז ער געוואָהנט געווען אימער צו האָבען א פרוי ביי זיין זייט, ער איז געוואָהנט געווען צו איהר אויפפאַסונג, צו איהר ליעבער שטימע, ווען ער איז אַהיים געקומען, צו דעם „גוטען אַבענד" ביי נאַכט און „גוט מאָרגען" אין דער פריה, צו דעם לייכ־טען רוישען פון איהר קלייד, צו דער צערטליכקייט, וואס מאַכט דאָס לעבען לייכט, צו איהר געליעבטער געגענוואַרט, וואס פערקירצט די שטונדען. ער איז צוגעוועהנט געוואָרען, אפשר ווייל ער איז מאַטעריאל ניט אימשטאַנד געווען צו געהן אין די רעסטאָראַנען, צו געוויסע היימישע עסענס, איז געוואָהנט געווען צו אַלע יענע אויפמערקזאַמקייטען, וועלכע מען פיהלט ניט, ווען מען האָט זיי, און אָהן וועלכע מיר קענען דערנאָך גאָרנישט אויסקומען. ער האָט מעהר ניט געקענט לעבען אליין. און אום צו פערטרייבען די שרעקליך לאַנגע אבענדען, האָט ער גענומען געהן אויף צוויי דריי שטונדען אין א דערבייאיגען סאַלון. ער האָט געטרונקען א גלאָז ביער און געקוקט מיט פערטראַכטע בליקען ווי עס קייקלען זיך די ביליאַרד באָלס, האָט זיך צושטרייט צוגעהערט צו דעם שטרייט פון די שפּיעלער און צו די דעבאַטען איבער פּאָליטיק פון די דערביי־איגע שכנים. ער האָט געהערט דאָס געלעכטער, וואס איז צייטענ־ווייז אויסגעבראַכען פון עפּעס א וויץ און אָפט איז ער איינגע־שלאָפען אויף זיין שטוהל פאַר מיעדקייט און לאַנגווייליגקייט. אָבער טיעף אין זיין האַרצען און אין זיין פלייש האָט ער געפיהלט א שטאַרקע בעדערפעניש נאָך א פרויען האַרץ און א פרויען לייב. און גאַנץ אונבעוואוסט האָט ער יעדען אבענד זיך צוגערוקט אַלץ נעהנטער צו דעם פּלאַץ, וואו די קאַסירערין איז געזעסען, א קליין,

בלאָנד בעשעפענישׂ, צו וועלכער עס האָט איהם געצויגען מיט א אונווידערשטעהליכער קראפט, ווייל זי איז געווען א פרוי.

באלד האָבען זיי ביידע געפֿלויערט, און איהם איז אנגענעהם געווען צו פערברענגען די אָבענדען נעבען איהר. זי איז געווען ליעבענסווירדיג און פרייונדליך. און פון טאָג צו טאָג האָט לאוושער זיך אלץ מעהר און מעהר צוגעוואָהנט צו דער מיידעל, וועלכע ער האָט ניט געקענט און ניט געוואוסט, וועמעס לעבען איז איהם אין גאנצען פרעמד געווען און וועלכע ער האָט בלויז דערפאר גליעבט, וויל ער האָט קיין אנדערע ניט געזעהן.

דאָס מיידעל איז געווען כיטרע, זי האָט באלד בעמערקט, אז זי קען פון דעם דאָזיגען נאָאיוועו מענשען ציהען נוצען און זי האָט זיך איבערלייגט ווי איהר אם בעסטען אויסצונוצען. דאָס קליינסטע איז געווען, איהם צו ברענגען דערצו, ער זאל מיט איהר חתונה האָבען.

און דאָס האָט זיך איהר איינגעגעבען גאָר אָהן פיעל מיהע.

דארף איך אייך נאָך, מיינע העררן געשוואָרענע, ערקלעהרען, אז דאָס דאָזיגע מיידעל האָט געפיהרט א לוסטיגען לעבען, און אז נאָך דער חתונה איז זי ניט בעסער און ניט אנשטענדיגער געוואָרען, אין גענעגנטהייל, זי האָט איהר פריהערדיג לעבען נאָך פערשטאָרקט.

זי האָט זיך עפעס אזוי ווי געשפיעלט מיט איהם, ווי עס וואָלט איהר געמאכט שפאס, צו בעטריגען דעם דאָזיגען נאָאיוועו, עהרליכען מענשען, און זי האָט גליעבט הינטער זיין רוקען מיט אלע בעאמטע פון באנק. איך זאג מיט אלע, מיינע העררן, און די בריעף אָט דא, בעווייזען עס. באלד איז דערפון געוואָרען אן עפענטליכער סקאנדאל, פון וועלכען עס האָט געוואוסט די גאנצע וועלט, אויסער דעם מאן, וועלכער האָט, ווי געווענהנליך, פון גאָר נישט געוואוסט.

די פרוי האָט זיך פאר קיין זאך ניט אפגעשטעלט און צום סוף איז איהר געפעלען געוואָרען דעם שעף'ס זוהן און זי האָט איהם פערפיהרט. ער איז געווען א יונגער מאן פון א יאָהר נייונצעהן, און זי האָט געהאט אויף איהם א זעהר שלעכטען אייזנפלום. ביז

אהער האָט דער שעף, הערר לאנגלאים, געשוויגען. אויס גוטסקייט און פריינדליכקייט צו זיין קאַסירער האָט ער אויף אַלצדינג צו־געמאכט מיט אן אויג, אבער ווען ער האָט דערזעהן זיין אייגען קינד אין די הענד, אָדער בעסער געזאָגט אין די אָרעמס פון דער דאָזיגער געפעהרליכער פרוי, איז אויף איהם אָנגעפאַלען אַ גע־רעכטער צאָרן.

ער איז בעגאַנגען אן אונרעכט, דערמיט וואָס ער האָט גלייך אויפ'ן אָרט געלאָזט רופען צו זיך לאוזשער'ן און אינטער דעם פרישען איינדרוק פון דעם וואָס ער האָט נור וואָס געהערט וועגען זיין זוהן, האָט ער נאָך אן אויפגערעגטער און בייזער מיט איהם געהאַט אַ געשפּרעך.

מיינע הערדן, איך דאַרף אייך בלויז פאָרלעזען, ווי אַזוי דער מאָרד איז בעגאַנגען געווארען. אָט זיינען די ווערטער פון דעם גוסס'ען שעף אליין, וועלכע דער אונטערזוכונגס ריכטער האָט פער־שריעבען:

„איך האָב נור וואָס געהערט, אז מיין זוהן האָט מיט אַ טאָג צוריק געגעבען דער דאָזיגער פרוי צעהן טויזענד פראַנק, אין מיין כעס איז געוואָרען גרעסער, ווי מיין שכל. איך האָב געוויס קיין מאָל ניט געצווייפעלט אין לאוזשער'ס עהרליכקייט, אָבער עס איז דאָ אַ געוויסע בלינדקייט, וואס איז נאָך געפעהרליכער ווי פער־ברעכען.

„און איך האָב איהם געלאָזט רופען צו זיך און איהם געזאָגט, אז איך בין געצוואונגען איהם צו ענטזאגען פון דער שטעלע.

„ער איז געבליעבען שטעהן פאר מיר א צושראָקענער און ניט פערשטאַנען, וואס דאָס מיינט. צום סוף איז ער צו מיר צו־געשטאַנען, איך זאָל איהם געבען אן ערקלעהרונג.

„איך האָב זיך ענטזאַגט עס צו טהאָן און האָב איהם געזאָגט, אַז איך טהו דאָס פון ריין פריוואַטע גרינדע. ער האָט געמיינט, אַז איך האָב עפּעס אויסצוזעצען געגען זיין האַלטונג, אַז ער האָט ניט גענוג טאַקט און ער איז געוואָרען בלייך ווי קאַלך. ער האָט מיך ניט אָבגעלאָזט, מיך בעשוואָרען, איך זאָל איהם זאָגען, וואס איך

האָב געגען איהם. ער האָט געדענקט, אז ער האָט א רעכט עם צו ווייסען און האָט עם פון מיר געפֿאדערט מיט א האַרבען קול.

„אזוי ווי איך האָב נאָך אלץ געשווויגען, האָט ער מיך בעלײדיגט און דאַן איז ער אריינגעפאלען אין אזא פערצווייפלונג, אז איך האָב פשוט פאר איהם געגומען מורא האָבען.

„דאַן פלוצים, נאָך עפעס א שטאַרקער בעלײדיגונג, האָב איך איהם א וואַרף געטהאָן אין פנים אריין דעם גאנצען אמת.

„א פאַר מאָמענטען איז ער געבליבען שטעהן אָהן לשון, האָט מיך אָנגעקוקט פערצווייפעלט, מיט אויסגעפוטשעטע אויגען און דאַן האָב איך געזעהן, ווי ער האָט פלוצים גענומען פון מיין שרייבטיש די גרויסע שעהר, וועלכע איך האָב בענוצט אויף צו עפענען בריעף, האָב געזעהן, ווי ער טהוט זיך א וואַרף אויף מיר מיט אויפגעהויבענע הענד און איך האָב דערפיהלט, ווי עפעס רוקט זיך פון אויבען אין מיין ברוסט אריין, הגם איך האָב דערביי ניט געפיהלט קיין שום וועהטאָג."

דאָס, מיינע העררן געשווארענע, איז די איינפאכע ערצעהלונג, ווי אזוי דער מאָרד איז בענאנגען געווארען. וואס זאָל איך נאָך זאָגען צו זיין פערטהיידיגונג? ער האָט זיין צווייטע פרוי בלינד רעספעקטירט, ווייל זיין ערשטע פרוי האָט דעם דאָזיגען רעספעקט פערדיענט. —

נאָך א קורצער בעראטונג איז דער אָנגעקלאָגטער בעפרייט געווארען.

די שאפע.

אכ'ן טיש האט מען געהערט פון ווייבער. פון וואס אנ־
דערש זאלען מענער רעדען צווישען זיך?
אייגער פון אונז האט נעוואגט:
— הערט אקאדישט, מיט מיר האט אמאל פאסירט
א קאמישע געשיכטע
און ער האט דערצעהלט:

לעצטען ווינטער איז איין מאל אין אבענד אויף מיר אנגע־
פאלען איינע פון יענע פערצווייפעלטע שטימונגען, וואס דריקען
פון צייט צו צייט אי די נשמה, אי דעם קערפער. איך בין נע־
זעסען איינער אליין אין הויז און האב געפיהלט, אז ווען איך
זאל דא פערבלייבען, וועל איך אריינפאלען אין א מוראדינען
אומעט. דאס איז איינע פון יענע שטימונגען, וועלכע ווען זיי
קומען אפט, קענען זיי טרייבען צו זעלבסטמארד.

איך האב אנגעטהאן מיין ראק, און נאך אליין ניט ווייס־
דיג, וואס איך וועל טהאן, בין איך ארויס פון הויז. איך בין
געגאנגען ביז צו די בולווארען און האב ארומגעבלאנדזשעט ארום
די כמעט ליידיגע קאפעיס, דען עס האט גערעגנט. א געדיכטער
רעגען האט מיך דורכגעקומען דורך און דורך און מיר נאס נע־
מאכט ניט נאר דעם קערפער, נאר אפילו די נשמה אויך. ניט קיין
שטארקער קראך פון וואלקענס, וועלכער פעראורזאכט א שלאקס־
רעגען פון וועלכעם אלעם אנטלויפט אהן איין אטהעם אין די
פירהייזער, נאר א קליין רעגענדעל, וועלכען מען קען קוים זעהן.
א מין פייכטקייט, וועלכע שפריצט אויף איך נאכאנאנד מיט אונ־
זיכטבארע טראפענס און באלד וועלען אייערע גאנצע קלייד ווי
מיט אייזוואסער איבערגעצויגען.

וואס האב איך געוואלט טהאן? איך בין געגאנגען הין און

צוריק און געטראכט, וואו איך זאל זיך אהין טהאן אויף א פאאר שטונדען און איך האב ענטדעקט צום ערשטען מאל, אז אין גאנץ פארוס איז נישטא קיין איין פלאץ, וואו מען זאל זיך אין אבענד קענען אויף אן אמת צושטרייען. צום סוף האב איך זיך ענטשלאסען צו געהן אין די פאליעס בערושער, דעם לאקאל פון שפאסהאפטע מיידלאך.

אין דעם גרויסען זאאל זיינען געווען וויניג מענשען. דער לאנגער ארייננאנג אין דער פארמע פון א פארקאווע איז געווען בעלעבט נאר פון עטליכע מענער, וועלכע האבען געהאט עטוואס געמיינעם, עטוואס פראסטעם אין גאנג, אין דער קליידונג, אין דער ארט ווי זיי האבען געטראגען די בארד, די וואנצעם, אין דער הוט און דעם גאנצען אויסזעהן. מען האט נור וועג ניט וועג בעמערקט אימעצען, פון וועמען מען איז געווען זיכער, אז ער האט זיך ארומגעוואשען, איך מיין ריכטיג ארומגעוואשען, און וועמעם קליידער עם האבען זיך געפאסט איינם צום צווייטען. די מיידלאך זיינען געווען דיזעלבע ווי אימער. די מיאוסע וויבער, וועלכע מיר אלע קענען: העסליך, אויסגעמאטערט, ווי אויסקוקענדיג אויף רויב, האבען זיי זיך ארומגעשלעפט הין און צוריק מיט זייער בעזונדערען נארישען אויסדרוק פול מיט פעראכטונג, וועלכען זיי נעהמען אלע אן, איך וויים ניט פאר וואס.

איך האב געזאגט צו זיך אליין, אז קיין אייניציג פון די דאזיגע אלע פונאנדערגעשרויפטע בעשעפענישען, וועלכע זיינען געווען מעהר אננעבלאזען ווי פעט — דא דיק און דארט מאגער, דא קרום און דא לאהם, איז ניט ווערט געווען דעם גאלדשטיק, וואס זי האט ביי אונז ארויסגעריסען נאכדעם ווי זי האט אפריהער אויסגעבעטען גאנצע פינף.

פלוצים האב איך בעמערקט א קליינע פרוי, וועלכע האט אויף מיר געמאכט א גאנץ גוטען איינדרוק. זי איז שוין ניט געווען מעהר נאר יונג, אבער פריש, אינטערעסאנט און עטוואס ארויספארענדיג. איך האב זי אבגעשטעלט, און ניט לאנג טראכטענדיג, האב איך מיט איהר אבגעמאכט. איך האב ניט געוואלט געהן אהיים, ניט געוואלט בלייבען גאנץ אליין. די געזעל-

שאַפט און דער קוש פון דער דאָזיגער מיידעל איז מיר שוין ליע־בער געווען.

און איך בין אַוועק מיט איהר. זי האָט געוואָהנט אין אַ גרויס, הויך הויז אין דער רי מאַרטיר. אויף די טרעפּ האָט שוין ניט געברענט מעהר קיין געז. איך בין לאַנגזאַם געגאַנגען אַרויף און האָב פון צייט צו צייט אָנגעצונדען אַ שוועבעלע. אָפט האָב איך זיך אָנגעשטויסען אָן די טרעפּ און אונצופרידען געטאַפּט דעם וועג הינטער דער מיידעל, וועמעס גערויש איך האָב געהערט פאַר זיך.

אויף'ן פיערטען שטאָק האָט זי זיך אָבגעשטעלט, און נאָכדעם ווי זי האָט געעפענט די אַריינגאַנגס־טיר, האָט זי געפרעגט:

— דו בלייבסבט ביי מיר ביז מאָרגען?

— געוויס. דו ווייסט דאָך, אַז מיר האָבען אַזוי אָבגעמאַכט.

— גוט, קליינער. איך האָב עס בלויז געוואָלט וויסען. וואַרט נאָר איין מינוט, איך קום גלייך אַרויס.

זי האָט מיך געלאָזען שטעהן אין דער פינסטער. איך האָב געהערט ווי זי האָט געעפענט און צוגעמאַכט צוויי טירען. דאַן האָט זיך מיר אויסגעוויזען, ווי זי וואָלט גערעדט. איך בין גע־וואָרען איבערראַשט און עטוואָס אונרוהיג. דער געדאַנק וועגען אַ שטערער איז מיר אויפ'ן זינען אַרויף. אָבער איך האָב געהאַט אַ פּאָאאר געזונדע פויסטען און איך האָב געטראַכט: נו, מיר ווע־לען שוין זעהן.

איך האָב אָנגעשטרענגט מיין אויער און זיך צוגעהערט. עט־וואָס האָט זיך בעוועגט, איז געגאַנגען אַהער און אַהין, גאַנץ שטיל, מיט דער גרעסטער פאָרזיכטיגקייט. דאַן האָט זיך די טיר גע־עפענט, און מיר האָט זיך געדאַכט, אַז איך הער ווידער רעדענדיג, אָבער גאַנץ שטיל.

זי האָט זיך אומגעקעהרט מיט אַ ברענענדיגע ליכט.

— דו קענסט אַריינקומען! — האָט זי געזאָגט.

איך בין אריין אינעוועניג. נאָך דעם ווי איך בין דורכגע־גאַנגען אַן עס צימער, אין וועלכען מען האָט קענטיג קיינמאָל ניט געגעסען, בין איך אריין אין אַ צימער, ווי אַלע אַזעלכע מיידלאַך

האָבען. א ריכטיגער מעבלירטער צימער פון דעם סאָרט מיט ריפּ־סענע גאַרדינען און א פעדער בעט פון העל רויטען זייד מיט פער־דעכטיגע פלעקען.

זי האָט געזאָגט:

—מאַך זיך בעקוועם, קל ינער.

איך האָב זיך פאָרזיכטיג אַרומגעקוקט, אָבער איך האָב קיין אונגעוועהנליכע זאַך ניט בעמערקט.

זי האָט זיך אַזוי שנעל אויסגעטהאָן, אַז זי איז שוין געלעגען אין בעט, נאָך איידער איך האָב מיין אויבער ראָק אויסגעטהאָן. און זי האָט גענומען לאַכען:

— נו, וואָס איז דאָרט מיט דיר? ביזט דאָך געוואָרען א זייל פון זאַלץ. מאַך עס שנעל.

איך האָב זיך צוגעאיילט און איהר געפאָלגט.

אין פינף מינוטען אַרום האָב איך געפיהלט אַ משוגענעם פערלאַנג זיך ווידער אָנצוטהאָן און אַוועקגעהן. אָבער דיעזעלבע שרעקליכע מאַטקייט און לאַנגווייליגקייט, וועלכע זיינען אויף מיר אין דערהיים אָנגעפאַלען, האָבען מיך אָבגעהאַלטען און ביי מיר צוגענומען יעדע ענערגיע, און איך בין געבליעבען טראָץ דעם עקעל, וואָס איך האָב געפיהלט אין דעם עפענטליכען בעט. דער קער־פערליכער רייץ, וועלכער עס האָט זיך געדאַכט, אַז איך זעה אין איהר אונטער דער בעלייכטונג פון טהעאַטער, איז איצט, ווען זי איז געווען אין מיינע אָרעמס, אין גאַנצען פון איהר פערשוואונדען און איך האָב נור געפיהלט ביי מיין זייט, לייב אָן לייב, די גע־וועהנליכע פראָסטיטוטקע, פון וועלכע איינע איז פונקט ווי די אַנ־דערע און וועמעס גלייכגילטיגע, געמאַכטע צערטליכקייט לאָזען אי־בער נאָך זיך אַ ווידער־טעם פון קנאָבעל.

איך האָב גענומען מיט איהר פלוידערן:

— וואָהנסטו שוין לאַנג דאָ?

— דעם פופצעהנטען יולי ווערט אַ האַלב יאָהר.

— וואו האָסטו פריהער געוואָהנט?

— אין רי קלאוסעל. אָבער דעם הויזוועכטער'ס ווייב האָט מיר געמאַכט שווערינגקייטען און איך בין פון דאָרט אַוועק.

און זי האָט מיר נענומען דערצעהלען א מעשה אָהן אן עק פון דעם וועכטער׳ס וויב, וועלכע האָט איהר אָנגעטהאָן צרות.

אָבער פלוצים האָט זיך עפעס בעוועגט גאנץ נאָהענט נעבען אונז. צוערשט האָט זיך דערהערט עטוואס, ווי א שטילער זיפץ, דאן א לייכטער גערוש, אָבער גאנץ דייטליך, ווי עמיצער וואָלט זיך אויף זיין שטול אָבגערוקט.

איך האָב זיך א כאַפּ געטהאָן אין בעט און געפרעגט:

— וואס איז דאָס פאר א גערוש?

זי האָט געענטפערט רוהיג און זיכער:

— אך, זיי נור ניט אונרוהיג, קליינער. דאָס איז א שכנה. די וואנט איז אזוי דין, אז מען הערט דורך, ווי עס וואָלט געוען דאָ אין צימער. אזא פאסקודנע געביידע, די וועגט זיינען ווי פאפיר.

איך בין געוועז אזוי פויל, אז איך האָב זיך ווידער געלייגט אין בעט און מיר האָבען ווידער געמומען רעדען.

און איצט איז אויף מיר אָנגעפאלען יענע נארישע נייגעריגקייט פון די מענער, די דאזיגע בעשעפענישען אויסצופרעגען, צו דערגעהן ביי זיי פון זייער ערשטער ליעבע. עס ווילט זיך אויפהייבען דעם שלייער פון זייער ערשטען פאל, מען זוכט א ווייטע אָנדייטונג פון אמאליגער אונשולד און מיט דער ערינערונג אן זייער אמאליגער פרישקייט און ריינקייט זוכט מען ארויסצורופען ביי זיי עטוואס פון זייער אמאליגען ריין.

איך האָב אלזא איהר געפרעגט וועגען איהר ערשטען געליעבטען. איך האָב גאנץ גוט געוואוסט, אז זי וועט ליגען, אָבער וואס מאכט עס אוים? פילייכט וועל איך צווישען איהרע ליגענס דערהערען עטוואס אויפריכטיגעס און ריהרענדעס.

— נו זאָג מיר אלזא, וואר איז עס געוען?

— עס איז געוען א רודער ספּאָרטסמאן

— אך, דו מוזט עס מיר דערצעהלען. וואו האָט עס פאסירט?

— אין ארזשאנטעל.

— וואָס האָסטו דאָרט געטהאָן?

— איך בין געוויז א קעלנערין אין א רעסטאָראן.

— וועלכער רעסטאָראן?
— „שיפער רעסטאָראן". איז עס דיר בעקאנט?
— יאָ, געווים, ביי באָנאפּאַן.
— יאָ, ריכטיג.
— נו, איז ווי האָט דער רודערער מיט דיר אָנגעפאנגען?
— איך האָב געמוזט מאכען זיין בעט, האָט ער מיך איין מאָל פערגוואלדיגט.

אָבער פּלוצים האָב איך זיך דערמאָנט אָן דעם, וואס א בעקאָנטער דאָקטאָר האָט מיר אמאָל דערצעהלט. יענער דאָקטאָר איז געווען א בעאָבאכטער און פילאָזאָף און האָט יאָהרען לאַנג פערברַאכט אין א שפּיטאָל, וואו ער איז געקומען אין טעגליכער בעריהרונג מיט עבענטליכע מיידלאָך, מיט מיידלעך־מוטערס, מיט אלדער שאנדע און דעם עלענד פון דער פרוי, דער אָרימער פרוי, וועלכע איז געוואָרען דער אונגליקליכער אָפּפער פון די מענער, ביי וועמען אין די קעשענעס עס קלינגט געלד.

ער האָט מיר געזאָגט: א מיידל וועלט שטענדיג פערפיהרט דורך א מאן פון איהר שטאנד, פון איהר קרייז. איך האָב וועגען דעם געמאכט גאנצע ביכער מיט בעאָבאכטונגען. די רייכע קלאסען וועלען נעווהנליך בעשולדיגט, אז זיי פערפיהרען די מיידלעך פונ'ם פאָלק. דאָס איז אין גאנצען פאלש. די רייכע בעצאָהלען פאר אָבגעריסענע בלומען. זיי רייסען אויך אמאָל אוים א בלום, אָבער זיי קריגען נור די צווייטע בליהונג. די ערשטע שניידען זיי קיינמאָל ניט.

איך האָב זיך א קעהר געטהאָן צו מיין בעקאנטער און געזומען לאכען:

— הער אוים, די געשיכטע קענען מיר אלע. דער רודערער איז ניט געווען דער ערשטער.
— אָבער געווים, קליינער, איך שווער עס דיר.
— קינד, דו זאָגסט ליגען!
— ניין, איך שווער דיר.
— דו זאָגסט ליגען. איצט זיי זיך מודה און זאָג דעם אמת.

זי איז געווארען ערשטוינט און האָט געצענערט. איך האָב וויטער געזאגט:

— זאָלסט וויסען, אז איך בין א מכשף. איך בין א היפנאָ־טיסט. ווען דו זאָגסט מיר ניט דעם אמת מיט גוטען, שלעפער איך דיך איין און ערפאהר עס סיי ווי סיי.

זי האָט מורא געקראָגען, וואָרים זי איז געווען נאָריש, ווי זיי זיינען געווענליך אַלע. זי האָט געפרעגט:

— ווי אזוי האָסטו עס געטראָפען?

איך האָב געענטפערט:

— נו, אַזוא פּאָרווערטס, רעד!

— אָה, דאָס ערשטע מאָל איז געווען כמעט א גאָרנישט. עס איז געווען א גרויסער יום טוב, און מען האָט צוליעב דעם געלאָזט קומען א קוכער, הערר אַלעקסאַנדער. אזוי שנעל ווי ער איז גע־קומען, האָט ער געטהאָן אין הויז אַלץ וואס ער האָט געוואָלט. ער האָט מיט אַלעמען קאָמאַנדעוועט. מיט דעם בעל הבית, דער הבית'טע, ווי ער וואָלט געווען א קייזער. ער איז געווען א הוי־כער, שהנער יונג, וועלכער איז ניט איינגעשטאַנען קיין איין מי־נוט ביי זיין אויוועז. און נאָכאַנאַנד האָט ער געהאַלטען אין איין שרייען: „שנעל, פּוטער אהער, — אייער — מאדעירא". און אַלעס וואס ער האָט פערלאַנגט, האָט מען איהם גלייך געמוזט ברענ־גען, אז ניט איז ער געווארען צוקאָכט און אייך געזאָגט זאָבען, פון וועלכע מען איז רויט געווארען ביז אונטער די קלייידער.

וועז דער טאָג איז אריבער, איז ער געזעסען פּאר דער טיר אין געריכערט זיין ליולקע. און וועז איך בין איהם אזוי פערביי־געגאנגען מיט א הויפען טעלער, האָט ער צו מיר געזאָגט:

— הער, מיידעל, קום מיט מיר אביסעל צום וואַסער. דו קענסט מיר צייגען די געגענד. איך בין מיט איהם אווק. עס איז געווען זעהר נאָריש. און ווי נור מיר האָבען זיך געזעצט ביים ברעג, האָט ער מיך אזוי שנעל א כאַפ געטהאָן אונטער זיך, אז איך האָב גאָר נישט געוואוסט, וואס אייגענטליך ער טהוט מיט מיר. און מיט דעם ניין אוהר צוג איז ער אווועקגעפאָהרען. איך האָב איהם מעהר קיינמאָל ניט געזעהן.

איך האָב געפרענט:
— איז דאָס אלעס?
זי האָט געשטאמלט:
— יא! איך גלויב, אז פלאָרענטין איז פון איהם.
— ווער איז דער פלאָרענטין?
— מיין אינגעל.
— אך, דאָס איז אינטערעסאנט. און דו האָסט מסתמא אייגנגערעדט דעם רודערער, אז ער איז דער פאָטער, ניט אמת?
— נו, יא.
— האָט דען דער רודערער געהאָט געלד?
— יא, ער האָט מיר געמוזט נעבען פאר פלאָרענטינ'ען דריי הונדערט פראנק א יאָהר.
איצט האָט די געשיכטע מיר אָנגעהויבען מאכען שפּאס און איך האָב ווייטער געפרעגט:
— דאָס איז אויסגעצייכענט, מיין ליעבע, אויסגעצייכענט! איהר זייט דאָך ניט אזוי נאָריש, ווי מען דענקט. ווי אלט איז איצט דער פלאָרענטין?
זי האָט געזאָגט:
— איהם איז צוועלף יאָהר. צו פסח ווערט ער קאָנפירמירט.
— אויסגעצייכענט. און זייט דאָן טרייבסטו דיין געשעפט נאָענט רוהיג?
זי האָט א זיפץ געטהאָן:
— יא, יעדערער טהוט, וואָס ער קען.
אָבער איצט האָט זיך אין צימער פלוצים דערהערט אזא ליארעם, אז איך בין מיט איין שפרונג ארויס פון בעט. מען האָט געהערט א גערויש פון א קערפער, וועלכער פאלט, הויבט זיך ווידער אויף און קלאמערט זיך אָן וואנט.
איך האָב געגומען דאָס ליכט, זיך ארומגעקוקט צומישט און אין כעס. זי איז אויך אויפגעשטאנען, האָט זיך געסטארעט מיך צוריקהאלטען און געפליסטערט:
— עס איז גאָר נישט, קליינער. איך פערזיכער דיך, עס איז גאָר נישט.

אָבער איך האָב בעמערקט פון וואַנען דער מאָדנער גערויש איז געקומען, און בין גלייך צוגעגאַנגען צו אַ טיר צוקאָפּענס פון בעט און זי געעפענט מיט איין רוק. איך האָב דערזעהן פאר זיך אַ ציטערנ־דיגען קליינעם, מאָגערן אינגעל, וועלכער האָט מיך אָנגעקוקט מיט צושראָקענע, בלישטשענדע אויגען. ער האָט זיך געהאַלטען אָן אַ שטול פון וועלכען ער איז נאָר וואס ארונטערגעפאַלען.

אַזוי שנעל ווי ער האָט מיך דערזעהן, האָט ער זיך צואוויינט אויפ'ן קול און אויסגעשטרעקט צו דער מוטער זיינע אָרעמס:

— איך בין ניט שולדיג, מאמא, איך בין ניט שולדיג. איך בין איינגעשלאָפען און אַרונטערגעפאַלען. זיי ניט בייז, עס איז ניט מיין שולד.

איך האָב זיך צוריק אומגעקעהרט צו דער מיידעל און גע־פרעגט:

— וואָס זאָל דאָס בעדייטען?

זי איז געווען פערלעגען, אויסער זיך און געשטאַמעלט:

— אַך, וואס קען איך טהאָן. איך פערדיען ניט גענוג אום איהם צו האַלטען ערגעץ אין דער פרעמד און פאַר איהם צאָהלען און איך בין געצוואונגען איהם צו האַלטען ביי זיך. און נאָך אַן עקסטרא צימער פאר איהם קען איך זיך אויך ניט פערגינען. ווען קיינער איז נישטאָ שלאָפט דער אינגעל מיט מיר. און ווען עמי־צער קומט צו מיר אויף צוויי דריי שטונדען איז אויך קיין אונ־גליק, אזוי לאנג קען ער אויסהאַלטען אין שאַפע. ער זיצט דאָרט גאַנץ רוהיג. ער איז שוין געוואָהנט. אָבער ווען איינער בלייבט ביי מיר די גאַנצע נאַכט, אַזוי ווי דו, דאַן איז ער אויף גרויסע צרות.... דאַן מוז דאָס קינד, דער אינגעל נעבעך אָבזיצען די גאַנצע נאַכט אויף א שטול און אזוי איבערשלאָפען. נו, איז ער ארונ־טערגעפאַלען פונ'ם שטול. ער איז ניט שולדיג. איך וואָלט דיך געוואָלט זעהן אזוי אויף א שטול די גאַנצע נאַכט פערשפּאַרט אין אַ שאַפע. איך וואָלט עס טאַקע געוואָלט זעהן און הערען וואס דו וואָלסט געזאָגט.

זי איז געווארען אויסער זיך, שטאַרק אויפגערעגט און האָט געשריען.

דאָס קינד האָט ניט אויפגעהערט צו ווייגען. איין אָרימער, צוטומעלטער, פערהונגערטער אינגעל. דאָס דאָזיגע קינד, וועל־כעס איז געשלאָפען אין שאפע, אין א קאלטער, פינסטערער שא־פע און איז נור פון צייט צו צייט געקומען זיך אָנווארעמען אין בעט, וועו עס איז אויף א פאָר מינוטען געבליבען אונבענוצט.

מיר איז געווארען אזוי טרויעריג אויפ'ן האַרצען, אז עס האָט זיך מיר אויך געוואלט ווייגען.

און איך בין אוועק אהיים.

דאָם קינד.

שאָק באַרדיליער האָט אימער געשוואָרען, אז ער וועט קיין מאָל ניט חתונה האָבען. פּלוצים האָט ער געביטען זיין מיינונג. און דאָם האָט מיט איהם פּאַסירט גאַנץ אונ־ערוואַרטעט, איין מאָל זומער־צייט אין א באַדע פּלאַץ ביים ים.

ווען ער איז אין מאָל א אין דער פּריה געלעגען ביים ברעג און געקוקט אויף די דאַמען, ווי זיי זיינען פּון׳ם וואַסער ארויס, האָט זיך איהם געוואָרפען אין די אויגען א קליינער פּוס מיט זיין שהנער פּאַרמע און זיין צאַרטקייט. ער האָט זיך נעהנ־טער צוגעקוקט און איצט האָט איהם די נאַנצע פּערזאָן פּעראיקט געמאַכט. אגב, האָט ער פּון דער דאָזיגער נאַנצער פּערזאָן ניט נע־זעהן מעהר ווי די קנעכעל פּון קאָפּ, וועלכער האָט זיך פּון א פּעסט פּערמאַכטען לאַנגען באַדע מאַנטעל פּון ווייסען פּלאַנעל, ארויסגערוקט. דער יונגער מאַן האָט געהאַט א נאַמען פּאַר א צו־לאָזענעם און פּאַר א פּרויען קענער. דערפּאַר איז נאַטירליך, ווען צוערשט האָט דער אויסערער חן אויף איהם אן איינדרוק געמאַכט. באַלד אָבער האָט איהם צוגעצויגען צו זיך דער ליעבריין פּון איהר זאַנפּטען כאַראַקטער. זי איז געווען איינפּאַך, גוט ערצויגען, אונ־פּערדאָרבען און ריין, ווי איהרע פּרישע באַקען און ליפּען.

ער איז בעקאַנט געוואָרען מיט איהר פּאַמיליע, איז זיי נע־פּעלען און באַלד איז ער געווען משוגע פּערליעבט. ווען ער האָט בערטהא לאַננים געזעהן פּון ווייטען, האָט ער זיך איינפּאַך געגומען טריימלען. נעבען איהר איז ער געווען שטום, אונפּעהיג עפּעס צו זאָגען אָדער צו דענקען. אזוי גרוים איז די בעוועגונג אין זיין האַרצען געווען. עס האָט איהם געשומעט אין די אויערען און

ער האָט זיך געפיהלט, ווי א צומישטער. איז דאָס געווען די ליעבע? ער האָט ניט געוואוסט; ער האָט עס ניט פערשטאַנען. אָבער אין יעדען פאַל איז ער געווען ענטשלאָסען, דאָס יונגע מיידעל פאר זיין פרוי צו מאכען.

די עלטערען האָבען א לאַנגע צייט ניט געוואָלט אייננוויליגען, צוליעב דעם שלעכטען נאָמען, וואָס דער יונגער מאן האָט געהאט. מען האָט גערעדט, אז ער האָט עפעס אן אלטע ליעבע, איינע פון יענע אויבּיגע קייטען, וועלכע מען דענקט, אז מען האָט זיי צוריסען און וועלכע האלטען איינעם אימער פעסט.

אויסער דעם האָט ער אביסעל לענגער אָדער קירצער, כמעט אלע פרויען געליעבט, וועלכע זיינען איהם אין וועג געקומען.

איצט האָט ער געמאכט א סוף דעם אלעמען און האָט אפילו דאָס מיידעל, מיט וועלכער ער האָט א צייט לאַנג געלעבט, קיין אײן מאל מעהר נישט געוואָלט זעהן. זיינער א פריינד האָט זייערע פערהעלטניסע אויסגעגליכט און ער האָט איהר בעשטימט א געוויסע סומע א יאָהר אָבטריט געלד. זשאק האָט געצאָהלט, אָבער ער האָט מעהר פון איהר ניט געוואָלט הערען און זעהן; ער האָט זי פון איצט אן אין נאנצען פארגעסען, אפילו איהר נאָמען. זי האָט איהם געהאלטען אין איין שרייבען בריעף, ער האָט זיי ניט געעפענט. יעדע וואָך האָט ער דערקאָנט די אומגעלומפערטע שריפט פון דער פערלאָזענער און יעדע וואָך איז זיין כעס צו איהר גרעסער געוואָרען און ער האָט צוריסען דעם קאָנווערט מיט די בריעף, ניט לעזענדיג אפילו קיין איין שורה. ער האָט אין פאַראויס געוואוסט, אז דאָרט זיינען נור פאַרווירפע און קלאָגען געשטאַנען.

אָבער אזוי ווי מען האָט געצווייפעלט אין פעסטקייט פון זיין כאראקטער, האָט מען דעם נאנצען וויינטער איהם געשטעלט אויף א פראָבע און ערשט אין פריהלינג איז ער אָנגענומען געוואָרען אלס חתן.

די חתונה איז געווען אין פאריז, אין די ערשטע טעג פון מאי.

זיי האָבען בויידע בעשלאָסען ניט צו מאכען קיין האָכצייטס רייזע, ווי עס איז געווענליך די מאָדע. אין דער היים האָט געזאָלט זיין א קלייענר באל, וועלכער זאל ניט געדויערען מעהר ווי

ביז עלף אזייגער, אום די אנשטרענגונגען פון דעם לאנגען חתונה טאָג ניט צו פיעל אויסצוציהען. דאָס יונגע פּאָר זאָל די ערשטע געמיינזאמע נאכט אין דער היים פון דער כלה פארברענגען און דאן, אויף מאָרגען אין דער פריה, זאָלען זיי אלײן אבפּאָהרען צום ברעג ים, וועלכער איז זייערע הערצער טהייער נעוואָרען און וואו זיי האָבען זיך דערקענט און ליעב נעקריגען.

די נאכט איז נעקומען און מען האָט נעטאַנצט אין גרויבען זאָאל. חתן־כלה האָבען זיך צוריקגעצויגען אין א קלײן, יאַפּאַנעזישען בודואר, וועלכער איז אין גאַנצען מיט העלען זייד בעשלאָגען נעוואָרען, און הייגטיגען אבענד איז ער נור בעלויכטען נעוואָרען דורך די מאַטע שטראהלען פון א גרויבען פּארביגען קאַלפּאק, וועלכער איז ווי א ריעזיגער קוגעל אויפ'ן באלקען געהאנגען. פון צייט צו צייט האָט א פרישער ווינטעל דורך דאָס האלב אָפענע פענסטער אריינגעוועהט, וויל דער אבענד איז נעווען מילד און וואַרעם און פול מיט שמעקעדיגע רוחות.

זיי האָבען ניט נערעדט; זיי האָבען זיך געהאלטען פאר די הענד און פון צייט צו צייט זיי נעדריקט מיט אלע קרעפטען. זי איז נעווען אביסעל צומישט דורך דער נרויסער ענדערונג אין איהר לעבען, אבער זי האָט געשמייכעלט און מאנכעם כאָל איז זי נאָנץ שוואַך נעוואָרען פון פרייד, וואַרים איהר האָט זיך נעראכט, אז צולעב איהר חתונה איז די נאנצע וועלט בערענדערט נעוואָרען. דאָס הארץ האָט איהר אביסעל נעשראָקען, זי האָט ניט נעוואוסט פאר וואָס און לייב און זעלע האָט א זיסע מיערדייט אָנגעפילט.

ער האָט נעקוקט אויף איהר מיט א שטענדיגען שמייכעל. ער האָט נעוואָלט רעדען, האָט אבער קיין וועדטער ניט נעפונען און נעשוויגען. נור דער דרוק פון זיין האנד האָט נערעדט. פון צייט צו צייט האָט ער נעמורמעלט: „בערטהא" און יעדעם מאָל האָט זי די אויגען אויפגעהויבען און איהם אָנגעקוקט מיט א זיסען, צערטליכען בליק. א מאָמענט האבען זיי זיך אין די אויגען נעקוקט, און דאן האָט זי ווידער אונטער זיין בליק די לידער אראבגעלאָזען.

זיי האָבען ניט נעהאט וואָס צו זאָגען איינער צום צווייטען. מען האָט זיי נעלאָזען אלײן, אבער צייטען ווייז האָט א פּאָרעל,

וואָס איז פון באַל זאַאל פארבייגעגאַנגען, אויף די ביידע אַ בליק געווארפען, אַבער אַזוי פער׳גנב׳עט, ווי זיי וואָלטען דערמיט געהייסע עדות געווארען פון א גרויסען געהיימנים.

א זייטען טהיר האָט זיך געעפענט, א דיענער איז אַרייגעקומען, ער האָט אויף א טאַץ א בריף אַרייגעטראָגען, וועלכען א דיענער האָט נור וואָס געבראכט. ציטערענדיג האָט זשאק דאָס פאפיר אין האַנד גענומען און א פלוצימדיגע, אונבעשטימטע אַנגסט איז אויף איהם אָנגעפאַלען, אַן אַנגסט ווי פאר אַן אונגעריכטען אונגליק.

ער האָט לאַנג געקוקט אויפ׳ן קאָנווערט, אויף וועלכען די האַנדשריפט איז איהם פרעמד געווען, און ניט געוואגט עס צו עפענען. ער האָט געהאַט נור איין וואונש: פון גאַרנישט צו וויסען, גאַרנישט צו לעזען, דעם בריף אין קעשענע אריינלענגען און צו זיך אליין צו זאָגען: „מאַרגען, מאַרגען וועל איך עס לעזען. דאַן וועט מיר שוין ניט ארען, וואָס דאַרט זאָל ניט שטעהן". אַבער צוויי ווערטער אויף א זייט פון׳ם בריף האָבען זיך איהם אין די אויגען געוואַרפען, זיין בליק צוגעשמידט און איהם מיט שרעק אָנגעפילט. דאַרט איז געשטאַנען אונטערגעשטריכען: „זעהר נויטיג". ער האָט געפרעגט:

— דו ערלויבסט, מיין ליעבע?

דאַן האָט ער אויפגעריסען דעם קאָנווערט און געלעזען. עה האָט געלעזען, איז שטארק בלייך געוואָרען און האָט נאָך אמאָל איבערגעקוקט דעם בריף לאַנגזאַם, ווי ער וואָלט יעדע שורה אויף איינציגע בוכשטאבען צונומען. וועז ער האָט אויפגעהויבען דעם קאָפּ, האָט זיין פנים אויסגעדריקט שרעק און ער האָט געשטאַמעלט:

— ליעבעם קינד, מיין בעסטען פרייַנד האָט א גרויס, זעהר א גרויס אונגליק געטראָפען! ער דארף מיך גליך, שוין האָבען, עם האַנדעלט זיך וועגען לעבען און טויט. ערלויבסטו מיר אויף צוואנציג מינוט אוועקצוגעהן. איך קום באַלד צוריק.

זי האָט ארויסגעשטאַמעלט ציטערענד און גאַנץ צושראָקען:

— געה, ליעבער זשאק.

זי האָט זיך נאָך ניט געפיהלט גענוג פרוי, אום צו וואַגען איהם פראַגען צו שטעלען און אַן ענטפער צו פערלאַנגען. ער איז אַוועק. זי איז געבליבען אליין און זיך צוגעהערט, ווי זיי האָבען אין זאַאַל געטאַנצט.

ער האָט אַ כאַפּ געטהאָן דעם ערשטען בעסטען הוט, עפּעס אימיצענס אַ ראָק און האָט זיך געלאָזט לויפען פון די טרעפּ. איידער ער איז אַרויס אין גאַס, איז ער נאָך אויף אַ מאָמענט אין פאָרהויז שטעהן געבליבען, און אונטער דעם שיין פון אַ גאַז ברענער דעם בריעף נאָך אַ מאָל איבערגעלעזען. אין איהם איז געשטאַנען:

„זעהר געעהרטער הערר! אַ געוויסע פריילען ראַוועט, אייער פריהערדיגע געליעבטע האָט נור וואָס געבאָרען אַ קינד. זי פער־זיכערט, אַז איהר זייט דער פאָטער. די יונגע מוטער האַלב ביים שטאַרבען און בעט אייך, איהר זאָלט זי נאָך אַ מאָל בעזוכען. איך נעהם מיר די פרייהייט אייך צו שרייבען און צו בעטען, דער דאָזי־גער מיידעל, וועלכע שיינט צו זיין זעהר אונגליקליך און וועלכע פערדינט זיכער אייער מיטלייד, איהר לעצטע ביטע ניט צו ענט־זאַגען.

ערגעבען,

דאָקטאָר באָננארד".

ווען ער איז אַריין אין'ם צימער פון דער שטערבענדער, איז זי געלעגען און גע'גוסס'עט. אין אָנהויב האָט ער זי כמעט ניט דערקאָנט. דער דאָקטאָר און צוויי וועכטערינען זיינען געווען נעבען איהר. אַרום זיינען געשטאַנען עמער מיט אייז און עס איז געלעגען וועש מיט בלוט פאַרפלעקט.

אַ וואַסער פלאַש איז געשטאַנען אויפ'ן פלאָר. צוויי ליכט האָבען געברענט אויפ'ן טיש, און הינטער'ן בעט אין אַ קליין קאָרב וויגעל האָט געשריען דאָס קינד, און ביי יעדען פון די דאָזיגע גע־שרייען האָט די, פון וועהטאָג געפייניגטע, מוטער פּרובירט אַ בע־וועגונג צו מאַכען, בעת זי האָט זיך געטרייסעלט פון פראָכט און

אין גאַנצען געציטערט פון די אייז, מיט וועלכער זי איז געווען ארום און ארום ארומגעלעגט.

זי איז אָבגעגאַנגען מיט בלוט פון דער ענטבינדונג. איהר לעבען האָט פון איהר אוועק געשטראָהמט. טראָץ דעם אייז און טראָץ דער פּפלעגע האָט די פערבלוטונג אלץ אָנגעהאַלטען און איהר לעצטע שטונדע אלץ נעהנטער גערוקט.

זי האָט דערקאָנט זשאַק'ן און געוואָלט אויפהויבען די הענד. זי האָט עס אָבער ניט געקאָנט, אַזוי שוואַך איז זי געוואָרען, נור פון איהרע בלייכע באַקען האָבען זיך לאַנגזאַם טרעהרען געקייקעלט. ער האָט זיך אראָבגעלאָזען אויף די קניע נעבען בעט, האָט אָנגע־נומען איהר אראָבהענגענדיגע האַנד און עס מיט הייסע קושען בע־דעקט. דאַן איז ער ביסלעכווייז צוגעקומען נעהנטער, גאַנץ נאָ־הענט צו דעם מאָגער'ן פּנים, וועלכער האָט זיך געטרייסעלט פון זיין בעריהרונג. אַ וועכטער איז געשטאַנען מיט אַ ליכט אין האַנד און צוגעלויכטען. און דער דאָקטאָר איז אָבגעטראָטען אָן אַ זייט און פון אַ ווינקעל פון צימער זיי נאָכגעקוקט.

דאַן האָט זי געזאָגט אָהן אטהעם מיט אַ שוואַכער שטימע:

— מיין געליעבטער, איך שטאַרב. פאַרשפּרעך מיר ביז צום סוף ביי מיר צו בלייבען. אָה, פערלאָז מיך איצט ניט, פערלאָז מיך ניט אין דעם לעצטען אויגענבליק!

ער האָט זי געקושט אין שטערן, אויף די האָאָר און געשלוכצט. ער האָט געמורמעלט:

— זיי רוהיג, איך בלייב ביי דיר.

עס האָט גענומען אייניגע מינוטען, ביז זי האָט ווידער גע־קאָנט רעדען, אַזוי שוואַך און מאט איז זי געווען. דאַן האָט זי ווידער אָנגעהויבען:

— דאָס קינד איז דיינס, דאָס שווער איך דיר פאַר גאָט. איך שווער עס דיר ביי מיין אייביגער זעליגקייט. איך שווער עס דיר אין דעם אויגענבליק פון טויט. איך האָב קיין אַנדער מאַן, אויסער דיר, ניט געליעבט. פאַרשפּרעך מיר, אַז דו וועסט איהם ניט פער־לאָזען.

דאָ האָט ער נאָך אַ מאָל פּרובירט דעם דאָזיגען אָרימען, עלענ־

דען, בלוטלאָזען, צורייסענעם קערפער אין זיינע ארעמס צו נעהמען. ער האָט נעשטאַמעלט און פון זיין שטימע האָט געקלונגען נעווי־סענסביסע און קומער.

— איך שוואר עס דיר; איך וועל עס ערציהען און ליעב האָבען. עס וועט שטענדיג זיין מיט מיר און וועט מיך קיין מאָל ניט פערלאָזען.

דערביי האָט זשאק זי נעווּאָלט א קוש טהאָן. אָבער זי האָט איהר מיעדען קאָפ שוין ניט נעקאָנט מעהר אויפהויבען און האָט איהם נור איהרע בלייכע ליפּען פערלאָנגענד אנטקענען געהאַלטען. ער האָט זיך צוגערוקט צו איהר מויל, אום די דאָזיגע קלענליכע, בעטענדיגע צערטליכקייטען אנצונעהמען.

דאָן האָט זי אַרויסגעמורמלט עטוואָס בערוהיגט:

— ברענג דאָם קינד אַהער, איך וויל זעהן צו דו האָבט עס ליעב.

און ער איז אוועק ברענגען דאָם קינד. ער האָט עס פאַרזיכ־טיג אוועקגעלענט אויפ'ן בעט צווישען זיך און איהר און דאָם קליין נפש'ל האָט אויפגעהערט צו ווייגען. זי האָט נעמורמלט:

— איצט זיי נאָנץ שטיל.

ער איז געזעסען און זיך מעהר ניט בעוועגט. אין זיין האַנד האָט ער געהאַלטען איהר האַנד, אין וועלכער א שווידער'ן פון טויט איז אַלע ווייַלע דורכגעלאָפען, גראדע אזוי ווי ער האָט פריהער אין זיין האַנד אן אַנדערע געהאַלטען, וועלכע האָט פון ליעבע געציטערט. פון צייט צו צייט האָט ער נעקוקט אויפ'ן זייגער. מיט א שנעלען בליק האָט ער בעטראכט דעם ווייזער, וועלכער איז אויף האַלבע נאַכט געשטאַנען. דאָן איז דער זייגער געוואָרען איינס, דערנאָך צוויי.

דער דאָקטאָר איז אוועק. די ביידע וועכטערינען זיינען זיך א פּאָאר מאָל מיט שטילע טריט דורך דעם צימער דורכגענאַנגען, איצט זיינען זיי אויך אנדרימעלט געוואָרען, זיצענדיג אויף זייערע שטוהלען. דאָם קינד האָט געשלאָפען און די מוטער האָט, קענטיג, מיט געשלאָסענע אויגען זיך אויך אויסגערוהט.

פלוצים, וועו דער גרויער טאָג האָט זיך דורך די פאַרהאַנגען

דורכגעריסען, האָט זי מיט אַ האַסטיגער בעוועגונג די הענד אויס־געשטרעקט, אָבער אַזוי האַסטיג, אַז דאָס קינד איז שיער נישט געפאַלען צו דער ערד. אַ כאַרכלען איז פון איהר האַלז אַרויס. דאַן איז זי געבליבען ליגען אונבעוועגליך אויפ'ן רוקען. זי איז געווען טויט.

די וועכטערינען זיינען צוגעלאָפען און ערקלעהרט: עס איז אויס מיט איהר.

נאָך אַ מאָל, אַ לעצטען מאָל האָט ער בעטראַכט די פרוי, וועל־כע ער האָט אַזוי געליעבט. דאַן האָט ער אַ קוק געטהאָן אויף דעם זייגער, וועלכער האָט געצייגט אויף פיער, און איז אנטלאָפען אין פראַק, איבערלאָזענדיג דעם אויבער ראָק, מיט דאָס קינד אויף די הענד.

נאָכדעם ווי ער האָט זי פערלאָזען, האָט די יונגע פרוי צוערשט גאַנץ שטיל אין דעם קליינעם יאַפּאָנישען בודואַר אויף איהם גע־ווארט. ווען זי האָט געזעהן, אַז ער קומט ניט צוריק, איז זי מיט אַ גלייכגילטיגער מינע צוריק אין זאאל אוועק, פון אויבען איז זי געווען כלומרש'ט גאַנץ רוהיג, אָבער אינעוועניג מורא'דיג אויפ־גערעגט.

ווען די מוטער האָט זי דערזעהן אליין, האָט זי געפרעגט:

— וואו איז דיין מאַן?

און די יונגע פרוי האָט געענטפערט:

— אין זיין צימער; ער וועט גלייך אריינקומען.

ווען אין אַ שטונדע אַרום האָט זיך דער גאַנצער עולם גענומען אויף איהם נאָכפרעגען, האָט זי דערצעהלט פון דעם בריעף און פון זשאַק'ס צושראָקענעם פּנים און די מורא, אַז איהם האָט אַן אונגליק געטראָפען, האָט זיך אין איהר יעדען וואָרט אויסגעדריקט.

און מען האָט אויף איהם געוואַרט און געוואַרט. די געסט זיינען זיך צוגאַנגען. נור די נאָהנטע קרובים זיינען פערבליבען. ארום האלבע נאַכט האָט מען די וויינענדיגע יונגע פרוי צו בעט געבראַכט, און די מוטער און צוויי מוהמעס, וועלכע זיינען אין שטומער פערצווייפלונג נעבען איהר בעט געזעסען, האָבען געהערט,

ווי זי האָט געשלוכצט. דער פאָטער איז אוועק אין פאָליציי, אום זיך דאָרט אויף איהם נאָכצופרעגען.

ארום פינף אזייגער האָט מען דערהערט א נערוויש אין קאָרידאָר. א טהיר האָט זיך געעפענט און פאָרזיכטיג ווידער צוגעמאכט. דאָן האָט פלוצים א שטיל געשריי, ווי דאָס מיאקען פון א קעצעלע, די שטילקייט פון דעם הויז איבערגעריסען.

די פרויען זיינען גלייך אויפגעשפרונגען פון אָרט, בערטהא די ערשטע, אין איהר שלאָף־ראָק, ווי זי איז געווען, טראָץ דער אָנווועזנהייט פון איהר מוטער און איהרע מוהמעם.

זשאָק איז געבליבען שטעהן אין מיטען צימער, בלייך, אָהן אטהעם, מיט א קינד אויף די הענד.

די פיער פרויען האָבען איהם צושראָקען אָנגעקוקט. אָבער בערטהא, וועלכע האָט אין איהר אנגעטט און פערצווייפלונג פלוצים צוריק איהר מוט געקראָגען, איז צוגעלאָפען צו איהם און געזאָגט:

— וואָס איז געשעהן? וואָס איז געשעהן? זאָג! רער!

ער האָט אויסגעזעהן, ווי א משוגענער און מיט א געבראָכען קול האָט ער געענטפערט:

— דאָס איז... דאָס איז... איך האָב א קינד... אין די מוטער איז נור וואָס געשטאָרבען.

און מיט אויסגעשטרעקטע הענד האָט ער דאָס ווייגענדיגע קינד איהר אנטקעגען געטראָגען.

ניט רעדענדיג קיין וואָרט, האָט בערטהא גענומען דאָס קינד, עס א קוש געטהאָן און צוגעדריקט צו זיך. דאָן האָט זי אָנגעקוקט איהר מאָן, מיט אויגען פול טרעהרען:

— דו זאָגסט, אז די מוטער איז טויט?

האָט געענטפערט:

— יא, נור וואָס איז זי אויף מיינע הענד געשטאָרבען. שוין זומער, ווי איך האָב זיך מיט איהר פונאַנדערגעגאַנגען. איך האָב פון קיין זאך ניט נעווואוסט. דער דאָקטאָר האָט מיך געשיקט רופען.

בערטהא האָט ארויסגעמורמעלט:

— נו, דאָן וועלען מיר דאָס קינד צוזאמען ערציהען.

וואָס מיט וואַלטער שנאַפּף האָט פּאַסירט

ייט וואַלטער שנאַפּף איז מיט דער דייטשער ארמעע געקו־מען נאָך פראַנקרייך, האָט ער זיך געהאַלטען פאַר דעם אונגליקליכסטען מענשען אין דער גאַנצער וועלט. ער איז געווען דיק, דאָס מאַרשירען איז איהם אָנגעקומען זעהר שווער, ווי נאָר עפּעס איז ער געוואָרען אָהן איין אָטהעם און זיינע פיס האָבען שטענדיג וועה געטהאָן. דערצו איז ער געווען אַ גוטמוטיגער, פריעדליכער מענש, גאָר ניט פון דעם מין, פון וועלכען עס קומען אַרויס העלדען. ער האָט געהאַט פיער קינדער, וועלכע ער האָט געליעבט איבער אַלעס, און איז געווען פערהייראַט מיט אַ יונגער, בלאָנדער פרוי, וועגען וועמעס צערטליכקייט און קושען ער האָט יעדען אַבענד געטראַכט מיט בענקעניש.

ער האָט ליעב געהאַט אויפצושטעהן שפּעט און איז גערן גע־גאַנגען פריה שלאָפען, האָט ליעב געהאַט לאַנגזאַם צו עסען, גוט צו עסען און אַ סך ביער צו טרינקען. אין אַלגעמיין האָט ער געדענקט, אַז אַלדאָס שעהנעס, וואָס איז דאָ אויף דער וועלט ענדיגט זיך צוזאַמען מיט דעם לעבען. און אין דער טיפעניש פון זיין האַרצען האָט ער אויס אינסטינקט און אויס איבערלייגונג צוגלייך געהאַסט קאַנאָנען, ביקסען און שווערדען, אָבער מעהר ווי אַלעס דעם באַיאָנעט, דען ער האָט זיך געפיהלט ניט פעהיג און ניט געשיקט גענוג צו בענוצען דאָס דאָזיגע געוועהר, אום זיין דיקען בויך צו פערטהיידיגען.

און ביי דערנאַכט, ווען ער איז געלעגען אין זיין מאַנטעל איינגעוויקעלט נעבען אַ כהאָפּעדיגען קאַמעראַד אויף דער ערד, האָט ער לאַנג געטראַכט וועגען די זייניגע, וועלכע ער האָט איבער־

געלאָזט אין דערהיים, און אָן אַלע געפאהרען וועלכע ווערטען אויף איהם אין דער מלחמה. וועלן ער זאָל אומקומען, וואָס וועט ווערען פון זיינע קינדערלאָך? וואר וועט זיי ערנעהרען און אויפהאדוועלן? איצט אפילו פערמאָגען זיי אויך ניט פיעל, ניט קוקענדיג אויף אַל די חובות, וואָס ער האָט געמאכט איידער ער איז אוועקגענגען, אום זיי איבערצולאָזען מיט אביסל געלד. און וועלן ער האָט וועגען דעם געטראכט, האָט וואָלטער שנאפף מאנכעם מאָל זיך אין דער שטיל גוט אויסגעוויינט.

צוערשט איז אויף איהם בעת א שלאכט אָנגעפאָלען אזא שוואכקייט אין די פיס, אז ער וואָלט זיך אם ליעבסטען אויסגעצוינען אויף ד'ערד, וועלן ער וואָלט ניט מורא געהאם, אז די גאנצע ארמעע וועט זיך א לאָז טהאָן איבער איהם און איהם צוטרעטען מיט די פיס. ביים פייפען פון די קוילען האָט זיך איהם די האָאר געשטעלט קאפויר.

זייט מאָאטען ווי ער לעבט צווי אין שטענדינער אנגסט און אויבגען פחד.

זיין אבטהיילונג האָט מארשירט אנטקעגען נאָרמאנדיע. און איינמאָל אין א געוויסען טאָג איז ער מיט נאָך א פאָאר מענער געשיקט געוואָרען אויף פאטרול. זיי האָבען געוואָלט נאכזוהען א געוויסע שטרעקע און דאן זיך צוריקקעהרען צו זייער טרופע. דאָם נאנצע פעלד האָט געשיינט צו ליגען פריערליך און רוהיג. אין ערנעץ האָט זיך ניט נעזעהען קיין זאָך, וואָס זאָל אָנווייזען אויף א געפאָאנטען ווידערשטאנד.

און די פרייסען זיינען זיך נאָנץ רוהיג ארונטער אין א קליין טהאָל, וועלכע איז דורכגעשניטען געוואָרען פון טיעפע גריבער. פלוצים האָט א שטארקע שיסעריי זיי געצוואונגען זיך אָבצושטעלען. ארום צוואנציג מאן זיינען גלייך געפאָלען צו דער ערד, און א הויפען פראנצויזישע מיליטער איז ארויסגעשפרונגען פון א דערביאינען וועלדעל און איז אויף זיי אָנגעפאָלען.

וואָלטער שנאפף איז צוערשט געבליבען שטעהן אונבעוועגליך. ער איז געווען אזוי ערשטוינט און צושראָקען, אז ער האָט אפילו ניט געטראכט וועגען אנטלויפען. דאן איז אויף איהם פלוצים

אָנגעפאַלען אַ משוגענער פערלאַנג צו מאַכען פיס. אָבער קוקענדיג אויף די מאָגערע פראַנצויזען, וועלכע זיינען שפּרינגענדיג געלאָפען אַנטקעגען זיי, האָט ער פערשטאַנען, אַז ער וועט מיט זיינע קורצע, גראָבע פיס ווייט פון זיי נישט אַוועקגעהן. ער האָט זיך פער־צווייפעלט אַרומגעקוקט, און דאָ האָט ער דערזעהען עטליכע טריט פון זיך אַ טיעפען גראָבען, אין וועלכען עס זיינען געוואַקסען ווילדע גרינסען און וועלכער איז געווען בעדעקט מיט טרוקענע בלעטער. מיט ביידע פיס איז ער אַריינגעשפּרונגען אַהין, ניט טראַכטענדיג ווי טיעף די לאָך קען זיין, אַ שטייגער ווי מען שפּרינגט פון בריק אין וואַסער אַריין. ווי אַ פייל פון בויגען האָט ער דורכגעשאָסען די געדיכטע דעקע פון ווילדע קרייטיכער און דערנער, וועלכע האָבען איהם צוריסען דאָס פּנים און די הענד און איז שווער געבליבען זיצען אויף אַ הויפען שטיינער.

און ווען ער האָט אַרויפגעקוקט אויבען דורך דער לאָך וואָס ער האָט געמאַכט, האָט ער דערזעהן איבער זיך דעם הימעל. אָבער די דאָזיגע עפענונג האָרט אויבען האָט איהם געקענט פערראַטען, און פאָרזיכטיג, אויף אַלע פיער, האָט ער גענומען זיך אָברוקען, איז פערקראָכען אונטער די גרינסען און זיך אַזוי שנעל ווי מעגליך בעהאַלטען פון דעם קאַמפּף־פּלאַץ. דאַן איז ער געבליבען שטעהן און האָט זיך איינגענורעט, ווי אַ האָז, אין טרוקענעם קרויט.

אַ צייט לאַנג האָט ער נאָך געהערט שיסען, קולות און וועה־געשרייען. דאַן איז דער גערויש פון קאַמפּף שוואַכער געוואָרען, און צום סוף אין גאַנצען אויפגעהערט. אַלעס איז ווידער געוואָרען שטום און שטיל.

פּלוצים האָט זיך נעבען איהם עפּעס בעוועגט. ער האָט זיך אַ טרייסעל געטהאָן מיט'ן גאַנצען קערפּער, אַ צושראָקענער אויף טויט. דאָס איז געווען אַ קליין פויגעלע, וואָס האָט זיך געזעצט אויף אַ צווייגעל דאָ דערביי. אַ שטונדע נאָכאַנאַנד האָט ביי וואַלטער שנאַפּף דאָס האַרץ שטיל געקלאַפּט.

די נאַכט איז צוגעפאַלען און עס איז טונקעל געוואָרען. און דער סאָלדאַט האָט גענומען טראַכטען: וואָס זאָל ער טהאָן? וואָס וועט פון איהם ווערען? זאָל ער זיך וויעדער דערשלאָגען צו זיין

אבטהיילונג מיליטער? אָבער ווי אזוי און אויף וועלכען וועג? און דאן וועט זיך פאר איהם ווידער אנהויבען א לעבען פול אנגסט, פול פיין, פול שרעק, א לעבען פון ליידן, פון מיערקיט, ווי ער האָט נעפיהרט, זייט די מלחמה האָט זיך אָנגעפאנגען. ניין, אויף דעם האָט ער מעהר קיין מוטה ניט. ער האָט ניט מעהר קיין קרעפטען, צו מארשירען נאכאנאנד און אויסצושטעהן די שטענדיגע געפאהרען.

אָבער וואָס טהוט מען? ער קען דאָך ניט בלייבען זיצען דאָ, אין דער לאָך, ביז עס וועט שלום ווערען צוויישען די ביידע לענדער. ניין, דאָס נעהט ניט. וועו ער זאָל ניט דארפען עסען, וואָלט איהם די אויסזיכט דאָ צו פערבלייבען ניט אויסגעוויזען אזוי שרעקליך, אָבער ער מוז דאָך עפעס עסען, יעדען טאָג מוז ער דאָך עפעס קריגען צו עסען.

און איצט האָט ער זיך הָא געפונען איינער אליין, א בעוואָפענטער, אין זיין אוניפאָרם, אין דעם שונא'ס לאנד, ווייט פון אייגענע מענשען, פון פרייַנד, וועלכע זאָלען איהם קענען קומען צו הילף. און א שוידער איז איהם איבער'ן גאנצען לייב אריבער.

פלוצים איז א געדאנק איהם דורכגעלאָפען אין מוח: וועו מען וואָלט מיך ענומען געפאנגען!

—

און זיין הארץ האָט ענומען ציטערען און שפרינגען אין דער ברוסט פון א שטארקען פערלאנג, אז די פראנצויזען זאָלען איהם כאפען. דער בעסטער אויסוועג וואָלט עס געווען. כאפען איהם די פראנצויזען, דאן איז ער נערעטעט; זיי וועלען איהם נעבען עסען און טרינקען, ער וועט קרינגען א פלאץ וואו צו שלאָפען און וועט זיין זיכער פון קוילען און שווערדען. קיין מענש וואָלט ניט געקענט צוקומען נאהענט צו איהם אין זיין זיכערען, גוט-בעוואכטען געפענגנים. אך, ווי גוט דאָס וואָלט געווען!

און ער האָט גלייך ביי זיך אָבגעמאכט:

— איך וועל זיך לאָזען נעהמען געפאנגען.

ער איז אויפגעשטאנען מיט דער אבזיכט זיין פלאן גלייך דורכצופיהרען. אָבער ער איז געבליבען שטעהן אונבעוועגליך.

נייע אונאנגענעהמע נעדאנקען זיינען איהם אין קאָפּ געקומען און עס איז אויף איהם אָנגעפאָלען א נייע אננסט.

וואו זאָל ער זיך לאָזען נעהמען געפאנגען און ווי אזוי, אויף וועלכער זייט? און מורא'דיגע נעדאנקען, טויט־שרעק האָט זיין נשמה צורודערט.

וועו ער זאָל וואָגען ארויסצוגעהן אייגער אליין אין דעם שונא'ס לאנד מיט זיין שפּיציגער, דייטשער היטל, קען ער אריינ־פאלען וואר וויים אין וועלכע געפאהרען.

טאָמער בעגעגענט ער פּוירים אויף'ן וועג, וועלען יענע, זעהענדיג פּאר זיך א פערבלאָנדזשעטען, שוצלאָזען פּריים, איהם דערשיסען ווי א משוגענעם הונד, זיי וועלען איהם הרגע'נען מיט זייערע גראבליעם, מיט די קאָסעם, מיט די שופלעס און העק, זיי וועלען איהם צורייסען אין שטיקער, ווי פּאָגראָמשציקעס, מיט דער רציחה פון פערצווייפעלטע בעזיגנטע.

און טאָמער בעגעגענט ער א טרופּע פריוולינג פראנצויזישע סאָלדאטען, דאן איז ער אודאי פערלאָרען. יענע לייטע, וועלכע שטעהען אויסער דעם נעזעץ, וועלכע האָבען ניט אפילו קיין דים־ציפּלין, וועלען איהם אָנטהאָן געברענטע צרות פון רייגעם שפּאָם וועגען, נאָר אום צו האָבען א לוסטיגע שטונדע און צו קענען דערצעהלען, וואָס פּאר א נאריש פּנים ער האָט געמאכט. און אין די גערדאנקען האָט ער זיך שוין געזעהען, אָנגעשפּאָרט אָן עפּעס א וואנד, צוועלף אָנגעלאָדענע ביקסען אויסגעשטעלט אנט־קעגען איהם, וועמעס קלייגע, קיילעבדיגע, שוואַרצע לעבער קוקען איהם אין די אויגען אריין.

און טאָמער שטויסט ער זיך איצט אָן אויף דער פראנצויזישער ארמעע, וועלען איהם די פּאַרפּאסטען דערשיסען, דענקענדיג אז ער איז אייגער פון יענע גענאָגטע סאָלדאטען, וועלכע געהען גאנץ אליין ארוים אין פעלד כדי נאכצוקוקען דעם שונא. און איהם האָט זיך גערדאכט, אז ער הערט שוין א שיסעריי פון סאָלדאטען, וואָס ליגען בעהאלטען צווישען די בושעס, בעת ער שטעהט אין מיטען פון א פרייען פעלד און ער וועדט דורכגעלעכערט ווי א זיעפ

פון קוילען, וועלכע ער פיהלט, ווי זיי רייסען זיך איהם אין פלייש אריין.

און א פערצווייפעלטער האָט ער זיך צוריק אוועקגעזעצט. ער האָט ניט נעזעהען פאר זיך קיין אויסוועג.

די נאכט איז צוגעפאלען, די שטומע, שווארצע נאכט. ער האָט זיך מעהר ניט בעוועגט. ביי יעדען אונבעקאנטען גערויש, וואָס האָט אבגעקלונגען אין דער פינסטערניש, האָט ער זיך א צאפפל געטהאָן. וועז א פויגעלע האָט אויף א נאָהענטען בוים גענומען קלאפפען מיט איהרע פליגעלאָך, שפרינגענדיג פון איין צווייגעל אויף דעם צווייטען, האָט וואָלטער שנאפף זיך א כאפ געטהאָן און שיעור ניט גענומען אנטלויפען. דער געשריי פון די סאָוועס האָט איהם גאריסען ביי דער נשמה. ער האָט אלע וויילע אויפגעציטערט, ווי מען וואָלט איהם א שווערע וואונד געמאכט. ער האָט בריית פונאנדערגעעפענט די גרויסע אויגען, אים אריינ־צודרינגען אין דער דונקעלהייט און אלע וויילע האָט זיך איהם געדאכט, אז אימעצער גאהט נעבען גראָבען.

נאָך לאנגע שטונדען פון ליידען און מאטערניש, האָט ער צום סוף דורך זיין בלעטער־דאָך דערזעהען, אז עס האָט אנגעהויבען צו טאָגען. דאן איז איהם געוואָרען א סך גרינגער אויפ'ן האר־צען. ער האָט אויסגעצויגען זיינע ציבראכענע ביינער און זיך אביסל בערוהיגט. זיין הארץ האָט אויפגעהערט אזוי הויך צו קלאפפען, זיינע אויגען האָבען זיך צוגעמאכט — ער איז אנשלאפען געוואָרען.

וועז ער האָט זיך אויפגעכאפט, איז די זון געשטאנען הויך, אין מיטען הימעל. עס האָט געמוזט זיין מיטאג־צייט. קיין לויט האָט זיך ניט געהערט אין דער טיעפער שטילקייט פון די פעלדער. און וואָלטער שנאפף האָט נעפיהלט א מוראַ'דיגען הונגער. ער האָט א נענעץ געטהאָן, און דאָס שפייעצ האָט איהם גענומען לויפען פון מויל ביים נעדאנק וועגען וואורשט, וועגען גוטע דייטשע וואורשטלאָך. די קישקעס האָבען איהם געשניטען און וועה גע־טהאָן פאר הונגער.

ער איז אויפגעשטאנען, געטהאָן א פאָאר טריט און דער־

פיהלט, אז זיינע פים זיינען איהם נאָנץ שוואַך געוואָרען, און ער האָט זיך ווידער אוועקגעזעצט, אום נאָכצודענקען. ער האָט גע־ וואויגען און געמאַסטען זיין לאַנג, נעטראַכט אהין, געטראַכט אהער, דאָ האָט ער בעשלאָסען איין זאַך, דאָ אן אנדערע און די אלע פערשיעדענע געדאנקען האָבען איהם נעפאלאנט און פערמאטערט.

צום סוף איז איהם איינגעפאלען אן אידעע, וועלכע האָט איהם אויסגעוויזען אי ריכטיג, אי פראקטיש. ער וועט אָבוואַרטען עפעס א פויער, וועלכער וועט פארבייגהען אויף'ן וועג צו זיין ארבייט, און ווען יענער וועט ניט זיין בעוואפענט, וועט ער איהם אנטקעגען נעהן און זיך איבערנעבען איהם אין די הענד אריין. ער וועט איהם ווי עס איז געבען צו פערשטעהן, אז ער וויל, מען זאל איהם נעהמען געפאננגען.

ער האָט דעריבער אויסגעטהאָן דאָס היטעל, וועמעס שפיץ האָט איהם געקענט פערראטען און מיט דער גרעסטער פאָרזיכטיג־ קייט האָט ער אַרויסגעשטעקט דעם קאָפּ פון לאָך אַרויס.

ווייט און בריייט ארום האָט זיך ניט נעזעהן קיין מענשליך בעשעפענים. פון ווייטען, רעכטס, האָט פון א קלייניעם דאָרף זיך אויפגעהויבען א רויך פון די קוימענס, דער רויך פון די קיכען, וואו מען האָט מיטאג געקאָכט. און לינקס אויף דער אנדער זייט, האָט ער אויפ'ן עק פון א לאַנגער אלעע בעמערקט א גרויסען שלאָס מיט זייטיגע טורעמס.

ער האָט נעוואַרט ביז עס איז דונקעל נעוואָרען און מוראַ'דיג נעליטען. ער האָט נאָר נעזעהן עטליכע סטאיעס קראָהען פאַרבי־ פליהענדיג און נעפיהלט די קרעמפענ פון זיין ליידיגען מאָגען.

און ווידער איז די נאכט צוגעפאלען.

ער האָט זיך אויסגעצויגען אויף'ן דעק פון זיין בעהעלטעניש און איז אריינגעפאלען אין א פיבערישען שלאָף, וואו בייזע חלומות האָבען איהם ניט אויפגעהערט צו פלאגען: דער שלאָף פון א האלב פערהונגערטען מענשען.

דער מאָרגנשטערן האָט זיך ווידער אויפגעהויבען איבער זיין קאָפּ און ער האָט ווידער נעמומען בעאַבאכטען. אָבער די נאנצע לאַנדשאפט איז נעבליבען פוסט, ווי מיט א טאָג פריהער. און

איצט איז אויף וואַלטער שנאַפּף אָנגעפאַלען א נייע אָנגסט: די מורא צו שטאַרבען פּאַר הונגער. אין די נעראָנקען האָט ער זיך שוין געזעהען לויגענדיג אויף'ן דעק פון זיין לאָך אויף'ן רוקען, מיט געשלאָסענע אויגען און חיה'לאָך און פליגעלאָך פון אַלע פערשיעדענע סאָרטען זיינען געקראָכען אויף איהם, אונטער איהם, איבער איהם, אין זיינע קליידער און האָבען איהם די הויט געפרעסען, און א גרויסע שווארצע קראָה האָט איהם מיט איהר שפּיציגען שנאָבעל די אויגען אויסגעפּיקט.

דאָ איז ער געוואָרען אויסער זיך, איהם האָט זיך נעראָכט, אז אָט־אָט חלש'ט ער און איז ניט אימשטאַנד מעהר איינצושטעהן אויף זיינע פּיס. ער האָט געוואָלט זיך אויפהויבען, לויפען אין דאָרף אַריין, אַלעס צו וואָגען. ערשט דאָ האָט ער דערזעהען דריי פּויערים, וועלכע זיינען געגאַנגען איבער'ן פעלד מיט די אַקער־אייזענס איבער די פּלייצעס. און ער האָט זיך גלייך צוריק בעהאלטען אין זיין לאָך.

אָבער אזוי שנעל ווי עס איז ווידער דונקעל געוואָרען, איז ער לאַנגזאַם ארויסגעקראָכען פון דעם גראָבען און זיך נענומען נעהן מיט אַן איינגעבויגענעם רוקען, א קלאַפּעדיגען האַרצען, פול אָנגסט אין דער ריכטונג פון'ם שלאָס. ער האָט בעסער געוואָלט נעהן אהין איידער אין דאָרף, וועלכער האָט זיך איהם אויסגעוויזען געפּעהרליך, ווי א לייבען־נרוב.

די פּענסטער פון דעם אונטערשטען עטאַזש זיינען נעווען בעלויכטען. איינער פון זיי איז אפילו געווען אָפען, און א שטאַרקער נערוך פון געבראָטענע פּלייש האָט זיך געטראָגען פון דאָרטען און א זעץ געטהאָן וואָלטער שנאַפּף אין נאָז אַריין, אזוי אז ער האָט זיך נענומען טרייסלען. דער נערוך האָט איהם געצויגען צו זיך מיט א מאָגנעטישער קראָפט און איהם געגעבען דעם מוט פון פערצווייפלונג.

און פלוצים, ניט נאָכטראָכטענדיג, האָט ער אַריינגערוקט דעם קאָפּ מיט דער מיליטערישער היטעל אין דעם אָפענעם פענסטער אַריין.

אכט דיעגער זיינען געזעסען ביי א לאַנגען טיש און געגעסען.

אָבער פּלוצים האָט זיך אַ מיידעל דערשראָקען און די גלאָז איז איהר פון די הענד ארויסגעפאַלען. אַלע בליקען האָבען געפאָלגט איהר בליק.

און זיי אַלע האָבען דערזעהען דעם שונא.

— אום גאָטעס ווילען, די פּרייסען זיינען בעפאַלען דעם שלאָס!

צוערשט האָבען אַכט שטימען זיך ארויסגעריסען פון אַכט פערשיידענע העלזער און ארויסגעלאָזען איין איינציגען געשריי. דאַן זיינען אַלע אויפגעשפּרונגען, האָבען זיך אַ וואָרף געטהאָן אָן אַ זייט און גענומען לויפען מיט אַלע זייערע קרעפטען צו דער טיהר. די שטוהלען זיינען אומגעפאַלען, די מענער האָבען אומ־געוואָרפען די פרויען און אריבערגעטראָטען איבער זיי. אין צוויי מאָמענטען איז דער צימער געווען ליידיג און פערלאָזען. און דער טיש מיט דעם עסען איז געשטאַנען פאַר וואַלטער שנאַפּף, וועלכער איז געבליבען ביים פענסטער פערוואונדערט און צומישט.

אַ מינוט האָט ער געצעגערט, דאַן האָט ער ארויפגעקלעטערט אויף דער וואַנד, אַ שפּרונג געטהאָן אינעווייניג און איז צוגעגאַנגען צו די טעלער.

ער איז געווען אַזוי הונגעריג, אַז ער האָט זיך געטרייסעלט, ווי פון פיעבער. און דאָך האָט איהם די אַנגסט נאָך אָבגעהאַלטען און זיינע בעוועגונגען געלעהמט. ער האָט זיך צוגעהערט. דאָס גאַנצע הויז איז ווי געגאַנגען אויף רעדלאַך. טיהרען האָבען זיך צוגעמאַכט, אייליגע טריט זיינען געלאָפען איבער איהם, אויף דעם אויבערשטען שטאָק. דער פּריים האָט מיט אַנגסט זיך צו־געהערט צו די פערשיעדענע גערוישען. דאַן האָט ער געהערט אַ דומפּפען ליאַרעם, עפּעס ווי אימעצער וואָלט פון פענסטער ארויס־געפאַלען אויף די ווייכע ערד פון גאָרטען, הפּנים אַז מענשען זיינען דורך די פענסטער ארויסגעשפּרונגען.

דאַן האָט אויפגעהערט יעדע בעוועגונג, יעדער טומעל און גערויש און דער גאַנצער שלאָס איז געוואָרען שטיל, ווי אַ קבר.

וואַלטער שנאַפּף האָט זיך אַוועקגעזעצט פאַר אַ ניט אָנגע־ריהרטען טעלער און גענומען עסען. ער האָט געקייט מיט פולע

באַקען, געשטאָפּט אין זיך וויפיעל ער האָט נאָר געקענט, ווי ער וואָלט מורא האָבען, אַז אָט־אָט וועט מען איהם פון דאַנען אַוועקרייסען און ער וועט זיך ניט קענען זאַט אָנעסען. מיט ביידע הענד האָט ער געשטופּט די ביסענס אין מויל אַריין, וועלכען ער האָט אויפגעריסען, ווי אַ בער, און גאַנצע מאַסען שפּייז האָבען נאָכאַנאַנד זיך אין מאָגען אַריינגעקייקעלט. פון צייט צו צייט האָט ער זיך אָבגעשטעלט. עס האָט זיך איהם געדאַכט, אַז ער וועט באַלד פּלאַצען, ווי אַ צו־פיעל אָנגעפילטע פאַס. דאַן האָט ער גענומען דעם קרוג מיט'ן עפּעל־וויין און זיך דורכגעשוויינקט דעם האַלז, ווי מען וואַשט אויס אַ פערשטאָפּטע רעהר.

ער האָט אויסגעליידיגט אַלע שיסלען, אַלע טעלער, אַלע פלאַשען. דאַן איז ער געוואָרען אָנגע'שיכור'ט פון דעם סך טרינקען און עסען, אָנגעשטאָפּט פול און רויט ווי אַ בוריק; ער האָט גע־נומען שלוקערצען, זיין קאָפּ איז געוואָרען צומישט און פון זיינע ליפּען האָט געקאַפּעט אַ פעטס. ער האָט געעפענט די קנעפּ פון זיין אוניפאָרם, אום צו קענען אָבכאַפּען דעם אָטהעם, ניט אים שטאַנד צו מאַכען אַן איינציגען טריט. זיינע אויגען האָבען זיך צוגעמאַכט. זיינע געדאַנקען האָבען זיך פערטומעלט און ער האָט אַרויפגעלייגט דעם שווערען שטערען אויף די פערלייגטע הענד, אויפ'ן טיש. און גאַנץ לאַנגזאַם האָט ער פערלאָרען דעם זכרון, און באַלד האָט ער ניט געוואוסט וואָס מיט איהם טהוט זיך און וואו ער איז אויף דער וועלט.

* * *

די לבנה איז געשטאַנען אַ מאַטע, אַ בלאַסע אויבען אויפ'ן הימעל איבער די בוימער פון פּאַרק. עס איז געווען די קאַלטע שעה איידער עס נעהמט טאָגען. אַ סך שטומע שאָטענס האָבען זיך בעוועגט הינטער די שטאַכעטען און פון צייט צו צייט איז אַ שטראַהל פון דער לבנה געפאַלען אויף אַ בליסטשענדיגען גע־וועהר.

דער שווארצער סילועט פון'ם שלאָס האָט זיך שווארץ און שווייגענדיג פון הימעל אָבגעטהיילט. נאָר אין צוויי פענסטער פון'ם אונטערשטען שטאָק איז נאָך געווען פייער.

פלוצים האָט א מעכטיגע שטימע אַרויסגעברומט:

— פאַרווערטס, צום טייפעל נאָך אמאל! פאַרווערטס, קינדער!

און דאָ אין איין מאָמענט זיינען די טירען, די לאָדענס, די פענסטער צוטראַסקעט געוואָרען פון א מאַסע מענער, וועלכע האָבען זיך א לאָז געטהאָן אין פאַראוים און צובראָכען און צושטאָכען און גלייך אָנגעפילט דאָס גאנצע הויז. אין איין אויגענבליק זיינען פופציג פון קאָפּ ביז די פים בעוואָפענטע סאָלדאַטען אַריינגעשפרונגען אין קיך, וואו וואָלטער שנאפף האָט פריעדליך געשלאָפען און פופציג אָנגעלאָדענע ביקסען האָבען זיך אָנגעשטעלט אויף זיין ברוסט. עמיצער האָט איהם אומגעוואָרפען אין ער האָט זיך אַראָבגעקייקעלט אויף דער ערד. זיי האָבען איהם א נעהם געטהאָן און געבונדען הענד און פים.

ער האָט זיך געטרייסעלט פאַר שרעק, ווי א דערשלאָגענער פאַר אנגסט.

פלוצים האָט א הויכער, דיקער סאָלדאַט אין א אוניפאָרם, וואָס האָט געבליסטשעט מיט נאָלד, איהם אַרויפגעשטעלט א פוס אויפ'ן בויך און אויסגערופען:

— איהר זייט מיין געפאַנגענער! שטעהט אויף!

דער פריים האָט געהערט בלויז איין וואָרט „געפאַנגענער", און ער האָט נעענטפערט:

— יא, יא, יא.

מען האָט איהם אויפגעהויבען, צוגעבונדען צו א שטוהל און די זיענער האָבען איהם געמוסען בעטראַכטען מיט גרויס אינטערעס. זיי האָבען געפאַסעט, ווי די גענז. אייניגע האָבען זיך געמוזט זעצען פאַר מיעדקייט און אויפרעגונג.

ער אָבער האָט נעשמייכעלט א גליקליכער, וואָס ענדליך איז איהם געלונגען צו ווערען געפאַנגען.

אן אנדער אפיציער איז אריין און האָט געמעלדעט:

— הערר קאָלאָנעל, דער שונא איז אנטלאָפען. ווי עס שיינט זיינען א סך פון זיי פערוואונדעט נעוואָרען. אָבער דעם שלאָם האָבען מיר געוואונען.

דער ריקער פאָלדאָס האָט זיך אָבגעווישט דעם שטערן און אויסגערופען:

— זיעג! זיעג!

און ער האָט אַריינגעשריבען אין א ביכעלע, וועלכען ער האָט אַרויסגענומען פון קעשענע:

„נאָך א פערביטערטען קאָמפף האָבען די פרייסען זיך נעמוזט אָבטראָגען, מיטשלעפענדיג מיט זיך זייערע טויטע און פערוואונדעטע, וועלכע מען קען רעכענען א מאן פופציג. פיעל פון זיי זיינען נעבליבען אין אונזערע הענד".

דער יונגער אָפיציער האָט נעפרעגט:

— הערר קאָלאָנעל, וועלכע פערזיכערונגס מיטלען זאָל איך איצט אָנווענדען?

דער קאָלאָנעל האָט געענטפערט:

— מיר וועלען זיך צוריקציהען און אויסמיידען דעם שונא, וועלכער וועט זיך אודאי צוריקקעהרען פערשטארקט מיט נייע קרעפטען און ארטילערי.

און ער האָט נענעבען א בעפעהל אויף צוריק.

די לייטע האָבען זיך אין דער דונקעלהייט אויסגעשטעלט הינטער די מויערען פון׳ם שלאָס און דאָן נענומען מארשירען. וואָלטער שנאפף, אין קייטען נעשמיעדט, איז ארומגערינגעלט געוואָרען פון אלע זייטען מיט סאָלדאטען און פיער קריענער מיט געלאָדענע ביקסען האָבען פון איהם קיין אויג ניט אראָבגענומען.

פאטרול־מענער זיינען ארויסגעשיקט נעוואָרען, אָנצוקוקען דעם וועג. נאָכן פאָרזיכטיג האָבען זיי זיך נעלאָזט נאהן אין פאָרויס. פון צייט צו צייט זיינען זיי שטעהן נעבליבען.

וועג עס איז טאָג נעוואָרען, זיינען זיי אָנגעקומען אין דער אונטערפרעפעקטור פון לאָראָש־אויזעל, וועמעס נאציאָנאלע גווארדיע האָט עס אזוי זיעגריש אויסגענומען דעם שלאָס מיט דעם שונא.

די נאָכצע בעפעלקערונג האָט זיי שוין שרוואָרט אויפגערעגט און מיט אָנגסט.

וועג מען האָט דערזעהען די היטעל פון דעם נעפאָנגענעם,

האָט אויסגעבראָכען אַן אַלגעמיינער פריידענס־געשריי. די ווייבער האָבען געוואונקען מיט די הענד, די אַלטע לייט האָבען געוויינט, אַ גרייז האָט אַ וואָרף געטהאָן זיין קוליע אויף דעם פּרייס און דערביי אַ זעץ געטהאָן איינעם פון זיינע וועכטער אין נאָז.

דער קאָלאָנעל האָט אַ געשריי געטהאָן:

— איהר זייט מיר פעראַנטוואָרטליך פאַר דער זיכערהייט פון דעם געפאַנגענעם!

צום סוף איז מען צוגעקומען צום ראַטהויז. מען האָט געעפענט האָס געפענגנים, אַראָבגענומען פון וואַלטער שנאַפּף זיינע קייטען און איהם אַהין אַריינגעזעצט.

צוויי הונדערט בעוואַפענטע סאָלדאַטען האָבען בעוואַכט די געביידע.

און הגם דעם פּרייס איז געווען גאַנץ שלעכט צו מוט, דאָך האָט ער גענומען שפּרינגען און טאַנצען, ווי משוגע פאַר פרייד, האָט געמאַכט מיט די הענד, מיט די פיס, גערעוועט, געברומט הויך אויפ'ן קול, ביז ער איז פערמאַטערט געוואָרען און זיך אַראָבגעלאָזען אויף דער ערד נעבען דער וואַנד פון זיין געפענגנים.

זיי האָבען איהם געפאַנגען! ער איז גערעטעט! גערעטעט!

* * *

אָט אַזוי איז דער שלאָס שאַמפּיגנעט צוריקגענומען געוואָרען פון'ם שונא, וועלכער האָט עס געהאַט בלויז זעקס שעה אין זיין בעזיץ.

קאָלאָנעל ראַדיער, אַ טוך הענדלער, וועלכער האָט אַן דער שפּיצע פון דער נאַציאָנאַל־גוואַרדיע פון לאַ־ראָש־אָיזעל דעם דאָזיגען זיעג געוואונען, האָט דערפאַר געקריגען אַן אָרדען.

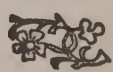

דער ארדען

ס זיינען דא מענשען, וואס ווערען געבאָרען מיט בע־שטימטע אינסטינקטען, מיט א נעוויסען בערוף אַרער נאָר מיט א שטארקען אינטערעס צו עפעס א נעוויסע זאך, וועלכעם בעמערקט זיך אין זיי אזוי שנעל, ווי זיי לערנען זיך אויס דענקען און רעדען.

הערר סאקראטעס פון זיין פריהערסטער קינדהייט אן נעהאט נור איין פערלאנג, איין וואונש, צו קריגען אן אַרדען. בעת אנדערע קינדער האבען זיך אין סאל־דאטען נעשפּיעלט און מילימערישע היטעלאך אויפ'ן קאפּ נעטראַ־גען, האט ער אנגעטהאן א צינענעם צילם'ל פון דעם עהרען־לעגיאן און, גרייסענדיג זיין מוטער אין נאם, האט ער מיט שטאלץ אויסנע־שטעלט זיין אויסגעפוטשעטע ברוסט, אויף וועלכער עס האט נע־בליסטשעט דאם רויטע באנד מיט דעם צינענעם אַרדען.

נאך א צרה'דיגען שטודיאום איז ער דורכנעפאלען אויפ'ן עקזאמען. ניט וויסענדיג וואס מען הייבט אן וווייטער צו טהאן, האט ער חתונה נעהאט מיט א שעהן מיידעל, ווייל נעלר האט ער נעהאט נעמוג.

זיי האבען נעלעבט אין פאריז, ווי עס לעבען נעווענהנליך רייכע בורזשוא'ס, האבען זיך נעהאט זייער איינענעם קרייז פון בעקאנ־טע, אן אייגפאכען בירגער־קרייז, ווייל צו דער הויכער נעזעלשאפט האבען זיי ניט נעקענט צוקומען. זיי זיינען נעווען בעזונדערס שטאלץ אויף דער בעקאנטשאפט מיט איינעם א דעפוטאט, וועלכער איז שיער־שיער ניט נעווארען א מיניסטער, און נאך צוויי אנדערע העכערע בעאמטע.

אבער דער נעדאנק, מיט וועלכען הערר סאקראטען איז אויף

דער וועלט געקומען, האָט איהם שוין מעהר קיינמאָל ניט אָבגע־לאָזט, און ער האָט שרעקליך געליטען דערפון, וואָס ער האָט ניט קיין רעכט צו טראָגען אין זיין לאַץ דאָס געווינשטע רויטע באַנד.

די מענשען מיט אָרדענס, וועלכע ער האָט אויף דעם בולוואַר געטראָפען, האָבען איהם פשוט ביים האַרצען געריסען. ער האָט זיי נאָכגעקוקט קרום, מיט פערצווייפעלטער אייפערזוכט. מאַנכעס מאָל, אין די לאַנגע נאָכמיטאַג שטונדען, ווען ער האָט גאָר נישט געהאַט וואָס צו טהאָן, האָט ער זיך גענומען זיי צעהלען. ער האָט געזאָגט צו זיך אליין:

— לאָמיר זעהן, וויפיעל זייערע וועל איך היינט אָנטרעפען פון דער מאַדעלענע ביז צו דער גאַס דרואָ.

און ער האָט גענומען לאַנגזאַם שפּרייזען און מיט אַ שאַרפען בליק אויף די לאַצען פון די פערבייגעהער געקוקט, מיט אַ בליק, וועלכער איז נאָך פון ווייטען געוואוינט געווען צו ענטדעקען דעם קליינעם רויטען פּונקט. צום שלוס פון זיין שפּאַציער האָט ער זיך אימער געוואונדערט איבער די גרויסע צאָהל:

— אכט אָפיציערען און זיעבענצעהן ריטער מיט אָרדענס! אַזוי פיעל! עס איז דאָך לעכערליך זיך אַזוי אַרומצואוואַרפען מיט'ן אָרדען; איך וויל אקאָרשט זעהן וויפיעל וועל איך זיי אָנטרעפען אויף צוריקוועגס!

און ער איז לאַנגזאַם געגאַנגען צוריק דעם אייגענעם וועג, און איז געוואָרען שטאַרק נערוועז, ווען דער געדיכטער עולם האָט איהם אין זיינע בעאָבאַכטונגען געשטערט אָדער גאָר געמאַכט אייגעם איבערצוהיפּען.

ער האָט געוואוסט די קוואַרטאַלען, וואו מען טרעפט זיי אם מייסטען. דער פּאַלע־ראָיאַל איז געווען פול מיט זיי. און אויף דער עוועניו דע־לא אָפּערא זיינען זיי געווען אַ סך וועניגער, ווי אויף דער פריעדענס־גאַס. דערביי איז די רעכטע זייט פון בולוואַר מעהר בעזוכט געוואָרען, ווי די לינקע.

זיי, די אָרדען־טרעגער, האָבען זאָגאַר געהאַט זייערע געוויסע קאַפעעס, זייערע געוויסע טהעאַטערס, וועלכע זיי האָבען ליעב גע־

האט צו בעזוכען. יעדען מאָל, ווען הערר סאקראמען האָט געזעהן עטליכע אלטע הערן מיט גרויע האָר שטעהענדיג אין מיטען טראָטואר און פערשטעלענדיג דעם דורכגאנג, האָט ער גלייך גע־זאָגט צו זיך אליין: „דאָס זיינען אָפיציערען פון עהרען־לעגיאָן". און איהם האָט זיך שטארק געוואָלט מיט זיי בעגריסען זיך.

די „אָפיציערען" — דאָס האָט ער שוין לאנג בעמערקט — האָבען גאָר א בעזונדערע האלטונג ווי די איינפאכע „ריטער". אפילו דעם קאָפּ האלטען זיי אנדערש. מען פיהלט גלייך, אז זיי האָבען מעהר מאכט, מעהר איינפלוס און מעהר כבוד.

פון צייט־צו־צייט האָט איהם אָנגעכאפּט א כעס, א כעס אויף אלעס און אלעמען, ווער עס האָט נור אן אָרדען געטראָגען. און ער האָט צו די דאָזיגע מענשען געפיהלט א האס פון א סאָציאליסט.

ווען ער איז דאן אהיים געקומען אן אויפגערעגטער פון דעם אָנבליק פון אזוי פיעל אָרדענס, ווי א הונגעריגער ביי דעם אָנבליק פון בעקערייען, האָט ער אויסגערופען אין דער הויך:

— ווען וועלען מיר שוין אמאָל פּטור ווערען פון אזא מיאוס'ער רעגיערונג?

און ערשטוינט פלעגט די פרוי פרעגען:

— וואָס איז מיט דיר היינט?

און ער פלעגט ענטפערען:

— איך האָב... איך האָב... איך בין אויסער זיך פון די אלע אונגערעכטיגקייטען, וואָס איך זעה אומעדום. אך, די קאָמוניס־טען זיינען געווען גאנץ גערעכט!

אָבער נאָך מיטאג איז ער ווידער אוועק, אום צו בעטראכטען די געשעפטען, וואו עס זיינען געווען ארויסגעשטעלט אָרדענס. ער האָט אויפמערקזאם ארומגעקוקט אלע מעדאלען, אלע אָרדענס פון פערשיעדענע פארבען און פאָרמען. אם ליעבסטען וואָלט ער זיי וועלען האָבען אלע, אלע. און דאן וואָלט ער וועלען זיין אויף א גרויסער עפענטליכער צערעמאָניע אין א ריעזיג־גרויסען זאאל פול מיט מענשען. און ער זאָל דער ערשטער פיהרען דעם צוג, א

שטאָלצער, פון ווירדע, מיט א בליסטשענדער ברוסט, אין גאנצען בערעקט מיט אָרדענס, מיט דער הוט אונטער'ן פּאכווע, שטראה־לענדיג, ווי א שטערן, צווישען דעם פערוואונדערטען און שטיל פליסטערנדען עולם.

אָבער אך! ער האָט ניט נעהאט קיין רעכט אויף קיין שום אָרדען.

ער האָט געזאָגט צו זיך אליין:

— דעם אָרדען פון עהרען־לעגיאָן איז טאקע ניט לייכט צו קריגען פאר א מענשען, וואָס פערנעהמט ניט קיין עפענטליכע שטע־לונג. טאָמער וואָלט איך גאר געפרובט זיך אריינשטופען אין דער אקאדעמיע און וועלען דאָרט א מיטגליעד?

האָט ער אָבער ניט געוואוסט, ווי אזוי מען הייבט עס אָן צו טהאָן. ער האָט וועגען דעם איבערגערעדט מיט זיין פרוי, וועל־כע איז שטאַרק פערוואונדערט געוואָרען.

— אריינטרעטען אין דער אקאדעמיע? דו? אָבער מיט וואָס האָסטו עס פערדיענט?

ער איז געוואָרען א צוקאָכטער:

— אָבער פערשטעה דאָך, וואָס מען רעדט צו דיר. איך בין זיך דאָך מיט דיר מישב, וואָס איך זאָל אזוינס טהאָן, אום עס צו עררייכען! צייטענווייז ביסטו שרעקליך נאריש!

זי האָט געשמייכעלט:

— דו ביזט גאנץ נערעכט. אָבער וואָס וויים איך וואָס מען קאָן טהאָן?

איהם איז אייננעפאלען:

— וועז דו זאָלסט זיך דורכרעדען מיט דעם דעפוטאט רא־זעל'ן! ער וואָלט מיר געקאָנט געבען אן אויסנעצייכענטען ראטה. איך אליין... וויסטו... פערשטעהסט דאָך... עס פאסט עפעס ניט צו רעדען מיט איהם דירעקט וועגען דעם. די זאָך איז א קיצעל־דינע, א שווערע. אָבער פאר דיר איז דאָס גאנץ נאטירליך.

פרוי סאקראמען האָט נעטהאָן, ווי ער האָט פערלאנגט. הערר ראָזעלין האָט פערשפּראָכען זיך דורכצוריידען וועגען דעם מיט דעם

מיניסטער. דאַן האָט סאַקראַמען איהם גענומען דערעסען און, צום סוף, האָט דער דעפּוטאַט איהם געענטפערט, אַז ער זאָל אָנגעבען א ביטשריפט און אויסרעכענען אַלע זיינע פערדיענסטען.

אַלע זיינע פערדינסטען? אָט דאָ ליעגט דאָך טאַקע דער הונד בעגראָבען. ער האָט דאָך אפילו זיין שטודיאום ניט געענדינט און קיין דיפּלאָם ניט געקראָגען.

דאָך האָט ער זיך גענומען צו דער ארבייט און אָנגעהויבען שרייבען א בראָשורע איבער דער טהעמאַ: „דאָס רעכט פון פאָלק אויף בילדונג". אָבער אויס מאַנגעל אין געדאַנקען האָט ער עס ניט געקענט ענדיגען.

ער האָט גענומען זוכען לייכטערע סיוזשעטען, האָט זיך גע־כאַפּט פאַר פערשיעדענע טעמאַס. צוערשט: „קינדער־ערציהונג דורך דאָס אויג". דאָרט האָט ער פאָרגעשלאָגען, אַז אין די אָרימע קווארטאַלען זאָלען געעפענט ווערען פרייע טהעאַטערס פאַר קינדער. אהין זאָלען די עלטערען פיהרען די קינדער פון זייער פריהעסטער יוגענד אָן און דאָרט זאָל מען זיי מיט דער הילף פון בילדער גע־בען א בעגריף פון דער גאַנצער וויסענשאַפט. דאָס זאָלען זיין אמרטע קורסען. דאָס אויג וועט דאַן אונטערשטיצען דעם מוח און די בילדער וואָלטען זיך איינגעפּרעסט אין דעם געדעכעניש, אַזוי דאָס די וויסענשאַפט וואָלט אָנגענומען א לעבעדיגע געשטאַלט.

וואָס קאָן זיין איינפאַכער, ווי אויף אַזאַ אופן צו לערנען אַל־געמיינע געשיכטע, געאָגראַפיע, כאָטאַניקע, זאָאָלאָגיע, אַנאַטאָמיע און אַזוי ווייטער.

די דאָזיגע שריפט האָט ער געלאָזען דרוקען און געשיקט דער־פון איין עקזעמפּלאַר צו יעדען דעפּוטאַט, צעהן צו יעדען מיניס־טער, פופציג צום פּרעזידענט פון דער רעפּובליק, דאַן צעהן צו יעדער פּאַריזער צייטונג און צו פינף צו די פּראָווינץ־בלעטער.

דאַן האָט ער זיך גענומען צו דער פראַגע וועגען גאַסען־ביבלי־אָטהעקען. ער האָט פערלאַנגט, אַז די רעגיערונג זאָל אַרומפיהרען איבער די גאַסען ביכער אין קליינע וועגעלאָך, ווי די אַפּעלסין־הענדלער פיהרען ארום זייערע אַפּעלסינען. יעדער איינוואָהנער

זאָל קאָנען אנטלייהען צעהן ביכער א מאָנאט פאַר פינף סענטים.

— דאָס פאָלק — האָט געזאָגט הערר סאַקראַמען — זאָרגט זיך נור פאַר זיינע פערגעניגענס. אויב עס יאָגט זיך אליין ניט נאָך בילדונג, דאן מוז זיך די בילדונג יאָגען נאָך איהם און אזוי ווייטער.

קיינער האָט זיך אויף זיינע שריפטען ניט ארומגעקוקט. דאָך האָט ער אריינגעשיקט א ביט־שריפט. ער האָט בעקומען אן ענט־פער, אז מען פאָרשט אויס זיינע ווערק און דאן וועט מען זיין בעגעהר נעהמען אין אנבעטראַכט.

ער איז געווען גליקליך, איבערצייגט אין זיין ערפאָלג און האָט גענומען ווארטען. ער האָט אָבער מעהר וועגען דעם נישט געהערט!

דאן האָט ער זיך ענטשלאָסען פערזענליך עפּעס אין דער זאַך צו טהאָן. ער האָט געבעטען אן אודיענץ ביים מיניסטער פון פאָלקס־בילדונג און איז עמפּפאַנגען געוואָרען פון א בלוט־יונגען סעקרעטאר, וועלכער האָט טראָצדעם נעהאט אין זיך א געוויסע ערנסטקייט, זאָגאַר א וויכטיגקייט און האָט אויף א ברעטעל מיט ווייסע קנעפּ, ווי אויף א קלאַוויר, געשפּיעלט, ארויסרופענדיג דיע־נער, לאַקעיען און קלענערע בעאמטע. דער דאָזיגער סעקרעטאר האָט דעם בעזוכער פערזיכערט, אז זיין זאַך ליעגט אין גוטע הענד, אז ער איז אויפ'ן ריכטיגען וועג און האָט איהם געראטהען פאָר־צוזעצען זיינע וויכטיגע ארבייטען.

און הערר סאַקראַמען האָט זיך איבעראניים גענומען צו דער אַרבייט.

ווי עס האָט אויסגעזעהן, איז דער דעפּוטאַט ראָזעלין איצט געווען שטאַרק פעראינטערעסירט אין זיין ערפאָלג. ער האָט איהם זאָגאַר געגעבען עטליכע פּראַקטישע און אויסגעצייכענטע עצות. אייגענטליך האָט ער אליין אויך געטראָגען אן אָרדען, הגם קיינער האָט ניט געוואוסט פאַר וועלכע פערדיענסטען ער האָט די דאָזיגע אויסצייכנונג געקראָגען.

ער האָט געוויזען הערר סאַקראַמען, ווי זיך צו נעהמען פאַר

נייע אויספאָרשונגען, האָט איהם אריינגעפיהרט אין וויסענשאפט־ליכע געזעלשאפטען, וועלכע האָבען זיך הויפטזעכליך פערנומען מיט דונקעלע וויסענשאפטליכע פראגען, אין דער האָפנונג צו ערריי־כען כבוד און גדולה. ער האָט איהם זאָגאר פאָרגעשטעלט אין מיניסטעריאום.

איין מאָל נאָך פריהשטיק — זייט אייניגע מאָנאטען איז דער דעפוטאט זעהר אָפט געקומען צו זיין פריינד — זאָגט ער צו איהם גאנץ שטיל און דריקט איהם דערביי די האנד:

— איך האָב פאר אייך אויסגעווירקט א גרויסע זאך. דער קאָמיטעט פון היסטאָרישע פאָרשונגען וועט אייך אנפערטרויען א בעזונדערען אויפטראג. עס האנדעלט זיך וועגען א גאנצע רייהע נאָכפאָרשונגען אין פערשיעדענע ביבליאָטהעקען אין גאנץ פראנקרייך.

פאר אויפרעגונג האָט סאקראמען שוין מעהר ניט געקענט ניט עסען און ניט טרינקען. אין אכט טאָג ארום איז ער אוועק גע־פאָהרען.

ער איז געפאָהרען פון שטאָדט צו שטאָדט, האָט זיך פערטיעפט אין די קאטאלאָגען, געגראָבען זיך אין די פערשטויבטע, אלטע בי־כער אויף די בוידימער, וועקענדיג דעם כעס פון די ביבליאָטהע־קארען.

איין טאָג, זייענדיג אין רואן, האָט זיך איהם פלוצים פער־וואָלט בעזוכען זיין פרוי, וועלכע ער האָט שוין א גאנצע וואָך ניט געזעהן. ער האָט גענומען דעם ניין אוהר צוג, וועלכער קומט אָן אין פאריז נאָך האלבע נאכט.

ער האָט געהאט ביי זיך א שליסעל. גאנץ שטיל, אָהן גערויש האָט ער געעפענט די טהיר, גליקליך פון דעם געדאנק, זיין פרוי אזא איבערראשונג צו מאכען. אָבער די נארישע פרוי האָט זיך אין שלאָף־צימער איינגעשלאָסען. דאן האָט ער א רוף געטהאָן:

— זשאנגא! דאָס בין איך!

זי האָט זיך געמוזט שטארק דערשרעקען, ווייל ער האָט גע־הערט, ווי זי איז אויפגעשפרונגען פון בעט און גענומען רעדען מיט

זיך אליין, ווי פון שלאָף. דאָן איז זי אריינגעלאָפען אין איהר טואַלעט־צימער, האָט איהם געעפענט און ווידער פערמאכט, איז עטליכע מאָל אין גרויס אייליגיש געלאָפען א בארפוסע הין און צוריק איבער'ן צימער אזוי האסטיג, דאָס די פּאַרלאָגע האָט גע־ציטערט און די שויבען האָבען זיך געטרייסעלט. צום סוף האָט זי געפרעגט:

— ביסט דו עס, אַלעקסאַנדער?

ער האָט געענטפערט:

— יא, איך! איך! אָבער עפען שוין אמאָל אויף!

די טהיר האָט זיך געעפענט און זיין פּרוי האָט זיך א וואַרף געטהאָן אין זיינע ארעמס, שטאַמלענדיג:

— אך, ווי איך האָב זיך דערשראָקען! אזא איבערראשונג! אזא אונערוואַרטעטער סורפריז!

דאָן האָט ער זיך געמומען אויסטהאָן, פּעדאַנטיש, געלאָסען, ווי אַלעס וואָס ער האָט געטהאָן. דערנאָך האָט ער גענומען פון שטוהל דעם אויבער־ראָק, אום איהם, ווי געוועהנליך, אויפצוהענגען אין קאָרידאָר. אָבער פלוצים איז ער געבליבען שטעהן, ערשטוינט. אין לאָץ האָט געשטעקט א רויטעם באנד.

ער האָט ארויסגעמורמלט:

— דער... דער... אויבער־ראָק... האָט... אן אַרדען!

דאָן איז זיין ווייב צו איהם צוגעשפרונגען און גענומען רייסען דעם ראָק פון זיינע העגד:

— ניין... דו האָסט א טעות... גיב עס אהער...

אָבער ער האָט איהם געהאַלטען פעסט פאר אן ארבעל, האָט ניט גענוואַלט אינלאָזען אין געהאַלטען אין איין חזר'ן, ווי א פער־ריקטער:

— וואָס? וואַרום? ערקלעהר מיר דאָך?... צו וועמען גע־הערט דער ראָק? מיינער איז עס דאָך נישט, ווייל אויף איהם שטעקט דאָס באנד פון עהרען־לעגיאָן?

זי האָט זיך מיט אלע קרעפטען געמאַטערט ארויסצוריייסען ביי איהם דעם ראָק און א צורודערטע געשטאַמלט:

— אָבער הער דאָך... הער דאָך... גיעב מיר עס אהער.. איך קען עס דיר נישט זאָגען... עס איז א געהיימנים... אָבער הער אויס...

אָבער ער האָט זיך געבייזערט און איז בלאָס געוואָרען:

— איך וויל וויסען, ווי אזוי דער דאָזיגער אויבער־ראָק קומט אהער? מיינער איז עס נישט!

דאָן האָט זי א געשריי געטהאָן איהם גלייך אין פנים אריין:

— הער אויס! אָבער זיי גאָנץ רוהיג, שוואר מיר.. הערסט... נו, יאָ!... דו האָבט געקראָגען אן אָרדען!...

ער איז געווען אזוי איבערראַשט און בעוועגט, דאָס ער האָט דעם ראָק איינגעלאָזט און איז געפאָלען אויף א שטוהל:

— איך האָב... זאָגסטו... איך האָב... אן... אָרדען...

— יאָ... אָבער דאָס איז א געהיימנים... א סוד...

זי האָט פערשלאָסען דעם ראָק אין שאָפע, זיך אומגעקעהרט צום מאן א בלייכע, ציטערענדיג מיט'ן נאָנצען קערפער, און האָט ערקלעהרט:

— יא... עס איז א נייער ראָק, וועלכען איך האָב פאר דיר געלאָזט מאכען. אָפיציעל וועט עס אַרויסקומען ערשט אין א מאָנאט אָדער אין זעקס וואָכען אַרום. דו מוזט פריהער ענדיגען דעם אויפטראג, וואָס מען האָט דיר אנפערטרויט. דו האָסט עס געזאָלט ערפאָהרען ערשט נאָכדעם, ווי דו וועסט צוריק אהיים קומען. הערר ראָזעלין האָט עס פאר דיר אויסגעווירקט.

נאָהענט צום חלש'ן, האָט סאקראָמענט געשטאָמעלט:

— ראָזעלין... אן אָרדען... ער האָט מיר דעם אָרדען פערשאפט... ער... מיר... אך!..

און ער האָט געמוזט אויסטרינקען א גלאָז קאָלטע וואסער.

א קליין, וויים פאפירעל, וועלכעם איז אַרויסגעפאלען פון א קעשענע פון ראָק, איז גלעגען אויף דר'ערד. סאקראָמען האָט עס אויפגעהויבען. דאָס איז געווען א וויזיט־קאָרטעל. ער האָט אי־בערגעלעזען: „ראָזעלין־דעפוטאט".

— זהסטו! — האָט נעזאָגט די פרוי.

דאַן האָט ער זיך צו־וויינט פאַר גרויס פרייד.

אין אכט טאָג אַרום איז אין דער אָפיציעלער צייטונג ערשיע־נען אַ בעריכט, אַז הערר סאַקראַמען איז אויפגענומען געוואָרען אלס ריטער פון דער עהרען־לעגיאָן... פאַר אויסערגעוועהנליכע פער־דיענסטען...

מאָיראָן

ען מען האָט גערעדט פון פראַנציני, האָט מאָסיע מאַ־לאָרעי, וועלכער איז אַמאָל געווען א שטאַאַטס אַנ־וואַלט, געזאָגט:

— מיר איז אַמאָל אויסגעקומען צו אונטער־זוכען אַ מאָדנע געשיכטע, מאָדנע צוליעב איינינע איינצעלהייטען. איהר וועט גלייך זעהן.

איך בין צו יענער צייט געווען קייזערליכער שטאַאַטס־אַנוואַלט אין דער פּראָווינץ, און אַ דאַנק מיין פאָטער, וועלכער איז געווען פּרעזידענט פון דעם העכסטען געריכט אין פּאַריז, זעהר אין אַ גוטער פּאָזיציאָן. איך האָב דאַן געהאַט צו אונטערזוכען די זאַך, וועלכע איז בעקאַנט געוואָרען אונטער'ן נאָמען: "דעם לעהרער מאָיראַנ'ס צופאַל".

מאָיראָן איז געווען א לעהרער אין נאָרד פראַנקרייך און האָט אין דער גאַנצער געגענד געהאַט אַן אויסגעצייכענטען נאָמען. ער איז געווען אַ קלוגער, בארעכענטער, זעהר פרומער, און אַביסעלע אַ צו שטילער מאַן. אין דער געמיינדע, וואו ער איז אַלס לעהרער אָנגעשטעלט געווען האָט ער אין קורצען חתונה געהאַט. זיינע דריי קינדער זיינען צושטאָרבען אין אַ גאַנץ קורצער צייט, איינער נאָך דעם אַנדערען, פון שווינדזוכט. פון דאַן אָן האָט ער, ווי עס האָט געשיינט, אַריבערגעטראָגען אַלע זיינע צערטליכקייטען אויף די קינדער, וועלכע זיינען איהם אַנפערטרויט געוואָרען. ער האָט גע־קויפט פאַר זיין איינען געלד שפּיעלצייג פאַר זיינע בעסטע און ליעבסטע שילער, האָט זיי געגעבען אַלערליי נאַשערייען צו עסען, זי אָנגעשטאָפּט מיט לעקעכלעך, מיט צוקערקעס, מיט קיכעלאַך. אַלע האָבען איהם ליעב געהאַט און געלויבט דעם בראַווען מאַן.

פאר זיין גוט הארץ. אבער דא, פלוצים, זיינען פינף פון זיינע שי־
לער נעשטארבען אויף א נאנץ מערקווירדינען אופן. מען האט נע־
דענקט, אז דאס איז אפשר אן עפידעמיע, וואס איז ארויסגערופען
נעווארען פון די שלעכטע, פערדארבענע וואסער. מען האט נע־
זוכט די אורזאכע פון זייער טויט און נארנישט נעקענט נעפינען,
ווייל די סימפטאמען זיינען נעווען אויסערגעווענליך מערקווירדיגע.
אויף די קינדער איז פלוצים אנגעפאלען א גרויסע שלעפעריגקייט, זיי
האבען אויפגעהערט צו עסען, זיך בעקלאגט אויף בויך וועהטאג,
זיך ארומגעשלעפט נאך א קליין שטיקעל ציים, און דאן געשטארבען
אונטער מורא'דיגע יסורים.

דעם לעצטען טויטען קינד האט מען נעפאלמעסט. מען האט
אוועקגעשיקט זיינע אינגעווויידען קיין פאריז. זיי זיינען אונ־
טערזוכט נעווארען, אבער קיין גיפט האט מען אין זיי ניט נעפינען.

אין פערלויף פון א יאהר האט נארנישט פאסירט. דאן זיי־
נען ווידער צוויי אינגלאך נעשטארבען אין ציים פון פיער טעג.
דאס זיינען נעווען די בעסטע שילער פון קלאס, די ליעבלינגען פון'ם
לעהרער. מען האט ווידער אמאל נעפאלמעסט די טויטע און ביי
א נענויער אונטערזוכונג האט מען אין די ארגאנען פון ביידע
קינדער נעפונען קליינע סקאבקעס פון צושטויסענעם גלאז. דערפון
האט מען נעצוינגען א שלום, אז ביידע אינגלאך האבען פארשטיעפ־
טערהייד נעגעסטן עפעס אן אונריינע שפייז, וואו עס האבען זיך
נעפונען די דאזיגע סקאבקעס. מען וואלט זיך דערמיט בערוהיגט,
וועו ניט מאיראנ'ס דיענסטמיידעל, וועלבע איז אין א קורצער ציים
נאכדעם פלוצלינג קראנק נעווארען. מען האט נערופען א דאקטאר
און ער האט ביי איהר נעפונען דיזעלבע סימפטאמען, ווי ביי די
קינדער, וואס זיינען ערשט ניט לאנג נעשטארבען. ער האט זי
אויסגעפרעגט, און זי האט זיך טודה נעווען, אז זי האט נע'גנב'עט
צוקערקעס, וואס דער לעהרער האט נעקויפט פאר זיינע שילער.

אויף א בעפעל פון דעם שטאאט־אנוואלט איז די שולע נעמוי
דורכגעזוכט נעווארען און מען האט נעפונען א גרויסע שאפע פול
מיט שפיעלציינ און נאשערייען פאר די קינדער. כמעט אלע, אלע

עסענוואַרג זיינען געווען דורכגעקנאַטען מיט קלייניע סקאַבקעס גלאַז אדער מיט שטיקלאַך צובראַכענע נעה־נאַדלען.

מאיראן איז גלייך ארעסטירט געוואָרען. ער האָט נעשיינט צו זיין אזוי אויפגעבראַכט, אזוי אויסער זיך פון דעם פערדאַכט, אז מען האָט איהם גלייך ווידער פריי געלאָזען. אָבער די בעווייזע פון זיין שולד האָבען זיך געמעהרט פון טאָג צו טאָג און האָבען צו נישט געמאַכט מיין ערשטע איבערציינונג פין זיין אונשולד, וועלכע האָט זיך געשטיצט אויף זיין גוטען נאָמען, זיין עהרליכען לעבען, אויף דער אונוואַהרשיינליכקייט פון אזא טהאט און אויף דעם, אז עס זיינען נישטא קיין שום אורזאַכע, וועלכע זאָלען דעם מאן ברענגען צו אזא פערברעכען.

פאַרוואָס זאָל דער דאָזיגער גוטער, אויפאַבער, פרומער מענש האָבען אומגעבראַכט קינדער און גראָד די קינדער, וועלכע ער האָט געשיינט אם מיינסטען ליעב צו האָבען, וועלכע ער האָט באַרגע־צויגען, וועלכע ער האָט מיט נאשערייען אָנגעשטאָפט און א העלפט פון זיין געהאַלט אויסגענעבען, אום פאַר זיי שפיעלצייג און צוקערקעס צו קויפען?

דאָס האָט זיך אנדערש ניט נעקענט ערקלעהרען, סיידען מיט משוגעת. אָבער מאיראָן האָט געמאַכט אזא קלוגען, אזא רוהיגען, אזא קלאָהרען איינדרוק, אז עס איז אונמעגליך געווען איהם צו בעשולדיגען אין משוגעת.

און דאָך זיינען די בעווייזע געוואָקסען. די אלע צוקערקעס, קיכעלאַך און די איבעריגע נאשערייען אין די קראָמען, וואו דער לעהרער האָט זיינע זאכען אייגענקויפט, זיינען נענוי אונטערזוכט געוואָרען, אָבער מען האָט אין זיי נאַרנישט געפונען, קיין שפור פון דעם, וואָס האָט די אונגליקליכע קינדער דעם טויט געבראַכט.

נאָך דער דאָזיגער אונטערזוכונג האָט דער לעהרער ערקלעהרט, אז אן אונבעקאַנטער שונא האָט געמוזט עפענען זיין שאפע מיט א נאַכט שליסעל, און דאָרט אריינגעלעגט אין די נאשערייען דאָס גלאָז און די נאַדלען. און ער האָט אויסגעטראַכט א גאנצע נעשיכ־טע פון א קינד, פון וועמעס טויט עס איז אבגעהאנגען א ירושה. ער האָט ערקלעהרט, אז דער פויער, וועלכער האָט די ירושה גע־

קראָגען, האָט מסתמא בעגאנגען די דאָזיגע טהאט און דער פער־
דאכט דערפון וועלט איצט אומזיסט אויף איהם ארויפגעווארפען.
עס פערשטעהט זיך, האָט ער נעזאָגט, אז די בעסטיע אין מענשענ־
געשטאלט האָט זיך ווייניג וואָס אבגעגעסען דאָס הארץ, וואָס נאָך
אנדערע קינדער זיינען געשטאָרבען פון דעם גיפט, וואָס ער האָט
אָנגעגרייט פאר דעם איינעם, וועמעס טויט האָט איהם נוצען גע־
בראכט.

דאָס איז נעווען מעגליך, און דער מאן האָט געשיינט צו זיין
אזוי זיכער אין זיין זאך און איז נעווען אזוי פערצווייפעלט, אז
מיר וואלטען איהם וואהרשיינליך פרייגעשפראכען, טראָץ אלע פער־
דאכטען, וואָס זיינען נעווען נעגען איהם, וועו צווויי שטארקע בע־
וויזע פון זיין שולד וואלטען פלוצים ניט ארויסגעשוואומען פון
אויבען.

דער ערשטער בעווייז איז נעווען א טאבאקערקע פול מיט
צושטויסענעם גלאז, זיין טאבאקערקע, וועלכע מען האָט נעפונען
אין א בעהאלטענעם שופלאד פון זיין שרייבטיש, וואו ער פלענט
בעהאלטען זיין נעלד.

אויך דיעזען פאקט האָט ער ערקלעהרט אויף א גאנץ אייג־
פאכען שטייגער אלס די לעצטע כיטראסט פון דעם אונבעקאנטען
מערדער. אבער דא איז נעקומען א קרעמער פון סיינט מארלאף
צום אונטערזוכונגס־ריכטער און האָט דערצעהלט, אז א נעוויסער
מאן האָט ביי איהם פיעל מאל נעקויפט נאדלען. ער האָט אימער
פערלאנגט די דינסטע נאדלען, וואָס מען קען נור קריגען און האָט
זיי פאר איהם אין די אויגען צובראכען, אום צו זעהען אויב זיי
וועלען זיך טויגען פאר זיינע צוועקען.

דער קרעמער איז צוזאמענגעפיהרט נעווארען מיט א טוץ מענ־
שען, צווישען וועלכע ער האָט גליך דערקענט מאיראנ'ען. און
די אונטערזוכונג האָט אויסגעפונען, אז דער לעהרער איז ווירקליך
נעווען אין סיינט־מארלאף אין די טעג, וועלכע דער קרעמער האָט
אָנגעגעבען.

איך וועל אריבערגעהן די מורא'דיגע אויסזאָגונגען פון די
קינדער אליין, איבער דאָס אויסקלייבען פון די נאשעריין און די

בעמיהונגען פון מאָיראָן, אַז זיי זאָלען זיי אויפעסען אין זיין גע־גענוואַרט און אַז אַלע איבערבלייבעכצען זאָלען זאָרגפעלטיג בע־האַלטען ווערען.

די אויפגערעגטע, עפענטליכע מיינונג האָט פערלאַנגט די שווערסטע שטראָף און די שטימע פון פאָלק האָט זיך אויפגעהויבען מיט אַזעלכע מורא'דיגע סטראַשונקעס, אַז יעדער וואונש מילד צו זיין איז דערשטיקט געוואָרען, און יעדער צווייפעל האָט געמוזט שווייגען.

מאָיראן איז פעראורטהיילט געוואָרען צום טויט; זיין אַפּע־לאַציאָן איז פערוואָרפען געוואָרען. איהם איז געבליבען בלויז איינס, צו בעטען גנאדע. איך האָב געוואוסט דורך מיין פאָטער, אַז דער קייזער וועט איהם ניט בעגנאַדיגען.

און דאָ פּלוצים, ווען איך האָב איין מאָל אַ אין דער פריה געאַרבייט אין מיין ביוראָ, האָט מען מיר געמעלדעט וועגען דעם בעזוך פון דעם געפענגענים־פּריסטער.

דאָס איז געווען אַן אַלטער גלח, וועלכער האָט באַזעסען אַ גרויסע מענשען קענטנים און האָט זייט פיעלע יאָהרען געהאַט צו טהאָן מיט פערברעכער. ער איז געווען ווי פערלעגען און נאָכדעם ווי מיר האָבען אייניגע מינוטען גערעדט איבער פערשיעדנע זאַ־כן, האָט ער פּלוצים געזאָגט צו מיר, בעת ער איז אויפגעשטאַנען:

— הערר שטאַאַטס אַנוואַלט, ווען מאָיראן ווערט געטויטעט, דאַן טויטעט איהר אַן אונשולדיגען.

דאַן איז ער אוועק אָהן אַ פערנייגונג און האָט מיך איבערגע־לאָזען אונטער דעם טיעפען איינדרוק פון זיינע ווערטער. ער האָט זיי אַרויסגערעדט אַזוי בעוועגט אויף אַזאַ פייערליכען אופן. און כדי צו רעטען אַ מענשליך לעבען האָט ער זיך ניט אָבגעשטעלט פון אַרויסצוגעבען אַ ווידוי־געהיימנים, וועלכעס איז געוועהנליך הייליג ביי דעם פּריסטער.

אין אַ שטונדע אַרום בין איך געפאָהרען אין פּאַריז און מיין פאָטער, וועמען איך האָב וועגען דעם צו־וויסען געגעבען, האָט גלייך געבעטען פאַר מיר אַ אודיענץ ביים קייזער.

אויפ'ן צווייטען טאָג האָט מען מיך צוגעלאָזען צום הויף. זיין

מאַיעסטעט האָט געאַרבייט אין אַ קליין צימער, ווען מיר זיינען אהין אַריין. איך האָב ערקלעהרט די גאַנצע געשיכטע ביז צו דעם בעזוך פון'ם פּריסטער. און איך האָב גראד געוואָלט רעדען דערפון, ווען הינטער דעם קייזער'ס שטוהל האָט זיך אַ טהיר אויפגעעפענט און די קייזערין איז אַריין. זי האָט געדענקט, אַז ער איז אַליין. גאַפּאָלעאָן האָט ביי איהר געפרעגט אַן עצה. אַזוי שנעל ווי זי איז געוואָהר געוואָרען וועגען וואָס דאָ האַנדעלט זיך, האָט זי אויס־גערופען:

— דער מאַן מוז בעגנאַדיגט ווערען. ער מוז, ווייל ער איז אונשולדיג.

— פאַרוואָס האָט די פּלוצימדיגע איבערצייגונג פון אַזאַ פרומער פרוי מיט איין מאָל אַריינגעוואָרפען אַ צווייפעל אין מיין נשמה?

ביז דאַן איז מיין הייסעסטער וואונש געווען, אַז מען זאָל זיין שטראָף מילדערען, און איצט האָב איך עפּעס פּלוצים דערפיהלט, ווי איך וואָלט געווען אַ שפּיעלצייג, אַ לץ אין די הענד פון אַ דורכ־געטריבענעם פערברעכער, וועלכער האָט דעם פריסטער און די ווידוי אַלס לעצטע רעטונגס מיטעל בענוצט.

איך האָב מיין צווייפעל אַרויסגערעדט פאַר זייערע מאַיעס־טעטען. דער קייזער איז געווען אונענטשלאָסען. זיין נאַטירליכע גוטסקייט פון איין זייט און דער געדאַנק, זיך ניט צו לאָזען בע־טריגען פון אַ פערברעכער האָבען איינגעהאַלטען די וואָגשאָל אין זיינע הענד און ניט געלאָזט איהם קומען צו קיין בעשלוס. אָבער די קייזערין, וועלכע איז געווען איבערצייגט, אַז דורך די ליפּען פון'ם פּריסטער האָט גערעדט אַ געטליכע שטימע, האָט געזאָגט פון דאָס ניי:

— וואָס מאַכט עס אויס. בעסער אַ שולדיגען בעגנאַדיגען, איידער אַן אונשולדיגען טויטען.

דאָס האָט געווירקט. די טויט שטראָף איז פערביטען גע־וואָרען אויף צוואַנגס־אַרבייט.

דאַן האָב איך אין עטליכע יאָהר שפּעטער זיך דערוואוסט, אַז מאָיראַן, וועמעס אויפפיהרונג אין געפענגענים איז געווען מוסטער־

האַפט, האָט ווידער אַמאָל דורך פּראָטעקציע געצויגען אויף זיך די אויפמערקזאַמקייט פון קייזער, ביי וועמען מען האָט פאַר איהם גנאדע געבעטען. ער איז דאַן פון דעם דירעקטאָר פון דעם געפענג־ניס בענוצט געוואָרען אלס דיענער.

און דערנאָך האָב איך פון דעם מאַן אַ צייט לאַנג גאָר ניט געהערט. ווען איך האָב פאַר צוויי יאָהרען פאַרבראַכט דעם זומער ביי מיין פעטער דע־לאַריעל, האָט מען מיר איין מאָל אין אָבענד, ווען מיר האָבען זיך געוואָלט זעצען צום טיש, געמעלדעט, אַז אַ יונגער פּריסטער וויל מיך זעהן.

איך האָב געהייסען מען זאָל איהם אריינפיהרען און ער האָט מיך זעהר געבעטען צו געהן צו אַ גוסס'ען, וועלכער וויל מיך דורכ־אויס זעהן. דאָס האָט מיט מיר אָפט פּאַסירט, בעת איך האָב מיין אמט אָנגעהאַלטען. און הגם איך האָב צוליעב דער רעפּובליק מיין דיענסט שוין לאַנג אויפגעגעבען, דאָך האָט מען מיך פון צייט צו צייט ביי אַזעלכע געלעגענהייטען נאָך אַלץ גערופען.

איך בין אַוועק מיט'ן פּריסטער, וועלכער האָט מיך אַוועק־געפיהרט אין אַ קליינע, אָרימע וואָהנונג, הויך אונטער'ן בוידעם פון אַן אַרבייטער הויז.

דאָרט האָב איך אויף אַ שטרויענעם זאַק געפונען אַן אונ־בעקאַנטען, וועלכער האָט געהאַלטען ביים שטאַרבען. ער איז גע־זעסען אויפגעריכט מיט'ן רוקען אָן וואַנט אָנגעשפּאַרט, אום צו קענעם דעם אָטהעם אָבכאַפּען. עס איז געווען אַ סקעלעט מיט טיעף איינגעפאַלענע, ברענענדיגע אויגען.

אַזוי שנעל ווי ער האָט מיך דערזעהן, האָט ער אויסגעפליס־טערט:

— דערקענט איהר מיך ניט?

— ניין.

— איך בין מאָיראן.

אַ שוידער איז מיר איבער'ן לייב אַריבער און איך האָב געפרעגט:

— דער לעהרער?

— יא.

— ווי קומט איהר אהער?

— דאָס וועט נעהמען צו לאַנג צו דערצעהלען און איך האָב שוין מעהר קיין צייט ניט. איך בין שוין געווען נאָהענט צום טויט, וועז מען האָט צו מיר געשיקט אָט דעם פּריסטער און אַזוי ווי איך וויים, אז איהר געפינט זיך דאָ, האָב איך נאָך אייך געשיקט. פּאַר אייך וואָלט איך וועלען זיך מתוודה זיין, ווייל איהר האָט מיר אמאָל דאָס לעבען גערעטעוועט.

ער האָט זיך איינגעקלאַמערט מיט זיינע ציטערענדע הענד אָן דעם שטרוי פון זיין זאָק אונטער דער דעקע און אָנגעהויבען צו רעדען פּאַרבּיסען, בייז איינגע'עקשנ'ט, הגם מיט א שטיל קול:

— אלזאָ, הערט. איך מוז אייך זאָגען דעם אמת, וואַרום אימיצען מוז איך עס זאָגען, איידער איך גיה פון דער וועלט אַוועק.

איך האָב די קינדער געטויטעט, אלע. איך. אויס ראַבּע.

הערט אויס. איך בין געווען אן עהרליכער מענש; זעהר עהרליך, זעהר בראַוו, מיט א גאַנץ ריינעם האַרצען. איך האָב געבעטען צו מיין גאָט, צו דעם גוטען גאָט, וועלכען מען לערענט אונז ליעב האָבען און ניט צו יענעם פאַלשען גאָט, דעם ענקער, דעם גנב, דעם מערדער, וועלכער הערשט איבער דער וועלט. איך האָב קיינמאָל ניט געטהאָן עטוואָם בייזעם, קיינמאָל קיין שלעכטעם קיינעם ניט געטהאָן. איך בין געווען אזוי ריין, ווי נור וועניג וועניג מענשען קענען זיין.

וועז איך האָב געהייראַט, האָב איך קינדער געהאַט און איך האָב זיי ליעב געהאַט מעהר, ווי וועלכער ניט איז פאַטער אָדער מוטער האָבען זייערע קינדער ליעב געהאַט. איך האָב גע'עבט נור פּאַר זיי. איך האָב זיי גע'ליעבט משוגע. און זיי זיינען געשטאַרבען, אלע דריי. פּאַרוואָס? פּאַרוואָס? וואָס האָב איך געטהאָן? איך בין געווען פערצווייפעלט, איך בין געווען אויסער זיך און דאָס האָבען זיך מיר מיינע אויגען נעעפענט, ווי וועז מען וועלט ערוואַכט, און איך האָב פערשטאַנען, אז גאָט איז א בייזער, א שלעכטער. פּאַרוואָס האָט ער מיינע קינדער געטויטעט? מיר האָבען זיך מיינע אויגען נעעפענט און איך האָב דערזעהן, אז ער האָט הנאה פון

טויטען. נור פון דעם האָט ער הנאה, ער עקזיסטירט בלויז אום צו צושטערען.

נאָט איז א מערדער. ער ברויכט יעדען טאָג אָפּפער און זוכט זיי אויף פאר זיין פערנעניגען אויף יעדען מעגליכען אופן. ער האָט אויסגעטראַכט קראַנקהייטען, אונגליקליכע צופאַלען, אום זיך מאַנאַטען לאַנג, יאָהרען לאַנג צו אונטערהאַלטען. און טאָמער איז איהם נאָך אלץ ניט גענוג און ער לאַנגווייליגט זיך, דאן שיקט ער עפּידעמיען, פּעסט, כאָלערע, פּאָקען און וועד וויים וואָס נאָך, אויף דער ערד אראָב. און דאָס איז איהם נאָך אלץ ווייניג. דאָס אלעם זעהט אוים צו עהנליך איינם צו אַנדערען און דאָרום רופט ער פון צייט צו צייט ארוים א מלחמה, אום גליך אויף איין מאָל צו זעהען הונדערטער טויזענדער סאָלדאַטען אויסגעצויגען אויף דער ערד, אין בלוט און שמוץ, צוטראַטענע, צו'הרג'עטע, מיט אָבּגעריסענע הענד און פיס, מיט צושמעטערטע קעפּ, אָבּגעשאָסענע פון די קוילען...

דאָס איז נאָך ניט אלעם. ער האָט געשאפען מענשען, וועלכע האָבען איינער דעם צוויטען אויפגעפרעסען און דאן, וועז די מענשען זיינען בעסער געווארען ווי ער, האָט ער די חיות געמאַכט, כדי צו זעהן, ווי די מענשען יאָגען זיך נאָך זיי און שלאַכטען זיי אוים, אום זיך מיט זיי צו ערנעהרען. און דאָס איז נאָך אלץ ניט אלעם: ער האָט די נאַטור קלויגע בעשעפענישען געשאפען, וועלכע לעבען בלויז איין טאָג, די פליעגען, וועלכע שטאַרבען אין די מיליאָנען יעדע שעה, די מוראשקעם, וועלכע מען צוטרעט אויף טויט און אזוי פיעל אנדערע, אז מען קען עס אפילו מיט'ן מוח ניט פאַרנעהמען. און דאָס אלעם טויטעט איינם דאָס אנדערע, יאָגט זיך, פערפאָלגט, פערצעהרט, פרעסט זיך אויף און שטאַרבט אָהן א סוף. און דער ליעבער גאָט קוקט זיך צו דעם אלעמען צו און האָט הנאה דערפון, וואָהרים ער זעהט אלעם, די קלענסטע ווי די גרעסטע, די וואָס לעבען אין א טראָפּען וואַסער, און די וואָס לעבען אויף די אנדערע פלאַנעטען. ער קוקט זיך צו און ער לאַכט.

און וועז מיר איז דאָס אלעם קלאָהר נעווארען, מיין הערר,

האָב איך אויך אָנגעהויבען צו טויטען, קינדער צו טויטען. איך האָב זיי ביי איהם צוגענומען, ער האָט זיי ניט געקריגען. ניין, ניט ער, נור איך. איך וואָלט נאָך פיעל מעהר ערמאָרדעט, אָבער איהר האָט מיך אַרעסטירט. נו, איצט איז עס אַרויס.

איך בין שיער ניט געשטאָרבען אונטער דער גילאָטינע! אך. ווי ער וואָלט געלאַכט, דער תליון! דאָן האָב איך ביי א פּריסטער הילף נעבעטען און איך האָב דעם מאַן אָבגענאַרט, איך האָב פּאַר איהם ווידוי געזאָגט און איהם געגאַרט, און דאָן בין איך לעבען גע־בליבען.

איצט איז אוים מיט מיר, איצט וועל איך זיך שוין פון איהם ניט אַרויסדרעהען, אָבער איך האָב פּאַר איהם קיין מורא ניט, ניין, איך פּאַראַכט איהם צו שטאַרק.

* * *

עס איז געווען א מורא צו קוקען אויף דעם עלענדען, ווי ער האָט זיך מיט די לעצטע קרעפטען געמאַטערט זיין געשיכטע צו דערצעהלען. אין האַלז האָט ביי איהם געכאַרכעלט, די מאָגערע פּים אונטער דער שמויגער, שוואַרצער דעקע האָבען זיך געטרייסעלט ווי פון פּראָסט און ער האָט וויט אויפגעריסען דעם מויל אום צו כאַפּען דעם אָטהעם און אויסברענגען א פּליסטערענדען וואָרט.

אך, וואָס פּאַר א מורא'דינער מענש און וואָס פּאַר א מורא'־דינע עראינערונג!

— איך האָב איהם נעפרעגט:

— האָט איהר מיר נאָך עפּעס צו זאָגען?

— ניין.

— דאָן זייט געזונד!

— אדיע, מיין הערר, מיין סוף קומט, היינט נאָך, אָדער מאָרגען...

איך האָב זיך א קעהר געטהון צום פּריסטער, וועלכער איז געשטאַנען בלייך ווי דער טויט און וועמעס שוואַרצע געשטאַלט האָט זיך אָבגעצייכענט אויף דער וואַנט.

— איהר בלייבט דאָ, הערר אבבע?

— איך בלייב.

דאָ האָט דער נוסס'ער געגומען לאכען:

— יא, יא, גאָט שיקט זיינע ראָבען אהין, וואו אן עזעל ליעגט. איך האָב מעהר ניט געקענט אויסהאלטען, האָב אַ רַיס געטהאָן די טהיר און זיך געלאָזט לויפען פון דאָרט.

די האַנד

קרייז מענשען האָט אַרומגערינגלט דעם אונטער־זוכונגס ריכטער בערמוטיע, וועלכער האָט אַרויס־געזאָגט זיין מיינונג איבער דעם געהיימניספולן פאל אין סען־קלו. שוין א מאָנאַט צייט ווי דער דאָזיגער אונערקלעהרליכער פערברעכער האָט משוגע געמאַכט נאַנץ פאַריז. קיינער האָט עס זיך ניט געקענט ערקלעהרען.

הערר בערמוטיע איז נעשטאַנען מיט'ן רוקען אָנגעשפּאַרט אויפ'ן קאַמין און גערעדט; ער האָט צוזאַמענגענומען די בעוויזע, צו־נישט געמאַכט געוויסע מיינונגען, אָבער אליין האָט ער ניט גע־צוינגען קיין שום שליסע.

א פּאָאָר פרויען האָבען זיך אויפגעהויבען און צוגעגאַנגען נעהנטער. זיי האָבען זיך איינגענעסען מיט זייערע אויגען אין די גלאָט גערָאזירטע ליפּען פון'ם בעאמטען, וועלכער האָט גערעדט פון אזעלכע שרעקליכע זאכען. זיי האָבען געציטערט פאר נייגע־ריגקייט און דער פערלאַנג צו הערען עטוואָס מורא'דיגעס, עטוואָס שרעקליכעס האָט זיי געפלאַגט און געמאַטערט.

איינע פון זיי, א בלייכערע ווי די איבעריגע, האָט זיך בענוצט מיט א שטילער מינוט און זיך אָבגערופען:

— דאָס איז א שרעקליכע זאך! עפּעס איבערנאַטירליכעס שטעקט אין דעם. מען וועט קיינמאל ניט דערגעהן דעם אמת.

דער בעאמטער האָט זיך א קאהר געטהאָן צו איהר:

— יא, מאדאם, זהר מעגליך, אז מען זאל עס קיינמאל ניט דערגעהן. אָבער איבערנאַטירליכעס, ווי איהר זאָגט, איז דערבי גאָר נישטא. מיר שטעהען פאר א זהר קלוג אויסגעטראַכטען און

זעהר געשיקט אויסגעפיהרטען פערברעכען, וועלכער איז איינגעווי־קעלט אין א געהיימניספולען שלייער; און אזוי ווי די נעבען אומ־שטענדען זיינען אונז פרעמד, קענען מיר דעם דאזיגען שלייער ניט אויפהויבען.

איך האָב אמאל אליין געהאט אן עהנליכען פאל, אין וועלכען עס איז ווירקליך געווען עטוואס פאנטאסטישעס. אָבער מען האט די זאך געמוזט אויפגעבען, ווייל עס איז אונמעגליך געווען זי צו ערקלעהרען.

אייניגע פרויען האָבען געזאגט מיט א מאל און אזוי שנעל, אז זייערע שטימען האָבען זיך צונויפגענאסען:

— אך, דערצעהלט עס אונז!

הערר בערמוטיע האט ערנסט א שמייכעל געטהאן, ווי עס פאסט זיך פאר אן אונטערזוכונגס ריכטער, און געזאגט:

— איהר זאלט נור נישט דענקען, אז איך האָב אפילו איין מינוט געגלויבט, דאס אין דער זאך ליעגט עטוואס איבערמענש־ליכעס. איך גלויב נור אין נאטירליכע אורזאכען. אָבער וועג מיר זאלען די זאכען, וועלכע מיר פארשטעהן ניט, אנשטאט „איבער־נאטירליכע" אנרופען „אונערקלעהרליכע" וואלט געווען א סך בע־סער. יעדענפאלס האָבען מיך ביי דעם פאל, וועלכען איך וועל אייך ערצעהלען, געאינטערעסירט די נעבען אומשטענדען מעהר ווי די זאך אליין. אט וועגען וואס עס האט זיך געהאנדעלט:

איך בין דעמאלט געווען אונטערזוכונגס ריכטער אין איאטשיע, א קליין, ווייס שטעדטעל, וואס ליגט אויף א ברעג פון א וואונדער־שעהנעם פלוס, ארומגערינגעלט פון אלע זייטען מיט הויכע בערג.

איך האָב דאָרט הויפטזעכליך געהאט צו פערפאלגען וועגעטא־פערברעכענס. מאנכע פון די דאזיגע פערברעכענס זיינען אזוי וואונדערבאר, אזוי טראגיש, אזוי וויילד און ליידענשאפטליך, אז איהר קענט זיך עס קוים פארשטעלען.

דאָרט פאסירען די שעהנסטע האנדלונגען, וועלכע די פאנ־טאזיע קען אויסמאהלען, דאָרט לעבט נאך דער אלטער האס פון מיט הונדערטער יאהרען צוריק, וועלכער וועלט צייטענווייז שוואר־כער, אָבער קיין מאל ניט אויסגעלאשען. דאָרט זעהט מען זיך

אן מיט כיטראסטען, שלויהייטען, מארד טהאטען און מערדערייען, וועלכע האבען נאר קיין נאמען ניט.

אין פערלויף פון צוויי יאהר האב איך נור געהערט רויידענדיג פון בלוט־דאכע, פון יענעם מורא'דיגען קארסיקאנישען פאראור־טייל, וועלכער צווינגט די מענשען זיך נוקם צו זיין פאר א בעליי־דיגונג ניט נור פון דעם בעליידיגער, נור אויך פון זיינע פרייגד, פון זיינע קרובים, פון זיינע קינדער און קינדס־קינדער. איך האב געזעהן, ווי מען שעבט אלטע לייט, קינדער, נאהענטע קרובים; מיין קאפ איז געווען פול מיט אזעלכע עשיכטען.

און דא האב איך זיך איין מאל אין א שעהנעם טאג דער־וואוסט, אז עפעס אן ענגלענדער האט נעדונגען אויף עטליכע יאהר א קלייניע וויללא הינטער'ן פלוס. ער האט מיטגעבראכט מיט זיך א פראנצויזישען דיענער, וועלכען ער האט געגומען פארבייפאה־רענדיג אין מארסעל.

באלד האט די נאנצע שטעדטעל נערעדט פון דעם דאזיגען מערקווירדיגען מענשען, וועלכער האט געלעבט אייגנער אליין אין זיין הויז און איז נור אדויסגענאנגען אויף געיעג און צו כאפען פיש. ער האט מיט קיינעם ניט נערעדט, איז קיין מאל ניט געקומען אין שטאדט און יעדען פריהמארגען האט ער צוויי, דרייי שטונדען פער־בראכט מיט דעם וואס ער האט געשאסען פון א פיסטאליעט אדער א קאראבין.

אלערליי לעגענדען האבען זיך געגומען בילדען וועגען דעם מאן. דער עולם האט זיך נעמאכט סברה'ס, אז ער איז אודאי עפעס א גרויסער מענש פון די הויכע פענסטער, וועלכער איז צו־ליעב פאליטישע אורזאכען אנטלאפען פון זיין פאטערלאנד. דאן איז ארויס א קלאנג, אז ער בהאלט זיך נאך דעם וויי ער איז בע־נאנגען א מורא'דיגען פערברעכען; מען האט זיך זאנאר דערצעהלט שרעקליכע אייגצעלהייטען...

אלס אונטערזוכונגס ריכטער האב איך נעוואלט דערנעהן עפעס מעהר אייגצעלהייטען וועגען דיעזען מאן, אבער עס איז נעווען אוכ־מענליך. ער האט זיך נערופען סער דזשאן ראוועל.

איך האב זיך בענוגענט דערמיט, וואס איך האב איהם שטרענג

בעאבאכטעט; אבער דעב אמת נעזאגט האב איך אין איהם ניט נעזוהן קיין זאך, וואס זאל ארויסרופען א פערדאכט.

אבער די קלאנגען וועגען איהם האבען נאך אלץ ניט אויפנעהערט, מיט דער צייט זיינען זיי נעווארען נאך גרעסער, נאך מעהר פארשפרייט; איך האב בעשלאסען פרובירען אליין צו טרעפען זיך מיט'ן פרעמדען און איך האב נענומען עפטער נעהן אויף נעיעג אין דער אומגעגענד פון זיין ווילא.

איך האב לאנג נעווארט אויף א נעלענהייט, ביז איין מאל, וועו איך האב זיך נעיאגט נאך א רעבהון אויף זיין בעזיץ און האב זי דערשאסען פאר דעם ענגלענדער'ס נאז. מיין הונד האט זי מיר נעבראכט, איך האב נענומען דעם טויטען פויגעל, האב זיך גלייך ענטשולדיגט פאר סער דזשאן ראוועל און איהם אנגענאטען, ער זאל צונעהמען די רעבהון.

ער איז נעווען א הויכער מאן מיט רויטע האאר און א נעלער בארד, זעהר ברייט און קרעפטיג נעבויט, א מין סארט רוהינער און העפליכער הערקולעס. ער האט אין זיך נארנישט נעהאט פון דער בעוואוסטער ענגלישער שטייפקייט און האט מיר וואהרעם נעדאנקט פאר מיין אויפמערקזאמקייט אין פראנצויזיש, צונעפוצט מיט ענגלישע ווערטער.

אין פערלויף פון די נעכסטע פיער וואכען האבען מיר מיט איהם נערעדט א מאל פינף־זעקס, און איין מאל אין אבענד, וועו איך בין פארבייגעגאנגען זיין טהיר, האב איך איהם דערזעהען אין נארטען. ער איז נעזעסען רייטענדיג־אויף א שטול און נערויכערט א ליולקע.

איך האב איהם בעגריסט און ער־האט מיך איינגעלאדען אויף א גלאז ביער. עס פארשטעהט זיך, אז איך האב זיך ניט נעלאזט לאנג בעטען. ער האט מיך צוגענומען מיט דער בעוואוסטער ענגלישער העפליכקייש, האט שטארק געלויבט פראנקרייך, קארסיקא און ערקלעהרט, אז ער האט זעהר ליעב דיעזען אינזעל.

דאן האב איך מיט דער גרעסטער פארזיכטיגקייט איהם נעשטעלט עטליכע פראגען איבער זיין לעבען און זיינע אנזיכטען. ער איז פון מיינע פראגען ניט א האאר צומישט געווארען און

האָט נאָנץ רוהיג דערצעהלט, אז ער האָט פיעל ארומנעריזט, איז נעווען אין אינדיען, אפריקא און אמעריקא. לאכענדיג האָט ער צוגעלייגט:

— אָה, איך האָב זיך א סך אָנגעזעהן און פיעלע פערשיערענע צופעלע האָבען מיט מיר פאסירט. אָה, יעס!

דאן האָב איך ווייטער נערעדט פון נעיעג און ער האָט מיר דערצעהלט אינטערעסאנטע אייגצעלהייטען פון נעיעג אויף היפּאָטאמען, אויף עלעפאנטען און זאָנער אויף נאָרילאס.

איך האָב בעמערקט:

— אָט די דאָזיגע עלע חיות זיינען זעהר נעפעהרליכע!

ער האָט א שמייכעל נעטהאָן:

— אָה נא, דער נעפעהרליכסטער איז דער•מענש!

ער האָט זיך צולאכט אויף זיין גוטמוטיגען ענגלישען שטייגער און נעזאָגט:

— איך האָב זיך אפט נעיאָגט נאָך מענשען אויך.

דאן האָט ער נערעדט פון וואפען און האָט מיך איינגעלאדען אין הויז אריין, אום צו זעהן נעווערהר פון פערשיערענע סיסטעמען.

זיין נאסט צימער איז נעווען בעשלאָגען מיט שווארצען זייד. נרויסע נעלע בלומען האָבען זיך נעשלענגעלט אויף דונקעלען שטאָף און נעבליסטשעט ווי פייער.

ער האָט ערקלעהרט:

— דאָס איז יאפאָנעזישע שטיקערייַ!

אָבער אין מיטען פון דער נרעסטער וואנד האָט עפעס א מאָדנער נעגענשטאנד צוגעצויגען צו זיך מיין אויפמערקזאמקייט. אויף א פיערקאנטיגען שטיק רויטען סאמעט האָט זיך אָנגעזעהן עפעס א מאָדנע דונקעלע זאך. איך בין צוגענאנגען נעהנטער. עס איז נעווען א האנד. א מענשליכע האנד. ניט די האנד פון א סקעלעט, א ווייסע, א ריינע, נור א שווארצע, אויסגעטריקענטע האנד מיט געלע נעגעל, מיט נאקעטע מוסקולען און מיט סמנים פון בלוט אויף דעם גלאט איבערגעשניטענעם ביין, עפעס אזוי ווי עס וואלט נעווען ארונטערגעהאקט פון פלייצע מיט א האק.

ארום האנד נעלענק איז נעווען צוגעשמידט א נרויסע אייזער-

נע קייט, וועלכע האָט בעפעסטיגט צום וואנד די דאָזיגע שמוציגע האנד מיט א רינג שטארק געגנג צו פערהאלטען אן עלעפאנט.

איך האָב געפרעגט:

— וואָס איז דאָס אזוינס?

דער ענגלענדער האָט רוהיג געענטפערט:

— דאָס איז געוויס מיין ערגסטער שונא; ער איז געקומען פון אמעריקא. די האנד איז אבגעהאקט געוואָרען מיט א שווערד, דאן האָט מען פון איהר אראבגעקראצט די הויט און א גאנצע וואָך זי געטריקענט אויף דער זון.

איך האָב אנגעריהרט דעם מענשליכען גליעד, וועלכער האָט אמאל געמוזט געהערען צו א גיגאנט. עס איז געווען מורא'דיג צו קוקען אויף דער דאָזיגער האנד און ניט ווילענדיג איז אין קאָפ געקומען א נעראנק פון עפעס א ווילדער, א משונה'דיגער נקמה.

איך האָב געוואָגט:

— דיעזער מאן האָט געמוזט זיין זעהר שטארק!

דער ענגלענדער האָט געענטפערט גאנץ ווייך:

— אָה, יעס. אבער איך בין געווען נאָך שטארקער. איך האָב די האנד צונעשמיעדט מיט א קייט און איצט מוז זי זיך האלטען.

דערקענענדיג, אז ער מאכט שפאס, האָב איך געזאָגט:

— אבער איצט איז שוין די קייט ניט נויטיג, איצט וועט שוין די האנד סיי ווי סיי ניט אנטלויפען.

סער דזשאן ראָווול האָט געענטפערט ערנסט:

— זי ווייל אימער אנטלויפען, די קייט איז זעהר נויטיג.

איך האָב שנעל אויף איהם א קוק געטהאן, פרעגענדיג זיך: איז ער א משוגענער אדער מאכט ער אזעלכע מיאוסע וויצען?

אבער זיין פנים איז געבליבען אונבעוועגליך רוהיג, פול מיט גוטמוטיגקייט, ער האָט גערעדט פון אנדערע זאכען און איך האָב בעוואונדערט זיין געוועהר.

אבער איך האָב בעמערקט, אז דריי אנגעלאדענע רעוואלווערען זיינען געלעגען אויף פערשיעדענע טישלאך, עפעס אזוי ווי ער וואלט געוואָלט אין שטענדיגער מורא, אז אט־אט בעפאלט מען איהם.

נאכדעם האב איך איהם בעזוכט נאך א פאאר מאל, דאן האב איך אויפגעהערט צו איהם צו געהן, מען האט זיך צוגעוואהנט צו זיין אנוועזנהייט און ער האט פארלאזן פאר אונז דעם אינטערעס.

* * *

א גאנץ יאהר איז אוועק און דא איין מאל אין אן אין דער פריה, סוף סעפטעמבער, וועקט מיך מיין דיענער אויף און מעלדעט מיר, אז סער דזשאן ראוועל איז אין דער נאכט ערמאדעט געוואָרן.

אין א האלבע צייט ארום בין איך מיט דעם פאליציי קאמיסאר אריין צום ענגלענדער אין הויז. דער דיענער איז געשטאנען א פערצווייפעלטער פאר דער טהיר און געווויינט. אין אנהויב האב איך געהאט א פערדאכט אויף דעם מאן, אבער ער איז געווען אונשולדיג. דעם שולדיגען האט מען קיין מאל ניט געקענט אויסגעפינען.

וועו איך בין אריין אין סער דזשאן ראוועל'ס גאסט צימער, האב איך אויפ'ן ערשטען בליק גלייך דערזעהן דעם טויטען, ליגענדיג אויפ'ן רוקען אין מיטען צימער.

דער זשילעט איז געווען צוריסען, איין ארבעל איז געהאנגען אן ארונטערגעריסענער: אלעס האט עדות געוואגט, אז דא איז פארגעקומען א פערצווייפעלטער קאמפף.

דער ענגלענדער איז דערשטיקט געוואָרען. אויף זיין שוואָרצען, געשוואלענעם, מורא'דיגען פנים איז דאכט זיך ווי פארגליווערט געוואָרען אן אימה'דיגער שרעק. צווישען די צוזאמענגעבישענע צייגער האט עטוואס געשטעקט און זיין פארבלוטיגטער האלז האט געהאט פינף לעכער, עפעס ווי פינף אייזערנע שפיזען וואלטען איהם דארט דורכגעשטאכען.

צו אונז איז צוגעקומען א דאקטאר. ער האט לאנג בעטראכט די סמנים פון די פינגער אין פלייש און האט געמאכט די פאלגענדע מערקווירדיגע בעמערקונג:

— עס זעהט אויס, ווי ער וואלט דערווארגען געוואָרען פון א סקעלעט.

א שוידער איז מיר איבער'ן גאנצען לייב אריבער און איך

האָב אויפגעהויבען די אויגען צו דער וואנד, אויף דעם פלאץ, וואו איך האָב געזעהן די מורא'דיגע אָבגעהאקטע האנד. זי איז דאָרט מעהר נישט געווען, די קויט איז געהאנגען א צובראָכענע.

דאן האָב איך איינגעבויגען צום טויטען און זיינע פאר־שטשעמעטע צייהן האָב איך געפונען אויכעם פון די פינגער פון דער דאָזיגער פארשוואונדענער האנד. דער פינגער איז געווען אויפ'ן צווייטען גליעד אָבגעריסען מיט די צייהן.

מיר האָבען געמאכט אן אונטערזוכונג. מיר האָבען גאָרנישט געפונען. קיין טהיר, קיין פענסטער איז ניט אויפגעבראָכען געוואָרען. ביידע הינט האָבען זיך ניט אייפגעבאָפט.

אָט זיינען אין עטליכע וועהרטער די איסזאָגונגען פון דעם דיענער:

זייט א מאָנאט האָט זיין בעל הבית אויסגעזוכט זעהר אונרוהיג. ער האָט געקריגען א סך בריעף און האָט זיי גלייך אויפ'ן אָרט פארברענט.

אָבט פלענט ער נעהמען א בייטש און מיט כעם, עפעם ווי אין אן אָנפאל פון משוגעת, מיט עפעם א ווילדער רוגזה'ע שלאָגען די דאָזיגע פארטריקענטע האנד, וואָס איז געווען צוגעשמירעט צום וואנד, און וועלכע איז גאָט וויסט ווי אזוי צונע'גנב'עט געוואָרען אין דעם מאָמענט פון'ם פערברעכען.

ער פלענט שפעט נעהן שלאָפען און האָט זיך יעדעם מאל זעהר פאָרזיכטיג אויסגעשלאָסען. ער האָט אימער געהאט ביי זיך וואפען, מאנכעם מאל פלענט ער אין מיטען נאכט רעדען הויך אויפ'ן קול, עפעם אזוי ווי ער וואלט זיך מיט עמיצען געקריגעט. די נאכט איז ער געווען גאנץ שטיל און ערשט ווען דער דיענער איז געקומען עפענען די פענסטער האָט ער נעפונען סער רושאן ראווע א טויטען. ער האָט אויף קיינעם ניט געהאט קיין פערדאכט.

איך האָב דערצעהלט די בעאמטע און דער פאָליציי אלעם וואָס איך האָב געוואוסט וועגען דעם דער'הרג'עטען און איבער'ן גאנצען אינזעל האָט מען געמאכט א זעהר גענויע אונטערזוכונג — אָבער מען האָט גאָרנישט געקענט אויסגעפינען.

און אָט איין מאל, אין דריי מאָנאטען נאָך דעם דאָזיגען פער־

ברעכען, האָב איך געזעהן אַ מורא'דיגען חלום. עס האָט זיך מיר געדאַכט, אַז איך זעה די האַנד, די מורא'דיגע האַנד, ווי זי בעוועגט זיך איבער מיינע פאָרהאַנגען, לויפט הין און צוריק, ווי אַ שפּין אָדער אַ סקאָרפּיאָן. דריי מאָל האָב איך זיך אויפגעכאַפּט און דריי מאָל בין איך ווידער איינגעשלאָפען און אַלע דריי מאָל האָב איך געזעהען יענע שרעקליכע האַנד אַרומשפּרינגענדיג אין מיין צי־מער, בעוועגענדיג מיט די פינגער, ווי מיט לאַפּקעס.

אויף מאָרגען האָט מען מיר געבראַכט די האַנד; מען האָט איהר געפונען אויף דעם בית עולם, אויף סער דזשאהן ראוועל'ס קבר.

דער צייגע פינגער האָט געפעהלט.

— אָט, מיינע דאַמען, דאָס איז מיין געשיכטע. מעהר ווייס איך גאָרניט.

* * *

די פרויען זיינען בלייך געוואָרען, האָבען געציטערט פאַר אויפ־רעגונג און איינע פון זיי האָט זיך אָבגערופען:

— אָבער אין אייער ערצעהלונג איז נישטאָ ניט קיין שלום און ניט קיין ערקלעהרונג! מיר וועלען ניט קענען שלאָפען קיין נעכט, ווען איהר וועט אונז ניט זאָגען, וואָס דאָרט האָט, נאָך אייער מיינונג נאָך, פּאַסירט.

דער בעאַמטער האָט ערנסט אַ שמייכעל געטהאָן:

— אַך, מיינע דאַמען, איך וועל אייך געוויס איבערפיהרען אייערע שעהנסטע טרוימען. איך דענק גאַנץ איינפאַך, אַז דער בעזיצער פון דער האַנד איז ניט געווען טויט, אַז ער איז געקומען זי אָבנעהמען מיט דער צווייטער האַנד, וועלכע איז ביי איהם פער־בליבען; אָבער איך ווייס ניט ווי אַזוי ער האָט זיין טהאט אויס־געפיהרט. דאָס האָט געוויס געמוזט זיין אַ מין ווענדעטא אַקט.

איינע פון די פרויען האָט געמורמעלט:

— ניין, וואהרשיינליך איז עס געווען אַנדערש!

און דער אונטערזוכונגס ריכטער האָט געענדיגט נאָך אַלץ לאַכענדיג:

— איך האָב דאָך אייך געזאָגט, אַז מיין ערקלעהרונג וועט אייך ניט געפעלען.

שיידונג

ער בעריהמטער פֿאריזער אדוואָקאַט, וועלכער פֿראַקטיצירט שוין זייט צעהן יאָהר און פיהרט מיט ערפֿאָלג אַלע גט־פֿראָצעסען, האָט געעפענט די טיר פון זיין ארבייטס־צימער און אָבגעטראָטען אביסעל אַן א זייט, אום דורכצולאָזען א נייעם קליענט.

דאָס איז נעווען א דיקער מאַן מיט א רויט פּנים און בלאָנדע וואָנצעס, א בעלייבטער, קרעפֿטיגער, געזונדער מענש. ער האָט זיך פערנייגט.

— זיצט, איך בעט איך — האָט נעזאָגט דער אַדוואָקאַט.

דער מאַן האָט זיך געזעצט און נאָכדעם ווי ער האָט זיך אָבגעהוסט, האָט ער נעזאָגט:

— איך קום אייך בעטען, הערר אדוואָקאַט, איהר זאָלט מיך פערטרעטען אין א גט־פֿראָצעס.

— גוט, רעדט, איך'ל אייך אויסהערען אויפמערקזאם.

— הערר אדוואָקאַט, איך בין פריהער נעווען א נאָטאַריוס.

— פריהער?

— יא, פריהער. איך בין זיעבען און דרייסיג יאָהר אַלט.

— דערצעהלט ווייטער, זייט אזוי גוט.

— הערר אדוואָקאַט, איך האָב נעטהאַן אן אונגליקליכען שדוך, זעהר אן אונגליקליכען.

— איהר זייט ניט דער אייגענער.

— דאָס וויים איך און איך בעדויער די אַנדערע. אָבער מיין פאַל איז א נאַנץ בעזונדערער, און וואָס איך האָב אויסצוזוכען נעגען מיין פרוי איז גאָר א נאַנץ אַנדער זאַך. אָבער איך'ל אייך דערצעהלען פון אָנהויב. איך האָב חתונה געהאַט אויף א גאַנץ

בעזונדערען אופן. גלויבט איהר אין געפעהרליכע געדאנקען?

— וואָס מיינט איהר דערמיט?

— איך מיין, יא, גלויבט איהר ניט, אז געוויסע געדאנקען זיינען פאר געוויסע קעפּ פּונקט אזוי געפעהרליך ווי גיפט פאר'ן קערפּער?

— מעגליך.

— גאנץ בעשטימט. עס זיינען דאָ געדאנקען, וועלכע עסען זיך איין אין אונזער מוח, פרעסען אונז אויף, זויגען אונז אויס, טויטען און מאכען אונז משוגע, ווען מיר קענען זיי ניט ווידער־שטעהן. ווען מיר האָבען דאָס אונגליק, אז אזא מין געדאנק קלייבט זיך אריין צו אונז אין קאָפּ אריין און מיר בעמערקען ניט באלד פון אָנהויב, אז ער וועט ווערען אונזער טיראן, וועט אונז בעהער־שען, וועט זיך איינפרעסען אין אונזער מוח און ניט לאָזען אונז פון קיין אנדער זאַך טראכטען, קיין אנדער זאַך אונטערנעהמען, קיין אנדער זאַך טהאָן, אז אונזער גאנצע אויפמערקזאמקייט וועט צוגעצויגען ווערען צו אָט דעם דאָזיגען איין־און־איינציגען געדאנק, ווען, זאָג איך נאָך אמאָל, מיר בעמערקען עס נישט פון אָנהויב אָן און בעקעמפּפען עס נישט גלייך, דאן זיינען מיר פערלאָרען.

מיט מיר, הערר אדוואָקאט, האָט אלזאָ פּאסירט אזא מין געשיכטע. איך האָב שוין געזאָגט, אז איך בין געווען א נאָטאריוס אין רוען; מיינע אומשטענדען זיינען געווען ניט בעזונדערס גלענ־צענד. וואס זאָל איך לייקענען, איך בין געווען אן אָרימאן, אָבער א גרויסער אָרימאן. איך האָב געמוזט גוט ארומטראכטען איידער איך האָב אויסגעגעבען א סו. איך האָב שטענדיג געמוזט שפּאָרען, שטענדיג זיך פון אלעס ענטזאגען, אלע מיינע ווינשע, אלע מיינע פערלאנגען צוריקהאלטען, אונטערדריקען. און דאָס איז זעהר טרויעריג אין מיין עלטער.

אלס נאָטאריוס האָב איך זעהר אויפמערקזאם געלעזען די אנאָנסען אויף דער לעצטער זייט פון דער צייטונג, די פאָרשלעגע און נאָכפראגען, דעם קליינעם בריעפקאסטען און אזוי ווייטער, און דורך דעם האָט זיך מיר אָפט איינגעגעבען אויסצופיהרען א גליקליכען שידוך צווישען א פּאָאר קליענטען.

איין טאָג געפין איך אזא מין אנאנסע:

„א יונגע פרוי, שעהן, גוט ערצויגען, פון א גוטער פאמיליע, זוכט די בעקאנטשאפט פון אן אנגעזעהענעם מאן, אום מיט איהם צו הייראטען. צוויי און א האלב מיליאן פראנק נדן. קיינע שרכנים."

גראד אין יענעם טאָג האָב איך געגעסען דיננער מיט א פאָאר פריינד, איינער א פערוואלטער און דער צווייטער א בעזיצער פון א שפינערייי. איך וויים ניט ווי עס איז געקומען דערצו, אָבער מיר האָבען זיך צוערדט וועגען הייראטען. און דא האָב איך מיט א שמייכעל דערצעהלט וועגען דער פרוי מיט די דריטהאלבען מיליאן פראנק.

דער בעזיצער פון דער שפינערייי האָט געפרעגט:

— וואָס זיינען דאָס פאר מיידלאָך, וואָס זוכען זיך חתנים דורך א צייטונג?

דער פערוואלטער האָט געקענט אייניגע פאָארלאָך, וואָס האָבען געטהאָן שידוכים אונטער אזעלכע אומשטענדען און האָבען נראדע גוט געטראָפען, און ער האָט דערצעהלט אייניצעלהייטען. דאָן האָט ער זיך געוועגדעט צו מיר און צונעלייגט:

— צום טייפעל! פאָרוואָס שרכנ׳סטו זי ניט אוים פאר זיך אליין? דו וואלסט דאָך דאָן פטור געווארען פון אלע זארג. א קליניגקייט צוויי און א האלב מיליאן פראנק!

מיר האָבען זיך אלע דריי צולאכט, און נענומען ריידען פון אנדערע זאכען.

אין א שעה ארום האָב איך זיך צוריקגעקערט אהיים. עס איז געווען קאלט אין יענער נאכט. איבריגענס האָב איך געוואהנט אין אלטען הויז, אין איינעם פון יענע קלייניטערדיגע הייזער, אין וועלכען עס פיהלט זיך אימער עפעס א מין פייכטקייט, ווי אין א קעלער. וועז איך האָב ארויפגעלייגט די האנד אויף דער אייזער־נער פארענץ פון די טרעפ, איז מיר א קעלט דורכ׳ן נאנצען ארעם דורכגעלאָפען, און וועז איך האָב דעם אנדער ארעם אויסגעשטרעקט צו דער וואנד, האָב איך דערפיהלט ווי א שוידער, נאך פייכטער און קעלטער ווי דער ערשטער, איז מיר איבער׳ן גאנצען לייב

אריבער. אויף'ן האַרצען איז מיר געוואָרען שווער, עס איז אויף מיר אָנגעפאַלען עפּעס אַ מין טרויעריגקייט, אַ מוטלאָזיגקייט. און זיך פּלוצים דערמאָנענדיג, האָב איך אַרויסגעברומט צווישען די צייהן:

— צום טייפעל! ווען איך זאָל האָבען די צוויי און אַ האַלב מיליאָן...

מיין צימער איז געווען אַ פינסטערער, אָט ווי געוועהנליך די צימערען פון אַלע בחורים, וואו אַ פרעמד מיידעל קלייבט צו און קאָכט. אייך זיינען אַודאי בעקאַנט אַזעלכע צימערען: אַ גרויסע בעט אָהן אַ פאָרהאַנג, אַ שאַפע, אַ קאַמאָד, אַ וואַשטיש, אָבער קיין אויווען. אויף די שטולען וואַלגערען זיך אַרום רעק, זשילעטען, הויזען, אויף ד'רערד פול פּאַפּיער. איך האָב גענומען ברומען אונטער'ן נאָז אַ שאַנטאַן־ליעדעל, ווייל איך געה מאַנכעס מאָל אין יענע פּלעצער:

צוויי מיליאָן,
צוויי מיליאָן
איז ניט קיין „פאָן".
אָבער אַ האַלבעס איז מיר אויך רעכט,
איז נור די פרוי אַן עזעל, איז שוין ניט שלעכט.

ביז דאַן האָב איך נאָך קיין מאָל וועגען אַ פרוי ניט געטראַכט. און פּלוצים, ווען איך בין אין בעט אַריין, האָב איך גענומען וועגען דעם טראַכטען. און איך האָב וועגען דעם אַזוי לאַנג געטראַכט, אַז איך האָב ניט געקענט איינשלאָפען.

ווען איך האָב אויף מאָרגען, נאָך איידער עס איז טאָג געוואָ־רען, די אויגען געעפענט, האָב איך זיך דערמאָנט, אַז אַכט אַ זייגער מוז איך וועגען אַ זעהר וויכטיגער אַנגעלעגענהייט זיין אין דאַרנעטאַל. איך האָב אַלזאָ געמוזט אויפשטעהן זעקס אַ זייגער. עס האָט געפּראָרען. דער טייפעל זאָל עס נעהמען! די צוויי און אַ האַלב מיליאָן!

אַ זייגער צעהן האָב איך זיך אומגעקעהרט צוריק אין מיין ביוראָ. האָרט האָט געשמעקט מיט גליהענדען אויווען, מיט אַלטע פּאַפּירען — קיין זאַך שטינקט ניט אַזוי — און דאַן האָבען אויך

די שרייבער פערשפרייט ארום זיך א גערוך פון שטיוועל, רעק, העמדער, האָאר, הויט — אין ווינטער וואשט מען זיך ווענינ — און דערביי אכטצעהן גראד!

איך האָב געפריהשטיקט, ווי אלע טאָג, אָבגעגעסען מיין פער־ברענטען קאָטלעט און א שטיק קעז און זיך ווידער גענומען צו דער ארבייט.

און דאָ האָב איך צום ערשטען מאָל ערנסט א טראכט געטראן וועגען דער פרוי מיט די צוויי און א האלב מיליאָנען. פארוואָס זאָל איך טאקע ניט שרייבען צו איהר? פארוואָס זאָל איך ווייניג־סטענס ניט וויסען, ווער זי איז? אלזאָ, הערר אדוואָקאט, איך וועל עס מאכען קורץ, פערצעהן טאָג נאָכאנאנד האָט מיך דער דאָזיגער געדאנק געמאטערט און ניט אָבגעלאָזען אויף איין מינוט. אלע יענע קליינע אונאנגענעהמליכקייטען, אלע יענע קליינע צרות, וואָס דער אָרימאן מוז אויסשטעהן און וועלכע איך האָב ביז אהער כמעט גאָרנישט בעמערקט, האָבען מיך איצט גענומען פייניגען און שטעכען ווי מיט נאָדלען. און יעדע פון די דאָזיגע קליינע נאָדעל־שטעך האָט מיינע געדאנקען ווידער און אָבער צו דער פרוי מיט די צוויי און א האלב מיליאָן געפיהרט.

צום סוף האָב איך מיר אויסגעטראכט א גאנצע געשיכטע. ווען אימעצען ווילט זיך עפעס זעהר שטארק, הערר אדוואָקאט, דאן טראכט ער זיך אויס אומשטענדען, וועלכע פאסען זיך פונקט צו צו זיינע ווינשע.

עס איז געוויס ניט געווען אזוי ווי מיר האָט זיך געוואָלט. אונטער נאטירליכע אומשטענדען קען ניט זיין, אז א מיידעל פון אנשטענדיגע עלטערען און מיט אזוי פיעל געלד זאָל זיך זוכען א חתן דורך א צייטונג. אָבער עס האָט דאָך געקענט געמאָלט זיין, אז דאָס דאָזיגע מיידעל זאָל זיין אן אנשטענדיגע אָבער אן אונגליק־ליכע.

צוערשט האָט איהר פערמעגען פון צוויי און א האלב מיליאָן ניט געמאכט אויף מיר אזא גרויסען איינדרוק. מיר, וועלכע לעזען די דאָזיגע אנאָנסען, זיינען געוועהנט צו זעהן אָפט אין דער צייטונג הייראטס־פאָרשלעגע מיט זעקס, צעהן אָדער צוועלף מיליאָן.

די צאהל צוועלף קומט זאנאר עפטער פאר, דאם ציהט עפעס צו. איך ווייס נאנץ נוט, אז מען דארף אין אזעלכע פערשפרעכונגען ניט גלויבען, אבער דאך בויערען זיך דיזע גרויסע סומען אזוי אין אונזער קאפ אריין, אז א נרן פון צוויי און א האלב מיליאן ווערט ביי אונז מיט דער צייט א נאנץ געוועהנליכע און מעגליכע זאך.

איך האב מיר נעטראכט אזוי: זי איז אודאי אן אונגעוצער־ליכע מאכטער פון אן ארויפגעקומענעם גביר און א דיענסטמיידעל, און זי האט פלוצים נעקריגען א ירושה פון איהר פאטער. ביי דער דאזיגער געלעגענהייט האט זי ערפאהרען ווער און וואס זי איז, און אום ניט צו ענטדעקען איהר נעהיימנים פאר איהר געליעבטען, זוכט זי זיך א מאן דורך דער צייטונג.

עס איז נעווען נאריש פון מיר אזוי צו דענקען, אבער איך האב זיך איינגערעדט, אז אזוי איז דאס און האב אין דעם נעגלויבט. מיר, נאטארוסען, האבען ניט נעטארט לעזען קיין ראמאנען, און זיך, הערר אדוואקאט, האב אין דעם נעזינדיגט.

איך האב אלזא געשריבען צו איהר אלס נאטאריום אין נאמען פון א קליענט.

אין פינף טעג ארום, ארום דריי א זייגער נאכמיטאג, ווען איך האב נעארבייט אין מיין ביורא, מעלדעט מען מיר:

— פרייליין שאנטעפריז ווילל איך זעהן.

— איך לאז זי בעטען.

עס איז אריינגעקומען א פרוי פון א יאהר דרייסיג, א פולע, א דונקעלע, עטוואס פערשעהמט.

— זיצט פרייליין.

זי האט זיך נעזעצט און אויסגעשעפטשעט:

— דאס בין איך.

— אבער פרייליין, איך האב ניט די עהרע אייך צו קענען.

— איך בין די פרוי צו ווען איהר האט נעשריבען.

— ווענען דער הייראט?

— יא.

— אך, אזוי!

— איך בין אליין געקומען, ווייל אזעלכע זאכען איז אם בעסטען אליין צו בעזאָרגען.

— איהר זייט גאנץ גערעכט. איהר ווילט אלזא חתונה האבען?

— יא.

— האָט איהר פאמיליע?

זי האָט א וויילע נעשווייגען, דאן האָט זי ארונטערגעלאָזען די אויגען צו ד'רערד און אויסגעשמאלט:

— ניין... מיין מוטער... און מיין פאָטער... זיינען טויט.

איך האָב זיך א טרייסל געטהאָן. איך האָב, הייסט עס, ריכטיג געטראָפען. און א וואריימער געפיהל האָט זיך פלוצים אין מיר דערוועקט צו דער דאָזיגער ארימער בעשעפענים. איך האָב מעהר גאָר נישט נעפרעגט, אום זי ניט נאָך מעהר צו פערשעהמען, און איך האָב געזאָגט:

— און וועגען אייער פערמעגען, האָט איהר טאקע אזוי פיעל געלר?

גאָר ניט טראכטענדיג האָט זי דאָס מאל נלייך געענטפערט:

— יא.

איך האָב זי אויפמערקזאם אָנגעקוקט, און זי איז מיר נעפע־לען, הגם זי איז געווען עטוואָס צו רייף, פיעל רייפער ווי איך האָב מיר פאָרגעשטעלט. זי איז געווען א שהענע, א קרעפטיגע פערזאָן, מעהר א פרוי ווי א מיידעל. און מיר איז איינגעפאלען א געדאנק צו שפיעלען מיט איהר א קליינע קאמעדיע: איך'ל זיך אין איהר פערליעבען אויף א קורצער צייט, און וועג איך וועל זיך אויבערצייי־גען אז זי האָט טאקע דעם פערשפראָכענעם נדן, וועל איך פער־נעהמען די שטעלע פון מיין קליענט. דערווייל אָבער האָב איך נערעדט מיט איהר פון מיין קליענט, וועלכען איך האָב פאר איהר געשילדערט אלס אן עהרליכען, עטוואָס קרייזקליכען, אומעטיגען מענשען:

זי איז געווארען לעבעדיג:

— אָט, איהר וועט איהם זעהן, אָבער ניט פריהער ווי אין דריי, פיער טעג ארום, ווייל ער איז אויסגעפאהרען אין ענגלאנד.

— עך, דאָס טויג גאָר נישט! — האָט זי געזאָגט.
— אָבער וואָס מאכט עס אייך אזוי אויס. איהר מוזט דען אזוי שנעל אהיים פאָהרען?..
— ניין, דאָס ניט.
— נו, טאָ בלייבט דאָ. איך וועל פרובירען אייך די צייט צו פערטרייבען.
— געפינט איהר זיך דאָ אין א האָטעל?
זי האָט מיר אָנגערופען דעם ערשטען האָטעל אין רוען.
— וועט איהר ערלויבען אייער צוקינפטיגען נאָטאריוס אייך היינט אבענד איינצולאָדען צו א סאָפער?
זי האָט געשוינט צו זיין אונגעדולדיג און אונענטשלאָסען, דאָן, נאָך א וויילע טראכטען, האָט זי געזאָגט:
— גוט, איך געה מיט אייך.
— איך וועל קומען נאָך אייך אָרום זיבען א זייגער.
— זעהר גוט.
— אלזאָ, צום וויידערזעהן היינט אבענד, מיין פרייליין!
— צום וויידערזעהן, הערר נאָטאריוס.
— איך האָב זי בענליים ביז צום טיר.
זיבען א זייגער בין איך געווען ביי איהר. לכבוד מיר האָט זי זיך זעהר שעהן אָנגעטהאָן און האָט מיך צוגענומען זעהר פרייגד־ליך.
איך בין גענאָנגען מיט איהר עסען אין א בעוואוסטען רעס־טאראן און האָב בעשטעלט א גרויסארטיגען מאָלצייט.
אין א שטונדע אָרום זיינען מיר געווען פרייגד, און זי האָט מיר דערצעהלט איהר עשיכטע. זי איז געווען די טאכטער פון א גרויסער דאָמע, וועלכע אן אריסטאָקראט האָט פערפיהרט, און זי איז ערציגען געוואָרען אין א דאָרף ביי פויערים. איצט איז זי געווען רייך, זי האָט געהאָט א מאָסע געלד, וואָס זי האָט ג־ירש'ענט פון איהר פאָטער און מוטער, וועמעס נעמען זי וועט קיינמאָל ניט אויסלאָזען. עס איז אומזיסט איהר דאָס צו פרענען און אומזיסט איהר דאָס צו בעטען, זי וועט עס בשום אופן ניט

טהאן, קיין מאל ניט. אזוי ווי מיך האט דער נאטען נאנץ ווייניג אינטערעסירט, האב איך זי אויסגעפרענט וועגען איהר געלה. זי האט דערפון נערעדט ווי א פראקטישע, זיכערע פרוי, האט געוואוסט געניו דעם ווערט פון די פאפירען, אין וועלכע דאס געלט ליענט, דעם איינקונפט, די צינזען און אזוי ווייטער. דאס האט ביי מיר גלייך ארויסגערופען צוטרויען צו איהר. איך בין געוואָרען ליבעניסווירדיג, און הגם איך האב זיך נאך אביסעל צוריקגעהאלטען, דאך האב איך איהר אפען ארויסגעצייגט, אז זי נעפעלט מיר.

זי האט זיך אביסעל געוועהרט, אבער נאר א קליין ביסעלע. איך האב איהר אננעבאטען שאמפאניער, אליין אויך נענומען א קאפעטשקע און דאס האט מיך אביסעל צוטומעלט. איך האב נאנץ גוט געפיהלט, אז איך וועל זיך איצט שוין ניט אבשטעלען, אין דאס האט מיך נעשראקען. איך האב געקרינען אנגנט פאר זיך אליין, פאר איהר, אז זי אין איהר אויפנערענטען צושטאנד זאל זיך ניט אונטערנעבען. כדי זיך צו בערוהיגען האב איך ווידער נענומען רעדען פון איהר געלה, אין וועלכעם איך האב אליין גענאלט זיין זיכער, ווייל, האב איך נעזאגט, מיין קליענט איז א נעשעפטסמאן.

זי האט גענטפערט פרעהליך:

— א, דאס וויים איך. איך האב אלעס מיטנעבראכט.

— אהער, אין רוען?

— יא, אין רוען.

— האט איהר די פאפירען אין האטעל?

— יא, נעווים.

— קענט איהר זיי מיר ציינען?

— נאטירליך.

— היינט אבענד?

— נעווים.

— דאס איז מיר נעווען פונקט ווי נעווואונשען. איך האב בעצאהלט די רעכענונג און מיר זיינען אוועק צו איהר.

זי האט טאקע אויף אן אמת מיטנעבראכט אלע נויטיגע פאפירען. איך האב מעהר ניט נעקענט צווייפלען, איך האב נעהאל-

טען די פּאפּירען אין מיינע הענד, זיי איבערגעקוקט. אלץ האָט געשטימט. און דאָס האָט מיך אזוי גליקליך געמאַכט, אז מיר האָט זיך גלייך פערוואַלט איהר פּאַלען אויף'ן האלז און זי קושען. איהר פערשטעהט דאָך מסתמא, אז איך האָב דערמיט גארנישט געמיינט. עס האָט זיך מיר גלאט אזוי נעוואַלט אויסדריקען מיין צופרידענהייט. און איך האָב זי נענומען קושען, איין מאָל, צוויי מאָל, צעהן מאָל, און אזוי נעקושט... און דאָן, בערוישט פונ'ם וויין, האָב איך זיך פערלאָרען... אִדער ניין, בעסער נעזאָגט, זי האָט זיך פערלאָרען.

— אך, הערר אדוואָקאט, איז מיר דערנאָך נעווען צו־מוט! און פון איהר איז שוין נאָר אִבגערעדט. זי האָט נעווייגט, פערגאָסען טייכען טערען, מיך נעבעטען רחמים, איך זאָל זי ניט פערראָטען, זי ניט אומגליקליך מאַכען. איך האָב איהר צוגעזאָגט אלעס וואָס זי האָט נעוואַלט, און בין אַוועק אין א שרעקליכער שטימונג.

וואָס האָב איך נעזאָלט טהאָן? איך האָב מיין קליענטקע אויסגענוצט. דאָס וואָלט נאָך ניט נעווען אזא גרויסער אונגליק, ווען איך זאָל האָבען נעהאַט פּאר איהר א קליענט. אִבער איך האָב קיינעם ניט נעהאַט. איך בין אליין נעווען דער קליענט, דער נאַיווער, בעטראָגענער קליענט, וועלכען איך האָב אליין אִבגענארט. שטעלט זיך פּאר אזא לאַגע. איך האָב זי געקענט לאָזען לויפען, אִבער דאָס נעלט, די צוויי און א האלב מיליאָן, איהר אונגעהויערער נדן, וועלכען זי האָט טאַקע אויף אן אמת נעהאַט, אין וועלכען איך בין נעווען זיכער. ווי לאָזט מען איבער אזא פערמעגען? און דאָן, האָב איך דען נעהאַט א רעכט זי צו לאָזען לויפען, נאָכדעם ווי איך בין איהר אזוי פּלוצים בעפאַלען. אִבער ערשט שפּעטער, שטעלט זיך פּאר די מורא, די אנגסט.

שטעלט זיך פּאר צו נעהמען א פרוי, וועלכע לאָזט זיך אזוי לייכט פערפיהרען!

איך האָב פערבראַכט א מוראדינע נאכט אין אונזיכערהייט, אין נעוויסענסביסע, אין זאָרג און צווייפעל. אִבער אויף מאָרגען האָב איך אויף דער זאך נעקוקט מיט נאַנץ אנדערע אויגען, איך

האָב זיך שעהן אָנגעטהאָן און אום עלף א זייגער בין איך אוועק אין דעם האָטעל, וואו זי איז איינגעשטאַנען.

וען זי האָט מיך דערזעהען, איז זי געוואָרען רויט ביז איבער די אויערען.

איך האָב צו איהר נעזאָגט:

— ווערטהעם פרייליין, אום גוט צו מאַכען דאָס אונרעכט, וואָס איך בין געגען אייך בעאַנגען, בלייבט מיר נאָר איין זאָך צו טהאָן: איך בעט אייער האַנד.

זי האָט געשטאַמעלט:

— איך גיב זי אייך.

איך האָב מיט איהר נעהייראַט... א האַלב יאָהר נאָכאַנאַנד איז אלעס געגאַנגען גוט.

איך האָב אויפגענעבען מיין ביורא, האָב געלעבט פון פּראָצענטען און האָב נעגען מיין פרוי גאַרנישט געהאַט וואָס אויסצוזעצען, אָבער טאַקע אבסאָלוט גאַרנישט.

און דאן האָב איך בישלעכטוויין נענומען בעמערקען, אז פון צייט צו צייט נעהט זי אוועק און בלייבט לאַנג אוועק פון הויז. דאָס האָט פּאַסירט אין גאַנץ בעשטימטע טעג פון דער וואָך: אייניגמאָל דיענסטאג, די נעכסטע וואָך פרייטאג. איך האָב געדענקט, אז זי בעטרינט מיך הינטער מיין רוקען, און בין איהר נאָכגענאַנגען.

עס איז נעווען אין א נעוויסען דיענסטאג. א זייגער עלף איז זי אוועק צו פום איבער דער גאַס פון דער רעפובליק, האָט זיך פערנומען רעכטס צו דער גאַס, וואו עס נעפינט זיך דעם ערצבישאָפ'ס פּאַלאַץ. פון דאָרט איז זי אוועק צו דער סען, איז ארויף אויף דעם פעטער'ס בריק און אריבער דעם טייך. פון דאַנען אן איז זי נעוואָרען עטוואָס אונרוהיג, האָט זיך אלע וויילע אומגעדרעהט און נאָכגעקוקט די פאַרביינעהער.

צום סוף איז זי אריין אין דעם וואָקזאל, וואָס נעפינט זיך אויף דעם לינקען זייט פון ברעג. איך האָב מעהר ניט געצוויייפעלט, איך בין געווען זיכער, אז איהר ליעבהאָבער וועט אָנקומען מיט'ן נעכסטען צוג.

איך האָב זיך בעהאלטען הינטער א פראכטוואָגען און נע־ווארט.

דער לאָקאָמאָטיוו האָט געגומען פייפען, דער צוג איז אָנגע־קומען, די רייזענדע האָבען ארויסגעשטראמט פון די וואגאָנעס. זי איז זיי געגאנגען אנטקעגען. א קליין מיידעלע פון א יאָהר דריי, בעגלייט פון א פוערטע, איז צו איהר צוגעלאָפען. זי האָט זי געכאפט אויף די הענד און געגומען לייזענשאפטליך קושען. דאן האָט זי זיך אומגעקוקט און דערזעהן נאָך א צווייטעס קינד, א קליין מיידעלע, אָדער א אינגעל, פון א צווייטער פוערטע גע־פיהרט, און זי האָט זיך אויף דעם ארויפגעוואָרפען און עס היים ארומגענומען. דערנאָך איז זי מיט ביידע קינדער און ביידע דיענסט־מיידלאָך שוועק איבער דער לאָנגער, אומעריגער און דונקעלער פראָמענאדע פון׳ם וואָקזאל. א צומישטער, א טרויעריגער האָב איך זיך אומגעקעהרט אהיים. איך האָב גאָרנישט בעגריפען און אויך ניט געוואָגט צו ציהען וועלכע ניט איז שלימסע.

וועז זי האָט זיך אומגעקעהרט אהיים צום טיש, האָב איך זיך א וואָרף געטהאָן אויף איהר און גענומען שרייען:

— וואָס זיינען דאָס פאר א קינדער?

— וועלכע קינדער?

— די, וואָס דו האָסט ערווארטעט פון סען־סעווער?

זי האָט ארויסגעלאָזען א פערצווייפעלטען געשריי און איז געפאלען אין חלשות. וועז זי איז ווידער צו זיך געקומען, האָט זי מיר אונטער א שטראָם טרעהרען מודה געווען, אז זי האָט זייערע פיער. יא, הערר אדוואָקאט, דיענסטאג צוויי מיידלאָך, און פרייטאג צוויי אינגלאָך.

און דערפון, דערפון — וואָס פאר א שאנדע! — שטאָמט דאָס גאנצע גלעק פון... פון די פיער פאָטערס!... אויף אזא אופן האָט זי זיך פערדיענט איהר נדן.

און איצט, הערר אדוואָקאט, וואָס פאר אן עצה גיט איהר מיר, וואָס זאל איך טהאָן?

דער אדוואָקאט האָט געענטפערט גאנץ ערנסט:

— אנערקענט די קינדער אלס אייערע אייגענע, מיין הערר!

עשמית בטורונ
יידישע
ביבליאטעק

דער לוממען פעלז

יצט איז די צייט פון די לוממען*). פון אַפּריל ביז ענדע מאַי, איידער די פּאַריזער באַדע געסט קומען אָן, בעווייזען זיך פּלוצים אין עטרעטאַט אַ פּאָאָר אַלטע הערדן אין הויכע שטיוועל און יאַגד אָנצוגען. זיי פאַרבריינגען פיער אָדער פינף טעג אין האָטעל האופיל, פערשווינדען ווידער, קומען דאַן אין דריי וואָכען שפּעטער נאָך אמאָל אויף אַ קורצע צייט און דאַן געהען זיי אין גאַנצען אַוועק.

יעדען פריהלינג זעהט מען זיי פון דאָס ניי. דאָס זיינען די לעצטע לוממען־יעגער, וואָס זיינען פאַרבליבען פון דער אַלטער גוואַרדיע, ווייל אמאָל, מיט אַ יאָהר דרייסיג אָדער פיערציג צוריק, זיינען זיי געווען אַ מאַן צוואַנציג פאַנאַטישע יעגער; היינט זיינען זיי פאַרבליבען בלויז אַ פּאָאָר איינציגע שיסער.

די לוממע איז אַ זעהר זעלטענער צוג פויגעל. ער האַלט זיך אויף כמעט אַ גאַנץ יאָהר אויף די אינזלען סיינט פּיערר און מיק־וועלאָן, אָבער אין אַ געוויסער צייט פליהט אַ גאַנצע מאַסע פון זיי דעם ים אַריבער, און יעדען יאָהר קומען זיי אימער אין דעם זעלבען פּלאַץ, אום ביי עטרעטאַט אייער צו לעגען און זיי אויסצו־זיצען אויף דעם זאָגענאַנטען לוממען־פעלז.

די דאָזיגע פויגעל געפינען זיך בלויז דאָרט, אין קיין אַנדער פּלאַץ זעהט מען זיי ניט. זיי זיינען שטענדיג אַהין געקומען, מען האָט זיי שטענדיג געשאָסען און זיי קומען אימער ווידער אין וועלען אימער ווידער קומען. אַזוי גיך ווי די יונגע קענען פליהען, טראָגען

*) אַזאַ מין פויגעל.

זיי זיך אוועק ווייט פון דאנען און פארשווינדען ביז צו דעם נעכ־סטען יאהר.

פארוואס געהען זיי קיינמאל ניט ערגעץ אנדערש? פארוואס זוכען זיי ניט אויף קיין אנדערען פונקט אין דער ראזיגער לאנגער, ווייסער געגענד, וועלכע איז אומעדום דיזעלבע פון קאלעי ביז האוור? ווען פאר א מאכט, ווען פאר א אונווידערשטעהליכער אינסטינקט, וועלכע יאהר־הונדערטע לאנג געוואוינהייט ברענגט די ראזיגע פויגעל אימער אויף דעם זעלביגען פונקט צוריק.

ווען פאר א שטורעם האט אמאל זייערע עלטער־עלטערן צו דיעזען פעלז פארטראגען? און ווארום זיינען די קינדער, די אייניקלאך, אלע אבשטאמונגען פון די ערשטע צוריק אהער געקומען?

גרויס אין צאהל זיינען זיי ניט, העכסטענס הונדערט שטיק. עפעס אזוי ווי אן אויסציגע פאמיליע וואלט אוים אלטער טראדיציע די ראזיגע יעהרליכע רייזע געמאכט. און יעדען פריהלינג אזוי שנעל ווי די קלייגע קאמפאניע צוג פוינלאך זיינען צו דעם פעלז צוריק געקומען, האבען די זעלבע יעגער זיך אין דארף בעוויזען.

מען האט זיי אמאל דא געקענט אלס יונגע לייט, הייגט זיינען זיי אלט, אבער זיי בלייבען טרוי דעם ווארט זיך רעגעלמעסיג דא צו טרעפען, וואס זיי האבען זיך געגעבען זייט דרייסיג אדער פער־ציג יאהר.

קיין זאך אין דער וועלט וואלט זיי ניט אבגעהאלטען אהער צו קומען.

* * *

אין א ליכטיגער לבנה־נאכט אין אפריל, אין איינעם פון די לעצטע יאהרען, זיינען בלויז דריי פון די אלטע יעגער אהער גע־קומען; נור איינער הערר דר־ארנעלעם האט געפעהלט. ער האט קיינעם ניט געשריבען און נארנישט געלאזט הערען פון זיך, און דאך איז ער ניט געשטארבען, ווי אזוי פיעל אנדערע פון זיי; דאס וואלט מען געוואוסט.

מיער געווארען פון ווארטען, האבען זיך די ערשט אנגעקומענע געזעצט צום טיש; זיי זיינען שוין געווען כמעט פערטיג מיט'ן

עסען, וועז א וואגען איז אין דעם הויף פון דער קרעטשמע אריינ־
געפאהרען און באלד איז אריינגעקומען דער פארשפעטיגטער.

ער האט זיך געזעצט, געריבען זיך די הענד, נעגעסען מיט
גרויס אפעטיט און אזוי ווי איינער פון זיינע פריינד האט זיך נע־
וואונדערט, פארוואס ער איז אנגעטהאן אין א שווארצען ראק, האט
ער גאנץ רוהיג געענטפערט:

— איך האב שוין ניט געהאט קיין צייט זיך איבערצוטהאן.

באלד נאכ'ן עסען איז מען געגאנגען צו בעט, ווייל כדי צו
כאפען די פויגעל, מוז'מען אויפשטעהן פאר טאג. קיין זאך איז ניט
אזוי מחיה'דיג, ווי די דאזיגע גאנץ פריהע יאגד.

אזיגער דריי האבען די מאטראזען אויפגעוועקט די יענער,
וואס־פענדיג זאמד אין די פענסטער. אין עטליכע מינוט זיינען זיי
געווען אנגעטהאן און זיינען ארונטערגעגאנגען אונטען. הגם די
נאכט איז נאך ניט געווען אוועק, זיינען די שטערן שוין אבער נע־
וואן פערבלאסט; דער ים האט געבראויזט אויף די שטיינער פון
ברעג, עם האט געבלאזען א קאלטער ווינד און עם האט זיי געמומען
טרייסלען פאר קעלט, ניט קוקענדיג אויף די וואריעם קלייד־ער.

באלד האבען ביידע שיפלאך, פון מענער געשטופט, נעמומען
זיך רוקען פון ברעג, וועלבער איז מיט קלייע שטיינדלאך בעדעקט
געווען און האבען ארויסגעלאזען א קלאנג, ווי מען וואלט לייוענט
גערייסען. דאן האבען זיי זיך נעמומען וויעגען אויף די ערשטע
כוואליעס, דער ברויגער זעגעל האט זיך אנגעצויגען, האט געפלא־
טערט און אונז לייבט אוועקגעטראגען צום גרויסען טהויער, וועל־
כער האט זיך אונבעשטימט געזוהען פון דער ווייטענס אין דער
דעמערונג.

דער הימעל ווערט ביסלעכווייז העלער, די דעמערונג שיינט צו
שמעלצען; דער ברעג ים, די לאנגע ווייסע פעלזען, ווי די גלייבע
וועגט, זיינען ווי מיט א שלייער בעדעקט.

מען פאהרט דורך א טהויער, אזא גרויסען, אז א גרויסע דאמפף־
שיף וואלט דארט נעקאנט דורכגעהן, דאן פארקירעווען מען ארום
דעם קעיפ קאורטין און מען דערזעהט דעם טהאל פון ארטיפער, און
פלוצים דערזעהט מען א ברעג, אויף וועלבען הונדערטע פון וואסער־

פויגלען געפינען זיך, און דאָ דערביי איז דער לוממען־פעלז. ער הויבט זיך אויף אַביסעל העכער פון די איבעריגע שפּיציגע פעלזען און אויף דעם שמאָלען שפּיץ פון דעם פעלז בעווייזען זיך איצט די קעפּ פון די פויגלאַך, וועלכע קוקען צו די שיפלאַך ארויס.

זיי זיצען אונבעוועגליך און וואַרטען און וואָגען נאָך ניט אַוועק־צופליהען. א פּאָאָר פון זיי, וועלכע זיצען פון פּאַרעגט, זעהען אויס ווי זיי וואָלטען געזעסען אויף זייער הינטער חלק ווי די פּראָשען, וויל זיי האָבען אַזעלכע קורצע פיס, אז ווען זיי געהען, דאַכט זיך אויס, ווי זיי וואָלטען זיך געקייקעלט אויף רעדלאַך.

אום אַוועקצופליהען מוזען זיי זיך פריהער ארונטערלאָזען, אזוי ווי די שטיינער אויף דר'ערד ארונטער, כמעט ביז צו די מענ־שען, וועלכע לויערען אויף זיי. זיי ווייסען זייער שוואכקייט און די געפאַהר וואָס שטעהט זיי פאָר און דערפאַר וואָגען זיי ניט אַזוי שנעל אַוועקצופליהען.

אָבער די מאַטראָזען הויבען אָן צו שרייען און די פויגעל פול אנגסט וואַרפען זיך אייגער נאָך דעם אנדערן פון פעלז ארונטער און בעריהרען כמעט די כוואַליעם מיט זייערע פליגעל; דאָן פלי־הען זיי אַוועק מיט שנעלע בעוועגונגען אין דער וווייטער וווייטקייט, אויב א האָגעל פון בליי וואַרפט זיי פריהער ניט אין וואַסער אריין.

א שטונדע נאָכאָנאַנד ווערען זיי אזוי געשאָסען און מען צווינגט אייגעם נאָכ'ן אנדערן ארונטערצופליהען. עס טרעפט אָפט, אז די זי פון די פויגעל, וועלכע זיצט אויף איהר נעסט און בריהט אויס די אייעלאַך, ריהרט זיך ניט פון פלעק. מאַסען קוילען ווערען דאָן אויף איהר אויסגעשאָסען, דער וווייסער פעלז ווערט מיט רויטע טראָפענס בלוט בעפּארבט, דער פויגעל הויבט דאָרט אויס זיין לעצ־טען אטהעם און שטארבט ניט פערלאָזענדיג די אייער.

* * *

דעם ערשטען טאָג האָט הערר דר ארנעלעם נעיאָגט די פויגעל מיט זיין געווהנליכער ליידנשאפט; דערנאָך ווען מען איז א זייגער צעהן צוריק געפאָהרען אין שטראהלענדיגען גלאַנץ פון דער זון, וועלכע האָט דורך די וויסע פעלזען געשיינט, איז ער גענאָרען

אביסעל פערטראכט און האט פון צייט צו צייט זיך פערלאָרען אין געדאנקען, וואס איז געווען אינגאנצען נעגען זיין נעוואהנהויט.

אזוי שנעל וויי זיי זיינען צוריק נעקומען אהיים, איז אריין א מאן, וועלכער האט אויסגעזעהן ווי א דיענער, אין נאנצען אין שוואַרץ אָננעטהאן און האט שטיל מיט איהם נערעדט. ער האט געשיינט נאכצודענקען, צו צענערן, דאן האט ער נעענטפערט:

— ניין, מאַרגען.

און אויפ'ן צווייטען טאג האט זיך די יאנד ווידער אָננעהויבען, אבער הערר דע־ארנעלעם האט דאס מאל אפט פארפעהלט צו טרע־פען די פויגעל, וועלכע זיינען כמעט ביז צו זיין ביקס צוגעפלויגען. זיינע פרייַנד האבען גענאכט, איהם נעפרעגט צי איז ער נישט פער־ליעבט, אדער אפשר בעשעפטיגט עפעס אן אנדער נעהייַמניס זיין הארץ און זיין קאפ.

צום סוף האט ער צוגענעבען:

— יא, אמת, איך מוז באלד אוועקגעהן, און דאס פארדריסט מיך!

— וואס, איהר מוזט אוועקגעהן? וואס איז דען נעשעהן?

— אך, איך האב א נעשעפט, וועלכער רופט מיך, איך קען ניט בלייבען לענגער!

מען האט נענומען רעדען פון אנדערע זאכען. נאך דעם פריה־שטיק איז ווידער נעקומען דער שוואַרץ נעקלייַדעטער מאן. הערר דע ארנעלעם האט נעהייסען איינשפאנען די פערד, און דער מאן האט שוין נעוועסט נעוואלט אוועקגעהן, וען די דריי אנדערע יענער זיינען צו איהם צוגעשטאנען, נענומען בעטיען און אייניריידען זייער פרייַנד, ער זאל נאך דא בלייבען.

צום סוף האט אייַנער פון זיי נעפרעגט:

— אבער אייער נעשעפט איז דאך ניט אזוי וויכטיג, אזוי לאנג ווי איהר האט שוין סיי ווי נעוואַרט צוויי טעג!

דער יענער איז נעוואַרען שטארק צומישט, האט נאכנעטראכט און עס איז קענטיג נעוועזן, ווי ער קעמפפט צווישען פערנעניגען און פליכט. נאך א לאנגען ישוב הדעת האט ער נעזאגט ניט ווילענדיג:

— איך בין, דאַרפט איהר וויסען... איך בין דאָ ניט אליין! איך בין דאָ מיט מיין איידעם!

דאָ האָבען אלע אין איין קול אויסגערופען:

— אייער איידעם? וואו זשע איז ער?

דאָ איז ער פלוצים געוואָרען שטאַרק פארשעהמט און רויט:

— וואָס איז, איהר וווייסט טאַקע אויף אן אמת נישט? ער לינט דאָך אין שטאל! ער איז טויט!

אלע זיינען פלוצים אנטשווינגען געוואָרען. הערר דע ארנעלעם האָט נאָך מעהר פארשעהמט פארגעזעצט:

— יא, אן אונגליק האָט מיך געטראָפען, איך האָב איהם פער־לאָרען, און אזוי ווי איך האָב געדארפט בריינגען דעם טויטען קער־פער אין מיין מאיאָנטעק אין בריזעוויל, האָב איך אָנגעלייגט א שטיקעל וועג, אום די יאגד ניט צו פערפעהלען. איהר וועט אויך־זעהען, אז איך קען ניט וואַרטען נאָך לענגער.

דאָ האָט אייגער פון די יעגער זיך אָנגענומען מיט מוט און געזאָגט:

— נא, הערט אויס, טויט איז ער דאָך שוין סיי ווי סיי. טאָ וואָס איז דער אונגליק, אז ער וועט וואַרטען נאָך א טאָג!

די אנדערע צוויי זיינען איצט אויך געוואָרען זיכערער ביי זיך און האָבען אויסגערופען:

— נו יא, דאָס איז דאָך גאנץ קלאָהר!

ביי הערר דע ארנעלעם איז א שווערע לאסט פון הארצען אַרונטערגעפאלען, אָבער ער איז נאָך פאָרט געווען עטוואָס אונרוהיג, בעת ער האָט געפרעגט:

— דענקט איהר עס טאַקע אויף אן אמת?

און די דריי האָבען געענטפערט אין איין קול:

— אָבער, ליעבער פרייגד, צוויי טעג מעהר אָדער צוויי טעג וועניגער, איהם וועט גאָרנישט שאדען!

דער שווער האָט זיך אין גאנצען בערוהיגט און זיך א קעהה געטהאָן צום לייכענטערגער, האָט ער געזאָגט:

— אלזאָ, ליעבער פרייגד, מיר וואַרטען ביז איבער מאָרגען!

זיך מודה געווען.

י קליינע באַראָנעסע דע־גראַנזשער, איז געשלאָפען אויף דער זאָפע, ווען אין צימער האָט זיך אריינ־געריסען די קליינע מאַרקיזע פאָן רענענדאָן מיט א שטאַרק אויפגערעגטען פּנים, דאָס קלייד עטוואס צוקנייטשט, דער הוט קרום אויפ'ן קאָפ, זי איז גע־פאלען אויף א שטוהל און האָט אויסגערופען:

— או־או־ף, איצט איז עס געשעהן!

איהר פריינדין, וועלכע האָט זי געקענט פאַר א גאַנץ רוהיגע און גוטע נאַטור, איז ערשטוינט אויפגעשפּרונגען פון אָרט און גע־פרעגט:

— וואס איז? וואס איז דען געשעהן?

די מארקיזע איז געווען ווי פון קוועקזילבער, זי איז אויפגע־שטאַנען, האָט גענומען לויפען אין צימער הין און צוריק, דאַן האָט זי זיך געזעצט נעבען איהר פריינדין אויף דער זאָפע און גענומען איהרע ביידע הענד:

— הער מיך אָקאָרשט אויס, אָבער אַפריהער מוזטו מיר שווע־רען, אז דו וועסט קיינעם קיין מאָל ניט דערצעהלען א וואָרט פון דעם, וואָס איך וועל דיר איצט פערטרויען.

— דאָס שווער איך.

— ביי גאָט?

— ביי גאָט!

— שטעל זיך פאָר, איך האָב זיך נור וואָס אָבגערעכענט מיט סימאָן.

די אַנדערע האָט אויסגערופען:

— אָה, דאָס איז גוט!

— ניט אמת? שטעל זיך פאָר, צייט אַ האַלב יאָהר איז ער געווארען נאָך אונערטרעגליכער ווי פריהער, אָבער טאַקע גאָר אונ־אויסשטעהליך. ווען איך האָב מיט איהם חתונה געהאַט האָב איך גוט געוואוסט, אז ער איז העסליך, אָבער איך האָב געדענקט, אז ער איז ווייניגסטענס גוט. אַך, וואָס פאַר אַ טעות איך האָב גע־האַט! ער האָט הפנים געמיינט, אז איך האָב זיך פערליעבט אין איהם, אין זיין גרויסער פוזע און אין זיין רויטער נאָז, און ער האָט אַרום מיר אַרומגעטאַנצט, ווי א פערליעבטער זכר־טויב. אָבער ווייסטו, איך האָב געמוזט לאַכען און פון דאַן אָן האָב איך איהם טאַקע גערופען אזוי. די מענער האָבען מאַנכעס מאָל זעהר קאָ־מישע אַנזיכטען וועגען זיך אליין. ווען ער האָט איינגעזעהן, אז איך האָב פאַר איהם בלויז פריינדשאפטליכע געפיהלען, האָט ער 'דערפון געשעפט אַ פערדאַכט. און דאָ האָט ער אָנגעהויבען מיר צו זאגען אונאַנגענעהמע זאכען, האָט מיך גערופען קאָקעטקע, זאָ־גאר פערדאָרבענע און איך ווייס אליין ניט וואס נאָך. און דאַן איז ער אימער געווארען אלץ מעהר משוגע, און... און... יאָ, דאָס איז זעהר שווער צו זאָגען, קורץ, ער איז זעהר פערליעבט אין מיר, זעהר פערליעבט, און דאָס האָט ער מיר אָפט בעוויזען, צו אָפט... אַך, איז דאָס אַ שוויינעריי, פון אַזאַ נאַרישען יונג געליעבט צו ווע־רען. ניין, אויף מיין וואָרט, איך האָב עס שוין מעהר ניט געקאָנט אויסהאַלטען, איך האָב ניט געקאָנט! דאָס איז עפעס, ווי מען וואָלט איינעם יעדען אבענד א צאָהן געריסען! נאָך ערגער, פיעל ערגער! דערמאָן זיך אָקאָרשט צווישען אַלע דיינע בעקאַנטע אָן עמיצען, וועלכער איז זעהר העסליך, שטאַרק לעכערליך און אָב־שטויסענד, מיט א גרויסער פוזע און — דאָס סאַמע לעכערליכסטע — מיט דיקע, האָריגע פיאַטעס. דו זעהסט איהם פאַר די אויגען, ניט אמת? אלזא גוט, איצט שטעל דיר פאָר, אז דער דאָזיגער נפש איז דיין מאַן און, אַז יעדען אבענד... דו פערשטעהסט מיך שוין... פוי, דאָס איז שרעקליך, איינפאך שרעקליך! מיר הויבט אזש אָן צו געהן בלוט פון נאָז פאַר ניט גוטקייט, אָבער טאַקע אויף אַן אמת, און א־ך מוז גלייך לויפען צו דער וואַש־שיסעל. אלזאָ

איך האָב שוין ווירקליך ניט נעקענט מעהר אויסהאלטען. עס האָט נעדארפט זיין א נעשריעבענער נעזעץ, וואס זאָל אין אזעלכע פעלע די פרויען בעשיצען. אָבער טהו נור אקארשט א טראכט, יערען אבענד... פוי, טייפעל, ווי שמוציג דאָס איז!

איך אליין האָב קיינמאָל נישט נעטרויעמט פון פאָעטישער ליעבע, עס הויבט זיך נאָר נישט אָן, אזעלכעם איז נישטאָ מעהר! אין אונזער צייט זיינען אלע מענער אָדער שטאָל קנעכט אָדער באנקירען, אָדער זיי ליעבען פערד, אָדער דאָס נעלד. און ווען זיי ליעבען שוין יא די פרויען, איז עס אויך פונקט ווי די פערד, דאָס הייסט, אום זיי אין זייערע זאָלען צו צייגען, ווי מען צייגט אויף א שפאציערפאָהר א פאָר שעהנע פערדלעך. אָט אזוי איז דאָס שוין. אָט אזוי איז היינטיגע צייטען דאָס לעבען, און פון קיין אמת'ן נעפיהל קען דאָ נאָר קיין פראגע ניט זיין.

טאָ לאָמיר אלזא לעבען ווי קלוגע, פראקטישע פרויען. אונזער גאנצער פערקעהר איז דאָך ניט מעהר ווי א רעגעלמעסיגע צוזאמענקונפט, וואו עס ווערט שטענדיג נעזאָגט און נעטהאָן איינס און דאָס זעלבע, כמעט אָהן אויסנאהמע. צו וועמען זאָל מען אויף אזא אופן האָבען וואָרעמע נעפיהלען אָדער ליעבע? די מענער, אונזערע מענער, זיינען דאָך מיייסטענס ניט מעהר ווי בכבוד'דיגע בייקס אָהן שום אינטעליגענץ און אָהן שום צארט נעפיהל. און טאָמער זוכען מיר אביסעל גייסט, ווי אן אָאזיס אין דער ווייסטעניש, דאן ווענדען מיר זיך צו די קינסטלער און דערביי מאכען מיר די בעקאנטשאפט אדער פון אן אונערטרעגליכען פאָט אָדער א שלעכט ערציונגענער באָהעמיער. איך זוך, ווי דיאגינעס א מענשען, א מאן אין דער נאנצער פאריזער נעזעלשאפט, און איך וויים נאנץ בעשטימט, אז איך וועל קיינעם ניט נעפינען און אז איך מעג נאנץ רוהיג מיין לאטערנע אויסלעשען.

לאָמיר אָבער זיך אומקעהרען צו מיין מאן: ווייסטו, יערעם מאָל וואס ער איז נעקומען צו מיר אין איין העמד און אונטערהויזען, האָט עס מיך שרעקליך אויפנעבראכט, און איך האָב אלע מענליכע מיטעל פרובירט, אום איהם צו האלטען פון מיר פון

ווייטען, אום ער זאל זיך פון מיר עקלען. צוערשט איז ער גע־ווען אויפגעבראכט, דער נאך איז ער געווארען אייפערזיכטיג און האט זיך איינגערעדט, אז איך בעטריג איהם. אין דער ערשטער צייט האט ער זיך בענוגענט דערמיט, וואס ער האט מיך געהיט. אלע מענער, וואס בעזוכען אונזער הויז האט ער אנגעקוקט מיט אויגען פון א טיגער. אבער דערנאך האט ער זיך א נעהם געטהאן מיך צו פערפאלגען. ער איז מיר איבעראל פער'גנב'עט נאכגע־נאנגען, האט אנגעוועגרעט נאך ניט געהערטע כיטראסטען מיך צו כאפען. מיט קיין לעבעדיגען מענשען האט ער מיך מעהר רעידען ניט געלאזט. אויפ'ן באל איז ער געבליבען שטעהן הינטער מיר און אויסגעשטרעקט זיין דיקע, הינטישע נאז אזוי גיך, ווי איך האב נור אויסגערעדט א ווארט. ער האט מיך פערפאלגט ביים בופעט, פערבאטען מיר צו טאנצען מיט דעם אדער מיט יענעם, האט מיך פלוצים, אהן א פארוואם ארויסגערופען פון אין מיטען א קאטיליאן און מיך אזוי לעבערליך געמאכט, אז מען האט מיך גע־מוזט האלטען פאר איך ווייס ניט וועמען. צום סוף האב איך אין נאנצען אויפגעהערט צו געהן אין געזעלשאפט.

אבער אין דער היים איז נעווארען נאך ערגער. דענק דיר נור, אט דער אויסוואורף האט מיך בעהאנדעלט ווי... איך וואנ נישט דאס ווארט פון מיינע ליפען אראבצולאזען, ווי „א גאסען מיידעל". שטעל זיך פאר, איין מאל, אין אבענד, פרעגט ער ביי מיר:

— מיט וועמען האסטו היינט געשלאפען?

איך האב אויף איהם אנגעשריען און ער איז נעווען צופריע־דענגעשטעלט.

דערנאך איז וואס ווייטער נעווארען אלץ ערגער. לעצטע וואך נעהט ער מיט מיר עסען אין די טשאמפ־עליסעעס און דא האט דער צופאל געוואלט, אז באביניאר זאל זיצען ביים צווייטען טיש. ערשט סימאן נעהמט א צוקאכטער מיך טרעטען אונטער'ן טיש מיט די פים און ברומט:

— דו האָסט איהם בעשטעלט א ראַנדעוואו, צולאָזענע בריאה, דו! וואַרט אָקאָרשט!

און דו האָסט נאָר קיין אהנונג ניט וואָס ער האָט נאָכדעם געטהאָן. גאַנץ לאַנגזאַם האָט ער פון מיין הוט א שפּילקע ארויס־געצויגען און געגומען מיר דערמיט פּיקען אין אָרעם. איך האָב גע־שריען, געמאַכט קולות, די גאַנצע וועלט איז זיך צוואַמענגעלאָפען, און דאָ האָט ער געשפּיעלט א קאָמעדיע פון כלומרש'טריגען בע־דויערען.

און אין דיעזען אויגענבליק האָב איך צו זיך געזאָגט: וואַרט אויס, איכ'ל זיך שוין מיט דיר אָברעכענען! און איצט האָב איך שוין מעהר נישט געוואַרט. וואס וואָלסטו אויף מיין אָרט גע־טהאָן?

— אָה, איך וואָלט זיך שוין אָבגערעכענט!

— אָט אזוי האָב איך טאַקע געטהאָן.

— אָבער ווי?

— וואס? דו פערשטעהסט דען ניט?

— נו, יא, ווייסטו... אָבער, ווי אזוי פאָרט?

— דערמאָן זיך אָקאָרשט אָן זיין קאָפּ, ווי ער זעהט אויס, ניט אמת, דו זעהסט איהם פאר די אויגען, מיט זיין גראָבען פּנים, דער רויטער נאָז און די באָקען בארד, וואס היינגט ביי איהם ארונ־טער, ווי די אויערען ביי א הונד.

— אלזאָ.

— און טהו א טראכט, אז ער איז נאָך דערצו אייפערזיכטיג, ווי א טיגער.

— נו, יא.

— אלזא גוט, הער אויס, איך האָב געזאָגט צו זיך אליין: איצט איז געגוג, איצט וועל איך זיך מיט איהם אָברעכענען, אבער אזוי, אז ער זאָל האָבען צו געדענקען, און גלייך האָב איך בעשלאָס־סען עס דיר צו זאגען, אָבער נור דיר, קיין אנדער מענשען אין דער וועלט... אָבער שטעל זיך נור אויף איין מינוט פאר דעם דאָ־זיגען נפש מיט זיין מיאוס פּנים און אז ער... אז ער... אז ער...

— אלזאָ, האָסטו...

— אך, טהייערינקע, פריהער פאר אלץ זאג עס קיין מענשען ניט, שוועד דאס מיר נאך אמאל, טהו נור א טראכט, ווי קאמיש דאס איז, שטעל זיך פאר, מיר דאכט זיך, אז פון דעם דאזיגען אויגענבליק אן איז ער אין גאנצען פערענדערט געוואָרען און איך הער ניט אויף צו לאכען שטיל אין זיך.

די באראנעסע האט אנגעקוקט איהר פרײַנדין און אויסגעפלאצט אין א געלעכטער. זי האט געלאכט אזוי ווי זי וואלט געהאלט לאך־קרעמפען. בײַדע הענד אויף דער ברוסט געפרעסט, דאס פנים פערקרימט, האט זי אהן אטהעם זיך אנגעבויגען אין פאראויס, ווי אט־אט וואלט זי צו דר׳ערד גענפאלען.

דא האט זיך די קלײַנע מארקיזע אויך צולאכט און גענומען רײַדען געהאקט, זיך שטיקענדיג פאר געלעכטער:

— ניין, אבער טהו נור א טראכט... שטעל זיך נור אויף איין מינוט פאר... איז דאס נישט קאמיש... דערמאן זיך נור אן זיין פנים, דערמאן זיך אן זיין באָרד, זיין נאז, טהו נור א טראכט... איז דאס נישט קאמיש? אבער פאר אלצדינג זאלסטו, אום גאָטעם וויללען קיינעם קיינמאל ניט אויסזאגען, קיינמאל...

זי איז געווען אין גאנצען אהן אטהעם און האט מעהר ניט געקענט רעדען. דיקע טרעהרען האבען זיך איהר איבער די באקען געקייקעלט.

די באראנעסע האט זיך צוערשט בערוהיגט און נאך צוקענדיג און ציטערנדיג האט זי געזאגט:

— אבער דערצעהל מיר דאך, ווי דו האסט עס געמאכט, דערצעהל עם מיר, דאס איז אזוי קאמיש, אזוי מערקווירדיג קאמיש!

אבער די אנדערע האט קוים געקענט רײַדען און נור געשטאָטעלט:

— אזוי שנעל ווי איך האב געפאסט מיין ענטשלוס, האב איך צו זיך געזאגט: איצט זאל עס געשען, איצט מוז עס געשעהן, גלייך אויפ׳ן אָרט, און איך האב עס טאקע גלייך געטהאן, היינט נאך....

— היינט?

— יא, נור וואס, און איך האב סימאן׳ען געזאגט אז ער

זאל מיך קומען אָבנעהמען ביי דיר, און ער וועט באלד קומען. זי־כער וועט ער קומען. טהו נור אקאָרשט א טראכט... טהו בלויז א טראכט וואס פאר א פנים ער האָט איבערהויפט איצט, וועז דו וועסט איהם אָנקוקען.

די בארָאנעסע האָט זיך עטוואס בערוהיגט און אָבנעצויגען טיף דעם אָטהעם, האָט זי געזאָגט:

— זאָג מיר אָבער, ווי אזוי האָסטו עס געמאכט?

— גאנץ איינפאך, איך האָב נעזאָגט צו זיך אליין, ער איז אייפערזיכטיג אויף באביניאק, גוט דאן נעהם איך באביניאק'ען. ער איז אפילו א פערד בצורת אדם, אָבער אן אנשטענדיגער יונג. ער וועט קיין מאל ניט ארויסברענגען דערפון א וואָרט. און נאָך פריהשטיק בין איך צו איהם אַוועק.

— דו ביזט ביי איהם געווען? מיט וואס פאר א תירוץ?

— איך האָב ביי איהם געבעטען א נדבה פאר א פאָר יתומים.

— דערצעהל שנעל, שנעל, וואס וויטער?

— וועז ער האָט מיך דערזעהן, איז ער אפריהער געווארען אזוי ערשטוינט, אז ער האָט גארניט געקענט רויידען. ער האָט מיר דערלאנגט צוואנציג־פראנק שטיק פאר מיינע יתומים. און וועז איך בין דאן אויפגעשטאנען, אום אוועקצוגעהן, האָט ער זיך געפרעגט אויף מיין מאן. דא האָב איך זיך געמאכט, ווי איך קען שוין מעהר נישט איינהאלטען זיך און איהם דערצעהלט אלעס וואס איך האָב געהאט אויפ'ן הארצען, און סימאן'ען האָב איך נע־מאכט נאָך שלעכטער, ווי ער איז אין דער ווירקליכקייט. באבי־ניאק איז געווען שטארק נעריהרט און האָט געזוכט א מיטל, ווי מיר צו העלפען. און איך האָב זיך צוקלאָגט, און וויסטו, וועז מען קלאָגט, און.... וועז מען ווייל... קורץ, ער האָט מיך געטרויסט, האָט מיך געלאָזט זיך זעצען און וועז איך האָב זיך נאָר נישט נע־לאָזט בערוהיגען, האָט ער מיך נעקושט און איך האָב געזאָגט: „אך, מיין אָרימער פרוינד, מיין אָרימער פרוינד!" און ער האָט אי־בערגע'חזר'ט: „מיין אָרימע פרויַנדין, מיין אָרימע פרויַנדין!" און דא האָט ער מיך נעקושט ווידער און אָבער, אָהן א סוף, און דאן האָט עס פאסירט....

דערנאָך האָב איך געהאט א מורא'דיגען אָנפאַל פון פערצווייפלונג און קאטער, האָב איהם בעהאנדעלט אזוי שלעכט ווי נור מעגליך, און דערביי זיך מיט אלע קרעפטען איינגעהאלטען פון לאכען, און געטראכט האָב איך נור פון סימאָן'ען מיט זיין מיאוס פנים און זיין בערדעל... און איצט, געהענדיג צו דיר, האָב איך זיך אויף דער גאס קוים געקאָנט איינהאלטען. איצט אָבער איז עס געשעהן, איצט האָב איך זיך מיט איהם אָבגערעכענט איינמאל פאר אלע מאל. איצט מעג פאסירען וואס עס ווייל, אבי עס איז געשעהען... און ער, וועלכער האָט דערפאר אזוי מורא'דיג אָנגעסט געהאט, איז געבליבען מיט א נאָז... איצט מעג פון מיינעטוועגען קומען א מלחמה, אן ערדציטערניש, אן עפידעמיע, מיר קענען אלע אויסשטארבען... אבי עס איז געשעהן...

— דערמאָן זיך בלויז אָן זיין פנים, און טהו נור א טראכט וואָס דאָ איז געשעהן...

די באראָנעסע, וועלכע האָט זיך געשטיקט פון געלעכטער, האָט געפרעגט:

— וועסטו זיך מיט באביניאק'ען ווידער זעהן?

— ניין, קיין מאל ניט, עס פאלט מיר גאָר נישט איין. איך בין זאָט פון איהם, ער איז ניט פיעל בעסער, ווי מיין מאן.

און זיי האָבען זיך ווידער ביידע צולאכט אזוי שטארק, אז זיי האָבען זיך געטריסעלט מיט אלע גליעדער.

דאָס קלינגען פון גלאָק האָט איבערגעריסען זייער געלעכטער. די מארקיזע האָט געזאגט:

— דאָס איז ער. איצט זאלסטו איהם אָקאָרשט גוט אָנקוקען.

די טיר האָט זיך געעפענט און עס האָט זיך בעוויזען א דיקער מאן, מיט א רויט פנים, גראָבע ליפען, און א שיטער בערדעל. ער האָט זיך בייז ארומגעקוקט ארום זיך.

א מאָמענט האָבען איהם ביידע יונגע פרויען אָנגעקוקט. דאן זיינען זיי ביידע געפאלען הינטערווייל אויף דער זאָפע

אין אזעלכע לאַך־קרעמפען, אז זיי האָבען געאָכצט און געקרעכצט, ווי אונטער די מורא׳דיגסטע שמערצען.

ער אָבער האָט געזאָגט מיט א דומפען קול:

— זייט איהר דאָרט משוגע געווארען? זייט איהר משוגע? זייט איהר משוגע?...

דעם פּאַשאַ׳ס פּרוי.

ין סיניטשו, א פּאַרשטאַדט פון פּראג, האָבען מיט צוואנציג יאָהר צוריק געוואָהנט א מאַן אוּן א פּרוי, ביידע אָרימע, אָבער אָרבעטלעיבע מענשען, וועלכע האָבען פּערדיענט זייער ברויט דורך עהרלעיכע פּראַצע. דער מאַן האָט געאַרבייט אין א גרויסער דרוקעריי אוּן זיין פּרוי אין א וועשעריי.

האָבען זיי געהאַט א טאַכטער וויטעסקא, א געזונדע, שענע, אַכצעהן־יאָריגע מיידעל, וואָס איז געווען זייער שטאָלץ אוּן זייער אייניציגער נחת.

דאָס מיידעל האָט געארבייט ביי א שניידערקע אוּן געשטיצט, ווי ווייט זי האָט געקענט, איהרע עלטערען. אין איהר פּרייער צייט האָט זי זיך געביל־דעט, געלערענט אוּן געלעזען ביכער, האָט זיך בעזונדערס אָפּגענעבען צו מוזיק. זי האָט געהאַט זעהר א גוטען נאָמען צווישען די שכנים מחמת איהר רוהיגען אוּן צניעות׳דיגען בענעהמען זיך מיט אלעמען, אוּן איהרע בעקאַנטע האָבען פּון איהר געהאַט דעם בעסטען מיינונג.

וועז זי איז געגאַנגען אין שטאַדט. צו דער ארבייט, האָט דאָס אָרים־געקליידעטע מיידעל מיט דעם שענעם קאָפּ שווארצע האָאָר אוּן דונקעלע שיינענדיגע אויגען, געצויגען אויף זיך די אויפמערקזאמקייט פּון די פּערבייגעהער, פיעל מעהר ווי די עלע־גאַנט־געקליידעטע אריסטאָקראטישע דאמען. נאָנץ אָפּט איז א רייכער קאוואלייער איהר נאָכגענאַנגען ביז צו איהר הויז אוּן האָט בעמיהט זיך צו פערפיהרען מיט איהר א שמועס. אָבער זי

האָט זיך תּמיד געהאַלטען אזוי, דאָס דער קאוואַליער איז אַלע מאָל „געבליבען מיט אַ נאָז." זי האָט ניט נעדאַרפט האָבען קיין בענגליטער, וואָס זאָל זי בעשיצען. זי האָט אַליין געקענט זיך בעשיצען.

אָבער איין אבענד האָט זי נעטראָפען, געהענדיג איבער'ן בריק, א מאָן, פון וועלכען זי האָט די אויגען ניט נעקענט אָפּרייסען. דער מאָן איז נעווען הויך און שען, מיט ליכטיגע אויגען און שוואַרצער באָרד, אין א לאַנגען מאַנטל, א זאַרט קאַפּטאָן, און מיט א רויטער יארמאלקע אויפ'ן קאָפּ, נעקומען אפּנים פון די מזרח לענדער.

ער האָט בעמערקט, אז זי קוקט אויף איהם, וויל ער אַליין האָט אויך מיט איבערראשונג בעמערקט די אונגעוועהנליך שענע, ארים-נעקליידעטע מיידעל. ער איז נעבליבען שטעהן און דאכט זיך זי נעפרעסען מיט זיינע אויגען. זי, די ניט שרעקענדיגע, איז איצט צומישט נעוואָרען און איז אוועק שנעלער. ער נאָך איהר. וואָס שנעלער זי איז נעגאַנגען, אלץ נעהענטער איז ער נעווען צו איהר. צום סוף, וועו זיי זיינען אריין אין א שמאָל, פינסטער נעסעל אין פּארשטאָרט, האָט ער פּלוצים זיך אַנגערופען צו איהר מיט א פּרעכען קול:

— שענע מיידעל, ווילט איהר מיך אונטער'ן ארם נעהמען? איך וועל אייך בעגליטען.

זי האָט איהם נעענטפערט:

— איהר קענט זעהן, אז איך בין אלט נענוג זיך צו בעגעהן אָהן א בעגליטער. איך דאנק אייך פאר אייער פריינדליכקייט, און איך בעט אייך, איהר זאָלט ווייטער מיר ניט נאָכגעהן, וויל מען קען מיך אין דער נעגענד און מיין רעפוטאַציאָן קען דערפון ליידען.

— אָה, אויב איהר מיינט, אז איהר וועט זיך אזוי לייכט פון מיר אָפּטשעפען, האָט איהר א טעות.— האָט ער געזאגט — איך קום ערשט פון מזרח און וועל באלד אוועק צוריק אהין. שענע

מיידעל, אויב איהר זייט אזוי קלוג ווי איהר זייט שען, לאַד איך אייך איין צו פאָהרען מיט מיר און איך פערזיכער אייך, אז עס וועט קיין גאנצער יאָהר ניט אַוועק, און איהר וועט בעשאָטען זיין מיט ברילי‌אַנטען און דימענטען און יעוונוכען וועלען אַייך בע־דיענען און שקלאפינס.

— מיין הערר, איך בין אן אנשטענדיגע מיידעל — האָט זי געענטפערט שטאָלץ און גענומען געהן נאָך שנעלער. דער פרעמ־דער אָבער איז פון איהר ניט אָפּגעטראָטען.

— איהר זייט געבאָרען געוואָרען צו הערשען און בעפעהלען — האָט ער געפליסטערט צו איהר — גלויבט מיר, אז איך ווייס, וואָס איך רייד. אויב איהר האָט גליק, וועט איהר נאָך אַמאָל זיין אַ סולטאַנשע.

דאָס מיידעל האָט איהם נישט געענטפערט און איז געגאנ־גען ווייטער איהר וועג.

דער פרעמדער האָט ניט אויפגעהערט זי איינצורעדען:

— הערט מיך אויס, ווען איהר וועט מיך פאָלגען...

— איך וויל גאָרנישט הערען. אויב איהר מיינט דאָך, ווייל איך בין אָרים, קענט איהר מיך לייכט פערפיהרען, האָט איהר א טעות — האָט וויטעסקא אויסגעשריען — אמת, איך בין אָרים, אָבער ניט וועניגער אנשטענדיג. קיינע גליקען און קיינע אוצרות קענען מיין אנשטענדיגקייט ניט קויפען.

זי איז צוגעגאַנגען צו דעם שטיבעל, וואו איהרע עלטערען האָבען געוואָהנט, און זי איז אריינגעלאָפען און האָט פערקלאַפּט הינטער זיך די טהיר.

אויף מאָרגען, ווען זי איז אין דער פריה געגאנגען צו דער ארבייט, האָט זי ווידער געטראָפען דעם פרעמדען.

ער האָט געווארט אויף איהר אויפ'ן ראג פון דער גאס, וואו זי האָט געוואָהנט. ער האָט זיך מיט דרך ארץ פערנויגט פאר איהר.

— ערלויבט מיר צו זאגען אייך א פּאָר ווערטער — האָט ער אָנגעהויבען — איך פּיהל, אז איך מוז זיך ענטשולדיגען פּאר אייך פּאר מיין נעכטיגע בענעהמונג.

— איך בעט אייך, לאָזט מיך צורוה — האָט זי געענטפערט — וואָס וועלען די שכנים דענקען, וועז זיי וועלען אייך דערזעהן מיט מיר?

— איך האָב אייך ניט געקענט — האָט ער גערעדט ווייטער — אָבער אייער אונגעוועהנלעכע שענקייט האָט מיין האַרץ געפאנגען. איצט וועז איך וויים, אז איהר זייט פונקט אזוי אנגשטענדיג ווי שעז, וואָלט איך זעהר וועלען בעקענען זיך מיט אייך נעהענטער. גלויבט מיר, אז איך האָב ניט קיין שלעכטעם אויפ'ן זינען.

צו איהר אונגלויק, איז דער פּרעמדער איהר אזוי געפעלען געוואָרען, דאָס זי האָט קיין האַרץ ניט געהאָט איהם דאָס אפּצוזאגען.

זי האָט ארויסגעשטאָמלט עטוואָס צומישט:

— אויב איהר מיינט ניט קיין שלעכטס, טא לויפט מיר ניט נאָך אויף דער גאס, קומט צו מיינע עלטערען אין הויז אוז ערקלעהרט דאָרט וואָס איהר ווילט.

— איך וועל עס זיכער טהאָן — האָט דער פּרעמדער זיך אָנגערופען — אוז אז איהר ווילט, טאָקי גלייך.

—נייז, נייז — האָט וויטעסקא געזאגט — קומט בעסער בייגאכט, וועז איהר ווילט.

דער פּרעמדער האָט זיך פּערנויגט אוז זי פּערלאָזען. בייגאכט איז ער טאקי געקומען. ער האָט זיך פּאָרגעשטלעט אלס אירענום קריסאפּאלים, א גריכישער סוחר פוז סמירנא, האָט דערצעהלט, ווי רייך ער איז אוז צום סוף ערקלעהרט, אז ער לויעבט וויטעסקא'ן מיט'ן גאנצען פייער פוז זיין נשמה.

— דאָס איז זעהר שעהן — האָט וויטעסקא'ס פאטער געענטפערט — אָבער וואָס קען פוז דעם ארויסקומען? אונטער קיינע

אומשטענדען קען איך אייך ערלויבען צו בעזוכען מיין טאכטער. אזא ליעבע ווי אייערע קען לאנג ניט אנהאלטען. איהר וועט נור דעם גוטען נאמען פון מיין מיידעל בעשמוצען.

— און וועז איך בין צופריעדען חתונה צו האבען מיט אייער טאכטער? — האט דער פרעמדער געפרעגט נאך א קורצען נאכדענקען.

— דאם דארפט איהר פרעגען מיין טאכטער אליין — האט ווייטעסקא'ס פאטער געענטפערט — ווייל מיט וועמען זי זאל חתונה האבען וועל איך איהר קיינמאל קיין דעה ניט זאגען.

דאן האט דער פרעמדער אנגענומען די שעהנע ווייטעסקא'ן ביי דער האנד און איז ווערטער, פול פייער, איהר ערקלעהרט, ווי ער ליעבט זי, און ווי גליקליך זי וועט מיט איהם לעבען דארט, אין סמירנא. צום סוף האט זי איינגעווויליגט איהם צו הייראטען. די פארבערייטונגען צו דער חתונה זיינען געמאכט געוואָרען שנעל און די גאנצע צייט ביז דער חתונה איז ער ווי א שקלאף ביי איהרע פים געלעגען.

באלד נאך דער חתונה זיינען זיי אוועקגעפאהרען אין סמירנא, פערשפרעכענדיג די עלטערען צו לאזען פון זיך הערען אזוי גיך, ווי זיי וועלען נור קומען אויפ'ן פלאץ.

אבער א מאנאט איז אוועק, א צווייטער און א דריטער, און פון זיי איז א ווארט ניט אנגעקומען. די עלטערען זיינען געוואָרען זעהר אונרוהיג. צום סוף האט זיך דער פאטער געוועגדעט צו דער פאליציי.

די פאליציי האט זיך גליך נאכגעפרעגט ביים קאנסול אין סמירנא, און ער האט געענטפערט, אז קיין סוחר מיט'ן נאמען אירענוס קריסאפאלים איז ניטא און איז קיינמאל ניט געווען איז סמירנא. די פאליציי האט געזוכט ווייטער, אבער אומזיסט. דערנאך איז מען יא געפאלען אויפ'ן שפור פון עפעם איינעם, וואס איז געווען עהנליך צו דעם דאזיגען פרעמדען. די פאליציי פון בור-

דאפּעסט האָט געלאָזט וויסען, אז מיט א קורצע צייט צוריק האָט איינער, וואָס האָט אויסגעזוכט אזוי, ווי וויטעסקא'ס מאַן, לויט ווי מען האָט אָנגענעבען אין פֿאַליציי זיינע סמנים, אוועקגעפֿירט פון בודאפּעסט צוויי מיידלעך נאָך טערקיי. מען האָט איהם גע־וואָלט ארעסטירען, מען האָט איהם אָבער ניט געקענט כאפּען.

* * *

פּיער יאָהר נאָך וויטעסקא'ס געהיימניספֿולען פּערשווינדען, האָבען צוויי פּערזאָנען, א מאַן און א פּרוי, זיך אָנגעטראָפֿען אויף א שמאָל געסל אין דאמאסקוס. דער מאַן מיט דער שוואַרצער באָרד און רויטער יארמאָלקע און אין דעם לאַנגען גרינעם קאפּטאַן, איז געווען ניט קיין אַנדערער, ווי דער גריק אירענוס קריסאפּאָלים. זיינע געשעפּטען זיינען, אפּנים, געגאַנגען זעהר גוט; ער האָט געהאַלטען זיינע הענד אין א רויטען טוך, וואָס איז געווען ארומ־געוויקעלט ארום זיין ברוסט, און איין ניגער איז איהם נאָכגענאַנגען מיט א גרויסען פּאראסאָל און א צווייטער האָט איהם נאָכגעטראָגען זיין ליולקע.

אויף א שמאָל געסל איז איהם געקומען אָנטקעגען א דאָמע פון דער העכערער געזעלשאפֿט. זי איז געזעסען אויף אזא מין פּאטאָל, וועלכען פּיער שקלאפֿען האָבען געטראָגען. זי איז געווען פּערשלייערט אין גאַנצען, נור א פּאָאר גרויסע, שוואַרצע אויגען האָבען ארויסגעקוקט און געשאָטען אויפֿן גריק פּייערדינג פונקען.

ער האָט א שמייכעל געטהאָן צו איהר, וויל ער האָט געדענקט, אז ער איז געפֿעלען געוואָרען דער דאָזיגער אריענטאָלישער שעהנהייט. באָלד אָבער איז זי פּערשוואונדען צווישען עולם און ער האָט מעהר פון איהר ניט געטראָכט.

אויף מאָרגען אָבער איז געקומען צו איהם א יעוונוך פון פּאשא און איהם געזאָגט, ער זאָל געהן מיט איהם. ער האָט זיך שטאַרק פּערוואונדערט, נור אז מען האָט איהם געפֿופען צום פּאשא, האָט ער געמוזט געהן. דער פּאשא איז געווען דער מעכ־

טיגסטער בעאמטער פון'ם סולטאן און ער האָט געהערשט איבער דאמאסקום מיט אַן אייזערנעם פויסט.

דער יעוונוך האָט איהם געפיהרט דורך שמאָלע, פינסטערע אַריינגאַנגען, דורך טהירען און פאַרהאַנגען. צום סוף האָט ער איהם געבראַכט אין א גרויסען זאַל, וואו א פראַכטפולער פאַנטאַזי האָט געשפריצט קלאָהרע, זילבערנע שטראָמען און רויטע זאפּעס זיינען אַרום די וועגד געשטאַנען.

דער יעוונוך האָט איהם געהייסען וואַרטען און איז אַוועק. פלוצים איז אַריינגעקומען א הויכע, מאיעסטעטישע פרוי. ווידער האָבען אויף איהם געקוקט א פּאָר גרויסע, פייערדיגע אויגען פון אונטער דעם שלייער, וועהרענד אַן איהר גרינעם, מיט גאָלד־געשטיקטען קאַפטאַן האָט ער געזעהען, אַז אויב זי איז ניט דעם פּאשא'ס פרוי, איז זי כאָטש איינע פון זיינע געליעבטסטע קעבס־ווייבער — האָט ער זיך שנעל אויף די קניע פאר איהר געוואַרפען, צוגעדריקט די הענד צו דער ברוסט און מיט'ן שטערען די פּאָר־לאָגע בעריהרט. אָבער א טייפעלשער געלעכטער האָט איהם גע־צוואונגען דעם קאָפּ אויפצוהויבען, און וועז די רייצענדע פרוי האָט דעם שלייער אויפגעהויבען, האָט ער ארויסגעלאָזט א געשריי, פול שרעק, ווייל זיין ווייב, זיין פערפיהרטע ווייב, וועלכע ער האָט פערקויפט, איז פאר איהם געשטאַנען.

— דו דערקענסט מיך? — האָט זי געפרענט מיט א שטאָלצע מינע.

— וויטעסקא?

— יאָ, אַווי האָב איך געהייסען, וועז איך בין געווען דיין ווייב — האָט זי געענטפערט שנעל אוז מיט פעראַכטונג אין'ם קול — אָבער היינט בין איך דעם פּאשא'ס ווייב אוז מיין נאָמען איז זארעמא. א, יאָ, דו האָסט זיך נאָר ניט געריכט, אַז דו וועסט מיך אמאל דא טרעפען, דו שופט, וועז דו האָסט מיך איז ווארנא פער־קויפט צו דעם אלטען, האלב־טויטען מאן? דו זעהסט, היינט בין איך אין בעסערע הענד. איך האָב מיין גליק ערריכט. דו פער־

דיענסט מיין דאנק, מיין בעלוינונג. זאג, מיט וואס זאל איך דיר בעלוינען?

דער צוטומעלטער גריק איז געלעגען ביי די פים פון דער פרוי, וועלכע ער האָט אזוי שענדליך בעטראגען, און איז ניט אימשטאנד געווען א וואָרט ארויסצוברענגען. ער האָט געפיהלט, אז ער איז פערלאָרען און קיין מוטה אפילו ניט געהאָט רחמנות ביי איהר צו בעטען.

— דו האָסט פערדיענט דעם טויט, דו ניעדערטרעטיגע בעשפעניש — האָט זארעמא גערעדט וויטער — דו ביזט ביי מיר אין די הענד און איך קען טהאָן מיט דיר, וואס מיין האַרץ גלוסט. דער פּאשא איז צופריעדען, אז איך אליין זאל אויסטראכטען פאר דיר א שטראָף. איך קען דיר לאָזען אויפהענגען און צוקוקען, ווי דו צאפּעלסט זיך אין טויט־קאַנוואולסיען. דאָס וואלט געווען פאר מיר א שטיקעלע בעפריעדיגונג פאר די אלע צרות און ערניעדערונגען, וועלכע איך בין אויסגעשטאַנען אין די לעצטע פּאָר יאָהר און פאר וועלכע איך האָב נור דיר אליין צו פערדאנקען.

— מיטלייד, וויטעסקא! מיטלייד! — האָט ער גענומען זיך בעטען, ציטערענדיג מיט'ן גאנצען קערפער, און אויפגעהויבען צו איהר זיינע ביידע הענד.

עס האָט איהם געענטפערט איהר גלעכטער, אין וועלכען עס האָט געקלונגען די אכזריות פון א בעליידיגטען פרויען־האַרץ. עס האָט געשיינט, אז זי האָט פערגעניגען פון דעם, וואס דער מאן, וועלכען זי האָט ליעב געהאָט, ליגט איצט ביי איהרע פים און צאפּעלט זיך אין טויט־שרעק.

צום סוף האָט זי ארויסגערעדט:

— גוט, איך וועל דיר שענקען דאָס לעבען, אבער בעשטראָפט מוזט דו דאָך ווערען.

זי האָט א קלאַפּ געטהאָן אין די הענד, און פיער שוואַרצע יעוונוכען זיינען אריינגעקומען. זיי האָבען א כאַפּ געטהאָן דעם אונגליקליכען און איהם געבונדען הענד און פים.

— איך האָב מיין מיינונג געענדערט — האָט זי געזאָגט מיט אַזא שמייכעל, פּון וועלכען איהר פּריהערדיגען מאָן האָט געגומען שוידערען — איהר זאָלט איהם ניט טויטען, נור איהר זאָלט איהם אָבצעהלען הונדערט קלעפֿ מיט שטעקענס. איך וועל דערביי שטעהן אוּן צעהלען.

— אום גאָטעס ווילען! — האָט דער גריק אויסגעשריען — האָב מיטלייד, איך וועל עס ניט איבערטראָגען!

— דאָס וועלען מיר זעהן — האָט זי געענטפערט מיט א רוהיגען שמייכעל — וועז דו וועסט שטאַרבען אונטער די שטעקענס, איז א סימן, אז אזוי איז דיר בעשערט. דאָס מוזט דו קריגען!

זי האָט זיך א וואַרף געטהאָן אויף א זאָפע אוּן געגומען רויבענען א לאָנגע לוילקע, וואָס א שקלאָפין האָט איהר דערלאָנגט, שטעלענדיג זיך אויף די קניע. אויף איהר וואונק, האָבען די יעור־נוכען צוגעבונדען דעם מאָן'ס פּים צו א זייל, אוּן די מוראָ'דיגע בעשטראָפונג האָט זיך אָנגעפאָנגען.

שוין צום צעהנטען קלאפ האָט דער גריק אָנגעהויבען צו רע־וועז, ווי א ווילדע חיה, אָבער זיין פּרוי, וועלכע ער האָט בעטרא־גען, איז געבליבען גלייכגילטיג אוּן האָט רוהיג געבלאָזען דעם בלויען רויך אין די לופֿט אַריין. אָנגעלעהנט אויף איהר רייצענדען ארעם, האָט זי געקוקט איהם אין פּנים אַריין, וואָס איז צוקרימט געווען פּאר יסורים, מיט אונברחמנות'דיגער הנאה.

ביי די לעצטע קלעפ האָט ער שוין קיין כח ניט געהאָט אפילו צו קרעכצען אוּן דערנאָך איז ער אין חלשות געפאלען.

* * *

א יאָהר שפּעטער האָט די פּאליציי איהם ארעסטירט אין אַן עסטרייכישען שטעדטעל, בעת ער האָט זיך געווואלט אַריבער־כאפען דעם גרענעץ מיט „לעבעדיגע סחורה". אין'ס געפענגענים האָט ער זיך דערנאָך מורה געווען אין אלסרינג. אוּן אזוי האָבען וויטעסקא'ס עלטערען צום סוף זיך דערוואוסט, וואו זי איז. אוּן

דערוויסענדיג, אז זי איז נליקליך און רייך, האבען זיי נאר אפילו ניט א טראכט נעטהאן וועגען ארויסרייסען זי פון פּאשא'ס הענד. וועלכער, ווי א אמת'ער טערק, איז נעווען איהר שקלאף, דער שקלאף פון זיין שקלאפין.

איהר פריהערדיגען מאן, וועלכען ער איז פון'ם נעפענגענים ארויס, האט מען אוועקנעשיקט איבער'ן נרענעץ. אבער זיין שענדליכער האנדעל מיט פרויען האט ניט אויפנעהערט ביז היינטיגען טאג, טראץ די שטערונגען פון דער פּאליציי און פון די קאנסולען. יעדען יאהר ברענגט ער אין די הארעמס פון די מזרח־לענדער פרויען פון באהעמיען און אונגארען, וועלכע נעפעלען די מוסולמאנער ניט וועניגער, ווי די רייצענדע פרויען פון קאווקאז.

די מאַרטיניכע.

עטראָפען האָט עס מיט איהם איין מאָל א זונטאג, נאָך גאָטעס דיענסט. ער האָט זיך צוריקגע־קעהרט פון דער קירכע דורך א זייטיגען וועג, ווען ער האָט פּלוצים דערזעהן די מאַרטיניכע, וועלכע איז אויך מיט דעם זעלבען וועג אַהיים געגאַנגען.

דער פאָטער איז געגאַנגען נעבען זיין טאָכטער, א שטאָל־צער, פול גדלות ווי א רייכער פּויער. איהם איז ניט אָנגע־שטאַנען צו טראָגען א בלוזע און אָנשטאָט דעם איז ער געגאַנגען אין עפּעס א מין ראָק פון גרויען טוך און אין א רונדען ברייטרענ־דערדיגען הוט אויפ'ן קאָפּ.

זי, איינגעשנורעוועט אין א קאָרסעט, וועלכען זי האָט גע־טראָגען נור איין מאָל איו וואָך, איז געגאַנגען גלייך און שטאָלץ אין פאָראויס. זי האָט געהאַט א שמאָלע טאַליע, ברייטע שול־טערן, הויכע היפטען און האָט זיך עטוואָס געוויגט אין גאַנג.

זי האָט געטראָגען א הוט מיט בלומען פון א מאָדיסטקע פון א דערבייאיג שטעדטעל, און איהר שטאַרקער, רונדער, בייגזאַמער נאַקען, אויף וועלכען עס האָבען געפלאטערט קליינע הערעלאך, איז געווען אָבגעברענט פון דער זון.

בענאָיט האָט נאָר געזעהען איהר רוקען, אָבער ער האָט גע־קענט איהר פּנים, הגם ער האָט זיך אויף איהר קיינמאָל בעזונ־דערס ניט אַרומגעקוקט.

און פּלוצים האָט ער געזאָגט צו זיך אליין: צום טייפעל, די מאַרטיניכע איז דאָך א גאַנץ שעהנע מויד! ער האָט איהר

נאַכגעקוקט ווי זי איז געגאַנגען, מיט אַמאָל זי געמומען בעוואונדע־רען, און דערפיהלט, אז עפעס ציהט איהם צו איהר. ער האָט גאָר ניט געדארפט זעהן איהר פנים, האָט נור געקוקט אויף איהר פיגור און נאַכאַנאַנד ווידערהאָלט, ווי ער וואָלט געוועדט צו זיך אַליין: צום טייפעל, וואָס פאר א שעהנע מויד זי איז!...

די מאַרטיניכע האָט זיך פערנומען רעכטס צום דעם פויער־שען הויף פון איהר פאָטער זשאן מאַרטין; דאָן האָט זי זיך א קעהר געטהאָן און געוואָרפען א בליק הינטער זיך. זי האָט דערזעהען בענאיט'ען, וועלכער איז איהר פאַרגעקומען זעהר קאָ־מיש און האָט אויסגערופען:

— גוט מאָרגען, הערר בענאיט!

יענער האָט געענטפערט:

— גוט מאָרגען, מאַרטיניכע, גוט מאָרגען פויער — און איז פאַרבייגעגאַנגען.

וועז ער איז אהיים געקומען, איז די זוף שוין געשטאַנען אויפ'ן טיש. ער האָט זיך געזעצט אַנטקעגען זיין מוטער נעבען דעם משרת און דעם יונג, בעת די דיענסט האָט אַנגעגאָסען עפעל־ווין אין די גלעזער.

ער האָט אויסגעזופט א פאָאר לעפעל, און באַלד אַבגעראַקט פון זיך דאָם טעלער.

די מוטער האָט געפרעגט:

— דו פיהלסט זיך עפעס נישט גוט?

ער האָט געענטפערט:

— נייז, איך פיהל, ווי איך וואָלט געהאָט רינד־פלייש אין בויך. איך בין ניט הונגעריג.

ער האָט צוגעקוקט, ווי די איבעריגע האָבען געגעסען, בעת אַליין האָט ער פון צייט צו צייט זיך אַבגעשניטען א שטיק ברויט און עס לאַנגזאָם געקויט.

ער האָט געטראַכט וועגען דער מאַרטיניכע: א שעהן מיידעל!

אוּן ער האָט ביז יעצט נאָך גאָר נישט בעמערקט. אוּן וואָס האָט ער עס פּלוצים דערזעהען אוּן גלייך אַווי, אַז ער האָט צוליעב דעם זיין אָפּעטיט פערלאָרען?

דאָס פּלייש האָט ער ניט אָנגעריהרט אוּן די מוטער האָט געזאָגט:

— נו, נו, בענאָיט, שטאַרק זיך אָביסעל אוּן עס, דאָס עסען וועט דיר גוט טהאָן. וועז מען האָט ניט קיין אָפּעטיט מוז מען עסען מיט געוואַלד.

ער האָט פרובירט עסען, האָט זיך אָבער געוואָרגען מיט יעדען ביסען אוּן ניט געקענט. עס איז איהם אין האַלז ניט געקראָכען.

נאָכ'ן עסען איז ער אַוועק אויפ'ן פעלד אוּן אַוועקגעשיקט דעם יונג, ער האָט איהם צוגעזאָגט פארבייגעהענדיג נאָכצוזעהן די קיה.

אויפ'ן פעלד איז קיינער ניט געווען. ווייל מען האָט ניט געארבייט. דאָ אוּן דאָרט זיינען שוועָרע קיה געלעגען אויפ'ן בויד אונטער דער ליכטיגער זון אוּן פּויל געקייט גראָז. אַז א זייט פוּן א אָקער זיינען געשטאַנען א פּאָאָר אויסגעשפּאַנטע סאָכעס, אוּן די גרויסע ברוינע פיער־עקיגע שטיק צוּאָקערטע ערד פּאָר־טיג צום זעען, האָט זיך שארף אָבגעטהיילט פוּן צוויישען די געלע פעלדער מיט די גאָלדענע זאָנגען פוּן תבואות אוּן האָבער.

א טרוקענער הערבסט־ווינד האָט געבלאָזען איבער'ן פעלד אוּן צוגעזאָגט א קיהלעז אָבענד, נאָכדעם ווי די זון וועט פארגעהן. בענאָיט האָט זיך צוגעזעצט אויף דעם ראַנד פוּן א גראָבען, אַוועק־געלייגט דעם הוט אויף די קניע, ווי ער וואָלט וועלען אָבקיהלעז זיין שטערן אין דער פרישער לוּפט אוּן ארויסגערעדט הויך אויפ'ן קול אין דער ארומיגער שטילקייט: — א שעהנע מויד, א שעהנע מויד!

וועגען דעם האָט ער נאָך געטראַכט לינגעדיג ביינאָכט אין בעט אוּן אויף מאָרגען, וועז ער האָט זיך אויפגעכאַפּט.

ער איז ניט געווען טרויעריג, איהם איז ניט געווען שלעבט צום מוטה, ער וואלט זאגאר ניט געקענט זאגען וואס אייגענטליך איהם פעהלט. עפעס האט איהם נאכאנאנד געפייניגט, עפעס האט זיך אין זיין נשמה אריינגעריסען, עפעס א געדאנק האט איהם זיין מוח געעגבערט און איהם קיין מינוט רוה ניט געלאזען. עס פאסירט אמאל, אז א גרויסע דיקע פליעג לויפט אין ציממער אריין, מען הערט זי נאכאנאנד זשומען און ברומען און דער דאזיגער גערויש שטערט און רעגט אויף. פלוצים זעצט זי זיך וואו עס איז אווענ און מען פערגעסט אן איהר. אבער באלד הויבט זיך אן ווי־דער פון דאס ניי, אז מען מוז זיך ארומקוקען און מען קען זי ניט כאפען, ניט פערטרייבען, ניט טויט מאכען, מען קען זי בשום אופן ניט צווינגען צו בלייבען זיצען וואו עס איז אויף אן ארט. קוים איז זי פון איהר פלאץ אוועק, הויבט זי אן ווידער צו זשומען.

דער גדאנק וועגען דער מארטיניבע האט געזשומעט בע־נאיט'ען אין קאפ פונקט ווי א פערשפארטע פליעג. דאן האט זיך איהם פערוואלט זי ווידער צו זעהן, און ער איז א פאאר מאל געגאנגען פערביי מארטין'ס הויז. צום כוף האט ער זי דערזעהן, ווי זי הענגט וועש אויף א שטריק, וועלבע איז געווען אנגעבונדען אן צווויי עפעל־בוימער.

עס איז געווען הייס. זי האט נור געטראגען א קורץ קלייד אויף דער הוילער העמד, אזוי אז ווען זי האט אויפגעהויבען די הענד די וועש צו הענגען, האבען זיך איהרע היפטען בולט אב־געצייכענט.

מעהר ווי א שטונדע איז ער געבליבען זיצען ביים גראבען, אפילו נאכדעם ווי זי איז שוין געהאט אווענ. און ווען ער איז אהיים געקומען, איז איהם די זאך נאך מעהר אין קאפ געלעגען.

פיער וואכען צייט האט ער ניט אויפגעהערט וועגען איהר צו טראכטען און האט זיך געטרייסעלט, ווען מען האט אין זיין ג־

געווארט וועגען איהר נערעדט. ער האָט אויפגעהערט צו עסען און אזוי געשווויצט יעדע נאכט, אז ער האָט ניט געקענט שלאָפען.

זונטאג, אין צייט פון נאָטעם דיענסט, האָט ער פון איהר די אויגען נישט אראָבגענומען. זי האָט איהם געזעהן און צו איהם געשמייכעלט, וויי׳ל עס האָט איהר הנאה געטהאָן, וואָס זי געפעלט איהם.

און איין מאָל אין אָבענד האָט ער זי פלוצים געטראָפען אויף א וועג. וועג ער האָט זי דערזעהען געהענדיג, איז ער גע־בליבען שטעהן, דאן איז ער צוגענאנגען גלייך צו איהר. פאר אנגסט האָט איהם אין האַלז געווארגען, אבער ער האָט זיך איין מאָל פאר אלע מאָל בעשלאָסען מיט איהר צו רעדען. און ער האָט אנגעהויבען שטאמלענדיג:

— הערט אוים, מארטיניכע, אזוי קען עס וויטער ניט גיהן.

זי האָט געענטפערט, ווי זי וואָלט זיך פון איהם אויסגעלאכט:

— וואָס קען ניט אזוי וויטער גיהן, בענאיט?

ער האָט וויטער גערעדט:

— אז איך זאָל פון אייך טראכטען אזוי פיעל שטונדען ווי־פיעל עס געפינען זיך אין טאג.

זי האָט זיך אנגענומען מיט די הענד פאר די באקעם:

— איך בין אין דעם ניט שולדיג.

ער האָט געשטאמלט:

— יא, איהר. איך שלאָף ניט מעהר, איך עס ניט מעהר. איך קען מעהר ניט רוהען.

זי האָט געזאגט שטיל:

— וואָס אזוינס וואָלט אייך געקענט דערפון אויסהייל׳ען?

ער איז געוואָרען ערשטוינט און איז געבליבען שטעהן מיט אראָבגעלאָזענע הענד, אן אפענעם מויל און בריים אויפגעריסענע אויגען.

זי האָט איהם לאַכענדיג אַ זעץ געטהאָן אין בויך און איז אַנטלאָפען...

פון דעם דאָזיגען טאָג אָן האָבען זיי זיך אָפט געטראָפען נעבען די הויפען, אין די זייטיגע וועגען, אָדער ווען עס איז דונקעל געוואָרען. אין פעלד בעת ער האָט זיך מיט די פערד אַהיים צוריקגעקעהרט און זי האָט געטריבען די קיה אין שטאַהל.

ער האָט זיך געפיהלט צוגעצויגען צו איהר מיט לייב און לעבען. ער וואָלט זי וועלען ארומנעהמען, זי ווערגען, שטיקען, אויפפרעסען, זי אין זיך אריינזויגען. ער האָט געציטערט פאר שוואַכקייט, אונגעדולד און כעס, וואָס זי געהערט איהם ניט אין גאַנצען, וואָס זיי פעראייניגען זיך ניט צוזאמען.

אין דער געגענד האָט מען עס בעמערקט און גענומען פון זיי ביידען רעדען. איבעריגענס האָט ער ביי איהר געפרעגט, אויב זי וויל ווערען זיין פרוי און זי האָט געזאָגט יא.

זי האָט נאָר אבגעווארט אַ געלעגענהייט כדי צו רעדען מיט די עלטערען.

און דאָ איז זי פלוצים איין מאָל ניט געקומען צו אַן אָבגע־רעדטען צוזאמענקונפט. ער האָט זי אפילו ניט געקענט זעהן, ווען ער איז ארומגעלאָפען ארום איהר הויף. נור זונטאג אין קירכע האָט ער זי געזעהען צו גאָטעס דיענסט, און איין מאָל אַ זונטאג האָט דער פריסטער אויסגערופען דעם באלעמער אַרונטער, אַז וויקטאָריא אדעלאַאידע מאַרטין און יאָזעף איזידאָר וואַללין זיי־נען חתן כלה.

בענאָיט האָט דערפיהלט, ווי די הענד ציטערען איהם, אַזוי ווי מען וואָלט איהם דאָס בלוט אָבגעצויגען, אין די אויערען האָט איהם גענומען זשומען, ער האָט מעהר גאָרנישט געהערט און פלוצים האָט ער בעמערקט, אַז אויף זיין געבעט־בוך גיסען זיך טרעהרען.

פיער וואָכען נאָכאַנאַנד איז ער פון צימער ניט אַרויס, דאַן האָט ער ווידער גענומען ארבייטען.

אָבער ער איז ניט געווען אויסגעהיילט און האָט נאָך אַלץ וועגען דעם געטראַכט. ער האָט אויסגעמיעדען צו געהן אויף די וועגען, וואָס פיהרען פארביי איהר הויז און ניט געוואָלט אַפילו אָנקוקען די בוימער אַרום איהר הויף. דערפאַר האָט ער אין דער פריה און פאַרנאַכט געמוזט מאַכען אַ גרויסען אומוועג.

זי איז שוין איצט געווען פערהייראַט מיט וואַלין, וועלכער איז געווען דער רייכסטער פּויער אין יענעם געגענד. בענאיט און ער האָבען מעהר ניט גערעדט איינער מיט'ן אנדערען, הגם זיי זיינען געווען אין איין עלטער.

דאַן האָט בענאָיט אין אַ געוויסען אבענד, ווען ער איז געווען ביים דאָרף'ס פאָרשטעהער, זיך דערוואוסט, אַז זי איז אין אומ־שטענדען. אָנשטאָט צו פיהלען אַ טיעפען וועהטאָג, איז איהם אין געגענטהייל לייכטער געוואָרען אויפ'ן האַרצען: איצט איז געווען אויס, איצט איז געווען אַלעס אויס. דאָס האָט זיי מעהר צושיידט ווי איהר חתונה און איהם איז ליעב געווען, וואָס איצט נעהמט צו אַלעס אַ סוף, ער וועט שוין מעהר אפילו ניט טראַכטען פון איהר.

מאָנאַטען נאָך מאָנאַטען זיינען אוועק. ער האָט זי ווען ניט ווען געזעהען, ווי זי האָט מיט אַ שווערען גאַנג זיך איבער'ן דאָרף געשלעפּט. זי פלעגט רויט ווערען, ווען זי פלעגט איהם בעמער־קען און געזוכט זיך אָבצוטראָגען וואָס שנעלער. און ער האָט ווידער געמאַכט אַ אומוועג, כדי זי ניט צו טרעפען און איהר בליק ניט צו זעהן.

מיט שרעק האָט ער געטראַכט וועגען דעם, אַז ווען עס איז וועט ער זיך מוזען מיט איהר בעגעגענען פּנים לפּנים און דאַן מוזען רעדען מיט איהר. וואָס זאָל ער איהר איצט זאָגען נאָך דעם אַלעמען, וואָס ער האָט איהר פריהער געזאָגט, ווען ער האָט איהרע

הענד אין זיינע געהאלטען און איהרע האאר און איהרע באקען געקושט? ער האט געטראכט אז דעם ערשטען מאל וועז זיי האבען זיך געטראפען ביים ראנד פון גראבען. דאם וואם זי האט נעטהאן איז געווען העסליך, מיאוס, נאכדעם ווי זי האט איהם איהר וואהרט געגעבען.

אבער ביסלעכווייז איז דער שמערץ פון זיין הארצען אוועק און עם איז נור פערבליבען עפעס א מין אומעדיגקייט. און איין מאל, אין א געוויסען טאג, איז ער ווידער אוועק מיט'ן אלטען וועג, וואם האט געפיהרט פארבי דעם הויף, וואו זי האט געוואהנט. פון ווייטען האט ער געזעהן דעם דאך פון'ם הויז און א געראנק האט איהם אין מח א זעץ געטהאן: אז דאהרט לעבט זי מיט דעם אנדערען. די עפעל־בוימער האבען געבליהט, די העהנער האבען געקרעהט אויפ'ן מיסט, דאם גאנצע הויז האט אויסגעזעהן ווי פוסט, ווייל אלע מענשען זיינען נעווען אויפ'ן פעלד ביי דער ארבייט.

ער האט זיך אבגעשטעלט ביים טויער און אריינגעקוקט אין הויף. דער הונד האט געשלאפען אין זיין בוידעל, דרייי קעלבער האבען זיך לאנגזאם געשלעפט איינע נאך דער אנדערער צום טייך, א ענדיק האט זיך ארומגעדרעהט ארום טהיר און זיך גע־בלאזען פאר זיינע ענדיטשקעס ווי א טענאר אויף דער ביהנע.

בענאיט האט זיך אנגעשפארט אן פארקאן און פלוצים דער־פיהלט, אז איהם וויל זיך ווייגען. אבער מיט אמאל האט ער דער־הערט א געשרייי, א הויכען רוף פון הויז ארוים. ער איז געבליבען שטעהן א צושראקענער, אנהאלטענדיג זיך קראמפהאפט אן דעם הילצערנעם צוים און זיך צוגעהערט.

א צווייטער געשרייי, נאר א לענגערער און הארצריייסענדער, האט אבגעקלונגען איז זיינע אויערען, איז דער נשמה, און ער האט זיך איז נאנצען א טרייסל געטהאן. זי האט גערופען... זי. ער האט זיך א וואהרף געטהאן אהין, איז איבערגעלאפען איבער'ן

פּעלד, א שטוים געטהאַן די טהיר און זי דערזעהן א בלייכע, מיט צומישטע אויגען זיך וואלגערענדיג אויף דר'ערד אין געבורטס־וועהען.

ער איז געבליבען שטעהן, נאָך א בלייבערער און ציטערענ־דער מעהר פון איהר און געשטאַמעלט:

— אָט בין איך, אָט בין איך.

זי האָט געענטפערט געבראָכען:

— אָה, איך בעט אייך, געהט ניט אוועק, געהט ניט אוועק, בענאַיט.

ער האָט זי אָנגעקוקט און ניט געוואוסט וואָס צו טהאָן, וואָס צו זאָגען, און זי האָט געמומען קרעכצען:

— אוי, אוי, עס צורייסט זיך, אוי, בענאַיט!

און זי האָט זיך געררעהט פון יסורים.

פּלוצים האָט בענאַיט דערפיהלט א שטאַרקע בעדערפענויש איהר צו העלפען, זי צו בערוהיגען, איהר שמערץ צו לינדערען. ער האָט זיך איינגעבויגען, זי גענומען אין זיינע אָרעמס, זי אויפ־געהויבען און אריינגעלענט אין בעט. און בעת זי האָט נאָך אלץ געקרעכצט, האָט ער זי אויסגעטהאַן, אראָבגענומען פון איהר די טוך, די ווייסט, דאָס קלייד. זי האָט זיך געביסען די פויסטען, אום ניט צו שרייען. דאַן האָט ער געטהאַן דאָס זעלבע, וואָס ער איז געווען געוואָהנט צו טהאַן ביי חיות, ביי די קיה, ביי די שאָף, ביי די קאָביליעס: ער האָט איהר ענטבונדען און באלד האָט ער אין זיינע אָרעמס געהאלטען א קרעפטיגע, שרייעדיגע עופה'לע.

ער האָט עס אָבגעווישט, איינגעוויקעלט אין א לאַפּען, וועל־כער האָט זיך געטריקענט אויפ'ן פענסטער, אוועקגעלייגט עס אויף א בארג וועש, וואָס האָט געזאלט געפּרעסט ווערען און איז ג־לענגען אויפ'ן טיש. דאַן איז ער אוועק צוריק צו דער מוטער.

ער האָט זי ווידער ארונטערגעלאַזען אויף דער ערד, איבער־געביטען דאָס בעטגעוואנד, און צוריק אין בעט געלייגט.

זי האָט געשטאַמעלט:

— איך דאַנק דיר, בענאִיט, דו ביזט אַ וואוילער מענש, — און זי האָט גענומען וויינען, עפּעס ווי זי וואָלט זיך פּלוצים דער־פיהלט שולדיג געגען איהם.

ער האָט זי שוין מעהר נישט געליעבט, אָבער אַ האָר נישט מעהר, אַלעס איז געווען אויס. פארוואָס? פארווען? ער וואָלט עס ניט געקענט ערקלעהרען. וואָס דאָ איז איצט געשעהן האָט איהם אויסגעהיילט זיכערער ווי צעהן יאָהר צושיידונג.

זי האָט געפרעגט אָהן קרעפטען און ציטערענדיג:

— וואָס האָב איך געבאָרען?

ער האָט געענטפערט אין א רוהיגען טאָן:

— אַ געזונד מיידעל.

זיי האָבען ווידער געשוויגען. אין אַ פּאָאָר מינוטען אַרום האָט די מוטער געזאָגט מיט אַ שוואך קול:

— לאָז מיר עס זעהן, בענאיט

ער האָט געבראכט דאָס קינד און עס איהר געגעבען, ווי ער וואָלט דערלאַנגט אַ שטיק געווייהטעס ברויט. דאָ האָט זיך גע־עפענט די טהיר און איזידאָר וואללין איז אריין.

אין אנהויב האָט ער ניט פערשטאַנען וואָס דאָ טהוט זיך, באלד אָבער האָט ער זיך אָנגעשטויסען.

בענאיט האָט געשטאַמעלט אַ צומישטער:

— איך בין פארבייגעגאַנגען... צופעליג פארבייגעגאַנגען... האָב איך דערהערט קולות... איך בין אַריינגעקומען... דאָ איז דיין קינד, וואַללין.

מיט טרעהרען אין די אויגען האָט דער מאַן געמאַכט אַ טריט אין פאָראויס, גענומען דאָס צאַרטע עופ'על, וועלכער דער צווייטער האָט איהם געהאַלטען אנטקעגען, עס געקושט, געבליעבען א פּאָאר אויגענבליקען אָהן ווערטער, דאן האָט ער אוועקגעלעגט דאָס קינד אויפ'ן בעט און אויסגעשטרעקט צו בענאיט'ן ביידע הענד:

— צום טייפעל, בענאיט, איצט איז אלעס צווישען אונז ווידער אין אָרדנונג. אויב דו ווילסט, וועלן מיר פרייַנד, אָבער אמת'ע גוטע פרייַנד.

און בענאיט האָט געענטפערט:

— ביי מיר האָסטו גע'פּועל'ט. איך בין צופריעדען, ביי גאָט, איך בין צופריעדען...

ע נ ד ע.

אנטאָן דער שיכור.

ויף צעהן מייל ארום האָט מען איהם געקענט, דעם אַלטען טאָני, דעם דיקען טאָני, דעם פיינעם טאָני, אנטאָן מאשעבלע, מיט דעם צונעמעניש ברולאט, דעם בעזיצער פונ'ם שענק טורנעווענט.

ער האָט בעריהמט געמאַכט דעם קליינעם פּלאַץ, וועלכער איז געלעגען אין א טיעפען טהאָל און האָט זיך גע־צויגען ביז צום ים ארונטער. דאָס איז געווען אן ארימער דאָרף, וואָס איז בעשטאַנען פון צעהן נאָרמאַנישע הייזער און איז געווען ארומגערינגעלט מיט גריבער און בוימער.

די הייזער זיינען געלעגען צווישען גראָז, קרייטיכצער און קאַלך גרובען. עס האָט זיך אויסגעדאַכט, ווי זיי וואָלטען דאָרט אין דעם דאָזיגען לאָך געזוכט שוץ, ווי די פויגעל, וועלכע בעהאַלטען זיך אין שטורעמדיגע טעג אין די קנייטשען פון אַ צואקערט פעלד, אַזוי האָבען יענע הייזלאַך געשיינט צו זוכען שוץ געגען דעם געוואלדיגען אוראגאן, וועלכער קומט פון ים, געגען דעם גע־זאלצענעם, שווערען ווינד, וועלכער פרעסט און ברענט ווי פייער, טריקענט אלעס אויס און פערניכטעט, ווי דער פראָסט אין ווינטער.

אָבער דער גאנצער קליינער נעסט האָט געשיינט אין גאַנצען צו געהערען צו טאָני מאשעלבע מיט דעם צונעמעניש ברולאט. מען האָט איהם גערופען אויך איינפאך טאָני, אָדער דער פיינער טאָני, צוליעב א געוויסען אויסדרוק, וועלכען ער האָט שטענדיג געברויכט. ער פלעגט זאָגען:

— עפּעס אזוינס, ווי מיין פיינער איז אין גאַנץ פראַנקרייך נישטאָ.

זיין „פיינער" איז געווען זיין קאָניאַק.

זייט צוואַנציג יאָהר, ווי ער האָט פאַרטרונקען דאָס גאַנצע דאָרף מיט זיין פיינעם און זיין ברולאָט; און יעדעס מאָל, ווען מען האָט איהם געפרעגט:

— געהט אַייך גוט, פאָטער טאָני?

האָט ער געענטפערט:

— זעהר גוט שוויגערזוהן, דו ווייסט דאָך, מיין ברולאָט קאַשערט דאָס מויל און רייניגט דעם קאָפּ. עטוואָס בעסער איז פאַר דעם עלענדען מענשען נישטאָ.

ער האָט זיך איינגעוואָהנט יעדען מענשען צו רופען „שווי־גערזוהן", הגם ער האָט קיינמאָל ניט געהאַט קיין פערהייראַטע טאָכטער, אָדער אַזאַ וואָס ער זאָל קענען פערהייראַטען.

און מען האָט איהם גוט געקענט, דעם דאָזיגען טאַני ברולאָט, דעם גראָבען טרעמבע, ניט נור אין דער גאַנצער געגענד נור אין דער גאַנצער פּראָווינץ. זיין קליין הייזעל האָט ווירקליך גע־שיינט צו זיין צו קליין און צו ענג פאַר איהם. ווען מען האָט איהם געזעהן שטעהענדיג פאַר דער טיר, וואו ער איז געשטאַנען אַ גאַנצען טאָג, האָט מען זיך געשטעלט די פראַגע, ווי אַזוי קען ער זיך דורכקוועטשען, אום אַריינצוגעהן אינווייניג. יעדעס מאָל, ווען אַ גאַסט איז געקומען, איז ער אַריינגעגאַנגען, ווייל דער פיינער טאָני איז שטענדיג געווען אַיינגעלאַדען מיטצוטרינקען, ווען אימיצער האָט ביי איהם אין שענק עפּעס גענאָסען.

אויף דעם שילד פון זיין הויז איז געשטאַנען: „רענדע־וואו פון פריינד", און טאָני איז געווען בעפריינדעט מיט דער גאַנצער וועלט. פון פעקאָמפּ און מאָנטיוויליערס זיינען מענשען געקומען איהם זעהן און פון איהם צו לאַכען, ווייל דער גראָבער חברה מאַן וואָלט אַפילו אַ שטיינערנע מצבה געקאָנט מאַכען צו לאַכען, ער האָט געהאַט אַ בעזונדערע אַרט די מענשען אָנצוציהען, אַזוי

אז זיי זאלען ניט ווערען אין כעס. און וועז ער האט פארכאכט איין אויגעל, אום צו געבען א אנצוהערעניש אויף זאכען, וועלכע ער האט גארנישט געזאגט און זיך אין א עקסטאז פון פרעהליכקייט געשלאגען אין פוס, האט מען געמוזט לאבען צי מען האט גע־ וואלט צו ניט. און עס איז ווירקליך ווערט געווען צו צאהלען פאר בילעטען כדי צו זעהן, ווי דער יונג האט ארייננעגאסען. ער האט געגאסען איז זיך אלעס, וואס מען האט פאר איהם אווענק־ געשטעלט און דאס אלעס מיט אזא גליקשטראהלענדען בליק, וועלכער האט דייטליך געוויזען זיין דאפעלטען פערגענינגען אי דערפון וואס ער טרינקט, אי פון דעם פראפיט וואס ער וועט האבען פון דעם, וואס ער האט אליין אויסגעטרונקען.

און דאן האט מען געמוזט כאטש זיך צוהערען ווי ער האט זיך געקריעגט מיט זיין ווייב. דאס איז געווען א'ן אמת'ע קא־ מעדיע. זיי זיינען שוין געווען פערהיראט דרייסיג יאהר און יעדען טאג האבען זיי זיך אהומגעריסען. דער אונטערשיעד אין זיי ביידע איז נור געווען אין דעם, וואס טאני האט גאלאבט, בעת זיין אלטע איז געוואהרען גרין און געל פאר כעס. זי איז געווען א הויכע פויערטע, וועלכע איז געגאנגען מיט לאנגע טריט ווי אויף שטאלצען; אויף איהר מאגערען, אויסגעטריקענטען ווי א שטעקעז, קערפער, איז געזעסען א קאפ פון א בייזער, צורייצטער קאץ. זי האט זיך בעשעפטיגט דערמיט, וואס זי האט געהאדעווענט היהנער אין דעם קלייניעם הויף הייטער'ן שענק. און זי איז געווען בעריהמט מיט איהרע היהנער אין דער נאנצער פראווינץ.

וועז איינער פון די רייכערע לייט אין פעקאמפ האט גע־ מאכט א דינער, זיינען מוטער טאני'ס היהנער דארט געווען פון די הויפט געריכטען.

אבער זי איז פון איהר געבורט אן געווען א בייזע און איהר גאנץ לעבען איז זי געווען אונצופריעדען. זי האט זיך געער־ גערט איבער דער גאנצער וועלט, אבער פריהער פאר אלץ איבער

איהר מאָן. זי איז געווען אויסער זיך פון זיין פרעהליכקייט, פון זיין נאָמען, פון זיין אייזערנעם געזונד, פון זיין דיקקייט. זי האָט געקוקט אויף איהם, ווי אויף א אוניצליכען מענשען, ווייל ער האָט פערדיענט געלד גאָרנישט טהוענדיג, ווייל ער האָט געגעסען און געטרונקען, ווי א פרעסער, ווייל ער האָט געפרעסען און געזויפען פאָר צעהן. אָן קיין איין טאָג איז ניט אריבער, אז זי זאָל ניט שרייען א'ן אויפגערעגטע:

— אזא גראָבער, אבגעפרעסענער חזיר האָט געדאַרפט ליגען אין שטאָל מיט די חזרים! עס ווערט דאָך ניט גוט קוקענדיג ווי פעט דו ביזט!

זי האָט איהם געשריען אין פנים אריין:

— ווארט אויס, ווארט אויס, דו וועסט זעהן, דו וועסט נאָך אמאָל פלאָצען ווי א זאק האָבער.

טאָני האָט געלאָכט הויך אויף א קול, זיך געקלאָפט אין בויך און געזאָגט:

— הא! הא! דו אלטע פרעס־ברעט. דו זעה בעסער צו, אז דיינע היהנער זאָלען ווערען אזוי דיק ווי איך. זעה אדרבה, פרוביר!

ער האָט פערקאָטשעט דעם ארבעל אויף זיין ריעזיגען אָרעם און געשריען:

— אָט דאָס איז א אָרעם! א האָנד! מיט דעם קען מען געבען א געזונדען טרעבענץ! טהו אקאָרשט א קוק, וואס זאָגסטו, הא?

און די געסט האָבען געקלאָפט מיט די פויסטען אויף דעם טיש, האָבען געקייכט פאָר געלעכטער, געטראָפפעלט מיט די פים אָן דער ערד און געשפיעגען פאָר גרויס בעגייסטערונג.

די צורייצטע אלטע האָט ארויסגעשיפעט:

— ווארט, ווארט, דו וועסט זעהן. דו וועסט נאָך צופלאָצט ווערען ווי א זאק!

און אויסער זיך פאר כעס איז זי אנטלאפען אונטער דעם געלעכטער פון די געסט.

און אין דער אמת'ן איז ווירקליך געווען מאדנע צו קוקען אויף טאני, אזוי פעט און גראב און רויט און אדישליווע איז ער געווארען. ער איז געווען איינער פון יענע שטארקע בעשעפע־נישען, איבער וועלכע דער טויט האט, ווי עס שיינט, ליעב זיך לוסטיג צו מאכען און זיין צושטערענדע ארבייט מאכט ער אויף א זעהר קאמישען אופן. אנשטאדט דעם וואס אנדערע מענשען ווערען מיט דער צייט וויים, מאגער, צוקנייטשט און שוואך, אזוי, אז קוקענדיג אויף זיי מוז מען אויסרופען: „מיין גאט, ווי ער האט זיך פערענדערט!" איז מיט טאני'ן געווען פונקט פער־קעהרט, עפעס אזוי ווי דער טויט וואלט געמאכט שפאס, איהם צו לאזען ווערען אלץ דיקער און גרעבער, זיך פונאנדערצואוואקסען אין עפעס א מין קאמישער, משונה'דינער בריאה, זיין פנים אין רויט און בלוי אבצופארבען און איהם אין גאנצען צוגעבען דעם אויס־זעהן פון איבערמענשליכער קראפט און געזונדקייט. אלע די שטריכען מיט וועלכע די צייט פארענדערט אזוי טרויעריג אנדערע ווועזענס איז ביי טאני ארויסגעקומען אזוי לעכערליך, א ז ו י קא־מיש, אז מען האט זיך געהאלטען פאר די זייטען קוקענדיג אויף איהם.

.2

דאן האט זיך געטראפען אז טאני האט געכאפט א'ן אפאפ־לעקסיע. מען האט איהם אוועקגעלעגט אינ'ם קלייניעם צימערעל הינטער'ן שענק, כדי ער זאל קענען הערען אלעס, וואס מען האט דארט גערעדט און זאל זיך קענען אונטערהאלטען מיט זיינע פריינד; דען זיין קאפ איז געווען געזונד, בלויז זיין ריעזיגער לייב איז געווען געלעהמט, אזוי אז ער האט איהם ניט געקענט בעוועגען, ניט ריהרען פון ארט. אין אנהויב האט מען געהאפט

אז די פים זיינען וועלען אין גיכען ווידער זייער קראפט בעקומען, אבער באלד האט מען די דאזיגע האפנונג געמוזט אויפגעבען. און דער „פיינער טאני" האט פערבראכט טאג און נאכט אין בעט, וואס איז נאר איין מאל אין וואך געמאכט געווארען מיט דער הילף פון פיער שכנים, וועלכע האבען אויפגעהויבען דעם גראבען גוף אין דער הויך, בעת מען האט זיין סיענק איבערגעקעהרט.

און דאך איז ער געבליבען פרעהליך. איצט איז זיין פרעהליכקייט געווען אביסעל א'ן אנדערע, עטוואס א שטילערע, א רוהיגערע, אין קינדישע מורא פאר זיין פרוי, וועלכע האט דעם גאנצען טאג געשריען:

— אט ליגט ער איצט, דער דיקער טויגעניכטס, דער גראבער לומפ, דער אלטער שיכור! דאס איז א פיינע שוויינערייי! א פיינע שוויינערייי!

ער האט איהר מעהט ניט געענטפערט. הינטער'ן רוקען פון דער אלטער האט ער בלויז א וואונק געטהאן מיט א'ן אויג, און זיך עטוואס א קעהר געטהאן אין בעט, די אייניגיגע בעוועגונג, וואס ער האט איצט געקענט מאכען.

זיין גרעסטע צושטרייאונג איז איצט בעשטאנען אין דעם, וואס ער האט זיך צוגעהערט צו דער אונטערהאלטונג אין שענק און ארויסגעווארפען א וואָרט פון זיין קעמערעל. וועז ער האט געהערט פרעהליכע שטימען, האט ער אויסגערופען:

— שוויגערזוהן, ביזטו עס צעלעסטין?

און צעלעסטין מאלאיסעל האט געענטפערט:

— יא, איך בין עס, פאטער טאני. לויפסטו שוין ווידער ארום?

דער פיינער טאני האט געענטפערט:

— אין גאלאפ לויפען קען איך נאך ניט, אבער איך בין ניט מאגערער געווארען, מיינע ארעמס זיינען נאך אלץ ווי קלעצער. באלד האט ער זיינע נאהנסטע פרייַנד פארבעטען צו זיך אין צימער אריין און זיי האבען מיט איהם פערבראכט, הגם

ער איז געווען אויסער זיך, וואָס מען האָט געטרונקען אָהן איהם. דאַן האָט ער געזאָגט:

— ווייסטו שוויגערזוהן, מיר פאַרדריסט נור, וואָס איך קען מעהר ניט טרינקען מיין פיינעם. צום טייפעל זאָל עס געהן! מיט דעם קאַפּ בראַנפען וואָס איך קריג ווען ניט ווען, שווענק איך מיר בלויז אויס דעם מויל. אָבער ריכטיג זויפען קען איך ניט מעהר און דאָס טהוט מיר וועה.

דער קאַטצען־קאָפּ פון דער מוטער טאָני האָט זיך בעוויזען אין פענסטער. זי האָט אויסגערופען:

— רייצט זיך אַביסעל מיט איהם, רייצט זיך מיט דעם גראָבען לומפּ, וועלכען מען מוז קאָרמענען און וואַשען, ווי אַ חזיר.

און ווען די אַלטע איז פערשוואונדען, איז פון צייט צו צייט צוגעשפּרונגען אַ האָהן מיט רויטע פעדערן אויפ'ן פענסטער ברעט אַרויף, האָט אַריינגעקוקט אין צימער מיט זיינע רונדע, נייגעריגע אויגען און גענומען קרעהען הויך אויפ'ן קול. דאַן זיינען אַ פּאָר היהנער אַריינגעפלויגען אינוועניג, זיך אָבגעשטעלט צופוסען פון בעט און אויפגעפּיקט ברעקלעך פון דער ערד.

באַלד האָבען טאני'ס פריינד אין גאַנצען אויפגעהערט צו געהן אין שענק, נור זיינען געקומען יעדען בייטאָג צו איהם. גלייך אין צימער אַריין, צוגעגאַנגען צו זיין בעט, מיט איהם פער־בראַכט. כאָטש ער איז דאָרט געלעגען ווי אַ שטיק האָלץ, האָט דער אַלטער לץ, דער טאָני, זיך געוויצעלט און זיי פערשאַפט אַ סך שפּאַס. דריי פון זיי זיינען יעדען טאָג געקומען: דעלעסטין, מאַלאיסעל, אַ הויכער מאָגערער מאַן, וועלכער האָט זיך געהאַלטען איינגעבויגען ווי אַן אַלטער שטאַם פון אַן עפּעלבוים, פּראָספּער האָרשאַסוויל, אַ קליינציגער אויסגעטריקענטער נפש מיט אַ קורץ נעזעל, אַ בייזער און אַ כיטרער ווי אַ פוקס, און דעזאַר פאומעל, וועלכער האָט ווייניג גערעדט דערפאַר אַ סך געלאַכט.

מען האָט אַריינגעבראַכט אַ ברעט פון הויף, בעפעסטיגט זי צו

די ראנדען פון בעט און דאן האבען זיי דאמינא געשפיעלט כסדר פון 2 ביז 6 אזייגער.

מוטער טאני האט עס ניט געקענט פערטראגען. זי האט ניט געקענט ליידען אז איהר טויגעניכטס, איהר מאן פערבריינגט זיך די צייט אזוי לוסטיג שפיעלענדיג דאמינע אין בעט. אזוי שנעל ווי זי האט דערזעהן אז חברה האט זיך גענומען צום שפיעלען, האט זי אויפגעהויבען א געוואלד, א וואך געטהאן זיך צום בעט, ארונטערגעשלייפערט די ברעט, א כאפ גענטהאן די דאמינע, און איז מיט איהר אוועק. דערביי האט זי תמיד געגעבען זיי צו פערשטעהן, אז דער ליידיג־גהער איהרער, דער אומזיסטער פרעסער, איז ניט קראנק ניט צו שפיעלען קיין דאמינע בעת יעדער אנשטאנדיגער מאן טהוט עפעס אויף אויף דער וועלט.

דעלעסטין מאלאיסעל און דעזאר פאומעל פלעגען ארונטערלאזען די קעפ און שווייגען. אבער פראספער הארלאסווייל פלעגט תמיד נאך אונטערגעבען היין דער אלטער: ער האט הנאה געהאט אז ער האט געזעהען ווי זי היצט זיך.

און אוינמאל ווען זי איז געווען אין גאנצען אויסער זיך פאר כעס אויף איהר מאן, האט ער זיך אנגערופען צו איהר:

— הערט נאר אלטע, איהר וווייסט וואס איך וואלט געטהאן ווען איך וואלט געווען איהר?

זי האט איהם אנגעקוקט מיט איהרע פיינעל אויגען.

ער האט וויטער גערעדט:

— אייער אלטער פאליעט דאך ווי אן אויוועז און דאס בעט פערלאזט ער דאך קיין מאהל ניט. וווייסט איהר וואס איך וואלט געטהאן, אלטע? איך וואלט איהם געלאזט אייער אויסבריהעז. יא, יא, אייער, אייער, ווי א הוהן.

— דאס אלטע האט איהם אנגעקוקט. זי האט געמיינט אז ער לאכט פון איהר, און האט איהם געוואלט דערלאנגען א גאב, אבער דער פויער האט זי ניט געלאזט רריידען, און גערעדט אליין וויטער:

— איך וואָלט איהם פינף אייער אונטער איין פּאַכווע אונ־טערגעלעגט, און פינף אונטער דער אַנדערער, אין דעם אייגענעם טאָג, ווען איך וואָלט די אייער אונטער דער הוהן אונטערגעלעגט. דאַן, וואָלטען אין דער זעלבער צייט די הינדעלעך אַרויסגעקומען. און ווען זיי וועלען אַרויסקומען, וואָלט איך דער הוהן געבראַכט דעם אַלטענ'ס קליינע ציפּליאַטקעלעך אַז זי זאָל זיי ערציהען. דעמאָלסט וואָלט ער עפּעס געבראַכט נוצען.

די אַלטע האָט אַ פרעג געטהאָן צושראָקען:

— קען דאָס געמאהלט זיין?

דער פּויער האָט געענטפערט:

— געוויס. וואָרום זאָל דאָס ניט קענען געמאָהלט זיין? פּונקט אַזוי גוט ווי די אייער בריהען זיך אויס אין דעם הייסען קאַסטען, קענען זיי זיך אויסבריהען אין אַ הייסען בעט.

דער געדאַנק האָט זי אין גאַנצען צוטומעלט און פערטראַכט און אונרוהיג איז זי פון שטוב אַרויס.

אין אַ וואָך אַרום, קומט זי איין מאָהל אַריין צו איהר מאַן אין צימער מיט אַ פולען שירץ מיט אייער, און זאָגט:

— איך האָב די געלע הוהן אַוועקגעזעצט אין קאַסטען אויף צעהן אייער. דאָ האָסטו פאַר דיר אויך צעהן, אָבער זעה אַז דו זאָלסט קיין איינע פון זיי ניט צוברעכען.

טאָני האָט זי אָנגעקוקט ווי אַ משוגענער:

— וואָס מיינסטו? וואָס זאָל איך טאָהן מיט דעם?

— דו זאָלסט זיי אויסבריהען. גענוג געפּוילענצט, דו, אַלטער ליידיגגעהער.

לכתחילה האָט ער זיך צולאַכט, — אָבער ווען זי איז אויף דעם בעשטאַנען, איז ער געוואָרען אויפגערעגט, געליאַרעמט, גע־וואָרפען זיך: אונטער קיינע אומשטענדען וועט ער ניט האַלטען די אייער אונטער זיינע דיקע אָרעמס: ער וויל ניט קיינע אייער בריהען, זאָל זי ניט משוגע זיין, זאָל זי איהם צופריעדען לאָזען.

זי אָבער האָט איהם ערקלעהרט קורץ און שאַרף:

— וועז דו טהוסט עס ניט, קרינסטו א מכה צו פרעסען. דו וועסט שוין זעהן.

טאני איז געוואָרען אונרוהיג און האָט געשוויגען.

ארום מיטאָג צייט האָט ער א רוף געטהאָן:

— עי, אלטע! איז שוין דער זוף פארטיג?

די אלטע האָט איהם געענטפערט פון דער קיך: — פארטיג אבער דו קרינסט אפילו ניט קיין לעק פון דעם.

ער האָט געמיינט אז זי מאכט שפאס, און געוואָרט.

דאן האָט ער אנגעפאנגען צו בעטען, געקליאנטשעט, זיך גע־זידעלט, זיך נעדרעהט אויפ'ן בעט אהין און אהער, גענומען שרייען מיט אלע כוחות, נעקלאפט מיט'ן פוס אין וואנד אריין, אבער צום סוף, האָט ער געמוזט נאכגעבען: פינף אייער זיך געלאזט אונטער־לעגען אונטער איין ארעם און פינף אונטער'ן אנדערען. דעמאלט האָט ער בעקומען זיין זוף.

אז זיינע פרייַנד זיינען געקומען האבען זיי געמיינט, אז ער פיהלט זעהר שלעכט, אזוי קאמיש האָט ער אויסגעזעהן און זיך בענומען.

דאן האבען זיי ווידער אנגעפאנגען יעדען טאג צו שפיעלען דאמינע. אבער קיין פערגעניגען האָט עס שוין טאני'ן, ווי עס האָט אויסגעזעהן, ניט פערשאפט.

ער האָט זיך נעבעך נעמוזט האלטען זעהר פארזיכטיג. בע־זאנדערס האָט ער זיינע פאכווערק געהיט.

— וואס איז דארטען דער מעהר מיט דיינע ארעמס? וואס זיינען זיי ביי דיר ארומגעבונדען? האָט נעפרעגט הארלאסוויל.

— עפעם ברעכט מיר דארט.

פלוצלים איז אימיצער אריינגעקומען אין שיינק, און די שפילער זיינען אנשוויגען נעוואָרען.

דאָס איז געווען דער ארט־פארשטעהער מיט זיין שרייבער. ווי האבען זיך בעשטעלט צוויי גלעזער פון דעם פיינעם און אנ־

געפאנגען צו שמועסען פון זייערע אנגעלעגנהייטען. און אזוי ווי זיי האבען נערעדט שטיל האט טאני צוגעשפארט דעם אויער צו דער וואנד, אום אונטערצוהערען זיך. דערווייל האט ער פערגעסען אן די אייער און טראך! ער איז געלענען אויף א גאנצען פיינקוכען.

אויף זיין געשריי איז אריינגעלאפען די אלטע. זי האט פערשטאנען דעם אומגליק, און גלייך ארונטערגעשלעפט די דעקע פון בעט. צוערשט איז זי געשטאנען צוטומלט, דער לשון האט איהר פשוט אבגענומען, ווען זי האט דערזעהן דעם געלען פלאסטער אויף דעם לייב פון איהר מאן.

דאן האט זי זיך א וואנדע געטהאן אויסער זיך אויף איהר מאן דעם קריפעל, און איהם אנגעהויבען צו בעארבייטען אזוי ווי זי וואלט וועש געפרייניגט. מיט א דומפפען לייארעם זיינען געפאלען איהרע קלעפ איינער נאך'ן אנדערען איבער זיין לייב.

די דריי פרוינד האבען אזוי געלאכט, אז זיי זיינען שיער ניט דערשטיקט געוואָרען. האבען געהוסט, געניסט, און געקוויטשעט. און דער דיקער, דערשראקענער מאן, האט זיך געוועהרט קעגען די קלעפ פון זיין פרוי, געהיט די פאכווע מיט די אנדערע פינף אייער.

.3

טאני איז בעזיגט געוואָרען. ער האט געמוזט די אייער בריהען, געמוזט זיין דאמינע שפיעל אויפגעבען, האט זיך געהיט א ריהר צו טהאן, ווארים די אלטע האט איהם יעדעם מאל ווען ער האט אן איי צובראכען, קיין עסען ניט געגעבען.

ער איז געלעגען אויפ'ן רוקען געקוקט איבער דער דעקע, די ארעמס פערריסען ווי א פאר פליעגעל און געוואָרעמט די אייער. אפילו ריידען האט ער נערעדט שטיל. אזוי ווי יעדער נערוויש

וואלט פונקט אזוי געפעהרליך געווען, ווי יעדע בעוועגונג. און נאכאנאנד האט ער זיך נאכגעפרעגט אויף דער גאלער הוהן, וואס האט אין הינערשטאהל געטהאן דאס זעלבע ווי ער.

ער האט זיין פרוי געפרעגט:

— האט די גאלע דארט שוין עסען בעקומען? און די אלטע איז גאלאפען פון דער הוהן צו איהר מאן און פון איהר מאן צו דער הוהן. און איהר מח איז תמיד פערנומען געווען מיט געדאנקען וועגען די צוקינפטיגע קליינע הינדעלער, וואס וועלען געבוירען ווערען דארט אין שטאהל און דא אין בעט.

די שכנים, וואס האבען פון דער גאשיכטע געהערט, זיינען געקומען כסדר נאכפרעגען זיך, וואס עם הערט זיך, וואס מאכט טאני.

שטיל אויף די שפיץ פינגער זיינען זיי ארויסגעקומען ווי צו א קראנקען, און נייגעריג זיך נאכגעפרעגט:

— נו, וואס הערט זיך, עפעס שוין דא?

טאני האט געענטפערט:

עס פיקעט שוין דארט, אבער א היץ אוה! איך וועל אוש פערברענט.

און איינמאל אין דער פריה לויפט ארויס זיין ווייב אויפגערעגט, און זאגט:

— די גאלע האט זיעבען הינדעלער, צוויי אייער זיינען צו־פוילט.

טאני האט דערפיהלט ווי זיין הארץ האט געגומען קלאפען. וויפיעל שטיק וועט ער אויסבריהען?

ער האט געפרעגט ווי א פרוי, וואס דארף מוטער ווערען.

— וועט עס ביי מיר ריכטיג גהן?

די אלטע האט איהם געענטפערט מיט בעס:

— איך האף אזוי.

זיי האבען גענומען ווארטען.

און איינמאל האט מען אננעזאנט די שכנים אז עס קומט. און זיי זיינען זיך אלע צוזאמענגעלאפען.

אזיינער דריי איז טאני איינגעשלאפען. איצטער האט ער כסדר געשלאפען. פלוצים האט ער זיך אויפגעכאפט. ער האט דערפיהלט א נראבלען אונטער דער רעכטער פאכווע, ער האט דאס אננעטאפט מיט דער לינקער האנד, און האט ארויסגעשלעפט פון דאס א הינדעלע מיט נעלען פור בערעקט וואס האט זיך צווישען זיינע פינגער נעצאפעלט.

ער איז געוואלען אזוי גריהרט פון דעם, אז ער האט נענומען הויך האווקען ווי א הונד, און איינגעלאזען דאס קליין הינדעלע, וואס איז איהם ארויפגעקראכען אויף דער ברוסט. דער שיינק איז פול געווען מיט מענשען, די טרינקער זיינען צוגעלאפען צום בעט און זיך ארומגעשטעלט ארום איהם, ווי ארום א קונצען־מאכער. און וועז די אלטע איז אויך צוגעלאפען, האט זי פארזיכטיג אוועקגענומען דאס הינדעלע, וועלכע איז פערקראכען אונטער איהר מאן'ס בארד.

קיין מענש האט ניט ארויסגערעדט א ווארט. דאס איז גע־ווען אין א וואריטען אפריל טאג. דורך דאס פענסטער האט מען געהערט פון דרויסען דעם קוואקטשען פון דער גרעלער הוהן, וועלכע האט דארטען צוזאמענגערופען איהרע ניי־געבוירענע הינדעלאך.

טאני, וועלכער האט פאר גרויס אויפרעגונג געשוויצט, האט ארויסגעפלייסטערט:

— מיר גראבעלט נאך איינס אונטער דער לינקער פאכווע.

די אלטע האט אויסגעשטרעקט איהר גרויע מאגערע האנד אונטער דער דעקע, און ארויסגעשלעפט א צווייטע הינדעלע פאר־זיכטיג ווי א הייבאמע.

די שכנים האבען דאס געוואלט זעהן. פון האנד צו האנד האט מען דאס איבערגעגעבען און הגבעו עם אויפמערקזאם בע־טראכט, ווי דעם גרעסטען וואונדער.

אין פערלויף פון צוואנציג מינוט האָט זיך מעהר קיין הינדערלעך ניט בעוויזען. דערנאָך זיינען ארויס פיער מיט איין מאָל. א טומעל האָט עס ארויסגערופען צווישען אלע וואָס זיינען דערביי געווען. טאָני האָט געשמייכעלט שטאָלץ און גליקליך פון זיין ערפאָלג, פון זיין מערקווירדיגער פאָטערשאפט. עטוואָס אזוינס האָט נאָך קיין מענש ניט בעוויזען. טייפעל, עס איז דאָך א וואונדער.

ער האָט זיך אנגערופען:

— איצט זיינען זיי זעקס, מען וועט זיי דערפען אלעמען פאָר איין קלאָפ צום גלח נעהמען טויפען.

און דער עולם ארום איהם, האָט געמומען זיך קאָטשען פאָר געלעכטער. נייע שכנים זיינען זיך אנגעלאָפען, מען האָט געהערט קולות פון הינטער דער טהיר:

— וויפיעל האָט ער?

— זעקס, זעקס שטיק.

די אלטע האָט געבראכט די נייע פאמיליע צו דער הוהז, און דיא הוהן הייט געמומען קוואָקטשען גאנץ פערצווייפעלט, אויפגעבלאזען די פערערען, געעפענט בריים די פליעגעל אום די צוגעקומענע בעגריסען.

טאָני האָט אויסגעשריען: איך האָב נאָך איינע געקראָגען! ער האָט א טעות געהאָט. ניט איינע נור דריי. איצט איז שוין זיין גדולה געווען גאָר גרוים. דאָם לעצט האָט דורכגעפיקט זיין שאָלעכץ ארום זיעבען אוהר פארנאכט. אלע אייער זיינען געווען גוט. און טאָני איז געווען גליקליך, שטאָלץ, האָט געקושט די צארטע הינדעלעך אויפ'ן רוקען, און האָט דאָם שיעור, שיעור אין גאנצען ניט דערשטיקט מיט די ליפען פאר ליעבע.

דאָם לעצטע האָט ער נעוואָלט אין בעט פערהאלטען אויף מאָרגען. עפעס א מוטערליכע ליעבע האָט איהם ארומגעכאפט צו דער דאזיגער קליינער הינדעלע, וואָס ער האָט איהר דאָם לעבען גענעבען. אבער די אלטע האָט עס אוועקגענומען פון איהם, פיעל ער האָט זיך ביי איהר ניט געבעטען.

דער עולם איז זיך צוגאנגען שטארק בעפריעדיגט. זיי אלע האבען געשמועסט פון דער דאזיגער אונגעוועהנליכער געשיכטע, און הארסלאוויל. דער לעצטער וועלכער איז געבליבען, האט זיך אנגערופען:

— טאני, אבער דו וועסט מיך איינלאדען וועז דו וועסט די ערשטע אפקאכען, ניט אמת?

ביי דעם געדאנק וועגען עסען, איז טאני'ס פנים אין גאנצען בעלויכטען געוואָרען, און דער דיקער חברה־מאן האט געענטפערט:

— נו אודאי, אודאי, שוויגערזוהן.

ע נ ד ע.

AG 30 1954
Se 24 1954
No 28 1954
July 13, 57
AUG 22 '57
FEB 12 '58
SEP 19 '61
AUG 24 '65
AUG 19 '65
OCT 1 '65
JAN 30 '66
OCT 3 '66
MAR 26 '67
NOV 10 '68
DEC 22 '74
FEB 5 '78
JAN 8 1984
NOV 27 1984
JUN - 3 1996

ספריה עממית
TORONTO
פאלקס
יידי

בעל
מאפ

מאפאסאן'ס , גיא דע
מעזאמעלטע ווערק

2,423 FICT.

[redacted]